CO

J

Adj

Ex

CORNELII NEPOTIS

EXCELLENTIUM

GRÆCIÆ IMPERATORUM

VITÆ

QUÆ EXSTANT

IN USUM LOCUPLETISSIMUM
NOTIS PERPETUIS

AD MODUM

JOANNIS MINELLII

ILLUSTRATÆ

A M. AND. STUBELIO

Adjunctis Fragmentis Schottianis et adjecto Indice rerum vocum et phrasium omnium accuratissimo.

NEAPOLI
Ex Typographia in clivulo Divi Marcellini Num. 3.

FRANCISCUS MASI TYPOCOSMETOR.
1826.

ME
latinit
ratus
sonis
schola
tis in
auctor
stiteru
singul
ur imqu
que o
a?
esse la
adoles
quoni
xime
in sch
strius
los au
ua
erpr
stitur
quam
dixi,
et se
tione

PRÆFATIO

Lector Benevole.

Meretur elegans CORNELII NEPOTIS latinitas, et (quamquam ipse indignum auguratus est) dignissimus summorum virorum personis stylus, ut in eodem addiscendo juventus scholastica ubique exerceatur. Hinc varias multis in locis et diversis temporibus editiones auctoris receptissimi licet conspicere ; nec destiterunt praecipui in republica literaria Viri singularem impendere operam, ut iterum iterumque vel emendatior prodiret, vel notis atque observationibus additis illustrior. Quid multa? Nos quoque in animum induximus, hunc esse laborem fructuosum, si eundem in modum adolescentulorum commodis inserviremus. Et quoniam in isto commentariorum genere maxime excellunt ea, quae quondam Roterodami in schola Erasmiana Praeceptor maxime industrius JOANNES MINELLIUS, ad nonnullos auctores latinos facilius intelligendos pro sua dexteritate contulit, non obscuram interpretis ejus hac ex parte diligentiam et praestitum officium emulari exoptavimus potius, quam aliorum ire vias. Cumque ille ipse, quem dixi, Praeceptor intactum reliquerit Nepotem, et secundum ejusdem institutum Bibliopola editionem hanc concinnatam cuperet, operae pre-

tium nos facturos esse credidimus, si ad hanc rem et manum commodaremus et tempus, et collectanea nostra compendiosa in recens istud florum et annotationum corpusculum redigeremus. Tui judicii hoc erit, an ipsius Minellii virtutes, in quibus eminuit Vir celebris, assecuti simus. Profecto haec nostra ad minimum fuit voluntas et intentio, suscepta forsitan successu non plane irrito, si aequi bonique consulere nostra, et conferre cum alienis sustineas. Quae convenere huc ex nobiliore et minus aberrante succo Longolii, Lambini, Schotti, Boecleri, Buchneri, Vossii, aliorumque, fatemur nos transtulisse atque usos pro nostris. Cur enim negligeremus cibum praemansum, i. e. explanationes egregias ante nos ab aliis inventas? Architecti nos sumus, qui materia varie undique congesta novi aedificii exstructionem paramus. Apum ad exemplum grata mella fundere gestientium, necesse est exspatiari libere in campos apertos et florentes, atque inde liquores extrahere, nihilque adeo aspernari, quod dulce, utile et selectum tibi fore existimaremus. Hinc de integro notae Historicae, Criticae, Grammaticae, Philologicae, Geographicae, Topographicae, Philosophicae. Hinc subinde collatio cum aliorum bonorum auctorum locis parallelis. Hinc de industria amplificationum aperiuntur fontes copiosissimi, si praecipue citatos haud parce auctores lubeat evolvere, et eadem opera familiares reddere. Quin et civilis prudentiae sparsa subinde semina, ut ne ea jure desiderentur, quae in confirmatâ aetate aliquando prosunt Politicis; siquidem par est, nos magis vitae quam Scholae discere atque assuescere. Imprimis tamen, quo-

niam Nepotis lectio propter genium et usum latinae linguae cognoscendum instituitur a plerisque, nihil hic praetermissum est, quod ad faciem elegantioris et purioris scripturae declarandam pertinet. Eamdem ob causam index quoque novus vocum omnium, formularum et constructionum laboriosissimo studio annectitur, ut unius saepe vocabuli multiplex usus in compositione adpareat statim, et auctoritatem Nepotis requirentibus in promptu sint omnia.

Praeterea haec nobis fuit cura assidua, ut a mendis ac naevis ipsum textum repurgaremus, et sicubi ex variis lectionibus optio datur, earumdem in notis mentio fieret breviter. Nonnihil etiam utilitatis praebebunt summaria, contenta in limine cujusvis Viri excellentis et arctissimis circumscripta terminis, nec non fragmenta, loco appendicis ab Andrea Schotto dudum communicata, et cum notis denuo circa finem subjecta. Tabulas autem Chronologicas et Geographicas cum scorsim exaratas sibi comparent eruditi, earumque justa ac solida inspectio rectius aliunde petatur, noluit editor vel actum agere, vel surripere quicquam iis thesauris integris, ex quibus multo plenius ac commodius talia depromi solent pro cujusvis conditione, statu et desiderio. Denique supervacaneum duximus concumulare hic multa Scriptoris elogia, cum nemo eum unquam vituperarit. Sufficiant solius Vossii verba, quae subnectere placet, ut inde, quae ad exactam hujus Historici descriptionem faciant, perquam commode hauriantur. Vale LECTOR, atque utere nostris cogitatis ac studiis feliciter, ex eorumque penu plura tuis rebus profutura, si recte aestimas, expecta ac pollicere.

CORNELII NEPOTIS VITA

EX

GER. JOANNIS VOSSII

De Hist. Lat. Lib. I. cap. XIV.

Cornelius Nepos, et ante Caesaris dictaturam, et eo dictatore, et postea vixit. Hieronymus in Chronico Eusebiano refert illum ad annum Augusti quartum. Nec cuiquam repugnem, colligenti inde, tum demum divulgare ea coepisse opera, quibus maxime inclaruit. Padi erat accola, teste Plinio lib. 3. c. 18. unde Catullo epigrammate primo Italus; Ausonio autem Epist. 24. Gallus vocatur. Nempe quia Italia Transpadana diceretur Gallia Togata. De urbe patria quidquam se habere comperti, negat Elias Vinetus in Auson. Idyll. 7. At Veronensem fuisse, in Leandri Alberti Italia lego: uti et in Cosmographia optimi atque amicissimi quondam viri, Pauli Merulae. Imo ex Veronensium historicorum syllabo (quem doctissimus amplissimusque Alexander Bacellus Veronensis urbis cancellarius fecit, ac illustrissimus comes Fernandus Nogarola, vir ut genere, ita literarum studio nobilissimus, cum V. C. Laurentio Pignorio, atque is mecum,

communicavit) intelligo natum fuisse Nepotem in Hostilia: qui Veronensium vicus est, Tacito, Plinio, Cassiodoro, et Antonino in Itinerario memoratus, hodieque Ecclesiasticae Veronensium jurisdictioni subditus. Historicus hic *Ciceronis amicus familiaris* a Gellio vocatur l. 15. c. 28. Chronica scripsisse testis est idem Gellius lib. 27. c. 21. In his pro triplici tempore αδηλω, μυθικω, κι στορικω (de quibus ex Varrone et aliis, libro de arte historica diximus) tres videtur scripsisse libros; ac singularis unius temporis narrationem esse complexus. Sane tres libros fecisse Nepotem, quibus omne aevum comprehenderit, liquido testatur Catullus initio Hendecasyllaborum. Nec historicum tempus ab eo solum esse tractatum, indicio est illud Ausonii: *Apologos Titiani, et Nepotis Chronica, quasi alios apologos (nam et ipsa instar fabularum sunt) ad nobilitatem tuam misi.* Item ex eo, quod Tertullianus in Apologetico adversus gentes (ubi eum inter antiquitatum commentatores disertim reponit) dicit, haud aliud Saturnum, quam hominem, promulgasse. Quod etiam Lactantius tradit lib. 1 cap. 13. Reliquit praeterea libros Illustrium virorum, quorum Gellius meminit lib. 1 cap. 8. et Servius in 1 Æneid. Eorum librum 1. 15. et 16. citat Charisius. Ex his habemus viginti duos exterarum gentium Imperatores. Ceteris libris egisse de Romanis, haec ejus verba ostendunt in extrema Hannibalis vita: *Sed nos tempus est hujus libri facere finem, et Romanorum explicare imperatores: quo facilius, collatis utrorumque factis, qui viri praeferendi sint, possit judicari.* Operis ejus genuina inscriptio patet ex ultimis hisce praefationis verbis: *Qua-*

re ad propositum veniemus et hoc exponemus libro VITAS EXCELLENTIUM IMPERATORUM. Ac vel propter hoc opus historicis accenseri meretur Nepos, etsi paullo aliter senserit Desiderius in Ciceroniano suo, ubi de Æmilio seu verius Nepote sic scribit: *Candidus est laudator omnium, quorum vitam descripsit, ut encomiasten dicas verius quam historiographum.* Nam praeter Imperatores seorsim exarasse librum de regibus, argumento haec erunt quae Timoleontis vitae subdit: *Hi fere fuere Graeciae gentis duces, qui memoria digni videantur, praeter reges. Namque eos attingere noluimus, quod omnium res gestae separatim sunt relatae. Neque tamen hi admodum sunt multi.* Externi Imperatores, quos habemus, Æmilii esse Probi a multis creduntur. Qui error inde provenit, quod librario id fuerit nomen, qui vitas eas, partim sua, partim patris et matris manu scriptas, Theodosio obtulit. Hoc ita esse, ostendunt versiculi, qui vitis praemitti in Mss. solent. Ac nec Æmilium, nec Theodosiani aevi quemquam, horum esse librorum auctorem, abunde arguit pura et Romana dictio. Opinetur aliquis, ut Trogus ab Justino, ita ab Æmilio, qui sub Theodosio vixit, in compendium esse redactum Nepotem. Sed aliud suadet operis concinnitas, et illa praefandi ratio, quae est in Epaminondae vita, ac in Pelopida imprimis, ubi brevitatem justam pollicetur. Attamen sententia haec, licet erronea, minus periculi habet, dummodo extra controversiam maneat, Æmilium omnia de purissimis Nepotis fontibus hausisse. Sane Tulliani esse aevi scriptorem, neque alium quam Nepotem; tum veterum aliquot librorum indicio co-

gnoscitur, tum etiam quod ad Pomponium Atticum, (cujus idem rogatu de vita Catonis librum fecit) vitae istae scribantur: utcumque id in quarto Miscellaneorum suorum neget Hieronymus Magius, qui ipsa Nepotis praefatione satis refellitur. Accedit et altera ratio. Nam his in libris ea legere est, quae opus hoc scriptum esse clamant, quo tempore Pompejus et Caesar plus poterant, quam libera in Republ. expediret. Ea Lambinus loca congessit, ut nihil attineat illa hic reponere. Nec libris istis de viris illustribus solum persecutus est excellentes imperatores; sed etiam commentationibus claros. Quod argumentum signat B. Hieronymus praefatione de scriptoribus Ecclesiasticis: ubi Nepotem inter eos refert, quorum exemplo acturus sit de iis, qui scribendo claruerunt. Egit autem Nepos, tum de Graecis auctoribus, tum de Latinis. De Graecis colligo inde, quod in Dionis vita dicat, librum se fecisse de illustribus historicis: in quo inter alia tractarit de Philisto historico. De Latinis argumento sunt plurima. Nam de Terentio egisse, ex Suetonio scimus in Terentii vita, Donato perperam tributa. Ad haec primum de vita Ciceronis librum Gellius citat, lib. 15. cap. 28. Eoque ex opere fragmentum Hieronymus adfert Epist. ad Pammachium. Imo verisimile est, inde esse tum vitam T. Pomponii Attici quae extat, tum vitam Catonis, quam istis claudit verbis: *Hujus de vita et moribus plura in eo libro persecuti sumus, quem separatim de eo fecimus, rogatu Titi Pomponi Attici. Quare studiosos Catonis ad illud volumen relegamus.* Aperte indicat, eo nunc de Catone brevius se agere, quia separa-

tim de eodem scripserit. Ergo vita illa Catonis, quam paucis perstrictam habemus, majoris pars est voluminis, in quo Romanorum complurium vitae continerentur. Et sane in antiquissimo codice Oberti Gifanii ante vitam Attici, legebantur haec verba: *Ex libro Cornelii Nepotis de Latinis historicis.* Reliquit etiam Exemplorum Libros, quos citant Gellius lib. 7 c. 18. et Charisius lib. 1. Alia quoque ejusdem laudant veteres, sed non item quae ad historiam pertineant. Nam ex epistola ejus ad Ciceronem quaedam Lactantius adfert lib. 3 Instit. Divin. cap. 15. Quemadmodum et Ciceronis ad Nepotem epistolae meminit Tranquillus in Julio cap. 55. Ammianus Marcellinus initio lib. 26. ac Priscianus lib. 8. Imo et secundum Ciceronis epistolarum librum ad Nepotem Macrobius citat lib. 2 Saturn. c. 1. Quod si quis fragmenta omnia Nepotis desideret, longe iis colligendis priorum vicit industriam Andreas Schottus. Hermolaus Barbarus, castigationibus in Plinii lib. 15. cap. 28. censet, libellum de viris illustribus, qui Plinio tribui solet, Cornelii Nepotis esse, haud Plinii: atque id veteribus cod. adstrui posse adseverat. Etiam Jani haec Parrhasii sententia fuit. Utrius sit, dubitari ait Vinetus, nec ea de re statuere quidquam ausus est. Imo aliqui, aut Suetonium, aut Tacitum, esse auctorem putarunt: ut indicat Gyraldus dialogismo 26. Sed omnino sunt Sexti Aurelii Victoris: ut satis nunc constat ex editione Andreae Schotti. Non dubito interim quin pleraque ex Nepote Victor desumserit. Nam quod Ludovicus Vives lib. 5 de tradendis disciplinis, Nepotem ait de Graecis solum duci-

bus scripsisse; id satis refellitur verbis Nepotis antea adductis. Vir doctissimus, Jo. Maria Catanaeus commentario in Plinii librum 4. epist. 28 quae ad Severum scripta est, etiam Daretem Phrygium a Nepote translatum arbitratur. Nempe decepit eum vulgaris ἐπιγραφή.

Attamen et hic aqua haeret Vineto, notis in Auson. Idyll. 7. Negat esse, qui certi aliquid de translatione hac ausit adfirmare. Atqui omnes quibus ullum in hisce literis judicium est, satis vident, nec Daretem illum esse genuinum; nec dictionem ejus Augustaeam sapere aetatem, sed recentiorem multo. Nepotem autem Caes. Augusti obiisse aevo, Plinius testatur lib. 9. c. 39. Atque hoc fortasse impulit Genebrardum, ut putaret, eum nato jam Christo superstitem fuisse: qui et Jacobum Gualterium, cum primum tabulas ederet chronographicas, in eam sententiam pertraxit. Sed Nepotem eo usque aetatem prorogasse, nemo temere dixerit, qui tanti eum in literis nominis jam Tullii, Attici, Catulli temporibus, fuisse cogitarit.

SERIES MATERIARUM.

CORN. NEPOTIS 1

VITÆ 2

EXCELLENTIUM IMPERATORUM.

ARGUMENTUM PRÆFATIONIS.

Occurritur objectioni. Historicus omnia majorum institutis judicat. Diversarum Gentium mores diversi sunt. Graecis et Romanis non eadem decora, honesta et turpia.

Non dubito 3 fore plerosque 4, Attice 5, qui hoc genus 6 scripturae leve 7, et non satis dignum 8 summorum 9 virorum personis 10 judicent: cum relatum 11 legent, quis musicam 12 docuerit Epaminondam 13; aut

1 Huic Tulliani aevi scriptori vindicatur hodie liber, qui a nonnullis Æmilio Probo scriptori saeculi Theodosiani adscriptus est. 2 Inscriptio confirmatur ex Praef. fin. et ex 15 4 5. Cato et Atticus ad hoc volumen non pertinent; uti apparet ex eius fine 23 13 4. 3 Conjicio, existimo. Est egregia statim ab initio occupatio. 4 Quod futuri sint plerique: conf. 7 9 5. i. e. multi erunt haud dubie. 5 Dedicatur liber T. Pomponio Attico Nepotis familiari, de quo infra. Aliis est *Atticae*, qui ad scripturam et scriptores Graecos, unde haec hausta sunt, malunt respicere. 6 Formam et rationem. Vell. 2 52 2 *hic scripturae modus.* 7 Vile, humile. 8 Quod non faciat ad tuendam dignitatem, quodque maiestatem materiae non exaequet. 9 Commendatione virtutis, conditione, et loco. 10 i. e. ipsis summis viris. 11 Perscriptum, tanquam dignum cognitione. 12 Artem canendi voce, fidibus. Alias hoc nomine etiam veniunt artes omnes, quae ad humanitatem pertinent, et in primis Poesis. 13 De quo infra 15 2 1.

in ejus virtutibus 1 commemorari 2, saltasse eum commode 3, scienterque 4 tibiis cantâsse 5. Sed hi erunt fere 6, qui expertes 7 litterarum Graecarum 8, nihil rectum 9, nisi quod ipsorum moribus conveniat 10, putabunt. Hi, si didicerint 11, non eadem omnibus esse honesta, 12 atque turpia 13, sed omnia majorum institutis 14 judicari; non admirabuntur, nos in Grajorum 15 virtutibus exponendis mores eorum secutos 16. Neque enim Cimoni 17 fuit turpe, Atheniensium summo viro, sororem germanam 18 habere in matri-

---

1 Pro inter *inter ejus virtues*. 2 Minuta quoque annotare vitio vertitur Historico. v. Jul. Capitol. Opil. Macrin. c. 1 Nepos ita temperavit scriptionem, ut digna memoratu quaereret maxime, sequestratis rebus levioris momenti, nisi ad ingenia moresque regionis ac hominum cognoscendos facerent. 3 i. e. concinne, apte ad modos ac numeros, eleganter ita apud Suet. Aug. c.79 commoditas membrorum pro concinnitate. 4 Perite, atque ex arte. Suet. Tit. c.3 *ut qui cantaret et psalleret jucunde scienterque*, conf. Fragm. 6 3. 5 Inflasse tibias, rejectas olim a Pallade, cum observasset oris inde deformitatem. 6 Scilicet, utique. 7 Ignari, rudes. 8 Historiarum et rerum Graecorum. Litterae enim omnes disciplinas liberales et imprimis Philologiam atque Historiam notant. 9 Honestum, laudabile. 10 Moribus gentis receptum sit. Ita affecti Parthi apud Tac. A. 2 2 5 seq. 11 Observaverint, perceperint. 12 Apud omnes decora *πρεποντα*. Artabanus Themistocli apud Plutarchum *νομοι διαφερουσι ανθρωπων, αλλα δ' αλλος καλα*. 13 Vel vere, vel opinione. Aristoteles Eth. 1 3 et 4 6. *τα μεν κατ' αληθειαν αισχρα ταδε κατα δοξαν*. 14 Moribus et consuetudinibus, prout olim introductum est. Sed in his caute versandum, recta a pravis discriminanda, et ad pietatis regulam exigenda sunt omnia. 15 Graecorum. 16 Respexisse. 17 De quo infra 5 1 2. 18 Eodem patre natam, eodem germine. Adde de matrimonio talium Philonem *περι των εν ειδοτι νομων*. Apud Ægyptios talem etiam usum fuisse, auctor est Diod. Sic. 1 27. Divina lege prohibitum. v. Levit. 18. 9.

monio: quippe 1 cum ejus cives 2 eodem uterentur instituto 3. At id quidem nostris moribus 4 nefas 5 habetur. Laudi in Graecia ducitur 6 adolescentulis 7, quamplurimos habere amatores 8. Nulla Lacedaemoni 9 tam est nobilis vidua, quae non ad scenam 10 eat mercede conducta 11. Magnis in laudibus 12 tota fuit Graecia, victorem Olympiae 13 citari 14. In scenam vero prodire 15, et populo esse spectaculo 16, nemini 17 in eisdem gentibus 18 fuit turpitudini.

---

1 Nimirum. 2 Athenienses. 3 Consuetudine, ritu. 4 Jure civili Rom. civiliter et quasi more civitatis. 5 Probrum, turpe peccatum. 6 Tribuitur. 7 Pueris et virilis generis adultioribus personis, qualis Alcibiades, ad cujus exemplum ex 7 2 2 noster respicit. 8 Non tam pulchritudinis externae, quam animae atque indolis ingenuae; quam in pueris amasse Socratem, Platonem, Xenopontem verisimile est. v. Rittershusii not. ad Phaedr. fab. 59 p. 128. et de amore Socratis quatuor dissertationes apud Max. Tyrium. 9 Utrumque dicitur Lacedaemones et Lacedaemoni. Cum Lycurgi adhuc legibus staret civitas, comoedias et tragoedias ne spectare quidem fas erat; sed postea in luxum et delicias prolapsa, per mulieres maxime. 10 In theatrum, in ludos scenicos; pars ponitur pro toto. Scena est umbraculum theatrale. 11 Pretium sibi dari postulat. 12 Variatio ejus, quod modo dictum erat, *laudi ducitur in Graecia*, ubi *in* h. l. omissum additur, uti et mox § 6. 13 In ludis Olympicis, v. infra, 7 6 3. Olympionices victor vocabatur, qualem esse *apud Graecos prope majus et gloriosius, quam Romae triumphasse*. Cic. pro Flacco c. 13. Olympia urbs, est in Elide, sic dicta a simulacro Jovis Olympii, olim Pisa, hodie Langanito. 14 Voce praeconis declarari, praedicari, ut omnibus innotesceret. De praeconibus ludorum gymnicorum egregius locus Cic. Epist. fam. 5 12. 15 Actitandis scilicet fabulis. 16 Quaestus causa. 17 Praeter virgines quibus idem vitio datum. 18 Pro apud easdem gentes.

Quae omnia apud nos 1 partim infamia 2, partim humilia 3 atque ab honestate remota 4 ponuntur 5. Contra ea 6, pleraque nostris moribus sunt decora 7, quae apud illos 8 turpia putantur. Quem enim Romanorum 9 pudet uxorem 10 ducere in convivium? aut cujus materfamilias non primum locum 11 tenet 12 aedium, atque in celebritate 13 versatur 14? Quod multo fit aliter 15 in Graecia. Nam neque in convivium adhibetur 16, nisi propinquorum: neque sedet 17, nisi in interiore parte 18 aedium, quae gynaeconitis 19 appellatur:

---

1 Romanos puta, apud quos histriones expertes erant honorum et munerum civilium. 2 Probosa, dedecorosa. 3 Infra dignitatem viri boni posita. 4 Inhonesta, non convenientia honestati. 5 Habentur, existimantur: translatio a calculatoribus ducta, qui prout calculum posuerunt, ita valet. 6 Pro quo alii simpliciter *contra*. Sic Caes. B. G. 5 29. B. C. 3 74 etc. 7 Τα πρεποντα, honesta, aut honesto non adversa. 8 Graecos. 9 Testimonium de Romanis esse potest ipse Cicero ad Atti. 5 1. 10. Notanter accipe *uxorem*, nam virgines arcebantur a conviviis, quibus nec apud alias gentes mulieres interfuisse colligitur ex Hist. Balthassaris Dan. c. 6. et Herodis Marc. 6 24. adde Lips. ad Taciti Ann. X. not. 10 Bernegg. ad Just. 7 3 3. et quest. III. ad Germ. Tac. 11 Celebriorem partem, atrium ipsum seu aulam. 12 Agit in eo loco et lanas texit. 13 In luce et frequentia hominum. Ubi non est solitudo, sed ubi plures commeant. Sic Cic. ad Att. 3 7 et 11 3. Tac. H. 2 64 1 Quinti. declam. 265. Celeberrimae viae, quas multi assidue celebrant et frequentant. 14 Notam se facit, prodit in loca frequentata concursu hominum. 15 Alius mos est. 16 Adducitur cum viro. Philodamus Graecus ipse et civitatis suae princeps in Cic. Ver. 1 26.. *negat moris esse Graecorum, ut in convivio virorum accumbant mulieres.* 17 Commoratur et opus facit. 18 Ad illam consuetudinem respicit Ter. Eun. 3 5 31. 19 Alias Gynaeceum, locus in aedibus mulieribus a conspectu virorum remotis ad habitandum datus. v. Vitruv. 6 10.

1 quo nemo accedit, nisi propinqua cognatione conjunctus 2. Sed plura 3 persequi 4 tum magnitudo 5 voluminis 6 prohibet, tum festinatio, ut ea explicem 7, quae exorsus sum 8. Quare ad propositum veniemus 9, et in hoc exponemus 10 libro vitas 11 excellentium Imperatorum.

---

1 Visitandi causa. 2 Vell. 2 41 2 conjunctissimus sanguine. 3 Praecisio elegans. 4 Scil. prolixe, longo sermone. Sic Cic. Off. 1 24. *Has res commodissime Xenophon persecutus est etc.* Eadem ratione simplici *sequi* usos veteres docet Buchn. in Thes. 5 Modus, quantitas. 6 De suo libro auctor loquitur, cujus magna pars deperdita est, praesertim de rebus Romanorum. 7 Historice narrem. 8 Quae suscepi scribenda, 9 Ordiemur scriptionem, vel id quod susceptum est. 10 Infra 16 1 1 *Pelopidae de virtutibus dubito quemadmodum exponam.* 11 M. Scr. habent de vita, uti et 15 4 6. Sic locus Servii inter fragmenta c. 3. 2 confirmat, Nepotis librum *vitam illustrium* inscribi. Plane ita Iul. Higinus libros suos inscripsit *de vita rebusque illustrium virorum*, ut Gellius laudat 5 17.

I
MILTIADES.

ARGUMENTUM.

1 *Miltiades dux colonorum in itinere a Lemniis irridetur.* 2 *Chersoneso potitus Lemnum capit, et Cycladas.* 3 *Dario Scythis bellum inferente, pontis custos consilium dat excutiendae dominationis Persicae; sed ab Histiaeo impeditur.* 4 *Eodem rege in Graecos movente auctor suis est, ut obviam hosti eant.* 5 *Ante sociorum adventum vincit eundem Marathonia pugna.* 6 *Victoriae praemium accipit.* 7 *Pari oppugnatione omissa damnatus in vinculis moritur.* 8 *Vera causa damnationis, metus populi.*

I. Miltiades 1 Cimonis 2 filius, Atheniensis, cum et antiquitate generis 3, et gloria 4 majorum 5, et sua modestia 6 unus om-

1 v. Plutar. in vita Cimonis. Herod. lib. 6. Pausan. in Atticis. Ælian. 12 35. Plato in Gorgia. Cicero de Fin. 2 21. pro Sex. 67. Tusc. 4 19. Val. Max. 5 3 ext. 3 et 8 14. ext. 1 Justin. 2 9 et 15. Gell. 17 21. Frontin. Strat. 4 7 43. Suidas in voce Miltiad. Ab eo Nepos fecit initium, quia *post expeditionem Trojanam ad pugnam usque Marathoniam nil praedicatione dignum Graeci gessisse videntur*, ut ait Zosim. 1 2. 2 Cypselli filium vocat Herodotus, quem Nepos cum juniore Cimonis confudisse dicitur. Sed ille saepe conqueritur, quod alia atque alia inveniantur apud Historicos. 3 Respicit nobilem prosapiam, et originem ab Æaco Jovis filio repetitam: avum ejus paternum Tisagoram genus ad Codrum retulisse auctor est Scholiastes Aristidis. 4 Respicit facta nobilia. 5 Benemeritorum. 6 Intelligatur, civilis communique sensui, et legibus congruens animus. Talis aderat Neroni Germanici F. Tac. A. 4 15 8.

nium maxime floreret 1; eaque esset aetate 2, ut non jam solum de eo bene sperare, sed etiam confidere 3 cives possent sui, talem futurum qualem cognitum 4 judicarunt: accidit, ut Athenienses Chersonesum 5 colonos 6 vellent mittere. Cujus generis 7 cum magnus numerus 8 esset, et multi ejus demigrationis 9 peterent societatem 10: ex his delecti Delphos 11 deliberatum 12 missi sunt, qui consulerent Apollinem 13, quo potissimum duce uterentur. Nam tum Thraces 14 eas regiones tenebant 15, cum quibus armis

---

1 Clarus esset ac celebris. 2 Juventute adhuc integra, in qua spes emicat incipitque abire in rem. 3 Id quod plus est quam sperare. 4 Factis spectatum. 5 Thracicam peninsulam absolute sic vocat, quam alluit mare Ægaeum et Hellespontus. Sunt et aliae Chersonesi, *Taurica* in Euxino et Maeotide, *Aurea* supra Gangem, et *Cimbrica* seu Danica. 6 Novos incolas. Graeci enim, cum civitas abundaret hominum numero, emittebant armis instructos, ut terram sibi, quam colerent, acquirerent, quem coloniam vocabant. 7 Pro *quorum*. Eleganter pro simplici Relativo ad praeced. colonos. 8 Non pauci. 9 Scil. in coloniam. 10 Solam rei participationem notat. 11 Templi et oraculi celebritas hanc Achaiae urbem reddidit toto orbe clarissimam. Cic. pro M. Fontejo vocat orbis terrae oraculum, donis refertum omnium populorum et regum. Ex antro spiritus adscendebat, cuius furore acta anus fatidica tripodi aureo insidens edebat responsa. 12 Similis locus 2 2 2. consultandi verbo sic usus Tac. A. 2 54 4. Deliberare hic idem est, quod consulere, seu quaerere ex aliquo, quid faciendum. Ergo Tautologiae speciem habet quod sequitur, qualis et infra 13 3 2. 13 Deum praesidem ipsius oraculi Delphici. 14 Ii tantum bellicosi semper, ut ipsum Martem fabulae apud eos natum esse confirment, ut ait Vegetius 1. 28. 15 Vi, et armis, nullo juris titulo. Sic. Virg. Aen. 1. 626. vastabat Ciprum, et victor ditione tenebat.

1 erat dimicandum 2. His consulentibus nominatim 3 Pythia 4 praecepit 5, ut Miltiadem sibi Imperatorem 6 sumerent. Id si fecissent, incepta prospera 7 futura 8. Hoc oraculi responso, Miltiades cum delecta 9 manu, classe 10 Chersonesum profectus, cum accessisset Lemnum 11, et incolas ejus insulae sub potestatem redigere vellet Atheniensium, idque ut Lemnii sua sponte 12 facerent, postulasset: illi irridentes 13 responderunt 14, tum id se facturos, cum ille domo 15 navibus 16 proficiscens, vento 17 aquilone venisset Lemnum. Hic enim ventus a septemtrionibus 18 oriens, adversum tenet 19 Athenis proficiscentibus. Miltiades morandi tempus

---

1 Pleonasmus augendae rei causa adhibitus; postea absolute *dimicare* ponitur. 2 Praeliandum. 3 Expresso nomine, absque intricatis ambagibus, quibus alias usus Apollo ille λοξίας. 4 Ut Apollo Pythius dictus a caeso serpente Pythone, ita sacerdos Pithia dicta, quae sacra procurabat. Alio nomine Phoeb. 9. 5. In responso, quod dedit. 6 Ducem, *στρατηγον*. 7 Propositum. Sic. Ter. Heaut. 1 1 67 et 4 6 7. 8 Felicem habitura eventum. 9 Non semper praestantiam notat haec vox, sicut vulgo existimant, sed certos homines ad negotium destinatos nominatosque. 10 Sic paulo post *navibus*. 11 Insula est Lemnus maris Ægaei, hodie Stalimene, et adhuc terra Lemnia celebris, quam et sigillatam vocant. 12 Ne qua vi opus esset et armis. 13 Despicientes postulata Miltiadis. 14 Non per puram et simplicem negationem, sed per ironicam conditionem: et ut tutius irrideant, in verbis pacti omnia curiose cavent: Similis allusio apud Curt. 7 1 1 et 24. 15 Ne aliunde veniat; sed decepti in eo, quod non Athenis dixerant. 16 Ne terra eat. 17 Ne quis de situ loci interpretaretur. Alioquin non infrequens Pleonasmus. 18 A septentrionali mundi parte. Triones boves dicti a terendo, et hinc nomen septem stellis, quae plaustrum coeleste constituunt. 19 Suo flatu contrarius est, adversatur. Translatio ab acie directa contra alteram.

non habens 1, cursum 2 direxit 3 quo tendebat 4, pervenitque Chersonesum 5.

II. Ibi brevi tempore barbarorum 6 copiis disiectis 7, tota regione, quam petierat, potitus, loca castellis 8 idonea communivit: multitudinem 9 quam secum duxerat in agris collovavit 10, crebrisque excursionibus 11 locupletavit 12. Neque minus in ea re prudentia quam felicitate 13 adjutus est. Nam cum virtute militum devicisset 14 hostium exercitus, summa aequitate 15 res constituit 16: atque ipse ibidem manere de-

---

1 Non cunctatus diu uno loco, ne amitteret occasionem rei gerendae. 2 Maritimam profectionem. Nam et currere navigare est. 3 In navigatione sua. Sic praeter Caes. B.G. 3 25. locuti Vell. 1 41. et 2 19. 4 Curt. 10 1 17. Cic. de nat. deor. 2 13. Just. 22 5 1 4 Ad terminum itineris. 5 Navigando eo provectus est. 6 Thracum. 7 Dissipatis. Ita Caes. B. G. 1 25. *disjecta phalange*. Tac. A 2 45 3. disjectas per catervas. 8 Munimenti genus minus adhibuit. Maius *castrum* dicitur, quod vallo, fossa et turribus cingitur. Herodotus memorat, Isthmum Chersonesi Miltiadem praesepsisse muris et ita Apsinthios cohibuisse. 9 Colonos deductos. 10 Agros illis assignavit, quos colerent, ibique domicilium figerent. 11 Quae praedae ab hoste agendae causa fiebant Latrociniis. verius, quam iusto bello illis temporibus adversus eos, qui nullo foederis iure continebantur, iusta omnia injuria erat. 12 Auxit, fecit ut hoc magis rerum copia abundarent. 13 Utraque causa necessaria Imperatori. Sic Flavianis ducibus non minus saepe fortuna, quam ratio affuit. Tac. H. 4 59 3. Ad constituendum Romanum Imperium virtus et fortuna videntur contendisse. Flor. Pr. 2. Pompeium maiore fortuna quam sapientia fuisse indicat Sallust. de rep. ord. 1 13 conf. infra 8 1 1. 14 Penitus vicisset, ad internecionem cecidisset, ut nullae ad resurgendum vires essent. 15 Juxta επιεικειαν civilem et ισονομιαν, seu aequam libertatem populo gratam. 16 Ordinavit formavitque statum regionis.

crevit 1. Erat enim inter eos dignitate regia 2, quamvis 3 carebat nomine 4: neque id magis imperio 5, quam justitia 6 consecutus. Neque eo secius 7 Atheniensibus, a quibus erat profectus 8, officia praestabat 9. Quibus rebus fiebat, ut non minus eorum voluntate 10 perpetuo imperium obtineret 11, qui miserant, quam illorum, cum quibus erat profectus. Chersoneso tali modo constituta 12, Lemnum revertitur 13: et ex pacto 14 postulat, ut sibi urbem 15 tradant. Illi enim dixerant, cum vento 16 borea domo profectus, eo pervenisset, sese dedituros: se autem domum 17 Chersonesi 18 habere. Cares

---

1 Ne desiderium revertendi apud alios oriretur. 2 Non modo auctoritate, sed et potestate regis. 3 Cum indicativo h. l. construitur, uti et ap. Liv. 2. 40. Ovid. Pont. 1 6 45. Virg. Ecl. 3 84. Vani sunt ergo Grammatici, qui ad conjunctivum unice restringunt. 4. Titulo, et inanibus illis, ut vocat Tac. A. 4 11 4. re contentus, nomen invidiosum remisit, conf. Tac. H. 2 62 3 et 4. 11 3. hodie multi sine re titulos aucupantur. 5 Sic Evander auctoritate magis quam imperio regebat loca. Liv. 2 7. 6 Non tam potestate jurisdictionis quam aequitate moderatae administrationis, conf. c. 8 3. 7 Et nihilominus. 8 Supplent nonnulli, *quam iis quibuscum erat profectus*. 9 Tamquam civis civibus et magistratui Atheniensi, cum nota obsequii erga imperantes. Locutio familiaris auctori: in Attico ter occurrit. 10 Bona gratia, venia. 11 Haberet et administraret. 12 In justam formam redacta, statu imposito, rebusque ac provinciis ordinatis. 13 Solvens ex Elaeunte. 14 Ex conventione κατα συνθηκην. 15 Insulam totam in qua praecipuae urbes erant Mytina et Hephaestiae. 16 Qui antea Latine aquilo. 17 Urbem et in ea domicilium. Subintellige: dixit Miltiades. 18 Pro in Chersoneso. Non urbis, sed peninsulae nomen est. Eadem Syntaxis. Ter. Phor. 5 7 49 *Lemni habuit*. Caes. B. C. 3. 106. *Cypri visum*: conf. Iust. 6 1 7.

1, qui tum Lemnum incolebant, etsi praeter opinionem res ceciderat 2, tamen non dicto 3 sed secunda fortuna 4 adversariorum capti 5, resistere ausi non sunt 6, atque ex insula 7 demigrarunt. Pari felicitate ceteras insulas, quae Cyclades 8 nominantur, sub Atheniensium redegit potestatem.

III. Eisdem temporibus Persarum rex Darius 9, ex Asia in Europam exercitu trajecto 10, Scythis bellum inferre 11 decrevit. Pontem fecit in Istro 12 flumine, qua 13 copias traduceret. Ejus pontis 14, dum ipse abesset, custodes reliquit principes 15, quos secum ex Jonia et Æolide 16 duxerat. Qui-

---

1 Populi e Caria oriundi, quae Asiae minoris est regio. Sed Herodotus Pelasgos Lemnum incoluisse per id tempus scribit. 2 Evenerat, contigerat. 3 Ex pacto et convento, quia serium non fuisset, et de Miltiadis domo Athenis, non de alia quaesita spopondissent. 4 Successu, rebus florentibus ob devictam Chersonesum. 5 Moti. 6 Hephaestienses cessere postulatis, Mytinei vi expugnati et ejecti sunt. 7 Quam scil. incoluerant. 8 Insulae in mari Ægaeo, a cyclo vel circulo sic dictae, quia Delum cingunt, quae in medio est, instar circuli. Sporades contra in mari sparsae. 9 Hystaspis filius, de quo Herod. 3 84 et seq. Just. 1 10. Val. Max. 7 3 ext. 2. 10 Per Thracicum Bosphorum, quem ponte junxit. 11 Ob negatas sibi ab Idanthyro rege filiae nuptias. *Magna scil. necessitas* (verba Orisii c. 8) *pro unius libidine hominis septingenta virorum millia periculo mortis exponi.* 12 Ister per Germaniam Danubius dictus, celeberrimus Europae fluvius, per Thraciam denique in Pontum Euxinum exoneratur. 13 Sic. infra *hac* 23 3 4 adverbialiter. 14 Non tantum ad transitum, sed et ad recursum facti. v. Veget. 3 7. 15 Primarios urbium cives. 16 Regionibus et coloniis ex Graecia in Asiam deductis, quae nonnihil in lingua mutarunt, unde Dialectus Jonica, Æolica Dorica.

bus singulis ipsarum urbium perpetua dederat imperia 1. Sic enim putavit, facillime se Graeca lingua loquentes, qui Asiam incolerent 2, sub sua retenturum potestate 3, si amicis suis 4 oppida tuenda 5 tradidisset: quibus, se oppresso 6, nulla spes salutis 7 relinqueretur 8. In hoc fuit tum numero 9 Miltiades, cui illa custodia 10 crederetur 11. Hic cum crebri adferrent 12 nuntii, male rem gerere 13 Darium, premique 14 ab 15 Scythis: Miltiades hortatus est 16 pontis custodes 17, ne a fortuna datam occasionem liberandae Graeciae dimitterent 18. Nam si cum his copiis, quas secum

---

1 Praefecerat eos urbibus, et tyrannidem illis concesserat, ut dominari magis quam servire viderentur. Sic Curt. 3 3 1 et 3 13 14. 2 Graecos illos in Jonia et Æolide, conf. v. 4. 3 In obsequio et fide. 4 Ita vocantur Regum et principum cognati consiliarii, satrapae, praefecti et proceres, v. Lips. ad Tac. A. 6 not. 29 et Comm. in Senec. de Benef. 6 33 num. 229. Salmas. ad Hist. Aug. p. 47. et 306. Bernegg. ad Suet. cap. 71. et ad Just. 9 8 17 et 34 3 3. 5 Scil. imperio. 6 Se Dario prodito et dignitate aut opibus demoto afflictoque. 7 Tuendi status ac dignitatis. 8 Superesset, foret reliqua. 9 Alias *in eis*, vel *inter eos*. 10 Cura tuendi pontis. 11 Committeretur, pons tuendus daretur. 12 Cum nunciarent. 13 Uti adversa fortuna, infelicem esse in bello. Nam amissis nonaginta millibus militum ignominiose refugit. 14 Est venatorium verbum, cum ita urgetur bestia, ut nulla elabendi amplius copia sit; inde ad militiam transfertur, si qui in periculo et angustiis sunt. 15 Eleganter ab ante S. Sic Cic. Fam. 1 4. et Att. 10 4 *ab senatu* etc. 16 Juxta Herodotum id fecere Scythae, et approbavit Miltiades. 17 Praefectos. 18 Ne negligerent, ne amitterent tempus rei gerendae, ut est 7 8 6. Sed ut amplecterentur. Sic P. Syrus: cavendi nulla dimittenda occasio; itemque Caes. B. G. 5 38 et 57. Curtius dixit opportunitatem dimittere, 4 4 1.

transportaverat 1, interiisset Darius 2, non solum Europam fore tutam, sed etiam eos, qui Asiam incolerent 3 Graeci genere 4, liberos a Persarum futuros dominatione 5 et periculo. Id et facile effici posse: ponte enim rescisso 6 regem vel hostium ferro 7, vel inopia 8, paucis diebus interiturum. Ad hoc consilium 9 cum plerique accederent 10, Histiaeus Milesius 11, ne res conficeretur 12, obstitit 13, dicens, non idem ipsis, qui summas 14 imperii tenerent 15, expedire 16, et multitudini 17, quod Darii regno ipsorum niteretur 18 dominatio 19: quo extincto 20 ipsos potestate expulsos 21 civibus suis poenas daturos 22. Itaque adeo se abhorrere 23 a ceterorum 24 consilio; ut nihil putet ipsis utilius, quam confirmari 25 regnum Persarum. Hujus cum sententiam 26 plurimi essent secu-

---

1 Traduxerat, v. § 1. 2. Bellax ille et inquietus. In Jonia, Æolide, et aliis cis Taurum montem locis. v. Liv. 27 35. 4 Qui genus quidem ex Graecis ducerent, domo tamen et patria Graeci non essent. v. §. 2. 5 Tyrannide. v. Clapmar. de arcan. 3. 2. 6 Pro rescindere *dissolvere* est 2 5 1. Caes. B. G. 2 9. et Cic. de leg. *interscindere*. Just. 2 13 5. et Caes. B. G. 7 19 *interrumpere*. 7 Vi et armis. 8 Commeatu intercluso. 9 Libertatis recuperandae. 10. Cum consentirent et approbarent sententiam. 11 Mileti urbis Joniae praefectus hic fuit. 12 Ne fieret quod suaserat Miltiades. 13 Impedivit. 14 Scil. partes. 15 Praeessent cum perpetuo imperio urbibus, easque tuerentur. v. §. 1. 16 Diversam esse, ut hodie loquuntur, rationem status. 17 Populo qui opponitur Principibus, magistratibus. 18 Ab eo dependeret. 19 Imperium, auctoritas. 20 Dario interfecto cum exercitu. 21 Imperio privatos. 22 Se punitum iri. 23 Se abire, se alienum esse. 24 Miltiadis et adstipulantium ei. 25 Stabiliri, perpetuum esse. 26 De retinenda dominatione.

ti 1, Miltiades non dubitans, tam multis consciis 2 ad regis aures 3 consilia sua 4 perventura, Chersonesum 5 reliquit 6, ac rursus Athenas demigravit. Cujus ratio 7 etsi non valuit 8, tamen magnopere est laudanda 9, cum amicior omnium libertati, quam suae fuerit dominationi 10.

IV. Darius autem, cum ex Europa in Asiam 11 rediisset, hortantibus amicis 12, ut Graeciam redigeret in suam potestatem, classem quingentarum navium 13 comparavit, eique Datim 14 praefecit et Artaphernem 15, hisque ducenta peditum millia, et decem equi-

---

1 Histiaeus plures habuit adstipulatores quam Miltiades. 2 Quia multi nossent. Sic infra 10 8 3 *res multis consciis quae gereretur, clara.* 3 Similiter Graeci εις θεων ωτα ηλθεν v. Zenob. 3 9. 4 Ex quibus proditionis argui posset. 5 Cujus quasi Dominus ac Rex Darium fuerat secutus. 6 Discessit inde. 7 Sententia cum ratione et consilio. Ita Curtius 4 7 10 plena: *Facile accepta est ratio tam salubris consilii.* 8 Non persuasit. 9 Non si fide qua obstrictus erat Dario, sed si moribus illis antiquis aestimetur, et voluntate ejus, cui nihil sanctius ac religiosius crat libertate. Huic conservandae ac provehendae omnia cedere debere credebant prisci. Hujus causa fidem, jusjurandum, et alia officia recte violari existimarunt. v. Caes. B. G. 5 27 et 7 37 ac 76. 10 Magis respexit bonum publicum quam commodum privatum. Cum detrimento suae potestatis, patriae opes quam Regis augeri maluit, conf. 9 5 2. 11 Non pristina via, sed ex Sesto Hellespontum navibus trajiciens, relictus ab eo Dux Megabyzus Macedoniam Persis tam vectigalem fecit. v. Curt. 5 8 16. Just. 7 3. 12 Adjutoribus rerum gerendarum. 13 Herodotus sexcentas triremes numerat absque navibus hippagogis, in quas equos imposuerunt. 14 Medum genere. 15 Solus Aristophanis interpres vocat Artabazum.

tum 1 dedit, causam interserens 2, se hostem esse Atheniensibus 3 quod eorum 4 auxilio Iones 5 Sardes 6 expugnassent, suaque praesidia 7 interfecissent. Praefecti regii, classe ad Euboeam 8 appulsa 9, celeriter Eretriam 10 ceperunt 11; omnesque ejus gentis cives abreptos 12 in Asiam ad regem 13 miserunt 14. Inde ad Atticam 15 accesserunt, ac suas copias in campum 16 Marathonam 17 deduxerunt. Is abest 18 ab oppido 19 circiter millia passuum

---

1 Scil. millia, alterutro loco majorem numerum dissimulat auctor, v. 1 5 4. 10 5 3 14 8 2. Integram phrasim habes, 2 2 5. et 4 1 2. 2 Dictitans, interponens, ut est 2 7 1. Praetextus hic belli fuit et color. 3 His adeo infensus fuit Darius, ut apposita coena a satellite ter moneri voluerit: μεμνεσο Αδηναιων, ne scil. ultionis oblivisceretur. 4 Atheniensium et Eretriensium ope Aristagoras Milesiorum Tyrannus id fecit. v. Herod. l. 5. et 7. 5 Incolae peculiari dialecto graecae linguae usi in minori Asia, quorum praecipua urbs fuit Miletus. 6 Haec urbs Lydiae fuit primaria. 7 Milites praesidium agitantes. 8 Magnam istam in mari Ægeo insulam. 9 Accessus cum navigiis, et egressus ex illis simul denotatur. 10 Urbem insulae maritimam, qua Achajam et Atticam spectat. 11 Septimo obsidionis die. 12 Captivos alio transferendos. 13 Darium qui Dati interminatus fuerat mortem, nisi captos perduceret. Auctor Plato in Menexeno. 14 Trajectu gentis ex solo patrio in aliud, dominationi apud viros firmandae repertum consilium. v. 1. Reg. 20 18. Cur. 5 5 5. Polycan. 4 in Philippo Comm. 12. 15 Regionem Graeciae tunc florentissimam, cujus urbes Athenae (unde et nomen) Marathon, Eleusis, Acerna. 16 Circumjacentem scil. 17 Est Accusatius Graecus loci illius habitati. 18 Septentrionem versus distat. 19 Absolute pro Athenis imitatione Graecorum, quibus eadem urbs κατ ἐξοχην dicta ἀςυ.

1 decem. Hoc tumultu 2 Athenienses tam propinquo, tamque magno permoti, auxilium nusquam 3 nisi a Lacedaemoniis, petiverunt; Philippidemque 4 cursorem ejus generis, qui hemerodromi 5 vocantur, Lacedaemonem miserunt, ut nuntiaret quam celeri opus esset auxilio 6. Domi autem creati decem 7 praetores 8, qui exercitui praessent: in eis Miltiades 9. Inter quos

---

1 Passibus veteres metiebantur suos lapides et milliaria: mille passus unum lapidem Italicum, 4000 passus unum milliare Germanicum, 10000 hoc loco $2\frac{1}{2}$ mill. germ. facere putantur. 2 Significantius, quam pro vocis consuetudine ingruentis magni belli terror et vehementia ita dicitur. 3 Plato Dialogo 3 de Leg. tradit, opem ab aliis quoque Graecorum petitam, sed a nemine, praeter quam a Lacedaemoniis impetratam; sed et ab his demum confecta pugna. 4 Et Herodotus hujus cursoris meminit, quem φειδιππιδην vocat: conf. Plin. H. N. 7 2. Cucurrit autem biduo Athenis Lacedaemonem mille ducenta quadraginta stadia secundum Solin. c. 6. 5 απο της ημερας και δρομυ, ingens die uno cursu emetientes spatium. v. Liv. 31 24 3. Nobis hodie *die post.* Antiquissimum sane institutum Persarum initio, quibus Angari et Astandae dicti. v. Herod. 8 98. Xenop. Cyroped. l. 8. deinde Grecorum, ut h. l. Tandem ab Augusto ad Romanos translatum, ut sub manum annunciari cognoscique possit quid geratur. v. Svet. Aug. c. 49 cum Casaub. Comm. Symmach. 10 Ep. 37 Bris. de Regn. Pers. p. 147 Hof. Lex. cont. p. 71. Tit. frumentarius. 6 Sed Lacedaemon. causati non licere sibi cum exercitu exire, antequam orbem complesset luna. 7 Plutarchus in Parall. tantum quatuor a populo delectos tradit. 8 Ita teste Asconio in 3 Verrin. vocantur qui exercitum ducunt στρατηγοι. De hoc militari magistratu v. Sigon. 4 de rep. Athen. 5 Petit. ad leg. Att. p. 241, seq. hac voce similiter usi Caesar et Cic. 9 Plut. in vit. Arist. ut Miltiadi Duci in hac pugna primas defert, ita Aristidi secundas.

magna fuit contentio 1, utrum moenibus se defenderent 2, an obviam irent 3 hostibus, acieque 4 contenderent 5. Unus Miltiades maxime nitebatur 6, ut primo quoque tempore 7 castra 8 fierent. Id si factum esset, et civibus animum accessurum 9, cum viderent de eorum virtute 10 non desperari 11, et hostes eadem re fore tardiores 12, si animadverterent 13, auderi 14 adversus se tam exiguis copiis dimicare 15.

V. Hoc in 16 tempore nulla civitas Athe-

---

1 Acris et ambigua deliberatio, ut fit, ubi plures imperant. 2 Viri fortes nolunt instar foeminarum intra moenia concludi et obsidionem pati, quam flagitiosam existimant. v. Tac. A. 3. 20. Caes. B. G. 6. 23. Just. 1. 10. 19. 3 Cum exercitu scil. 4 Pro praelio ponitur. 5 Hac voce usi Caes. B. G. 1. 31. et 68. et 2. 9. et 3. 28. et 5. 16. Cic. ad Att. et de fin. Curt. 4. 1. 8. etc. alii legunt *decernerent*. Schottus *decertarent*, quod verbum et 13. 10. 4. occurrit. 6 Suadendo contendebat, causamque paulo vehementius, et cum conatu multo agebat, conf. infra 25. 15. 2. Tac. A. 1. 55. 4. 7 Ut primum fieri posset. 8 Locus militaris in campo. Sed in Sing. arcem denotat. 7. 9. 3. 18. 5. 7. 9 Fiduciam constantiamque. Caes. B. G. 3. 72. sic extulit: *tantum fiduciae ac spiritus Pompeianis accessit.* 10 Fortitudine bellica. 11 Quod crederetur adhuc aliquod in virtute eorum praesidium. 12 Ex praesidentibus cautiores et pro impetu curam usurpaturos. 13 Viderent. Eadem ratio erat Agathocli, cur obviam hosti Poeno in Africam ire mallet. Just. 22. 5. 7. conf. Tac. H. 3. 28. 1. Just. 1. 13. Caes. B. G. 2. 25. et infra 14. 9. 2. 14 Passive, uti apud Vell. 2. 56. et sic Livium dixisse notat Voss. 4. de Analog. 13. 15 Quod conarentur resistere, et in aciem exire. 16 Putant Praepos. *in* abundare, uti et Pr. 12. 8. et s. sic Ter. And. 4. 5. 24 Svet. Claud. 18. Tib. 60. Plaut. Capt. 1. 2. 64 etc. Sed potius est, ut dicamus, eam subaudiri, ubi ommittitur, v. Voss. de constuct. c. 44.

niensibus auxilio fuit praeter Plataeensium 1; ea mille 2 misit militum. Itaque horum adventu decem millia 3 armatorum 4 completa 5 sunt: quae manus 6 mirabili 7 flagrabat pugnandi cupiditate 8. Quo factum est, ut plus, quam collegae 9, Miltiades valuerit 10. Ejus enim auctoritate 11 impulsi 12 Athenienses, copias ex urbe eduxerunt, locoque idoneo castra fecerunt 13. Deinde postero 14 die, sub montis radicibus 15 acie e regione 16 instructa, nova arte 17, vi summa 18 praelium commiserunt 19. Nam-

---

1 Plataeae urbs a lata planitie dicta in Boeotia. 2 Scil. auxilium, vel numerum, vel manum. Neque enim vox *mille* substantive et nominandi casu ponitur, ut vulgo censent, sed adjectivum est, et additis substantivis suis respondet, si credas Pascas. Grosipp. paradox. lit. Ep. 14. et Gronov. de pec. vet. 1. 10. sed v. Gellium 1. 16. Sic Cic. pro Mil. c. 20. sic infra 14 8. 3. *mille hominum*. Horat. Sat. 2. 3. 194. *mille ovium* etc. 3. Corpora scil. si itidem elliptice accipias. 4 Militum. Istam summam ut efficeret, servos Militiades omnium primus ad pileum vocavit. Paus. in Att. 5 Effecta. 6 Exercitus. 7 Vehementi, ingenti. 8 Alacritate, impetu, ardore, qui quantus fuerit, argumento est, quod octo fere stadia in Persas procurrerunt. 9 Reliqui novem praetores capti, 4. s. 10 Consilium ejus audacius praeferebatur illis, qui lenta et lenia suaserant. 11 Acquisita ex devictis ante hac insulis, et quia Aristides et Callimachus ultro jam cedebant. 12 Moti, inducti. 13 Posuerunt. 14 i. e. altero, sequente. Sic quoque Cic. pro Mur. Colum. 6. 14. et 12. 25. Liv. 13, *postero anno*. Varro de R. R. 1. 40. 15 Ad ima montis, in ima parte. 16 Ex adverso. 17 Invento ad rem augendam tam solerti quam necessario. Consilium novum vocat. 1. 5. 3. et Flor. 4. 2. 32. Alii mallent, *in parte montis summa*. 18 Acerrime, quamquam irriderent Persae eorum audaciam, quae res psis detrimento fuit. 19 Conflixerunt.

que arbores multis locis erant rarae 1, hoc consilio 2, ut et montium tegerentur 3 altitudine, et arborum tractu 4 equitatus 5 hostium impediretur, ne multitudine clauderentur 6. Datis, etsi non locum aequum 7 videbat suis, tamen fretus numero 8 copiarum suarum confligere cupiebat: eoque magis, quod priusquam Lacedaemonii 9 subsidio venirent, dimicare utile arbitrabatur 10. Itaque in aciem peditum centum, equitum decem millia produxit 11, praeliumque commisit. In quo tanto plus virtute valuerunt 12 Athenienses,

---

1 Per intervalla enatae et tractim: aliis placet *stratae*, quia sequitur de consilio, quod naturae opponitur, et quia non rarae, sed crebrae et densae sylvae equitatum impediunt. Sed nimia densitas plane non admittit, raritas cursum et recursum liberiorem impedit. 2 Hoc consilii scopo et ratione non satae, vel stratae, sed quia aderant aciei accommodatae. Miltiades naturae opus traxit ad consilium. 3 Defenderentur. 4 Longa serie. 5 Cui campus planus aptior est. Saltus Marathonii meminere Pausan. 1. Nonnus Dionysius 13. 189. et Seneca Hippol. v. 17. conf. Herm. Hug. de militia equestri 4. 6. 6 Circumvenirentur, si equites quanto cupiebant agmine praeliari potuissent. Proprie venatorium verbum est et militare. 7 i. e. iniquum et incommodum. 8 Multitudine. 9 Expectantes plenilunium, aut quia bello cum Messeniis impliciti. 10 Ratione prudens consilium, quia distractis neque dum adunatis copiis hostis infirmior, eoque superatu facilior. conf. Caes. B. G. 1. 27. et 2. 5. et 7. 56. Tac. A. 12. 14. 4 Hirt. B. C. 8 7. sed eventus hic felix non fuit. conf. de Pyrrho Just. 18. 2. 4. 11 Non omne robur aleae simul commissurus. 12 Adeo superiores fuerunt.

ut decemplicem 1 numerum hostium profligarent* 2 : adeoque perterruerunt, ut Persae non castra, sed naves peterent 3. Qua pugna nihil adhuc 4 est nobilius 5 : nulla enim unquam tam exigua manus 6 tantas opes 7 prostravit 8.

VI. Cujus victoriae 9 non alienum 10 videtur, quale praemium Miltiadi sit tributum, docere 11; quo facilius intelligi possit, eamdem omnium civitatum esse naturam 12. Ut populi nostri 13 honores 14 quondam fuerunt rari 15 et tenues 16, ob eamque causam gloriosi; nunc autem effusi 17, atque obsoleti 18 : sic olim apud Athenienses fuisse 19 reperimus. Namque huic Miltiadi,

---

1 Decem partibus superiorem, v. Paschal. de Coron. 5. 33. 2 Darent ad interitum. Eo loco etiamnum nocturni hinnientium equorum, et militum praeliantium tumultus audiri, eorum spectra apparere dicuntur. 3 In naves se conferrent. Sunium quidem praetervecti post cladem Athenas oppugnatum ibant: sed ab eodem Miltiade rejecti sunt. v. Herod. et Front. l. c. 4 Vulgo dicitur *hactenus*. 5 Celebrius, illustrius. Plutarchus eam a trecentis auctoribus descriptam affirmat. 6 Parvus exercitus. 7 Tantam potentiae hostilis partem, tantum hostium numerum: addunt nonnulli *copiasque*. 8 Profligavit, extinxit. 9 Praemium scil. 10 Intempestivum aut ἄϛκοπον. 11 Exponere, narrare per digressionem. 12 Translate, consuetudinem, ingenium. 13 Romani scil. cujus mores corruptos suorum temporum perstringit auctor. 14 Maximae virtutis praemia, tituli, pompae, remunerationes. 15 Infrequentes, quia non ambitioni et gratiae dabantur, sed virtuti. 16 Non magno sumptu constantes. 17 Largi nimium, et quos ad prodigalitatem quandam interpetrari possumus. 18 Spreti, triti, communes et abortivi, qui crebritate et cumulo vilescunt. Sic Curt. 9. 1. 2. *Jam vilia et obsoleta esse spolia de Persis*: adde Svet. Aug. 89. 19 Hunc morem obinuisse.

qui 1 Athenas, totamque Graeciam liberavit, talis honor 2 tributus est in porticu, quae Poecile 3 vocatur, cum pugna depingeretur 4 Marathonia, ut in decem praetorum numero prima ejus imago 5 poneretur, isque hortaretur 6 milites, praeliumque committeret 7. Idem ille populus 8, posteaquam majus imperium 9 est nactus, et largitione magistratuum 10 corruptus est, trecentas statuas 11 Demetrio Phalereo 12 decrevit 13.

VII. Post hoc praelium classem septuaginta navium Athenienses 14 eidem Miltiadi dederunt, ut insulas, quae barbaros 15 adjuverant, bello

---

1 Alii habent *quia*, et pro liberavit *liberarat*. 2. Memoriae apparatus. Quin et trophaea ex hostium manubiis erecta, quibus se a somno excitari jactabat Temist. Plut. et Tull. 4. Tusc. 3 h. e. varia, ob picturas varias ducum, tam Graecorum, quam hostium quibus ista porticus post pugnam Marathoniam Athenis exornari coepit. In ea cum doceret Zeno, Stoicis nomen datum est, quia *ςοα* graece porticum significat. v. Rutgers. var. Lect. 5 1. Meurs. Att. Lec. 6. 18. Athen. 1. 5. 4 A Panaeno fratre Phidiae. Plin. H. N. 35. 8. 5 Pictura artificiose ad vivum expressa. 6 Allocutione sua praelio firmaret. 7 Initium faceret conflictus. Sic. Just. 2. 12. 7. etc. apud Florum similiter *committere acie bellum*, pro incipere. v. Ind. Freinshemii. 8 Atheniensis. 9 Prolatis nimirum finibus, *crescentibus cum ipsa magnitudine imperii vitiis*. Flor. 2. 19. 1. 10 Qui ut honores consequerentur, multa largiebantur. 11 Imo trecentas sexaginta, vel *quot luces habet* annus absolutus, ut ait M. Varro. v. Laertium. 5. 5. Pl. 34. 6 Strab. 9. p. 274. Voss. de Hist. Gr. 1 12. Noster numero rotundo usus est. 12 Philosopho illi, Theophrasti discipulo, conf. 19. 3. 1. 13 Decreto publico contulit. Proprium in hac re id verbum fuit. v. Frigell. de Stat. Illust. Rom. cap. 15. 14 Herod. lib. 6 rem paulo aliter narrat. 15 Persas in bello contra Graecos, a quibus caeteri omnes communi Barbarorum appellatione distinguebantur. v. Strab. 14. p. 373.

persequeretur 1. Quo imperio 2 plerasque ad officium 3 redire coegit, nonnullas vi expugnavit. Ex his Parum 4 insulam opibus elatam 5 cum oratione reconciliare 6 non posset, copias e navibus eduxit, urbem operibus 7 clausit 8, omnique commeatu 9 privavit: deinde vineis 10 ac testudinibus 11 constitutis, propius muros accessit. Cum jam in eo esset 12, ut oppido potiretur, procul in continenti 13 lucus, qui ex insula conspiciebatur, nescio 14 quo casu 15, nocturno tempore incensus est: cujus flamma ut ab oppidanis 16 et oppugna-

1 Inter Romanorum quoque artes, quibus imperium stabilierunt et auxerunt, haec fuit, ut nulli inultum sinerent juvare hostes suos. 2 Subintellige: *dum functus est.* 3 Obsequium imperantibus debitum. 4 Unam e Cycladibus candido marmore celebrem. v. Hor. od. 1. 19. *Pario marmore purius.* 5 Superbientem tollentemque animos divitiis et potentia. Infra 5. 2. 5. *opulentia fretus*, adde 4. 1. 3. ac 7. 7. 8. Similiter Tac. 15. 20. 1. Val. Max 7. 1. 2. 6 Revocare ad officium. *Omnia prius experiri verbis, quam armis, sapientem decet.* Ter. Eun. 4. 7. 19. Pro *oratione* Gronovius observ. 2. 10. mavult *ratione*, qua voce ita utitur Vellejus 1. 7. 4. 7 Munitionibus πολιορκητικοῖς, quae constant fossa, vallo, et aggere. v. Liv. 37. 5. Tac. A. 6. 41. 2. Caes. B. G. 2. 12. 8. Circumdedit, intersepsit. 9 Annonae subvectionem mari prohibuit. 10 Vinea erat machina lignea, accessibus, quos tegebat, in oppugnanda urbe serviens. v. Lips. Poliorc. 1. 7. Stewch. ad Veget, 4. 15. Hodie respondet *Galeric.* 11 Testudo erat tabulatum ex trabibus pluteisque factum coriis contectum ut laterent sub ea milites. v. v. Lips. Poliorc. 1. 8. Stewech. ad Veget. 4. 12. alia fiebat ex scutis militum, de qua Lips. 1. 5. Stew. 2. 4. 12 Cum jam parum abesset. 13 Scil. terra, quae subaudita vox additur 2. 3. 1. 14 Formula frequens ἀπορητική. 15 De hujusmodi casibus vide observationem Forstneri ad Tac. A. 1. Pag. 93. f. 16 Qui propugnantes erant in oppido.

toribus 1 est visa, utrisque 2 venit in opinionem 3, signum 4 a classiariis 5 regiis 6 datum. Quo factum est ut et Parii a deditione deterrerentur 7, et Miltiades timens 8 ne classis regia adventaret, incensis operibus 9 quae statuerat 10, cum totidem navibus atque erat profectus 11, Athenas magna cum offensione civium suorum 12 rediret. Accusatus 13 ergo proditionis 14, quod cum Parum expugnare posset, a rege corruptus 15, infectis 16 rebus a pugna discessisset. 17 Eo tempore aeger erat vulneribus 18, quae in oppugnando oppido acceperat. Itaque quoniam ipse pro se dicere 19 non

---

1 Qui foris urbem oppugnabant. 2 Et Pariis, et Atheniensibus. 3 Coeperunt opinari. 4 Scil. rei patrandae: *Per noctem flammis, per diem fumo significatur sociis, quod aliter nunciari non potest.* Veget. 3 5. conf. Caes. B. G. 5 48 et 8. 3. 5. Militibus classis v. Schef. de milit. nav. 2 3. 6 i. e. Darii Regis Persarum: alii legunt *Regis*, quia Reges apud Persas absolute sic dicti. v. infra 2 3 2. supra *praefecti regii* occurrunt 1 4 2. 7 A voluntate deditionis deducerentur, metuentes sibi a Persis. 8 Metus istiusmodi vocatus Panicus. *Vana ejusmodi pro veris maxime in bello valere*, ait Liv. 34 12. *Terror hominibus mentem consiliumque eripit.* Hirt. B. Alex. c. 18. 9 Ut supra v. 2. 10 Ex sudibus et turribus muniverat. 11 Mittere debuisset; qui explorarent rem et cognoscerent, sed ipse se passus est decipi. 12 Quos fortuna deserit simul et popularis favor relinquit. 13 A Xantippo Ariphronis filio. 14 Quia pecuniam publicam in usus suos verterat, etiam *ob crimen peculatus* in carcerem conjectus legitur apud Just. 2 25 19. Sen. Controv. 9 1. 15 Scil. pecunia, aliave qua perfidia emitur, ratione. 16 Non effectis. 17 Abisset, oppugnationem omisisset. 18 Herodotus refert ei convulsum seu luxatum femur, dum desilit ex solario aut maceria. 19 Respondere in Judicio, uti effert auctor. Dialogi de corrup. Eloq. c. 36 9.

posset, verba pro eo fecit 1 frater ejus Tisagoras 2. Causa cognita 3, capitis absolutus 4, pecunia multatus est. Eaque lis 5 quinquaginta talentis 6 aestimata est 7, quantus in classem sumptus factus erat 8. Hanc pecuniam quod solvere 9 non poterat, in vincula publica 10 conjectus est 11, ibique diem obiit supremum 12.

VIII. Hic etsi crimine Pario 13 est accusatus, tamen alia fuit causa 14 damnationis 15. Nam Athenienses propter Pisistrati tyrannidem, 16 quae paucis annis ante fuerat 17, omnium

---

1 Advocatus ejus fuit, patrocinatus ei est. 2 Ex Herodoto constat, fratrem multo ante obiisse, et ab amicis causam ejus actam. 3 Examinata, examine et disceptatione judiciaria. 4 Subintellige crimine. Vita concessa, reus capitis non amplius habitus. 5 i. e. tota disceptatio litis et culpae quae in judicium vocabatur. 6 30000 coronatis v. 15 4 1. 7 Tanti poena finita est, uti loquitur Val. Max. 5 3 2. tot talentis damnatus est. Ipsa pecunia multatitia aestimatione delicti decreta. Ex antecedenti consequens notatur i. e. ex aestimatione delicti multa, v. Sigon. de judiciis 2 23 et Pollet. Histor. For. Rom. 4 10. 8 Impensus erat. 9 Aliis est: quod solv. *in praesentia* non poterat. 10 In carcerem in quo vinculis pedes arctabantur. 11 Absolutionis maturandae necessitatem. 12 Extremum, ultimum, scil. vitae i. e. mortuus est. 13 Intentato propter Parii obsidinem sine causa omissam. 14 Movens et impellens. Nihil frequentius quam alienas causas ferre, alias habere. 15 Multae impositae et carceris. 16 Quomodo eam occuparit et cesserit v. in Solonis epist. ad Epimenidem, quae est apud Diog. Laert. lib. 1 in Sol. conf. Herod. 1 59. Jus. 2 8 6. Val. Max. 13 et 8 9. Ælian. 8. 16 Et Jo. Meursius integro libro omnia complexus est. 17 Obtinuerat, viguerat, etiam in filiis, Hipparco et Hippia, quorum alter Persas in campum Marathone deduxerat.

suorum civium potentiam extimescebant 1. Miltiades multum in imperiis, magistratibusque 2 versatus 3, non videbatur posse esse privatus 4: praesertim cum consuetudine 5 ad imperii cupiditatem trahi 6 videretur. Nam Chersonesi omnes illos, quos habitarat annos, perpetuam obtinuerat dominationem 7, tyrannusque 8 fuerat appellatus, sed justus 9: non erat enim vi 10 consecutus, sed suorum voluntate, eamque potestatem 11 bonitate 12 retinuerat 13. Omnes autem et habentur et dicuntur tyranni 14, qui potestate 15 sunt perpetua in ea

---

1 Semper in metu versabantur et suspecta habebant omnia, uti expressit Thucydides. 2 Imperia, praefecturas belli, magistratus, urbanas dignitates potissimum notant. 3 Notat actum, operam, exercitationem. 4 Ex imperiis et magistratibus ad *ισονομιαν* privati juris non rediturus facile extimabantur. Sic Liv. 2 2. *Nescire* Tarquinios privatos vivere. De Demetrio. v. Jus. 38 94. 5 Quae transit in mores et naturam veluti. 6 Animi propensione. 7 Imperium et potestatem. conf. 1 3 5. Hinc Suidas scribit eum tyrannidis in Chersoneso usurpatae reum fuisse actum. 8 In bonam partem de imperante et rege olim dici, pervulgatum est. Hic peculiariter sumitur de perpetuo unius in civitate antea libera imperio. v. quae notavit Fullerus Misc. Sac. 1 12 et Salmas. Defens. reg. c. 7. 9 Τυραννος κατα νομον, ut Aristot. loquitur Pol. 3 c 5. 10 Quae est inter praecipuas famosae tyrannidis notas. 11 Imperandi. 12 Æquitate civilis imperii, a qua Boni cognomen datum Phocioni 19. 11. 13 Exercuerat, usurpaverat. 12 Voce in deteriorem partem applicata, cum Tyranni olim nomen esset honestum. Eurip. τις γης τυραννος; quis terrae dominus? et alibi, ut est apud Agell. 13 17. σοφοτυραννοι των σοφων συνουσια sapientes fiunt reges sapientium consuetudine. 15 In hujusmodi locutionibus supplendae sunt Praepositiones *cum*, *in* etc.

civitate, quae libertate usa est 1. Sed in Miltiade 2 erat cum summa humanitas 3, tum mira comitas 4, ut nemo tam humilis esset, cui non ad eum aditus 5 pateret: magna auctoritas 6 apud omnes civitates, nobile nomen 7, laus rei militaris 8 maxima. Haec populus respiciens 9, maluit eum innoxium plecti 10, quam se diutius esse in timore 11.

---

1 i. e. quae habet imperium populare. Est descriptio τῆς δημοκρατουμένης πόλεως. Et auctor videtur clam notare voluisse dominationem J. Caesaris suo tempore. 2 Inter causas suspecti damnatique Ducis eminentes quoque sunt virtutes. 3 Magis in interna animi affectione atque modestia consistens. 4 Civilitas cultus gestusque externi, nec non sermonis et affabilitatis. Eadem tribuitur patribus apud Livium 5 3 et 7. Augusto apud Svet. c. 33. Tito ap. eumdem c. 8. et Tac. 5 1 2 Druso A. 1 33 4 *Sp. Melii, Marcique Manlii popularitas, signum affectati regni fuit existimata.* Quintil. 5 9. 5 Facilis accessus fandique copia. 6 Quantum valeat ad regnum, Curtius docet, 6 8 25. 7 Celebritas, gloria et fama. 8 Rebus bello gestis parata. 9 Considerans. 10 Puniri iniquo et injusto quidem facto, politico tamen et pro stabilienda democratia potente ac solerte. Hinc Caiphas censebat expedire, ut unus homo moriatur pro populo etc. Jo. 11 50. 11 Ita timor injuriae causa fuit. Just. 31 1 9. Cic. offic. 2 7. de Themistocle 2 8 1.

II.
THEMISTOCLES
Argumentum.

1. *Themistocles adolescentia ingenioque usus liberiore.* 2 *Bello clarus Corcyraeo et mox Persico, quo commendat Apollo moenia lignea.* 3 *Pugnatur pari praelio ad Artemisiam.* 4 *Juxta Salaminem Astu vincitur Xerxes.* 5 *Et nuntio magis, quam armis Europa pellitur.* 6 *Confecto bello Themistocles muros restituit.* 7 *Spartanos arte elusos acriter reprehendit.* 8 *In exilium ejectus varia fuga agitatur.* 9 *Ejus ad Artaxerxem literae.* 10 *Sermo persicus, reditus quarundam urbium, mors et sepultura.*

I. Themistocles 1 Neocli 2 filius Atheniensis. Hujus vitia 3 ineuntis 4 adolescentiae magnis sunt emendata virtutibus 5: adeo ut anteferatur huic nemo, pauci pares putentur. Sed ab initio est ordiendum. Pater ejus Neoclus generosus fuit 6. Is uxorem Acarnanam

---

1 V. Plutarch. in ejus vita. Herodot. Diod. Sic. Biblioth. 11. Pausan. passim, Thucydid. 3. Suid. voce Themist. Ælian. 2. 12. et 28. 3. 21 et 43. 9. 5. et 18. 12. 50. et 43. seq. Polyaen. 30. 1. et 11. 2. Justin. 2. 9. seqq. Val. Max. 5 3. ext. 3. c. 6. ext. 3. 6. 9. ext. 2. 7. 2. ext. 8. 8. 7. ext. 15. et c. 14. ext. 1. Cic. Off. 1. 22. et. 35. 2. 5. et 20. 3. 11. et alibi. Front. 1. 1. 10. 2. 3. 6. 2. 2. 14. c. 6. 8. etc. 2. Hominis, ut ait Plutarchus, obscuri, Graeca nomina saepe commutantur. Sic h. l. *Neocles* et *Neoclus*. Sic *Cotus* et *Cotys*. 11 3 4. et 13. 1. 2. Sic. *Nectanebus* 12. 2. 1. qui Plutarcho *Nectanebis*. conf. 17. 8. 6. Sic. Ter. And. 2. 2. *puerum convenire Chremi*. 3 Luxus, incontinentia, amores. Ælian. 2. 12. 4 Incipientis, primae. Sic *ineunte Januario*, *ineunte aetate* apud Cic. *ineunte vere* apud Caes. *ineunte vita* apud Gellium legimus, conf. 7. 2. 2. 5 Turpitudo per virtutes postea extincta ac obliterata est. Similia exempla v. in Val. Max. 5. 6. Macrob. Saturn. 9. etc. 6 Ex nobili familia, sed absque heroico animo.

1 civem 2 duxit, ex qua natus est Themistocles. Qui cum minus 3 esset probatus 4 parentibus, quod et liberius 5 vivebat, et rem familiarem negligebat 6, a patre exheredatus est 7. Quae contumelia 8 non fregit 9 eum, sed erexit 10. Nam cum judicasset, sine summa industria 11 non posse eam extingui 12, totum se dedit reipublicae 13, diligentius amicis 14, famaeque serviens 15. Multum in judiciis privatis 16 versabatur, saepe in concio-

---

1 De matre non convenit, alii *Carinam Halicarnassiam*, ex Halicarnassi Cariae capite, alii ex MSS. a Charnia oppido Atticae ortam volunt. 2 De foemina h. l. 3 Elegnater negationis vicem explet haec particula. 4 Ægre et gravatim ferebant ejus vitia, adeo ut mater suspendio finiret vitam. v. Val. M. 6. 9. 2. 5 i. e. nimis licenter et dissolute. Sic. Cic. pro Cael. *Si vidua libere vixerit.* 6. Mollis erat et luxuriosus et prodigus, currit per urbem simul cum quatuor scortis vectus, auctore Athenaeo sub finem lib. 12. 7 Propter effusionem ab hereditate submotus, abdicationis verbo hac in re usi sunt Val. Max. l. c. Sen. Controv. 1. 8. Quintil. Declam. 279. et 290. Plutarcho figmentum videtur, abdicatus et repudiatus vivo patre. 8 Exheredationis seu potius abdicationis. 9 Dejectionem animi non attulit neglectumque infamiae. 10 Ad industriam et emendatiorem excitavit, exacuitque, ut dedecus in gloriam verteret, v. Freinshem. et Loccen. ad illud Curtii 7. 2. 38. *Incitabat virtute ignominiae demendae cupido.* 11 Studio actus civilis et officiorum vitae. 12 Deleri ejus memoriam et veluti redimi. 13 Loquitur auctor de rudimentis civilium officiorum, ut Svetonius vocat. Miltiadis trophoeis e somno dicitur excitatus. Cic. Tusc. 4. 19. 14 Scil. officiis urbanis opera forensi. Sic Plaut. Trin. 3. 2. 25. *in foro operam amicis dare.* 15 Studens parandae famae. 16 Cum privatim lis oriretur, se immiscuit et composuit, sic peritiam actumque civilem exercuit. De publicis privatisque jud. v. Sigon. de Rep. Athen. 3. 1. Ubb. Emm. T. 3. vet. Graec. p. 41. seq Sam. Petit. comm. ad leg. attic. lib. 4.

nem populi 1 prodibat 2: nulla res major 3 sine illo gerebatur, celeriterque, quae opus erant, 4 reperiebat 5. Neque minus in rebus gerendis 6 promptus, quam excogitandis erat: quod 7 et de instantibus 8 (ut ait Thucydides 9) verissime judicabat, et de futuris 10 callidissime 11 conjiciebat 12. Quo factum est, ut brevi tempore illustraretur 13.

II. Primus autem gradus 14 fuit capessendae reipublicae 15 bello Corcyraeo 16: ad quod gerendum 17 praetor 18 a populo factus, non solum praesenti 19 bello, sed etiam reliquo tem-

---

1 Conventibus publicis intererat, in quibus consilia de Rep. bene administranda exponebantur. 2 Agendi dicendique causa. 3 Qualis, ubivis belli declinanda. 4 Prudentia extemporanea propria ejus et praecipua virtus. 5 Feliciter prompteque inveniebat consilia: addunt aliqui: *Facile eadem ratione explicabat.* 6 Hic actus rerum distinguitur a consilio et facultate reperiendi, quae ad rem sint. Consultis facta conjunxit. Vell. 2 79 1. 7 Duplex prudentiae officium notatur. 8 Praesentibus instans et futurum opponuntur. 9 Historicus Atheniensis cujus locum profert Cic. quoque ad Att. 10 9. prolixe exponit Boeclerus in Comm. p. 16 seqq. 10 Laudat et prudentiam et industriam ejus in prospiciendis praevidendisque futuris Aristides Rhetor. 11 Perspiacissime et providentissime. 12 Divinabat, tam singularis prudentiae dos, divinatio dicitur 25 16 4. et 9 1 6. 13 Ad famae celebritatem perveniret, imo dignitatibus publicis et magistratibus ornaretur, de quibus sequitur c. 5. 14 Initium honoris. 15 i. e. magistratus gerendi seu administrandi. Similiter Vell. 2 94 3. nota phrasis *accedere ad rempub.* Cic. etc. 16 In eo non egit imperatorem, sed arbiter datus, ut habet Plut. 123 inter Corynthios et Corcyraeos, pro Corcyraeis judicavit et bellum composuit. Ergo alii substituunt bellum Ægineticum. 17 Administrandum. 18 A praeeundo dictus praetor (hodie Generalis) ducis vicem substinebat. 19 Eo quod tum gerebatur.

pore 1 ferociorem 2 reddidit 3 civitatem. Nam cum pecunia publica 4, quae ex metallis 5 redibat, largitione magistratuum 6 quotannis interiret 7, ille persuasit populo 8, ut ea pecunia classis centum 9 navium aedificaretur 10. Qua celeriter effecta, primum Corcyraeos 11 fregit 12, deinde maritimos praedones 13 consectando 14, mare tutum reddidit 15. In quo cum divitiis ornavit 16, tum etiam peritissimos belli navalis fecit Athenienses. Id quantae saluti 17 fuerit universae Graeciae, bello 18 cognitum est Persico. Nam cum Xerxes 19 et mari et terra bellum universae 20 inferret Europae, cum tantis eam copiis 21 invasit, quantas neque ante, ne-

---

1 In posterum. 2 Bellicosiorem, animosiorem. Ita Tac. H. 2 24 3. *ferocissimos* pro fortissimis dixit. Sic apud Liv. 3 46 *ferociter facta*. Sinistre alias accipitur. 3 Effecit. 4 Reditus publici. 5 Ex fodinis metallicis in Laurio monte. v. Meursium de fortuna Att. c. 7. 6 Qui viritim donis in singulos puberes drachmis dividebant, juxta Herodot 7.7 Extringueretur, prodigeretur. 8 Idem Dio Prusaeus Orat. 25 *de illo* (Themistocl.) *audivisti, quod Athenienses navali praelio certare coegerit, cum antea fuissent pedites*. 9 Ducentarum juxta Herodotum. 10 Hinc Graeciae incolumitas et principatus. Ex nauticis artibus et maritimis commerciis hodiernum Batavorum et Venetorum potentia. 11 Æginetas verius. 12 Bello debilitavit, vicit. 13 Sic et Val. Max. 6 9 15. piratas vocat. 14 Persequendo alios eadem tenuit cura, ut vivi illi scopuli atque arae e mari tollerentur. v. Curt. 4 8 15. Flor. 36 11 etc. 15 Effecit, cum antea esset infestum mare praedonibus. 16 Locupletavit 1 2 1. 17 Quam utile, et salutare. 18 i. e. in bello. 19 Darii patris cladem in campo Marathonio vindicaturus. 20 Hyperbole est. Conf. Curt. 5 7 1. 21 Scil. militum *immanes barbarorum copiae* vocantur apud Curt. 4. 1. 11.

que postea habuit quisquam 1. Hujus enim classis mille et ducentarum navium longarum 2 fuit, quam duo millia onerariarum 3 sequebantur: terrestres autem exercitus 4, septingentorum millium peditum, equitum quadringentorum 5 millium fuerunt. Cujus de adventu cum fama 6 in Graeciam esset perlata, et maxime Athenienses peti 7 dicerentur propter pugnam Marathoniam, miserunt 8 Delphos consultum 9, quidnam facerent de rebus suis 10. Deliberantibus 11 Pythia 12 respondit, ut maenibus ligneis 13 se munirent. Id responsum quo valeret 14, cum intelligeret nemo, Themistocles persuasit, consilium 15 esse Apollinis, ut in naves se suaque conferrent 16: eum enim adeo

---

1 Variant historici in copiarum numero. Quod Justinus recenset 2 20 18. mendacio quam veritati similius est. 2 h. e. bellicarum, quae honorariis opponuntur etiam apud Liv. 25 27. et Caes. B. G. 5 25. Isocrates triremes vocat. v. Savilii milit. Rom. p. 69 5. et Gyrald. de navigiis. And. Seuttebii in lib. cui tit. *Argo* seu de navibus veterum, et Jo. Scheffer de mil. nav. vet. 2 2 et 4 1. 3 Quae latiore ventre et rotundiores. 4 De quibus conf. Herod. 6 3 84 5. Diod. Sicul. 11 5. Plin. 33 10. Ælian 13 4. Just. l. c. Orosius 2 10. 5 Simsonius Chron. ad A. M. 3525 conjicit legendum esse *quadraginta*. 6 Rumor divulgatus. 7 Scil. bello. Eleganter. Sicut gladio peti aliquis dicitur verbum gladiatorum. v. Cic. in Orat. c. 68 pro Ligar c. 3. *cujus latus ille mucro petebat*. 8 Absolute ponitur mittere, pro legatos mittere. 9 Oraculum scil. ejus loci. 10 Quid inceptarent, quid consilii caperent. 11 Oraculum consulentibus. 12 v. Supra 1 1 3. 13 Navibus, classe. 14 Quo spectaret, tenderet, pertineret, quid sibi vellet, quid significaret. 15 Responsi scopum, et significationem. 16 Transferrent.

1 significari 2 murum ligneum. Tali consilio probato, addunt ad superiores totidem naves triremes 3, suaque omnia quae moveri poterant 4, partim Salamiuem, partim Troezenem 5 asportant 6: arcem 7 sacerdotibus 8 paucisque majoribus natu 9, ac sacra procuranda 10 tradunt: reliquum oppidum relinquunt 11.

III. Hujus consilium plerisque civitatibus displicebat 12, et in terra dimicari magis placebat 13. Itaque missi sunt delecti 14, cum Leonida 15 Lacedaemoniorum rege 16, qui

---

1 Alii a Deo, sicuti Justinus: *hujus sententiae etiam Deum auctorem esse.* 2 Ænigmatice ipsius oraculi responso, quod integrum extat apud Herod. l. 7. cujus vis in hoc carmine latet: τειχος τριτογενει ζυλιον διδοι ευρυοπα θεος. *Murum Minervae ligneum dat late cernens Jupiter.* 3 Dictae juxta numerum transtrorum et remorum supra se invicem locatorum, serie quantumvis non directa. 4 Vulgo mobilia bona, *liegende unde fahrende Haab*. latinis vocantur fixa et moventia. Amm. 38, vocat, *mobilem censum*. Just. 38 3 5 *quaecunque auferri possent.* Conf. Tac. H. 5 19 2. 5 Alii graeco more inflectunt, *Salamina*, *Troezena*, Herod. 8 41 addit *Æginam.* Sunt autem insulae in sinu Saronico inter Athenas et Peloponnesum. 6 Conferunt, asportandi voce usus et Tac. A. 16 11 3. 7 Arx Athenarum dicitur 5 2 5. de qua Meursius integro libro, quem Cecropiam inscripsit. 8 Quod sacra non viderentur praetermittenda. 9 i.e. Senioribus et aetate provectis, qui in patria occumbere maluerunt, ut Romani apud Liv. 3 41. 10 Singularis erat cultus qui alio loco fieri non poterat. 11 Deferunt. 12 Quia adventante hoste arces, atque urbes potius muniendae quam deserendae. 13 Sententia erat et consilium. 14 Scil. milites. 15 De isto v. Herodot. 7 2 19. Strab. 9. Just. 2. 11. Ælian. 3 25. Oros. 2 9. Val. Max. 13 2. Meminit et Seneca Epist. 82. Cic. Tusc. 1 24. Agel. 3 7. 16 Quanquam Resp. Aristocratica erat, tamen Regem habebant, cujus potentiam Ephori coercebant.

Thermopylas 1 occuparent, longiusque barbaros 2 progredi non paterentur. Hi vim 3 hostium non sustinuerunt, eoque loco omnes interierunt 4. At classis communis Graeciae trecentarum navium, in qua ducentae 5 erant Athieniensium, primum apud Artemisium 6, inter Euboeam 7, continentemque terram 8 cum classiariis 9 regis conflixit. Angustias 10 enim Themistocles quaerebat, ne multitudine 11 circumiretur 12. Hinc etsi pari praelio 13 discesserant 14, tamen eodem loco non sunt ausi manere, quod erat periculum, ne si pars navium adversariorum Euboeam superasset 15, ancipiti premerentur periculo 16. Quo factum est, ut ab Artemisio di-

---

1 Angustos illos aditus ex Thessalia in Boeotiam, unde et nomen Pylarum, i. e. portarum, altera vocabuli pars est ab aquis calidis, quae sunt in illis faucibus. v. Liv. 36 15. 2 Hostilem eorum exercitum. 3 Impetum, hostes obruentes ingentibus catervis. 4 Non victi, sed vincendo fatigati; iverant parato ad moriendum animo. Leonida illis prandentibus dixerat: Pergite animo forti, hodie apud inferos coenabimus. 5 Numerus certus pro incerto. Herodot. pr. lib. 8. solum atticas memorat 127. 6 Promontorium illud Euboeae. 7 Insulam in Hellesponto, seu Propontide sitam. 8 Regionem continua serie terrae adhaerentem, quae et mari et insulae opponitur. 9 Qui mari, ac navibus militant. 10 Angusta loca. 11 Pro *a multitudine*. Sic. Cic. Phil. 13. circumiri totius belli fluctibus. Sed cum Praepositione jungitur 14 7 3. 12 Clauderetur (1 5. 3.) quia minor numero erat. 13 Æquis manibus, ut Tac. loquitur A. 1 63 3. Pindarus tamen poeta Artemisium φαενναν κρηπιδα ελευθεριας vocat, quasi ex ista pugna Graeci animos coeperint, ut arbitrarentur, se in libertate patriae defendenda Xerxe posse superiores esse. 14 Neutro victo aut victore. 15 Occupasset. 16 Utrinque hostibus occurrentibus, et a fronte et a tergo. Eodem fere modo Curt. 7. 4. 6. 5. 3. 7. 9. 5. 4. 31. etc.

cederent, et exadversum 1 Athenas apud Salamina 2 classem suam constituerent 3.

IV. At Xerxes, Termopylis 4 expugnatis, protinus accessit Astu 5, idque 6 nullis defendentibus, interfectis sacerdotibus, quos in arce invenerat, incendio delevit 7. Cujus 8 flamma perterriti classiarii, cum manere 9 non auderent, et plurimi hortarentur, ut domos suas 10 discederent, moenibusque 11 se defenderent; Themistocles unus 12 restitit 13, et universos 14 esse pares 15 ajebat, dispersos 16 testabatur 17 perituros. Idque

1 E regione ad Athenas, eadem voce usi Cic. divi. 1 45. Ter. And. 5. 2. 45. et Ph. 1. 2. 38. et 47. Sic infra 8 2 7. in MSS. pariter legitur *ex adversus Thrasybulum.* v. Gell. 7. 7. Voss. de Analog. 4 23. 2 Insula, quae in Golfo d' Engia, hodie Coluri, aut alio nomine Elbeza dicitur. 3 Idque magno labore Themistoclis, cum multi se domum reciperent. 4 De quibus c. 3. 1. 5 Astu vel ασυ, graeca vox, significat urbem vel oppidum, et de Athenis κατ εξοχην dicitur. v. Ter. Enn. 5. 5. 12. Cic. de Leg. 2. 2. conf. Voss. instit. Orat. 4 10 5. 6 Scil. αςυ, quod nulli defendebant arcem via ardua et praecipiti conscensam expugnarunt Persae. 7 Sic. Florus 2 6 59. *castra facibus illatis delevit.* Curt. 3 10 9. *templa ignibus deleta.* Idem dixit 5 7 10. et 9 4 7. *delere urbem.* 8. Scil. incendii. Salamis tam longe non distat Athenis, ut flamma incensae urbis cerni non potuerit. conf. supra 1 7 4. et illud Claudiani in Gutr. 2 47. *longe spectari puppibus urbes accensas, lucere fretum.* Alii habent *fama* pro *flamma.* 9 Expectare hostem. 10 Alii interponunt *quisque.* 11 Intra urbem. 12 Solus. 13 Se opposuit. 14 Conjunctos et unitos, quorum vis fortior. 15 Robustos satis. Sic Cic. ad Att. 8. 12. *nos disjecta manu pares esse adversariis non possumus.* Conf. Just. 7 6 4 tum ipse Nep. 7 6 2 18 8 4. et 23 10 4. 16 Divisos, distractos, in commune non consulentes. Conf. Caes. B. G. 6 34 3. Tac. Agr. 12 2. 2. Frontin. 1 10 1 17. Asseverabat, denunciabat.

Eurybiadi Regi Lacedaemoniorum 1, qui tum summae imperii praeerat 2, fore adfirmabat. Quem cum minus quam vellet, moveret 3, noctu de servis suis 4, quem habuit fidelissimum 5, ad regem 6 misit, ut ei nuntiaret suis verbis 7: adversarios ejus 8 in fuga esse 9: qui si discessissent, 10 majore cum labore 11 et longinquiore 12 tempore bellum confecturum 13, cum singulos consectari 14 cogeretur: quos si statim aggrederetur 15, brevi 16 universos oppressurum. Hoc eo valebat 17, ut ingratiis 18 ad depugnandum 19 omnes 20 cogerentur. Hac re audita, barba-

---

1 Baculum ille sustulit ad pulsandum Themistoclem. Hic vero, feri, inquit, sed audi tamen; qua moderatione ad saniora consilia reductus. Plut. 2 Summus dux erat, omnis administratio gerendi belli ei erat commissa, Atheniensium et Themistoclis concessu. Herod. 3 Cum ei non posset persuadere. Ita circumloquimur ex ingenio rei, quod simpliciter erat, *non movit.* 4 i. e. ex servis vel inter servos. 5 Filiorum suorum paedagogum, ut narrat Herod. 8 75. Plut. et Poliaen. Sicinnum vocatum referunt. 6 Xerxem, de quo stratagemate Front. Poliaen. Just. 7 i. e. suo nomine 8 Hostes Xersis, Athenienses cum sociis. 9 Fugam meditari, adornate. 10 In civitates. 11 Difficiliorem rem Xerxi futuram. 12 Longiore, diuturniore. Sic *longinqua oppugnatio* ap. Caes. B. C. 3. 50 etc. v. Gronov. obs. 4 11. Ita Alexander M. veritus longam belli moram si Persae exercitum divisissent, apud Jus. 11 13 3. 13 Finiturum, conf. 6 1 1. 14 Insectari, cum studio et labore aggredi. 15 Bello persequeretur. 16 Scil. tempore, uti est 1 2 11. 17 Spectabat. v. supra c. 2 7. 18 Id inviti et nolentes. Cic. Pro Quint. c. 14. *Extorquendum est invito atque ingratiis.* Conf. Ter. Eu. 2 1 14. Heav. 3 1 87 Ph. 5 6 49. Ex Plaut. Casin. 2 5 7. et Merc. 2 4 11. colligitur *ingratiis* non esse adverb. sed nomen, teste Vossio Gram. 3 2 p. 13. 19 Ad praelium committendum. 20 Et Graeci et Persae.

rus 1 nihil doli 2 subesse credens 3, postridie alienissimo 4 sibi loco, contra opportunissimo hostibus, adeo angusto mari 5 conflixit, ut ejus multitudo navium explicari non potuerit. Victus ergo est magis consilio 6 Themistoclis, quam armis Graeciae 7.

V. Hic Barbarus, etsi male rem gesserat 8, tamen tantas habebat reliquias copiarum, ut etiam cum his opprimere posset hostes. Interim ab eodem gradu depulsus est 9 Nam Themistocles verens, ne bellare perseveraret, certiorem eum fecit 10, id agi 11, ut pons, quem ille in Hellesponto fecerat, dissolveretur 12, ac reditu in Asiam excluderetur: idque ei persuasit 13. Itaque, qua sex mensibus iter fecerat, eadem 14 minus die-

---

1 Xerxes. 2 Quo hostem vincere licet, si contra datam fidem nihil moliamur. v. Lips. Pol. 5 17. Grot. de J. B. et P. 3 1 6. 3 Stulte, et imprudenter credulus. 4 Iniquo atque incommodo. nCof. Caes. B. G. 1 15. supra 2 5 4. non aequum dixit. 5 Propter vicinas insulas. 6 Arte, solertia, et prudentia. 7 Graecorum potentia, et robore belli. 9 Fortunam adversam habuerat, infelix fuerat. 7 Elegantissima metaphora, a pugnantibus ad statum conturbatum transfertur, ut si quis in pugna de loco dejicitur. Cic. Off. 1 23 *de gradu dejici* (quo et ad Att. 16 15. usus est) ad perturbationes animi tumultuantis, et a statu rationis quasi discedentis accommodat: in orat. Caeciniana dixit de statu demovere. v. Pet. Fabri not. et Agonist. 1. 11 Lipis. Saturn. 2 20. 10 Misit iterum qui nunciarent, simulans se Persis clam studere. De hoc stratagemate praeter Polyaenum, Front. 2 6 8. Just. 5 13 7. 11 Consilia eo dirigi. 12 Rescinderetur. Conf 1 3 4. Ita suaserat Themistocles, sed dissuasit Aristides. Plut. 13 Cum jam tum idem in animo haberet Xerxes. Herod. 14 In his relativis particulis subintelligitur via.

bus 1 triginta in Asiam reversus est, seque a Themistocle non superatum, sed conservatum judicavit 2. Sic unius viri 3 prudentia Graecia liberata est, Europaeque 4 succubuit 5 Asia. Haec altera victoria, quae cum Marathonio possit comparari trophaeo 6. Nam pari modo apud Salamina parvo numero navium maxima post hominum memoriam 7 classis est devicta.

VI. Magnus hoc bello Themistocles fuit, nec minor in pace 8. Cum enim Phalereo portu 9, neque magno, neque bono, Athenienses uterentur, hujus consilio triplex Piraeei 10

---

1 Quam diebus, metus ignavorum, et timidorum pedibus celeres addit alas, v. 23 6 3. Tac. A. 14 16 3. de fuga Pompeji. Caes. B. G. 3 96. 2 Hujus rei causa gratiam Themistocles inire voluit, deinde apud filium c. 9 2 s. 3 Sic unus Epaminondas plus valuit quam civitas 15 10 4. 4 Id est, Europaeis incolis, seu populis. Est Metonymia continentis pro contento. 5 Victa est ab Europa, Asiatica vis Persarum Europaeis Graecorum viribus inferior fuit. 6 Monumentum pugnae ponitur pro pugna, seu pugnae gloria, seu victoria, metonymice. Ita Salamini trophaei memoria celebrat Cic. Tusc. 1 46. 7 Recordationem praeteriti temporis extremam. Sic. Cic. in Verr. *Quod nemo unquam post hominum fecit.* Id. pro Milone, *post homines natos.* 8 *Enituit aliquis in bello, sed obsolevit in pace; alium toga, sed non et arma honestarunt.* Plin. Paneg. c. 4. *Marius quantum bello optimus, tantum pace pessimus.* Vellej. 2 11 1. At Themistocles utroque reip. tempore clarus. 9 Primo illo, et antiquissimo, sic dicto, a Phalero Jasonis comite in expeditione Colchica. Hinc cognominatus Demetrius Phaleraeus, de quo 1 64. 10 Capax quadringentarum navium, et amplissimo muro septus adhuc celeberrimus est, et ab Italis Porto di Leone, incolis Draquo, Turcis Caleu dicitur. Meminere ejus noster 8 2 5. et 19 2 5. Strabo 9. Athenaeus 1 1. Plin. H. N. 4 20. Vitruv. 7 Prooem. et 8 3. Flor. 3 5 10. Just. 5. 9 4. V. Meurs. de Piraeeo.

portus constitutus est 1 : isque moenibus circumdatus 2, ut ipsam urbem dignitate 3 aequipararet 4, utilitate superaret. Idemque muros Atheniensium restituit 5 praecipuo periculo suo 6. Namque Lacedaemonii caussam 7 idoneam 8 nacti 9 propter barbarorum excursiones 10, qua 11 negarent oportere extra Peloponnesum 12 ullam urbem haberi, ne essent loca munita, quae hostes possiderent 13, Athenienses aedificantes prohibere sunt conati 14. Hoc longe alio spectabat 15 atque 16 videri volebant. Athenienses enim duabus victoriis, Marathonia 17 et Salaminia 18, tantam gloriam 19 apud omn s gentes erant consecuti, ut intelligerent Lacedaemonii 20 de principa-

---

1 Ædificando emunitus est. 2 Sic alterum veluti oppidum factum. Imo quadriurbem fuisse Athenas, tradit Festus. 3 Splendore, pulchritudine et visendae rei specie. 4 Eodem sensu usus Suet. Aug. 94. Ner. 53 et alii. 5 Exstruxit. 6 Fuit enim in periculo apud Lacedaemonios. v. Just. 2 15. 7 Praetexum, colorem, πρόφασιν. 8 Speciosam et opportunam, commode oblatam captamve. 9 Ejus elegantiae est locutio Flori 2 6 12 : *hostes nivalem nacti diem*. Scilicet tempestatem ejus diei in consilium verterunt, suo usui accommodarunt. 10 Divagationes hostiles, *Streifferey n*. 11 Alii malunt, *quare negarent*. 12 Clarissimam peninsularum, quae et Achaja dicta, hodie Morea. 13 Ne munimenta hostibus et receptacula futuri belli exstruant. Just. 14 Ut mox sequitur, per legatos. 15 Valebat, pertinebat alio. Suspecti esse coepere reputantibus, quibus ruina urbis tantum incrementi dedisset, quantum sit datura munita civitas. Just. 16 Pro *Quam*. 17 De qua 1 5 5. 18 De qua paulo ante c. 4 5 et c. 5 3. 19 Bellicam scil. 20 Qui tenuerant hactenus principem locum inter Graecos, ducatumque in bellis, si quae inciderent.

tu 1 sibi cum his certamen 2 fore. Quare eos quam infirmissimos 3 esse volebant. Postquam autem audierunt muros instrui 4, legatos Athenas miserunt, qui id fieri vetarent 5. His praesentibus desierunt 6, ac se de ea re legatos ad eos missuros dixerunt. Hanc legationem suscepit 7 Themistocles, et solus primo profectus est: reliqui legati ut tum exirent 8, cum satis altitudo muri exstructa 9 videretur, praecepit 10: interim omnes servi atque liberi opus 11 facerent, neque ulli loco parcerent, sive sacer 12 esset, sive profanus 13, sive privatus, sive publicus: et undique quod idoneum ad muniendum 14 putarent, congererent.

---

1 De summa rerum; hanc metuebant, ne imposterum ad Athenienses transferretur. 2 Æmulationem, qualis civitatum descripta a Justino 8 1 1. 3 Scil. potentia, ne terra quoque validiores essent, sicuti jam classe, et nauticis opibus excellebant: notetur arcanum affectatae dominationis ex Clapm. arcan. 3 7. 4 Exstrui, aedificari. 5 Ferentes, magnum periculum ex ea re toti Graeciae imminere. 6 Opus facere. 7 Obeundam in se recepit. 8 Domo proficiscerentur. 9 Educta, exaggerata. 10 Hoc verbum minus est quam imperare, estque idem h. l. ac suadere, monere, suggerere, sine ulla jubendi auctoritate. Sic Alex. ap. Curt. 4 13 8. *furum istu solertia est, quam praecipitis mihi.* 11 Munitionis atque aedificationis: tumultarium illud fuit, et Thucydidis adhuc aetate apparebat, *structuram properato factam fuisse.* 12 Quanquam esset praeceptum vetus, ne moverentur altaria, sepulcra, aut heroum sacella. v. Zenob. 1. 54. 13 Profanum proprie id erat, quod ex religioso vel sacro in usum hominum proprietatemve conversus esset. v. Macrob. Saturn. 3 3. 14 Ad muros struendos. Similiter absolute Curt. 4 2 23. munientibus coria velaque jussit obtendi.

1. Quo factum est, ut Atheniensium muri ex sacellis sepulcrisque 2 constarent.

VII. Themistocles autem, ut Lacedaemonem venit, adire ad 3 magistratus noluit, et dedit operam, ut quam longissime tempus duceretur 4, caussam interponens 5, se collegas 6 exspectare. Cum Lacedaemonii quererentur opus nihilominus fieri 7, eumque ea re conari fallere 8, interim reliqui legati sunt consecuti. A quibus cum audisset non multum superesse 9 munitionis 10, ad Ephoros Lacedaemoniorum accessit, penes quos summum imperium erat 11: atque apud eos contendit 12, falsa his esse delata: quare 13 aequum esse, illos, viros bonos nobilesque 14

---

1 Accumularent, aptum rei verbum: de nido avium usurpat Virg. Ecl. 3 69. de saxis Curt. 8 2 24. etc. 2 Id est, ex materia destructarum rerum sacrarum et religiosarum. 3 Particula eleganter abundat. 4 Cunctando protraheret. Ita *bellum ducere* 7 8. et Cic. ad Fam. 7 3 *tempus ducere* est. et Tac. A 2 34 5 pro quo Caes. B. G. 1 16 4 *diem ex die ducere*. Just. 2 15 9 *diem de die proferendo spatium consummando operi quaerebat*. 5 Causatus, hoc praetextu usus, v. 1 4 1. 6 Qui erant Aristides Lysimachi fil. et Abronychus Lysidis filius, Thuc. 7 Procedere, continuari. 8 Sic solent interdum legationes temporis terendi causa suscipi, dum earum auctores subdole quid moliuntur. v. Paschalii Legat. cap. 37 deque legati mendacio cap. 57. et Alb. Gentilis de Legat. 2 2 s. 16. 9 Alii *superare*, restare. v. Bangii observ. Philol. lib. 2 p. 789. 10 Ipsius operis, quod muniebatur. 11 Erat praecipuus magistratus, de cujus potestate plura. 4 3 5: particula *penes* possessionis aut administrationis significationem habet. 12 Asseveranter dicit. Imo fraude et mendacio utitur, quo crebro uti oportere imperantes ad commodum subditorum censuit Plato lib. 5 de rep. 13 Id est, ob quam rem: elegans connectendi ratio. 14 Genere et virtute, functos summis honoribus, uti postea vocat.

mittere 1, quibus fides haberetur 2, qui rem explorarent 3, interea se obsidem 4 retinerent. Gestus est ei mos 5, tresque legati, functi summis honoribus 6, Athenas missi sunt. Cum his collegas suos Themistocles jussit proficisci: eisque praedixit 7, ut ne 8 prius Lacedaemoniorum legatos dimitterent 9, quam ipse esset remissus. Hos postquam Athenas pervenisse ratus est, magistratum, senatumque Lacedaemoniorum adiit, et apud eos liberrime professus est 10, Athenienses suo consilio, quod communi jure gentium 11 facere possent, Deos 12 publicos 13, suosque patrios

---

1 Docet hic locus, quae in legendis legatis praecipue consideranda sint. 2. Certos vocat, 4 2: alii *adhiberetur*, quam phrasin prorsus rejicit Scioppius in paradox. liter. Epist. 5 p. 43. et ex glossa irrepsisse censet. 3. In rem praesentem venirent, rem inspicerent. 4 Legationis missae causa. 5 Valuit ejus consilium, accesserunt ad hanc sententiam. 6, Qui magnis rebus praeessent, multum in imperiis magistratibusque versati, ut haec παραφράσεως causa repetam ex 1 8 2 3 3 2. Sic plane Svet. Aug. 2. et Calig. 26. 7 Affirmatius monuit eos. Frontinus ait, eum clam scripsisse suis. 8 Prior causalis eleganter abundat per pleonasmum. 9 Imo, ut vinciant, pignusque teneant, ne in se gravius consulatur, Just. 10 Palam dixit, indicavit, prolocutus est. Sic Svet. Caes. 35 et 72. Aug. 43. et Vit. 15. vim verbis ostendit illud Cic. pro Rabir. *fateor*, *atque etiam profiteor*, *et prae me fero*. 11 Defensionis jus, ut vim et injuriam legitimis modis propulsemus, ab ipsa natura profectum. De jure naturae auctor videtur loqui, quia *commune* appellat; uti Sen. Ep. 48 *commune jus generis humani*, et de Clem. 1 18 *commune animalium jus* vocat, Apulej. in Apol. et Metam. 3. *commune jus humanitatis*, et Cic. *jus communis humanitatis*. 12 Religionem, sacra, templa, delubra Deorum; divina humanaque omnia, aras focosque. Nominatur quod est potissimum, nec excluduntur reliqua. 13 Qui toti Graeciae communes.

1 ac penates 2, quo facilius ab hoste possent defendere, muris sepsisse 3. Neque eos, quod inutile 4 esset Graeciae, fecisse. Nam illorum urbem ut propugnaculum 5 oppositam esse 6 barbaris, apud quam jam bis classis regia fecisset 7 naufragium 8. Lacedaemonios autem male et injuste facere, qui id potius intuerentur 9 quod ipsorum dominationi 10, quam quod quod universae Graeciae utile esset. Quare si suos legatos recipere 11 vellent, quos Athenas miserant, se remitterent: aliter 12 illos nunquam in patriam essent 13 recepturi.

VIII. Hic tamen non effugit 14 civium suorum invidiam 15. Namque ob eumdem timorem 16 quo damnatus erat Miltiades,

---

1 Quos unaquaeque civitas protectores habet. 2 Quos speciatim singulae domus sibi eligunt, et venerantur. 3 De jure cingendi urbes moenibus v. Bodin. de rep. 5 5. Cunaeus de Rep. Hebr. 1 7. 4 Schapp. Verisim. 1 20 *damnosum* exponit, illud Lucilii allegans: *Servus nec infidus Domino, nec inutilis ulli.* 5 Ερειμα και φυλακτηριον της ελλαδως Pindaro et Aristidi ob id dictum. Aliud Athenarum elogium infra 15 3 3. 6 Interpretatione situs politica, hodie *Frontier*, *Stradt.* 7 Placet illa Courtini lectio prae illa duriori, *classem regiam fecisse.* 8 Cladem intelligit Marathoniam, et Salaminiam, utraque eleganti figura naufragium dicitur. 9 Spectarent, id agerent, eo anniterentur. 10 Intemperantiae, cupiditati, et curae, qua affectantur in alios imperium. v. Clapmar. de arc. 3 7. Similis fere locutio supra 1 3 6. 11 Recuperare. Sic Galli retinent legatos spe recuperandorum obsidum apud Caes. 3 8. 12 Alii *alias* habent. 13 Glossema videtur Gronovio particula *essent* not. ad Liv. 34 39. 14 Evitavit aut evitare potuit. 15 Illam gloriae comitem v. 2 3 3. et 20 1 5. 16 Suspicionem populi libertati suae timentis. v. supra 1 8 1.

testarum suffragiis 1 e civitate ejectus 2, Argos 3 habitatum concessit. Hic cum propter multas ejus virtutes magna cum dignitate viveret 4, Lacedaemonii legatos Athenas miserunt, qui eum absentem accusarent, quod societatem 5 cum rege Persarum ad Graeciam opprimendam 6 fecisset. Hoc crimine absens proditionis 7 est damnatus. Id ut audivit, quod 8 non satis tutum se Argis videbat, Corcyram 9 demigravit. Ibi cum ejus principes civitatis 10 animadvertisset timere, ne propter se bellum his Lacedaemonii et Athenienses indicerent 11, ad Admetum Molossorum 12 regem, cum quo ei hospitium

---

1 Quae testis inscribi solita, Graeci ostracismum vocant, quo invisos sibi decennali exilio mulctabant Athenienses. Non poena erat (ut observat. Plut. p. 123.) sed mitigatio, allevatioque invidiae, ut dignitatem eorum, et auctoritatem deprimerent, qui uni omnium excellerent maxime, et antistarent. 2 Pro benefactis mali messem metens. 3 Est ea Peloponnesi urbs antiquissima, unde regio tota Argiae, seu Argolici, et Graeci omnes Argivorum nomen acceperunt. 4 Admirationi esset amicis et inimicis. 5 Foedus et pactum 6 Subigendam. 7 Inire simul cum Pausania, quo familiarius utebatur, mittens saepe literas ad eum et nuncios. Sed Thucyd. Diod. Sic. et Plut. eum ab hoc crimine absolvunt. Sub Themistoclis nomine circumferuntur Epistolae, 1 ad Æschilum, 2 ad Alcetam, 14 ad Pausaniam, e 9 ad Habronithum. 8 Pro *eo quod.* 9 Quae insula maris Jonii, hodie a Venetis *Corfù* appellata. Corcyraeos autem sibi beneficio devinxerat, dicta pro iis sententia, cum arbiter esset inter eos et Corinthios. v. supra c. 2 1. 10 Optimates, ex cura potestatis et officii. 11 Hostiliter denunciarent. 12 Populus ille in Epiro canibus venatoriis admodum celebris, cujus regio Turcis hodie Pandosia appellatur.

1 fuerat, confugit. Huc cum venisset, et in praesentia 2 rex abesset, quo majore religione 3 se receptum 4 tueretur, 5, filiam ejus parvulam 6 arripuit, et cum ea se in sacrarium 7, quod summa colebatur caeremonia 8, conjecit 9. Inde non prius egressus est, quam rex eum data dextera 10 in fidem 11 reciperet; quam praestitit 12. Nam cum ab Atheniensibus, et Lacedaemoniis exposceretur 13 publice 14, supplicem 15 non prodidit 16, monuitque, ut consuleret sibi 17. Difficile enim

---

1 Id est, Jus sive societas hospitii, quod per totam vitam colebatur, et in liberos transibat. v. Plaut. Poenul. 5 1. Cic. ad fam. 13 19. Totam rem de nessitudine ac religione hospitalis foederis copiose illustravit Jo. Guil. Stuck. Antiq. Conv. v. 1 1 27: adde Jac. Ph. Tomasini lib. de tesseris hospitalitatis, An. 1647 edit. 2 Tum, eo tempore. 3 Sanctitate, quae tum ad fidem datam, tum ad locum sanctum refertur. 4 Scil. in fidem. 5 Defenderent. 6 Fors. scripsit Nepos *filium parvulum*, eum et Thucydides puerum, et Plutarchus filium habeant. 7 Locum religiosum, templum. 8 Id est sanctitate religionis inviolabili. Sic Tac. 14 22 7 caerimoniam loci appellat. 9 Propere illuc confugit, securitatis scil. causa. Ter. Heaut. 2 3 36 *continuo se conjecit intro*. 10 Fidei illo pignore apud omnes gentes, conf. 14 10 1. et Bernegg. ad Just. 11 15 13. et Freinsh. ad Curt. 4 14. 11 In tutelam et patrocinium religiose praestandum. 12 Implevit, stetit promissis. 13 Cum peteretur ut traderetur, ut dedatur. Caesari B. C. 3 110 et Hirtio 3 38 est *deposcere*. 14 Publico nomine, tamquam proditor, et pestis universae Graeciae. 15 Qui se in fidem ejus tradiderat. 16 Tradidit, periculo exposuit. Veteres a Deo mitti supplices, praesertim non sua culpa calamitosos, ideoque prodi contra jus divinum, et naturae fore credebant. v. Isidori Pelusiotae 3. Epist. 164. conf. de Xenocrate Ælian. 13 31 17 De ultimo veluti remedio cogitaret.

esse, in tam propinquo loco tuto eum versari. Itaque Phydnam 1 eum deduci 2 jussit, et quod satis esset praesidii 3, dedit. Hac re audita hic in navem omnibus 4 ignotus ascendit 5: quae cum tempestate maxima Naxum 6 ferretur, ubi tum Atheniensium erat exercitus 7, sensit Themistocles, si eo pervenisset, sibi esse pereundum. Hac necessitate 8 coactus, domino navis 9 quis sit, aperit 10, multa polliciens, si se conservasset 11. At ille clarissimi viri captus 12 misericordia, diem noctemque procul ab insula in salo 13 navem tenuit in anchoris 14, neque quemquam ex ea exire passus est 15. Inde Ephesum 16 pervenit, ibique Themistoclem exponit 17: cui

---

1 Macedoniae ea urbs fuit in sinu Thermaico. 2 Comitari cum pompa aliqua. 3 Potest hoc, et referri etiam debet non tam ad custodiam militarem et statellitum, quam ad viaticum. 4 Aliqui addunt *nautis*. 5 Verbum hoc in plerisque vett. Scriptoribus corruptum, post alios pluribus locis restituit Gronov. ad Liv. 2 28. phrasis nautica idem significat, quod *conscendere navem* 6. Una est ex Cycladibus in mari Ægeo, Turcis Nachsia vocatur. 7 Oppidum insulae obsidione cingens. Plut f. 124. 8 Calamitate urgente. 9 Thucyd. et Polyaen. ἀνοχηλρον vocant. Sed Themistocles Epist. 19. pariter ut Nepos τον δεσποτην του νεος. Fuit enim navis, qua vehebatur, ex eo genere, quod Graeci ὀλκαδας, Latini onerarias vocant, ac forte cujusdam mercatoris. 10 Manifeste profitetur nomen suum. 11 Iidem Thuc. et Polyaen. addunt, Themistoclem minatum, nisi ab ipso servaretur, [illegible] dicturum Atheniensibus, illum pecunia se corrumpi passum. 12 Modus. 13 Id est, alto mari undarum et fluctuum pleno, minimeque a ventis tuto. 14 Ejecit anchoras, donec tempestas defervesceret. 15 Ne [illegible]rodoretur. 16 Ad eminentissimam Joniae urbem. 17 S[illegible] passim eodem verbo nautico Caesar, Curtius, et a[illegible]

ille pro meritis 1 gratiam postea retulit 2.

IX. Scio plerosque ita scripsisse 3, Themistoclem Xerse regnante in Asiam transisse 4. Sed ego potissimum Thucydidi credo 5, quod aetate proximus erat 6, qui illorum temporum historiam reliquerunt 7, et ejusdem civitatis 8 fuit. Is autem ait, ad Artaxerxem 9 eum venisse, atque his verbis epistolam 10 misisse: « Themistocles veni ad te, qui plurima mala omnium Grajorum 11 in domum 12 tuam intuli 13, cum mihi necesse fuit adversus patrem tuum bellare, patriamque meam 14 defendere. Idem multo plura bona feci 15, postquam in tuto ipse 16, et ille 17 in periculo esse coepit. Nam cum in

---

1 Secundum, juxta merita. 2 Nempe ingenti pecunia eum donavit. 3 Dissensum veterum Historicorum super hac re Plutarchus quoque indicat. p. 265. 4 Verbo hoc de itinere nautico etiam Livius et Florus usi, pro quo *mare transire*, 22 4 11. Solino c. 45 usurpatur *perfretare.* 5 Apparet Historici cautio in delectu circa dissensum auctorum: conf. c. 10 4. Ad eam mentem Liv. 21 7. *Fabium*, inquit, *aequalem temporibus hujusce belli potissimum auctorem habui.* 6 Scil. iisdem, quod per ellipsin absorbetur. Proxime post illa tempora vixerat, quibus ii vixerant; aliqui addunt *ab his.* 7 Historiae auctores fuerunt. 8 Scil. civis. 9 Art. Longimanum Xerxis filium. 10 Quae mira puritate, et facilitate prope ad verbum e Graeco Thucydidis versa est a Nepote. Se haec coram respondisse Regi ipsum increpanti, ait Them. Ep. 49. 11 Sensus est: qui unus inter omnes Grajos multa damna tuo Patri accivi. 12 Familiam. 13 Vexavi, detrimentis affeci domum, causa extiti omnium damnorum. 14 Athenas. 15 Beneficia praestiti, feci quod utile ei esset. Plauto idem est, quod voluptates procurare. Casin. 8 33. 16 Scil. fui, alius mallet *ipsa* scil. Patria. 17 Pater tuus Xerxes.

Asiam reverti vellet 1, praelio apud Salami facto, litteris eum certiorem feci, id agi, u pons, quem in Hellesponto fecerat, dissolve retur, atque ab hostibus circumiretur. Qu nuntio ille periculo est liberatus. Nunc aute confugi ad te exagitatus 2 a cuncta Graecia, tuam petens amicitiam: quam si ero adeptus, non minus me bonum 3 amicum habebis, quam fortem inimicum 4 ille expertus est 5. Ea autem rogo 6, ut de his rebus, quas tecum colloqui volo, annum mihi temporis des 7, eoqu transacto me ad te venire patiaris ».

X. Hujus rex animi magnitudinem 8 admirans, cupiensque talem virum 9 sibi conciliari 10, veniam dedit 11. Ille omne illud tempus litteris, sermonique Persarum dedit 12: quibus adeo eruditus est 13, ut multo commodius dicatur apud regem verba fecisse 14, quam

---

1 Schottus reperit *nollet*, quod magis conveniat iis, quae dixit noster 2 5 1. 2 Metaphora a venatoribus, qui exactam cubilibus suis feram nullibi patiuntur consistere, donec in potestate veniat. 3 Respectu fidei, operae, et utilitatis, conf. Tac. H. 1 71 2 s. Sen. de ira 2 34. 4 Efficaciam in nocendo, et strenuitatem notat. 5 Sensit virtutem meam, passus est hostilia a me ipso. 6 *Id autem rogo* usitatius est. 7 Ad deliberandum, et ad addiscendum sermonem Persicum. 8 Generosum animum, qui nihil abjectum sentiret, agitaretque. 9 Cum nota excellentiae ita dicitur: pro quo est *hic tantus vir*, 23 13 2. 10 Amicum fieri. 11 Concessit, annuit postulatis. 12 Annuum spatium non solum linguae, sed et moribus gentis perdiscendis sumsit, ut notat Thucydides. 13 Vide solertiam ingenii, qua intra annum linguae Persicae notitiam tantam sibi comparavit; ac si esset nativus linguae lepor. 14 Orationem habuisse. Simili locutione in Attico usus, *sic graece loquebatur, ut Athenis natus videretur*. 25 4 1.

hi poterant, qui in Perside erant nati. Hic cum multa regi esset pollicitus, gratissimumque illud, si suis uti consiliis vellet, illum 1 Graeciam bello oppressurum 2, magnis muneribus ab Artaxerxe donatus in Asiam 3 rediit, domiciliumque Magnesiae 4 sibi constituit 5. Namque hanc urbem 6 ei rex donarat, his usus verbis: quae ei panem praeberet 7: ex qua regione quinquaginta ei talenta 8 quotannis redibant: Lampsacum 9, unde vinum sumeret: Myuntem 10, ex qua obsonium 11 haberet. 12 Hujus ad nostram memoriam 13 monumenta 14 manserunt duo: sepulcrum prope oppidum 15, in quo est sepultus 16; statuae

---

1 Pro *se* positum. 2 Id Regi promisisse eum; caeteri quoque scriptores tradunt, fateturque ipse Epist. 11 et 29. quamquam extr. Epist. 19 neget se hoc unquam admissurum. 3 Id est in Joniam, quae pars Asiae erat pertinens etiam ad Graeciam, et Graeca lingua ibi utebantur incolae; at reges Persiae in potestatem dudum redegerant. 4 In urbe Joniae ad Maeandrum fluvium, diversa ab illa quae sub Sypylo monte. 5 Sedem domicilii et habitandi locum ibi legit, splendideque ibi vivens ajebat: *Perieramus, o amici, nisi periissemus.* Plut. I. 1 de Sort. Alex. 6. De oppidis dono datis apud Persas vide Brisson de reg. Pers. 1. 7 Quia circumjacens ager erat feracissimus frumenti. 8 30000 coronati. 9 In hac urbe Joniae erat vini abundantia, et templum matris Deorum. 10 Myuns urbs ad mare lautissimorum piscium copia nobilitata. 11 Pisces et caetera ad panem necessaria. 12 Plutarchus his adjungit, Percopen et Palaeoscepsin pro tegumento et vestimento, quem sequitur Athenaeus. l. 23. addens familiare regibus Persicis esse civitates donare. 13 Recordationem Nepotis scil. 14 Indicia rei famam conservantia, a monendo enim deducit Varro. 15 Absolute sic Athenae vocantur, v. supra 1 4 2. 16 Nam ossa ejus Magnesiae sublata eo deportarunt propinqui.

in foro Magnesiae. De cujus morte multis modis 1 apud plerosque scriptum est: sed nos eumdem potissimum Thucydidem auctorem probamus 2, qui illum ait Magnesiae morbo mortuum: neque negat 3 fuisse famam, venenum 4 sua sponte sumpsisse, cum se quae regi de Graecia opprimenda pollicitus esset, praestare posse desperaret. Idem 5, ossa ejus clam in Attica ab amicis esse sepulta 6, quoniam legibus non concederetur 7, quod proditionis esset damnatus 8, memoriae prodidit 9.

---

1 Varie plerique legunt *multimodis*, qua voce sic quoque alii auctores usi. 2 Huic maxime credimus, v. c. 9 1. 3 Et addit fuissse suscipionem. 4 Hausto immolati tauri sanguine ante aram quasi pietatis clara victima concidit. v. ex Aristophane. Val. Max. 5 6. ext. 3 et Plut. Sed Cicero quanquam de amicit. c. 12. dicat Themistocli et Coriolano adjutorem contra patriam inventum esse neminem, itaque mortem sibi utrumque conscivisse; tamen in Bruto c. 11. tanquam commentum a Rhetoribus, qui grandia de viris praeclaris commentari gestiunt, effectum putat. 5 Scil. Thucydides. 6 Aristophanis interpres scribit, ossa Athenas ferri jussisse oraculum, Atheniensibus peste laborantibus; qui Magnesiis hoc non permittentibus, triginta dies, quibus illi justa persolverent, postularint. Interea locum tentoriis cingentes effossis ossibus clam se subduxisse. 7 Leges vetarent. 8 Lex de prohibendis sepultura proditoribus refertur apud Xenoph. sub fin. l. 1. rer. graec. v. Sam. Petit. Com. in Leg. Att. 8 4 p. 562. adde infra 19 4 4. ut et Kirchm. de fun. Rom. append. p. 710 f. et Gutherium de jure manium 1 7. 9 Scripsit in historia quae memoriae propagandae causa suscepta est.

III.

ARISTIDES.

ARGUMENTUM.

1 Aristides justus propter virtutem multatur exilio. 2 Revocatus anno sexto, praetor maris imperium Atheniensibus conciliat 3. Ærario praeest, pauper moritur.

1. Aristides 1 Lysimachi filius Atheniensis, aequalis 2 fere fuit Themistocli. Itaque cum eo de principatu 3 contendit 4: namque obtrectarunt inter se 5. In his autem cognitum est, quanto antistaret 6 eloquentia innocentiae. Quamquam enim adeo excellebat Aristides abstinentia 7, ut

---

1 v. Plut. in vita, Herodotus in Urania, Diod. Sic. 11. Svid. voce Aristidis. Polyaen. 1 31. Frontin. 3 3 5. Æschines contra Ctesiphonem, Ælian. 3 43 3 17 4 16 10 15 11 9. et 13 44. Val. Max. 5 3. ext. 3 et 6 5. ext. 3. Justin. 2 15 16. Cic. Off. 3 c. 4. et 11. et 12. Tusc. 5 16 etc. Sen. de benef. 4 27. et Consol. ad Helv. 23. 2 Συγχρονος κ' ομηλιξ adde ex Æliano 13 44. quod iisdem auctoribus usi, et simul educati, ac ab eodem Praeceptore instituti. 3 Gloriae, auctoritatis, excellentiae. Plutarchus hanc etiam causam adducit, quod in amore Stesileae praestantis formae mulieris corrivales fuerint. 4 Æmulationis certamen habuit. 5 Invicem, non aemulabantur tantum, sed et adversabantur sibi mutuo, et alter alterius consilia conataque infrigebat. Vellejus 2 43 3 *civiles contentiones* vocat. Valer. 3 8 extr. 1 *acerrimi studii in administranda rep. dissidia.* 6 Superaret eam, valeret contra eam, cum scil. eloquentiae fraude damnantur boni, ut Quint. ait 2 16. antistare est praecellere, praestare, invenitur ap. Cat. R. rust. c. 157 Gell. 9 13. Lucret. 5 22. 7 Continentia et integritate, et in primis invicto adversus pecuniam animo.

unus 1 post hominum memoriam 2, quod quidem nos audierimus 3, cognomine Justus 4 sit appellatus, tamen a Themistocle 5 collabefactus 6 testula 7 illa, exilio decem annorum 8 multatus est. Qui quidem cum intelligeret reprimi 9 concitatam multitudinem non posse, cedensque 10, animadverteret quemdam scribentem 11, ut patria pelleretur 12, quaesisse ab eo 13 dicitur, quare id faceret, aut quid Aristides commisisset 14, cur tanta poena dignus duceretur? Cui ille respondit: se ignorare 15 Aristidem, sed sibi non placêre, quod cupide elaborasset 16, ut

---

1 Solum significat, sive solus ἐξοχήν. 2 Conf. 2 5 3. 3 De se hic auctor, ut mos est apud Latinos, loquitur pluraliter. 4 A quo justitiae petitur exemplum, Cic. off. 3 4. Plutarchus prolixam hujus nominis commentationem more suo philosophandi causa inserit, nec non exempla insignis hujus virtutis. 5 Qui in vulgus sparserat, Aristidem callide efficta modestia in forensi potestate sublatis judiciis regnum affectari. Plut. 6 Scil. ex sede fundatae potentiae, vel ut vacillaret auctoritas, et dignitas status imminueretur, et debilitaretur. Tac. A. 4 60 4. *Si jam labefactum demovisset.* A. 6 29 5 *Mamercum labefecit Macronis odium.* 7 Cui quivis inscribebat nomen ejus, quem exactum volebat, v. 2 8 1. 8 Poena Ostracismi definita. 9 Scil. a furibunda animorum concitatione. 10 Praesens se necessitati, nec luctatus adversus impotentiam populi: alii *sedensque.* 11 Svidas et Plut. dicunt fuisse rusticum, qui testulam Aristidi ut uni de plebe tradiderit et rogarit, ut Aristidis nomen inscriberet, idque hunc fecisse. 12 In exilium. 13 Interrogasse eum. 14 Peccasset. 15 Non nosse. Sic Svet. Vit. 17. *Sciscitantes, quisnam esset; nam ignorabatur.* Similiter Tac. H. 3 74 1. et 4 36 4. Caeterum hinc liquet, quam levis ingenii sit vulgus, quod justas causas non advertit, sed inconsiderate omnia peragit. 16 Vehementer studuisset, contendisset.

praeter caeteros 1 justus appellaretur. Hic decem annorum legitimam 2 poenam non pertulit. Nam postquam Xerxes in Graeciam descendit 3, sexto fere anno 4 quam erat expulsus, plebiscito 5 in patriam restitutus est 6.

II. Interfuit 7 autem pugnae navali apud Salamina 8, quae facta est prius, quam poena 9 liberaretur. Idem praetor fuit Atheniensium apud Plataeas 10 in praelio, quo Mardonius 11 fusus 12, barbarorumque 13 exercitus est interfectus 14. Neque aliud est ullum 15 hujus in re militari 16 illustre factum, quam

---

1 Supra seu prae ceteris. Cic. Tusc. 5 36 quod praeter modum justus esset. 2 Legibus definitam. 3 Per mare venit. 4 Imo tertio juxta Plut. hinc sequitur *quam*, quod in MSS. Schotti, Boecl. et ed. Ultraj. fuit, pro *postquam*, cujus repetitio apud alios ingrata est. Sic saepe veteres Svet. Claud. 17 *sexto quam profectus erat mense*. Curt. 4 4 19 *septimo mense quam oppugnari coepta*. Plin. H. N. 7 42. *triduo proximo quam sit genitus* v. mox. c. 3 3. 5 Quod plebs sciscit, vel jubet ψηφισματι τȣ δημȣ decreto populi. 6 Metus namque erat, ne in Xerxis partes transiret, qui Aristidi per legatos tria millia Daricorum obtulit. Ita Camillus, ita Cicero Romae restituti. *Tum denique nostra bona intelligimus, cum amisimus* etc. v. Plaut. Captiv. 1 2 39. conf. Horat. od. 3 24 31. 7 Plusquam nudam praesentiam notat. De depositis cum Themistocle inimicitiis v. Polyaen. l. c. 8 Est Accusat Graecus a *Salamis*. 9 Ostracismo, exilio. 10 Quae urbs in Boeotia superiore. 11 Quem Xerxes post cladem Salaminiam in Graecia reliquit, mox. 4 1 2. 12 Victus, prostratus, superatus. 13 Persarum. 14 Occidione deletus. 15 Thucyd. et Plut. non segnem ejus operam in campis quoque Marathoniis praedicant. Sed quia non fuit ambitiosus, omnem victoriam concessit Miltiadi Marathonae, Temistocli Salaminae, Pausaniae Plataeis. 16 Hac formula omne circa bella gerenda negotium, ac scientia comprehenditur.

hujus imperii 1 memoria 2; justitiae vero, et aequitatis 3, et innocentiae 4 multa. In primis, quod ejus aequitate factum est 5, cum in communi classe esset Graeciae simul 6 cum Pausania, quo duce 7 Mardonius erat fugatus, ut summa 8 imperii maritimi ab Lacedaemoniis transferretur ad Athenienses. Namque ante id tempus et mari, et terra duces 9 erant Lacedaemonii. Tum autem et intemperantia 10 Pausaniae, et justitia factum est Aristidis, ut omnes fere civitates Graeciae ad Atheniensium societatem se applicarent 11, et adversus barbaros hos duces 12 deligerent sibi, quo facilius repellerent 13, si forte bellum renovare 14 conarentur.

III. Ad classes aedificandas, exercitusque comparandos, quantum pecuniae quaeque civitas daret 15, Aristides delectus est, qui constitueret 16. Ejus arbitrio quadringenta et se-

---

1 Praefecturae militaris, qua octo millibus Atheniensium praefuit in praelio Plataeensi. Herod. 9 28. 2 Gloria ex gesto imperio. 3 Exempla commemorat Tullius Off. 3 11. et 23. Æquitas est εμετριοτης cui opponitur παρανομια et intemperantia. 4 Abstinentiae, continentiae, quae opponitur avaritiae. 5 Effectum, impetratum, res eo deducta. 6 Una cum. 7 Cujus ducis opera. Supra 1 7 1 *quo imperio*. 8 Substantive, conf. 2 4 1. et 16 5 3. 9 De potentia, et principatu in Graecia loquitur, conf. 2 6 3. 10 Impotentia, saevitia, superbia. Diod. Sic. 11. 47 malignitatem Pausaniae, et consummatam virtutem Aristidis opponit. 11 Sub eorum auspiciis imposterum esse volebant in bello. 12 Quem ducatum, της σρατηγιαν nunquam antea habuerant Athenienses. 13 Hostes, Persas. 14 Instaurare. 15 Conferret, v. Meursius Fort. Att. c. 7 p. 52 seqq. 16 Qui pro aequitate sua satis nota aequaliter imponeret unicuique secundum facultates suas. Delatum est ad eum rei arbitrium.

xaginta talenta quotannis Delum 1 sunt collata. Id enim commune aerarium 2 esse voluerunt 3. Quae omnis pecunia postero tempore 4 Athenas translata est. Hic qua fuerit abstinentia 5, nullum est certius indicium, quam quod, cum tantis rebus 6 praefuisset, in tanta paupertate 7 decessit 8, ut qui efferretur 9 vix reliquerit. Quo factum est, ut filiae ejus publice 10 alerentur, et de communi aerario dotibus datis 11 collocarentur 12. Decessit autem fere post annum quartum, quam 13 Themistocles Athenis erat expulsus 14.

---

1 Quae insula est maris Ægei ob Apollonis et Dianae incunabula et templa celebris. Nam in templis veteres pecunias tutissime servari credebant, v. inf. 23 9 3. Cic. de leg. 2 16. Plaut Bacch. 2 3 72. et 78. Adde Brodaei Misc. 4 17. 2 Κοινον ταμιειον Diod. Recte Graeci bella gesturi de aerario hoc locupletando fuere solliciti. 3 Constituerunt. 4 Postea, deinceps, v. Just. 3 6. 5 Fabritius talis Romae, qualis Aristides Athenis. Cic. Off. 3 22. Herodian. plane item de Pertinace l. 2 conf. quae strictim tangit de quibusdam Amm. Marcell. 14 6. Sen. ad Helv. c. 12 etc. 6 In imperiis scil. magistratibusque, et in primis in aerario constituendo. 7 Demetrius tamen Phalereus eum opulentum fuisse asseruit, cui respondet Plut. 8 Mortuus est in statu honesto: quod de ejus morte retulit Sen. l. c. 13 id Phocioni alii adscribunt. 9 Efferre propria vox de sepultura, v. Ter. Andr. 1 1 90. et Kirchm. de fun. initio lib. 2 *qui* ponitur pro *quo*. 10 Ex publico, sumptu publico: e Prytaneo scil. ubi bene de rep. meritis eorumque posteris communis victus dabatur. v. Meur. sort. Att. 1. 8. 11 Notandus mos, quo Resp. olim virorum bene meritorum filias pauperes ab indotatis nuptiis liberalitate sua vindicavit, ut loquitur Val. Max. 4 4 10, ubi Romanis quoque hanc laudem defert. 12 Scil. in matrimonium. 13 Pro *Postquam* eleganter admodum. 14 In exilium. De loco mortis et sepulcro publice ei constructo, v. Plut. p. 334. 5.

IV.

PAUSANIAS.

ARGUMENTUM.

1 Pausanias, Mardonii victor insolens. 2 Byzantium capit, captivis regis adfinitatem pactus. 3 Peregrini ejus mores et carcer. Helotes sollicitat. 4 Taenari in aede Neptuni observatum se ipsum indicat. 5 In Chalcioeco Minervae obstruitur, et mox interit.

1. Pausanias 1 Lacedaemonius, magnus homo 2, sed varius 3 in omni genere vitae fuit. Nam ut virtutibus eluxit 4, sic vitiis est obrutus 5. Hujus illustrissimum 6 est praelium apud Plataeas 7. Namque illo duce Mardonius satrapes regius 8, natione Me-

---

1 v. Plut. in Aristide et alibi. Thucyd. 1. Herod. 9. Diod. Sic. 11. Xenoph. Hist. graec. 2. Svidas in voce Pausaniae. Athenaeus 12 9. Ælian. 4 7 19 41 12 34. Poliaen. 8 51. Justin. 2. 15 16. 5 10 6. et 6 4 7. Val. Max. 2 6 1 8 15 ext 4. Cic. Offic. 1 2 2. Topic. 20. Fuere ejus nominis plures. Alius Macedo Philippum Regem interfecit, alius Historicus etc. 2 Id est vir magnus, non quantitate, sed qualitate et virtute. Sic quoque Liv. 30 10. Cic. ad Att. 2 2. 3 Commutabilis et multiplex, non aequabile vitae morumque temperamento, v. Flor. 4 3 4. 4 Inclaurit. 5 De hujusmodi ambiguis mixtisque hominibus, v. Boecl. Comm. p. 45 seq. Barcl. icon. an. c.2. Just. 9 8 1. 6 Celeberrimum, maxime memorabile. 7 v. paulo ante 3 2 1. 8 Administratores provinciarum, seu pro reges Persae satrapas in sua lingua vocarunt.

dus, regis 1 gener, in primis omnium Persarum 2 et manu fortis et consilii plenus 3, cum ducentis millibus peditum, quos viritim legerat 4, et viginti millibus equitum, haud ita 5 magna manu 6 Graecia fugatus est: eoque ipse dux 7 cecidit 8 praelio 9. Qua victoria elatus 10 plurima miscere 11 coepit, et majora 12 concupiscere 13. Sed primum in eo est reprehensus 14, quod cum ex praeda tripodem aureum 15 Delphis posuisset 16, epigrammate 17 scripto, in quo erat haec sententia: Suo

---

1 Maritus sororis regiae, si Cujacio obs. 6 17 aliisque credimus. Qua ratione Sichaeus Pygmalionis gener apud Just. 18 4 8. Ast non Xerxis, sed Darii filiam Artozostren habuit in matrimonio. v. Herod. 6 43. 2 Id est, inter omnes Persas fortissimus. Similis phrasis 2 9 2. 3 Versutus fuit et audax, non sapiens. 4 Delectus, ille fuit militum praestantissimorum. 5 Pro *haud adeo* eleganter. 6 Exercitu, copiis. Diodorus ponit 10 myriades, i. e. centum hominum millia. 7 Mardonius, juxta Plut. Spartanus quidam lapide caput ejus perfegit; aliter Just. 2 14 5. 8 De morte bellica proprie ita dicitur, conf. 14 1 4. 9 Pro in *praelio*, inter praeliandum. 10 In superbiam concitatus, insolentior factus, successu tumidus. 11 Seditiones et turbas moliri. Sic. Cic. pro Mil. *quanto ille plura miscebat*. Phaedr. fab. 2 *Procax libertas civitatem miscuit*. 12 Quam quae decent Regem Lacedaemoniorum, uti vocatur c. 3 5. 13 Mox c. 2 2 majores res appetere, molitiones notantur elati et incivilis hominis, qui suo statu non contentus ambitiose res novas quaesivit. 14 Offendit, odium incurrit, accusatus est. 15 Mensam intelligit, ait Magius Athenaeum 2 7 allegans. 16 Doni causa, dedicasset Apollini. 17 Titulo, inscriptione, elogio; talia donis addita, quae Diis sacrabant, v. Just. 8. 1 29.

DUCTU 1 BARBAROS APUD PLATÆAS ESSE DELETOS 2, EJUSQUE VICTORIÆ ERGO APOLLINI DONUM DEDISSE 3. Hos versus 4 Lacedaemonii exculpserunt 5, neque aliud scripserunt, quam nomina earum civitatum, quarum auxilio Persae erant victi 6.

II. Post id praelium, eumdem Pausanaim cum classe communi Cyprum, atque Hellespontum miserunt, ut ex his regionibus 7 barbarorum praesidia 8 depelleret. Pari felicitate in ea re usus, elatius 9 se gerere coepit, majoresque appetere res 10. Nam cum Byzantio 11 expugnato cepisset complures Persarum nobiles, atque in his nonnullos regis

---

1 Ductus differt ab auspiciis, quod haec ad summam fati et fortunae, illa formula ad operam et administrationem belli pertinet. Interdum conjunguntur, ubi idem auctor actorque. v. Briss. form. 4. et Boecl. de ausp. reg. 1 1. 2 Id est penitus fugatos. Sic deletae cohortes. Tac. II. 4 18 2. copiae. H. 2 14 7 exercitus H. 2 26 3. et ap. Curt. 4 9 22. 3 Inter solemmia. D. D. vel D. P. i. e. donum dedit, donum posuit, v. de more diis dona figendi, dicandi, sacrandi, iisque inscriptiones addendi Briss. form. I. 1 et Tomasin. de donariis. 4 Latine translatos, apud Thucyd, ita sonant:

Ελλενων αρχήγος έπει στρατόν ωλεσε Μήδων.
Πανσανιας, Φοιβωμνημ ανεθηκε τοδε.

Idem fecisse illum Byzantii in populo diis littoralibus dicato Nymphis, Heracleotes apud Athenaeum narrat. 5 Insculptos deleverunt, eraserunt: nove dictum judice Longolio. 6 Hinc praeda non Pausaniae solum, sed universae Graeciae fuit. 7 Quae adhuc Persae tenebant. 8 Milites urbibus impositos. 9 Insolentius, Flor. 1 26 8 *efferre se altius et incivilius.* Tac. A. 1 12 6 *plusquam civilia agitare.* Conf. Caes. B. C. 3 79 4. 10 Ambitiosa, novaque consilia habere pro crescente animi elatione. 11 Urbe illa, quae hodie Constantinopolis dicitur. Sita est in Thracia ad Bosphorum, a Turcis vocatur Stampol.

propinquos 1, hos clam Xerxi remisit, simulans 2 ex vinculis publicis 3 effugisse; et cum his Gongylum Eretriensem 4, qui literas regi redderet 5, in quibus haec fuisse scripta, Thucydides 6 memoriae prodidit 7: « Pausanias dux Spartae, quos Byzantii ceparat, postquam propinquos tuos cognovit, tibi muneri 8 misit, seque tecum adfinitate conjungi cupit. Quare si tibi videtur 9, des ei filiam tuam nuptum 10. Id si feceris, et Spartam, et ceteram Graeciam sub tuam potestatem se adjuvante redacturum pollicetur. His de rebus si quid geri 11 volueris, certum 12 hominem 13 ad eum mittas face 14, cum quo colloquatur ». Rex tot hominum salute tam sibi necessariorum 15 magnopere gavisus, confestim cum epistola Artabazum ad Pausaniam mittit; in qua eum collaudat 16, ac petit, ne cui rei parcat ad ea perficienda, quae pollicetur. Si fecerit 17, nullius rei a se repulsam

---

1 Affinitate junctos. 2 Fingens. 3 Ex carcere. 4 Civem ex Eretria civitate Euboeae, cui curam Byzantii et captivorum mandaverat. Thucyd. 5 Traderet. 6 Lib. 1 f. 85 ubi haec epistola graece legitur. 7 Historice retulit. 8 Dono. 9 Si placet conditio. 10 Paciscitur proditor istud vinculum necessitudinis ad obsignandam securitatem, quale offertur quandoque sollicitatis ad perfidiam. v. Curt. 3 6 cum not. Freinsh. 11 Effici. 12 Cui fides habeatur tuto. 13 Servum, seu ministrum. 14 Archaismus pro *fac*, Plaut. Trucul. 2 5 25 *face ut occumbam*. Ter. Andr. 4 1 57 *me missum face*. Etiam Ovidius hac forma usus *verba face*. Pont. 2 2 64. 15 Tot propinquis et consanguineis quos ex captivitate remisit Pausanias. 16 Idem est, ac laudat. 17 Alii *perfecerit*.

laturum 1. Hujus Pausanias voluntate 2 cognita alacrior ad rem gerendam factus 3, in suspicionem cecidit 4 Lacedaemoniorum. In quo facto 5 domum revocatus, accusatus capitis 6, absolvitur: multatur tamen pecunia. Quam ob causam ad classem remissus non est 7.

III. At ille post non multo sua sponte ad exercitum rediit 8, et ibi non callida, sed dementi ratione, cogitata 9 patefecit 10. Non enim mores patrios solum, sed etiam cultum, vestitumque mutavit 11. Apparatu regio utebatur, veste Medica 12; satellites Medi et Ægyptii sequebantur 13: epulabatur more Per-

---

1 Reportaturum, accepturum, i. e. nihil non a se impetraturum. His promissis, et spe affinitatis eum ulterius inescavit: adi Bodin. de rep. 6 2. et Piccarti Obs. 4 7. 2 Animo propenso. 3 Exstimulatus magis promissis. 4 Suspectus factus est Lacedaemoniis. 5 Interim dum id fit, plene et sine ellipsi sic dicitur, addita Praepos. *in*, v. Perizon. ad Minerv. Sanct. p. 507. 6 Scil. crimine. 7 Imperio suo excidit ne vindictae cupiditate moliretur aliquid. 8 Arrogata sibi vetere militiae praefectura. 9 Nonnulli reponunt *conata*, qua voce usus 10 8 5. 10 Incivilitas atque insolentia per notas describitur et per indicia. 11 Fortitudinem suam effoeminato cultu mollisse eum dicit Val. Maxim. 2 6 1. Sic Liv. 24 5 de Hieronymo Siciliae Rege: *Hunc tam superbum*, inquit, *apparatum habitumque convenientes sequebantur mores, contemptus omnium hominum, superbae aures, contumeliosa dicta.* De Alexandro M. v. Cur. 6 6 4 5. de M. Antonio Flor. 4 11 3. de Ruffino Cl. 2 75. 12 Fluida scil. et perlucida. v. Brisson. de regno Pers. 2. dicitur autem Medica pro Persica sicuti Medi pro Persis saepe ponuntur, quia jam unius imperio parebant: v. Freinsh. ad Cur. 6 4. et Athenaeus 12 9. 13 Comitabantur. Peregrinum hoc satellitium ad tyrannica instituta pertinet, quod aliquoties tradit in Politicis Aristoteles.

sarum 1 luxuriosius, quam qui aderant perpeti possent 2: aditum petentibus conveniendi non dabat 3: superbe respondebat 4, et crudeliter imperabat 5. Spartam redire nolebat 6: Golonas 7, qui locus in agro 8 Troade est, se contulerat: ibi consilia cum patriae 9, tum sibi 10 inimica capiebat. Id postquam Lacedaemonii resciverunt 11, legatos 12 ad eum cum scytala 13 miserunt: in qua, more illorum erat scriptum, nisi domum reverteretur, se capitis 14 eum damnaturos 15. Hoc nuntio

---

1 Quorum luxus in proverbium abiit. *Persicos odi puer apparatus.* Hor. Od. 1 38. v. de eorum epulis et victu Xenoph. l. 8 Cyropaed. et Athenaeus 4 7. 2 Id est luxuriosissime. 3 Est admissionum difficultas, hodieque familiare celsae potestati vitium. v. de Hieronymo Liv. 24 5. de Sejano Tac. A. 4 74 3. Contra de Ptolomaeo Curt. 9 8 25. *Liberalis imprimis adituque facilis nihil ex fastu regio assumserat.* 4 Responsis quoque prodebat notam animi arrogantis. 5 In magistratu sua sponte gerendo. 6 Repugnabat revocantibus. 7 Thucyd. κολωνας τρωιαδας vocat: interpres vertit *pagos quosdam Troadis.* Solus Strabo hoc nomine amoenissimum collem laudat lib. 13 f. 411. quem Simois praeterfluat. 8 Id est, in regione. 9 Ad quam prodendam ejusque libertatem supprimendam dirigebantur molitiones. 10 Cui inhonestam mortem conscivit. 11 Compererunt, proprie de occultorum et insperatorum cognitione usurpari docet Gel. 2 19. 12 Nuntios. 13 Id est Epistola laconica, inscripta chartae; qua prolixa instar lori convestiebatur teres lignum, nec legi poterat nisi alius persimili ligno uteretur. Ex gemellis itaque baculis alterum in bellum secum efferebant duces, ut legendis literis praestaret usum, quas interceptas hostes intelligere non possent, v. Plut. in Lysand. p. 244. Gell. 17 9. 14 Scil. judicio seu crimine. 15 Id eorum legibus licebat facere Regibus, v. Grot. de J. B. et P. 1 4 8. Nam Spar-

motus, sperans se etiam pecunia 1 et potentia 2 instans 3 periculum posse depellere 4, domum rediit. Huc ut venit, ab Ephoris 5 in vincula publica 6 conjectus est; licet enim legibus eorum cuivis Ephoro hoc facere regi. Hinc tamen se expedivit 7: neque eo magis carebat 8 suspicione. Nam opinio manebat eum cum rege habere societatem 9. Est genus quoddam hominum 10, quod Helotes vocatur 11, quorum magna multitudo agros Lacedaemoniorum colit, servorumque munere 12 fungitur 13. Hos quoque sollicitare 14 spe libertatis 15 existimabatur. Sed quod harum rerum nullum erat apertum crimen 16, quo argui 17 pos-

---

tani Reges *nomine non potestate*; *nomine magis, quam imperio*, v. infra 17 1 2. et 25 1 2. conf. Arnisaeus de rep. 2 6 2 § 12 seqq. 1 Qua corrumperet judices, et accusatores. 2 Qua eosdem deterreret. 3. Imminens, impendens. 4 i. e. evadere, ut ap. Tac. H. 4 42 2. 5 De horum potestate et officio, v. Nic. Crag. de Rep. Lacedaem. 2 4. Ubbo Emmil. l. 3. Graec. vet. pag. 122 seqq. Arnisaei de rep. 3 6 2 § 30 seqq. Si vim vocis spectes, sunt inspectores, ab εφοραω inspicio; si potestatem, tales erant, quales tribuni plebis apud Romanos. Et hoc veluti frenum nimiae regum potentiae erat injectum, conf. supra 2 7 2. 6 In carcerem. 7 Se impeditum solvit. 8. Erat omnino de eo suspicio. 9 Pactum et fidem. 10 Certi sunt homines. Gronovius mallet sequens *quod* omittere, et in parenthesi scribere (*Helotes vocantur.*) 11 Ab oppido Helos in ora maris sito. v. Pausan. Lacon. p. 103. 12 Opera, labore. 13 De his servis publicis. v. Nic. Crag. l. c. 1. 11. Ubb. Emm. l. c. p. 139 s. 14 In occasionem novandarum rerum exigere. 15 Qua ostensa durioris jugi impatientes ad impia consilia facile impelluntur. 16 Delictum. 17 Convinci.

set, non putabant de tali tamque claro viro suspicionibus oportere judicari 1: sed exspectandum dum se ipsa res aperiret 2.

IV. Interim Argilius 3 quidam 4 adolescentulus, quem puerum Pausanias amore venereo 5 dilexerat, cum epistolam ab eo ad Artabazum accepisset, eique in suspicionem venisset 6, aliquid in ea de se esse scriptum, quod nemo eorum rediisset, qui super tali causa 7 eodem missi erant 8, vincula epistolae laxavit 9, signoque 10 detracto cognovit, si pertulisset 11, sibi esse pereundum. Erant in eadem epistola, quae ad ea pertinebant, quae inter regem Pausaniamque convenerant 12. Has ille litteras

---

1 Cum gravitas requireret ut non temere iis, quae nunciabantur, crederent. 2 Evidentibus argumentis ac testimoniis. 3 Ex Argilo Thessaliae urbe. Alii putant nomen viri esse. 4 Additur hoc pronomen nominibus propriis eleganter, interdum designandi causa, interdum contemptim, aliquando quasi de ignobiliore, obscuro, aut obiter memorato, conf. 5 1 3 10 8 1 35 5 2. 5 Glossema esse videtur: certe Barthii judicio non sic scripserit Nepos. Xenophon, Plutarchus et alii puerorum amores apud Lacedaemonios turpitudinis expertes fuisse demonstrant. 6 Isque suspicatus esset. 7 Negotio. 8 Ita pactus erat Pausanias cum Artabazo ad occultanda consilia, ut ne redirent. Conscii rerum arcanarum saepius intercepti, ne consilia sceleris enuncientur, conf. de Vettio Suet. Caes. c. 20. Curt. 6 10 20. Tac. A. 6 21 2. 9 Antiqui enim vinculis colligabant epistolas, v. Lipsii Epist. instit. c. 4. Barthii Advers. 24 18. Freinsh. ad Curt. 7 2 25. 10 Quod epistola obsignata erat. 11 Conditio haec si abesset, ut vult Scioppius, decederet aliquid sententiae. Supra 2 8 6 *sensit Them. si eo pervenisset, sibi esse pereundum.* Erant autem litterae Bellerophontae *Urias-Briesse.* 12 De quibus pacti erant.

Ephoris tradidit. Non est praetereunda gravitas 1 Lacedaemoniorum hoc loco. Nam ne hujus quidem indicio 2 impulsi sunt, ut Pausaniam comprehenderent; neque prius vim adhibendam 3 putaverint, quam se ipse indicasset 4. Itaque huic indici 5, quid fieri vellent, praeceperunt 6. Fanum 7 Neptuni est Taenari 8, quod violari nefas putant Graeci 9. Eo ille index confugit 10: in ara 11 consedit 12. Hanc juxta 13 locum fecerunt sub terra, ex quo posset audiri, si quis quid 14 loqueretur cum Argilio. Huc ex Ephoris quidam descenderunt 15. Pausanias, ut audivit Argilium confugisse in aram, perturbatus eo venit: quem cum supplicem Dei 16 videret in ara sedentem, quaerit, causae quid sit 17 tam repentini consilii 18. Huic ille, quid ex litteris comperisset, aperit. Tanto

---

1 In suspendenda fide, dum res penitissime exploraretur. 2 Narratione, manifestatione, confessione; quia litteras apertas tradiderat, juxta Diod. Sic. 3 Per comprehensionem et secuturam capitis poenam. 4 Ipsum se prodidisset. 5. Qui rem deferebat. 6 Docuerunt, monstraverunt quid faciendum sit. Proprie Magistrorum verbum est. 7 Templum celebre. 8 Taenarus est urbs et promontorium in finibus Laconicis. 9 Templa et arae illis Asyla erant, unde quemquam detrahere nefas putabatur. 10. Tamquam ad praesidium. 11 Salutis tuendae causa, tamquam in asylo. Mos passim obvius. v. Turneb. Adv. 21 18. Raevard. 1 7. 12 Supplex factus est. 13 Anastrophe est. 14 Pro si *aliquis aliquid* eleganter. 15 De simili calliditate vide ap. Tac. A. 4 69 2. 16 In Asylo et templo Neptunum adorantem. 17 Pro *quae causa sit*: pertinet ad elegantias. 18 Elegantius alii: *tam repentino consilio*, quasi necessario et ex tempore salutis causa capto.

magis 1 Pausanias perturbatus orare coepit, ne enunciaret 2, nec se meritum de illo optime, proderet 3: quod si eam veniam sibi dedisset 4, tantisque implicitum rebus 5 sublevasset 6, magno esse ei praemio futurum.

V. His rebus Ephori cognitis 7, satius putaverunt in urbe eum comprehendi. Quo cum essent profecti, et Pausanias placato 8 Argilio, ut putabat, Lacedaemonem reverteretur, in itinere, cum jam in eo esset 9 ut comprehenderetur, e vultu 10 cujusdam Ephori, qui eum admonere cupiebat, insidias sibi fieri intellexit. Itaque paucis ante gradibus, quam qui 11 sequebantur, in aedem Minervae, quae Chalcioecus 12 vocatur, confugit. Hinc ne exi-

---

1 Alii *modo magis*, vel *multo magis*. 2 Deferret, revelaret rem secretam. Sic saepe Cic. item Caes. B. G. 5 58 1. Just. 5 1 1. Curt. 3 6 7. 3 Non abludit Oratio Dymni ad Nicomachum ap. Curt. 6 7 9. 4 Si in eo annuisset, hoc sibi concessisset, petitioni locum dedisset, v. supra 2 10 1. 5 Ex difficultate coeptorum in varias emergendi angustias, et in pericula conjectum. 6 Adjuvisset. 7 i. e. postquam Ephori has res cognoverunt, vel audierunt. 8 Reconciliatio. 9 Cum in eo loco res esset, ut loquitur Liv. 7 35. v. ibi Gronov. et conf. sup. 1 7 3. 10 Ex nutu clandestino aliis inobservato. 11 Sensus est, paucis gradibus prius vel citius, quam illi, qui sequebantur iisdem gradibus etc. 12 Quasi dicas *domus aenea*, vel cui aedes aerea constructa est. Nam quia simulacrum quoque aeneum fuit, eadem vox in cognomen Deae transiit. Unde id templum, ιερον της Αθηνας της χαλκιοικȣ vocant Thucyd. l. 1. Chrysermus Hist. Pers. l. 2 apud Stob. 157. Themistocl. Ep. 2. Poliaen. 8. Pausan. Laconicis etc. τον ναον της χαλκιοικȣ Plut. in. Parall. το της χαλκιοικȣ τεμενος. Polyb. 4 Polyaen. 2 et Plut. in Apophth. Lac. ipsam tamen aedem, et Liv. 35 36 Chalcioecum vocat, et Ælian. 9 41.

re posset, statim Ephori valvas ejus aedis obstruxerunt, tectumque sunt demoliti 1, quo facilius sub divo 2 interiret. Dicitur eo tempore matrem 3 Pausaniae vixisse: eamque jam magno natu 4, postquam de scelere filii comperit, in primis 5 ad filium claudendum, lapidem ad introitum aedis attulisse 6. Sic Pausanias magnam belli gloriam 7 turpi morte maculavit 8. Hic cum semianimis de templo elatus esset, confestim animam efflavit 9. Cujus mortui corpus cum eodem nonnulli dicerent inferri 10 oportere loco, quo hi, qui ad supplicium essent

---

1 Ita loquitur Curt. 8 10 30. Similiter Cic. *demoliri parietem*, *partem muri* etc. 2 Id est in aperto aere non sub tecto. Scripturam hanc e MS. Nostro, itemque Lucretio 3 211. Cic. 1 in Verr. c. 19. Horat. Od. 2 3 23. et 1 18 13. et 2 5. Sueton in Jul. 72. et Aug. 82 dudum Gisanius. Torrentius, alii asseruere; antea namque ferme ubique erat *sub dio* quod Festus *απο τȣ δεȣ* dictum vult. Rectius Varro de L. Lat. 4 10 ab antiquo *Diovis* derivat. Unde Horat. Od. 1 1 *sub Jove frigido* i. e. sub divo, in aere. 3 Pro *mater dicitur vixisse*. Sic. Tac. H. x. 50 1 *exercitum descivisse creditur*. Nomen matri *Theano* fuit si Polynaeo credimus. Svidas *Anchitheam*. Scholiastes in Aristoph. *Alealtheam* vocat. 4 Id est grandaevam, anum annis defectam. Sic Liv. 1 8. et 10 38. 5 Haesitantibus Spartanis, an ad supplicium tradendus supplex sit, ut Diodorus tradidit. 6 Ut filii proditoris poenam promoveret. Plutarc. in Parall. ex Chryserme adserit, et patrem illius (quem Agesilaum, alii Cleombrotum vocant) lapidibus fores templi obstruxisse, ut inedia periret. 7 Bello gesto partam. 8 Sic Agrippinenses *egregiam laudem turpi fine maculasse dicuntur*. Tac. H. 4 60 3. 9 i. e. mortuus est. Sed Xenoph. 3 rerum Graec. Tegeam profugisse, ibique morbo confectum mortuum esse scribit. 10 Sepeliendum scil. Est inter verba solemnia rei funebris, v. Kirch. 3 21.

dati 1, displicuit pluribus: et procul ab eo loco infoderunt 2, in quo erat mortuus. Inde posterius 3 Dei Delphici 4 responso erutus, atque eodem loco sepultus, ubi vitam posuerat 5.

---

1 Facinorosi publico, et ultimo supplicio affecti. 2 De sepultura itidem dicitur. 3 Postea. 4 i. e. Apollinis quem consuluerunt. 5 Alii *finierat*, ponere vitam pro mori dixit etiam Propertius 2 16 3. ac Eleg. 26 extr. ut Val. Max. 7 8 8 ponere spiritum.

V.

CIMON.

ARGUMENTUM.

1. *Cimonem e vinculis paternis uxor liberat mutato matrimonio.* 2 *Ejus res gestae ad Strymona, Amphipolim, Eurymedonta et rebelles insulas.* 3 *Ostracismo ejicitur, sed restitutus pace cum Spartanis conciliata, in oppugnatione Citii moritur.* 4 *Ejus liberalitas summa.*

I. Cimon 1 Miltiadis filius Atheniensis, duro 2 admodum initio usus est adolescentiae. Nam cum pater ejus litem aestimatam 3 populo solvere non potuisset, ob eamque causam in vinculis publicis decessisset 4, Cimon eadem custodia 5 tenebatur 6, neque legibus Athe-

---

1 v. Plut. in Cim. Diod. 11 et 2. Herodotus 6 et 7. Thucyd. 1. Plato in Theage et Georgia, Suidas, Demosth. Orat. cont. Aristocrat. Antocid. orat. in Alcib. Aristid. 1 3. Platonica 2. Athenaeus 12. Polyaen. 1 34. Frontin. 3 2 5. et 4 7 45. Justin 2 15 10. Val. Max. 5 3. ext. 3 5 4. ext. 2 9 10. ext. 3. Cic. off. 2 18. Ælian. 32 etc. Diversus ab hoc Cimon Tisagorae F. quamquam interdum cum hoc confundatur, de quo v. Rutgers. Var. lect. 1 9 p. 33 et 37. 2 Aspero et calamitoso. Sic in Sueton. Tiberius infantiam habuisse laboriosam et exercitiam dicitur. 3 Pecuniam de qualis fuit, quam damnatus mulctae nomine pendere non potuit. v. 1 7 6. 4 Observetur, veteres mortis vocabulo fere abstinuisse, ac pro mori; decedere, vita defungi, animam efflare, et similia posuisse. 5 Captivitate. Meminit et Seneca Controv. 24, et Quint. Declam. 402. 6 Asservabatur, claudebatur.

niensibus 1 emitti poterat, nisi pecuniam qua pater mulctatus esset, solvisset. Habebat autem in matrimonio 2 sororem germanam 3 suam, nomine Elpinicen, non magis amore, quam patrio more 4 ductus 5. Nam Atheniensibus licet 6 eodem patre natas uxores ducere. Hujus conjugii 7 cupidus Callias quidam 8, non tam generosus 9, quam pecuniosus 10, qui magnas pecunias ex metallis 11 fecerat 12, egit 13 cum Cimone, ut eam sibi uxorem daret 14; id si impetrasset, se pro illo pecu-

---

1 Memorat hujusmodi legem Demosth. adversus Androtionem f. 704. *Si pater mulctam non solvit Reip. filium fieri heredem ignominiae paternae.* 2 v. Praefat. 4. Rurgers. Var. lect. 1 9. Licuisse Athenis sororem ομομητριον uxorem ducere, testimoniis veterum probavit. 3 Eodem germine, i. e. e patre prognatam. Illa Sororum et Fratrum distinctio in Germanos, Consanguineos, Uterinos non semper a classicis Scriptoribus observatur. Varroni quidem apud Servium in Æn. 5. v. 412 *germanus* est de eadem genitrice manans. Sed ομομητριον Athenis non licuit ducere. 4 Consuetudine patria, instituto legibus permisso, elegans *ανταναχλασις*. Sic Symm. Ep. 3 59: *quae dudum aliis ex more delata sunt, nobis amore servata.* Sidon. 9 Ep. 4: *ne forte videatur ipse plus litteras ex more deposcere, quam nos ex more dictare.* 5 Impulsus, motus. 6 Per leges quas Solon tulit. v. Rutgers. l. c. p. 39 5. Sam. Petiti Comm. ad leg. Att. p. 440. 7 Scil. contrahendi cum ea muliere. 8 De eo, et duobus aliis hoc nomine plura Gronov. observ. 4 5. 9 Ex illustri familia; non tam nobilitate generis praestans. 10 Dives. Plenius Cic. pro Quinct. *Vir copiis rei familiaris locuples et pecuniosus.* 11 Ex argenti fodinis Laureoticis, de quibus 7 2 2. Alias divitiarum causas narrant alii. 12 Reditus intelligit. Sic quoque Cic. 2 de divin. et Verr. 4 ac Sallust. 13 Tractavit, transactionem instituit. 14 Soluto conjugii foedere. Ita

tiam solutuiam. Is cum talem conditionem aspernaretur 1, Elpinice negavit se passuram 2 Miltiadis progeniem 3 in vinculis publicis interire: quoniamque prohibere posset 4, se Calliae nupturam 5, si ea, quae polliceretur, praestitisset 6.

II. Tali modo custodia 7 liberatus Cimon, celeriter ad principatum 8 pervenit. Habebat 9 enim satis eloquentiae 10, summam liberalitatem 11, magnam prudentiam 12 cum juris civilis 13, tum rei militaris, quod cum patre a puero 14 in exercitu 15 fuerat versatus. Itaque hic et populum urbanum 16 in sua tenuit potestate 17, et apud exercitum 18 plurimum valuit auctoritate. Primum 19 imperator apud

---

Cato Minor amico suo Hortensio petenti concessit Martiam uxorem. Cicero Terentiam suam morosam, et imperiosam dimisit, et Publiam duxit, cum qua Tulliae suae morte laetari visa, haud multo post divortium fecit. 1 Cum pactionem oblatam recusaret. Plut. illum ad eam conditionem σπόριμον, hoc est facilem, et paratum fuisse adserit. 2 Se permissuram. Noluit concedere. 3 Filium, liberos. 4 Ut mulier citius excusanda. 5 Nubere foeminarum est; sed vir ducit uxorem. 6 Effecta reddidisset, si implesset promissum. 7 Carcere, vinculis. 8 Non imperii, sed auctoritatis. 9 Enumerantur hic artes viri civilis, et ad magna nitentis. 10 Hanc et Plato in Theage ei tribuit, eumque cum Pericle comparat. Apud Suidam librum insignem de curandis equis scripsisse dicitur. Sed Plutarchus secutus Stesimbrotum omnis liberalis doctrinae expertem facit. 11 In qua imitatus est Pisistratum. 12 Peritiam, scil. scientiam. 13 Atheniensis nimirum, ne jus et leges civitatis, in qua ipse versabatur, ignoraret. 14 Inde a pueritia. 15 In bello, alii in exercitibus. 16 Cujus favorem sibi pacis artibus conciliabat. 17 Apud populum potuit plurimum. 18 Qui noverat, eum a teneris fuisse militem. 19 Initio.

flumen Strymona 1 magnas copias Thracum 2 fugavit: oppidum Amphipolim 3 constituit 4, eoque decem millia Atheniensium in coloniam 5 misit. Idem iterum 6 apud Mycalen 7 Cypriorum et Phoenicum ducentarum navium classem devictam cepit; eodemque die pari fortuna 8 in terra usus est. Namque hostium navibus captis, statim 9 ex classe copias suas eduxit, barbarorum 10 uno concursu 11 maximam vim 12 prostravit. Qua victoria magna praeda 13 potitus, cum domum reverteretur, quod jam nonnullae insulae, propter acerbitatem imperii 14, defecerant 15, bene ani-

---

1 In Macedonia, ubi Orpheus amissam flevit Eurydicen, vide Virg. Georg. 4 508. Strymoniae grues poetis dicuntur quod huc brumali tempore se recipiant. 2 Qui Persis studuerant: ibi considentibus et repulsis. 3 Urbem ita dictam, quod Strymon ex Haemo delapsus Peninsulae forma eam amplecteretur. 4 Condidit, captam restituit. 5 Civitatem ex sua civitate veluti propagatam. v. Gell. 16 13. et Sigon. de antiq. jur. Ital. l. 2 c. 2. de jure coloniarum apud varias gentes conf. Henr. Valesius in annot. ad Collect. Const. Po phyrog. de Atheniensium coloniis, v. Meurs. Fort. Att. c. 6. 6 Scil. imperator. 7 Hae duae voces a sciolo quodam insertae videntur: quandoquidem navalis illa pugna potius juxta Eurymedonta Pamphyliae fluvium, et prope Cyprum commissa est, uti habent alii auctores omnes. Aliis ducibus Persae eodem die ad Mycalen et Plataeas victi sunt. 8 Felicitate. Utramque victoriam eodem die partam confirmat Thucydides et alii. 9 Victoriam prudenter persecutus, infelicis pugnae nuntio perterritis hostibus. 10 Qui ejusdem nationis cum Graecis non erant. 11 Impetu, conflictu, praelio. 12 i. e. multitudinem. 13 Praeter triremes et viros pecuniae summa memorabili. 14. Crudelitatem nimiumque rigorem imperantium, et injurias, conf. Curt 47. et Tac. A. 4 72. et 14 31 f. 15 Scil. ab obsequio.

matas 1 confirmavit 2, alienatas 3 ad officium 4 redire coegit 5. Scyrum 6, quam eo tempore Dolopes 7 incolebant, quod contumacius se gesserat 8, vacuefecit 9, sessores 10 veteres urbe, insulaque ejecit: agros civibus divisit 11. Thasios 12 opulentia fretos 13 suo adventu fregit 14. His ex manubiis 15 Athenarum arx, qua ad meridiem vergit 16, est ornata 17.

III. Quibus rebus 18 cum unus in civitate maxime floreret 19, incidit in eamdem invidiam, quam 20 pater suus 21, caeterique

---

1 Vacillantes quidem ac trementes, sed manentes adhuc in obsequio, apud Suet. Vit. 1 *male animatus exercitus erga principem*: apud Cic. in Epist. *Socii infirme animati.* 2 Scil. in obsequio et fide. Sic Vellej. 2 120 1. et 3. Just. 31 6 4. *Promptos firmare* dixit Tac. A. 6 44 2. 3 Quae jam defecerant. 4 Ad obsequium. Sic et Suet. Jul. 69. 5 Ad officium reduxit, v. 14 2 3. 6 Ægei maris insulam. 7 Ex Epiro populi, piratae, praedonesque insignes. 8 Detrectaverunt imperium, et Athenienses contemserant. 9 Vastavit, possessoribus vel sub corona venditis, vel in alias sedes trajectis, quae poena in rebelles et victos olim constituta, v. Just. 8 5 7. 10 Incolas, habitatores, possessores. Liv. dixit veteres cultores 28 28, ubi v. not. Gronovii. 11 Partitus est, distribuit, assignavit. 12 In eodem mari Ægeo. Thasus hodie Thaso dicitur. 13 Vino, marmore, et metallis divites, adeoque elatos, v. 1 7 2. 14 Subegit, victis superbiam ademit. 15 Praedam, seu pecuniam ex praeda redactam intelligi, ostendit Gellius 13 23. 16 Spectat. 17 Magnifice est exstructa. 18. Rerum gestarum gloria. Idem est ac si dixisset: propter has res. 19 Unius fortuna maxime conspicua. 20 Alii plene *in quam.* 21 Pro *ejus.* Saepe haec invicem commutari, nec adcurate discrimen illud quod Grammatici tradunt, ab antiquis scriptoribus observari, plures monuere, v. Robigius in Lex. Crit. 4 4. Rangius observ. Philol. l. 2 p. 952 ec.

Atheniensium principes 1. Nam testarum suffragiis, quod illi ostracismum vocant 2, decem annorum exilio 3 multatus est. Cujus facti celerius Athenienses, quam ipsum, poenituit 4. Nam cum ille forti animo invidiae ingratorum civium cessisset 5, bellumque Lacedaemonii Atheniensibus indixissent 6, confestim notae 7 ejus virtutis desiderium consecutum est 8. Itaque post annum quintum, quo expulsus erat, in patriam revocatus est 9. Ille, quod hospitio Lacedaemoniorum utebatur 10, satius existimans eos, et cives suos inter se una voluntate consentire 11, quam armis contendere, Lacedaemonem sua sponte 12 est

---

1 Viri praecipui, clari, florentes, v. Dio Chrysost. orat. 73. Valer. Max. 5 3. ext 3. 2 Testulis enim, quae Graecis οςρακα, inscribebantur suffragia exilii illis irrogandi, quorum potentia nimia ad democraticae aequalitatis statum Athenis erat contemperanda. Sed telum id adversus dominatum, ut est genius popularis libertatis, intemperanter haberi coeptum, v. imprimis Meurs. Att. lect. 5 18. et Petit. comm. ad leg. Att. p. 366 seqq. 3 Poena ostracismi legibus definita. 4 Dolor caepit. Sen. de Benef. 6 17. *Non est istud exilium, cujus neminem non magis, quam damnatum pudet.* 5 Ne adversus stimulum calces jactaret temere, nihil obluctatus alio concessit. 6 Denunciassent, cladem ad Tanagram illis jam illatam refert Plutarchus. 7 Cum laude insignis pariter, ac perspecte probatae. 8 Sic Curt. 8 8 23 *crudelitatem sera poenitentia consecuta est.* παραφρασεος instar esse potest locus 14 7 1. et Tac. de Agr. 31 3. *cum damna damnis continuarentur, etc.* et Horat. 3 Od. 24 *Virtutem incolumem odimus, sublatam ex oculis quaerimus invidi.* 9 Scil. ab exilio ante legitimum tempus decreto Periclis. 10 Eorumque adeo rebus studebat, ac favebat. 11. Concordes esse. 12 Sine jussu populi, antequam Athenas reverteretur.

profectus, pacemque inter duas potentissimas civitates 1 conciliavit 2. Post neque ita 3 multo in Cyprum cum ducentis navibus imperator 4 missus, cum ejus majorem partem insulae devicisset, in morbum implicitus 5 in oppido Citio 6 est mortuus.

IV. Hunc Athenienses non solum in bello, sed 7 in pace diu desideraverunt 8. Fuit enim tanta liberalitate 9, cum compluribus locis praedia hortosque haberet, ut numquam eis custodem imposuerit 10 fructus servandi gratia 11, ne quis impediretur quo minus ejus rebus, quibus 12 vellet, frueretur. Semper eum pedissequi cum nummis 13 sunt secuti, ut si quis opis ejus

---

1 Athenas et Lacedaemonem. 2 Medius et veluti arbiter pacis intervenit, offensasque removit. Sic Cic. 10. fam. 27, et Ter. Heaut. 5 5 2. 3 Pro *adeo* eleganter. v. Torsell. de Partic. c. 84. communiter diceretur, *non multo post.* 4 Dux classis et navalis belli. 5 Sic quoque 17 8 7. et Liv. 24 34. Frequentius est, implicitus morbo. 6 Dum illud obsideret, occubuisse Cimonem scribunt Thucyd. et Plut. Patria haec fuit *Zenonis* in insula Cypro qui inde Citius dictus est. 7 Observetur absentia vocis *etiam.* Magnus in bello fuit, nec minor in pace, ut est 26 1, conf. meae Observat. Historico-pol. tit. *bello et pace clari.* 8 Hoc sensu clare loquitur Plin. Paneg. de Nerva c. 10 *Eo ipso carus omnibus ac desiderandus, quod prospexerat ne desideraretur.* 9 E Theopompo haec esse Casaub. notat ad Athenaei 12 8. de simili munificentia Gilliae Agrigentini Val. Max. 4 8 ext. 2. 10 Sic quoque MSS. Caelii Curionis, quo Barthius usus est, et Cic. pro Planco: *quem villicum imponeremus?* In MSS. vero Gifanii est *posuerit*, quomodo locuti Caes. B. G. 1 20. Cic. Phil. 2. et pro Flacco. 11 Quo prohiberet a vi et rapinis. 12 Aliis est: *quibus quisque vellet.* Simile quid de Ephialte refert Heraclites in Polit. Athen. 13 De hoc genere servorum vid. Pighorius. Alio fine L. Veratii servus crumenam portabat, ut

indigeret 1, haberet quod statim daret, ne differendo videretur negare 2. Saepe, cum aliquem offensum fortuna 3 videret minus bene vestitum 4, suum amiculum dedit 5. Quotidie sic coena ei coquebatur 6, ut quos invocatos 7 vidisset in foro, omnes devocaret 8: quod facere nullum diem praetermittebat 9. Nulli fides ejus, nulli opera 10, nulli 11 res familiaris defuit 12. Multos locupletavit 13: complures pauperes mortuos, qui unde efferrentur non reliquissent, suo sumtu extulit 14. Sic se gerendo minime est mirandum, si et vita ejus fuit secura 15, et mors acerba 16.

---

si quem depalmasset ille, numeraret multam. v. Gell. 20 1. 1 Si quis mendicaret. 2 φρασις γνομικην, cujus fundamentum explicare illa Senecae possunt, Benef. 11 *distulit* i. e. *timide negavit*, et mox: *qui tarde fecit, diu noluit*. It. l. 2 c. 5: *tarde velle nolentis est*. Et juxta Ausonium: *Gratia quae tarda est, ingrata est*. 3 Duplicem sensum admittit, si exponas laesum a fortuna, cui sors fuerit iratior et iniquior; vel si intelligas obviam factum fortuito, seu forte fortuna. 4 Lacerum pannisque obsitum. 5 De S. Martino idem praedicat Sulp. Severus in ejus vita; et de Smyrnaeis Tacitus A. 4 56 3. 6 Apparabatur; tenuis quidem, sed multis sufficiens. Plut. 7 i. e. non vocatos, non invitatos. Sic Ter. Eun. 5 9 (al. 8) 29 *invocato ut sit locus semper*. 8 i. e. e foro vocaret ad coenam. 9 Hic mos ejus fuit quotidianus. 10 Officia scil. in iis, quae amicis, aliisve praestanda. 11 Per anaphoram ter repetitur. 12 Omnibus fide, officioque praesto fuit. Omnibus benefacere studebat. 13 Pecunia, frumento, et reliquis necessariis. 14 Ob eamdem pietatem in historia sacra laudatur Tobias. 15 Sine odio, sine insidiis, et periculis. Pro salute et incrementis ejus cives votis excubabant, ut de Gillia ait Val. Max. l. c. 16 Luctuosa tanquam praematura. Metaphora ducta a fructibus arborum, qui ante maturitatem acerbi sunt: conf. Serv. ad illud Æn. 6. 429: *funere mersit acerbo*.

VI.

LYSANDER.

ARGUMENTUM.

1. *Lysander bellum Peloponnesiacum confecit, et decemviros civitatibus imposuit.* 2 *In Thasios subdolus et crudelis fuit.* 3 *Lacedaemoniorum reges tollere, et oracula corrumpere conatus est. Denique occiditur a Thebanis. Oratio molitiones ejus prodidit.* 4. *Semetipsum etiam accusavit per supposititium libellum.*

1. Lysander 1 Lacedaemonius 2 magnam reliquit sui famam 3, magis felicitate, quam virtute partam 4. Athenienses enim in Peleponnesios sexto et vigesimo anno bellum 5 gerentes confecisse 6 apparet. Id qua ratione consecutus sit, latet 7; non 8 enim virtute sui

---

1 v. Plut. in vita, et alibi. Thucyd. 5. Xenoph. Gr. II. 2 et 3. Diod. 12 13. Pausan. passim, Ælian. 1 10 3 20 6 4 10 15 12 43 13 8, et 13 25. Polyaenus 1 45. et 7 19. Frontin. 1 5 7 2 1 18 4 1 9. Justin. 5 5 seqq. et 6 4 6. Cic. Off. 1 20. et 30 2 23. de Sen. 17. Div. 1 34. et 43 etc. 2 Mothaces fuisse dicitur apud Athenaeum 6 20. Sunt Mothaces non ipsi quidem Lacedaemonii, sed cum eorum filiis educati ob virilia et praeclara facta Laconum Reip. adscribebantur. 3 Laudem et gloriam. 4 Versutia ipsi felicius esset, quam aliis virtus. v. Forstin. in not. pol. ad Tac. A. 3 p. 242 seqq. sed per se virtus sine fortuna ponderanda, 8 1 1. conf. Freinsh. not. ad Flor. praef. 2. 5 Quod universam exercuit Graeciam, et pene attrivit. 6 Contudisse, et debellasse. Ita Sen. de Benef. 3 26: *accusatorum rabies togatam civitatem confecit.* Cic. de Invent. *Licinius hostes confecit.* Est proprie gladiatorum et bestiariorum. v. Donat. ad Ter. Eun. 5 4 6. 7 Conjicio cum aliis, potius legendum esse, *non latet*, cum ipse auctor causam exponat.

exercitus, sed immodestia 1 factum est adver-
sariorum: qui quod dicto audientes 2 impera-
toribus suis non erant 3, dispalati 4 in agris,
relictis navibus 5, in hostium venerunt pote-
statem. Quo facto Athenienses 6 se Lacedae-
moniis dediderunt 7. Hac victoria Lysander
elatus 8, cum antea semper factiosus audaxque
9 fuisset, sic sibi indulsit 10, ut ejus opera 11
in maximum odium Graeciae Lacedaemonii perve-
nerint 12. Nam cum hanc causam Lacedaemonii
dictitassent 13 sibi esse belli, ut Atheniensium
impotentem dominationem 14 refringerent 15;
postquam apud Ægos flumen 16 Lysander classis
hostium est potitus, nihil aliud molitus est 17,
quam ut omnes civitates 18 in sua teneret pote-

---

1 Licentia militari et dedignatione parendi. 2 Obedi-
entes, eadem formula eleganti qua obsequium exprimi-
tur, usus noster 11 2 1 14 2 2. et 17 4 2. 3 Spre-
verant ducum mandata, et imprimis Alcibiadis consilia
Philocles praetor respuerat. 4 Vagi, dispersi, et incom-
positi, de quibus facilis victoria, v. Tac. A. 4 48 4.
H. 4 35 3. conf. infra 23 5 2. 5 Juxta Ægos flumen
in terram egressi corpus curabant. 6 Obsessi insuper,
fame urgente. 7. Pax petentibus data, cum Spartani
negarent, alterum Graeciae oculum eruendum. 8 v. su-
pra 1 1. 9 Seditiosus, inquietus, impotens ad refrenandas
cupiditates. 10 Talem sibi licentiam sumsit. 11 i. e.
propter eum. 12 Apud omnes Graecos invisi redditi.
13 Hoc praetextu usi. 14 Imperium vi captum occupa-
tumque, ideoque ipsam tyrannidem, et intemperantis
imperii insolentiam, et abusum potestatis, cujus paran-
dae artes et flagitia hic aperiuntur. 15 Debilitarent,
ei obsisterent. 16 Et urbs est Hellesponti Graecis αἰ-
γος ποταμος: singulari numero etiam Plin. 2 58. et 4
10. ac Mela 2 7 extulere. 17 Nullum aliud habuit con-
silium. 18 Quae post pugnam illam ab Atheniensibus
deficiebant.

state 1, cum id se Lacedaemoniorum causa facere simularet 2. Namque undique qui Atheniensium rebus studuissent 3, ejectis, decem delegerat in unaquaque civitate 4, quibus summum imperium, potestatemque omnium rerum 5 committeret 6. Horum in numerum nemo admittebatur, nisi qui aut ejus hospitio contineretur 7, aut se illius fore proprium 8 fide confirmaret 9.

II. Ita decemvirali potestate 10 in omnibus urbibus constituta 11, ipsius nutu 12 omnia gerebantur 13. Cujus de crudelitate ac perfidia satis est unam rem, exempli gratia 14, proferre, ne de eodem plura enumerando 15, fatigemus 16 lectores. Victor ex Asia cum reverteretur, Thasumque divertisset 17, quod ea civitas praecipua fide fuerat 18 erga Athenienses, proinde ac si iidem firmissimi

---

1 Ut sibi conciliaret, ut suas faceret. 2 Publicum bonum privatis commodis, et dominationi suae praetendens. 3 Qui promovissent eorum potentiam. 4 Exceptis Athenis, ubi triginta Praefecti erant, quos ob injustam dominationem Tyrannos postea vocarunt, v. 8 1 5. 5 Summam reipublicae, et gubernationis. 6 Sic apud Liv. et Front. *committere cui remp.* v. Gron. ad Liv. 27 7. 7 Erant inter conjunctos foedere hospitii; esset inter hospites. 8 Eleganter ita dicitur, qui deditus obstrictusque alicui, factionem ejus, et nutum sequitur. 9 Fidem fecerat. 10 δεκαδαρχια imperio Decemvirorum. 11 Instituta. 12 Arbitrio, placito. 13 Quin et nonnullae civitates ei aras erigebant, ut Deo, et victimas immolabant. 14 Cicero solet dicere *exempli causa*, ut orat. pro Mur. 2 in Verr. et Phil 33. 15 Per seriem narrando. 16 Narratione, et multitudine exemplorum. 17 Ex itinere in urbem et insulam maris Ægaei. 18 Thasii singularem fidem praestiterant Atheniensibus, et in hac amicitia mansuri videbantur, quanquam antea illis fuissent irati.

1 solerent esse amici, qui constantes fuissent inimici 2, eam pervertere 3 concupivit. Vidit autem, nisi in eo occultasset voluntatem 4, futurum ut Thasii dilaberentur 5, consulerentque 6 rebus suis 7.

III. Itaque 8 decemviralem suam potestatem sui 9 ab illo constitutam sustulerunt 10. Quo dolore 11 incensus 12, iniit consilia 13, reges Lacedaemoniorum tollere 14. Sed sentiebat, id se sine ope deorum facere non posse, quod Lacedaemonii 15 omnia ad oracula referre consueverant 16. Primum itaque Delphos 17 corrumpere 18 est conatus. Cum id non po-

---

1 Constantissimi, sincerissimi. 2 Antequam ad adversas partes essent traducti. 3 Evertere, multare exitio. 4 Consilium, propositum. 5 Fuga, et discessione, qua quisque posset, salutem peterent. Exempla et ampliorem expositionem v. apud Muret. Var. Lect. 11 5. 6 Supra 2 8 5 est *consulere sibi*; apud alios est: *sibi consilium capere*: *sibi qua potest, salutem quaerere*. 7 Simulavit ergo, se veniam his dare, qui laterent, benignissima oratione habita in templo Herculis; sed fidem habentes, et prodeuntes, post paulo jussit interfici. Ita fere supplet ea, quae hic desiderantur, Polyaenus 1 45 4. 8 Desunt quoque rationes, quibus permoti sunt Lacedaemonii, ut res commutarent. 9 Lacedaemonii, Ephori, Reges. 10 Abrogarunt. 11 Qui irae quoque causa fuit. 12 Valde concitatus. 13 Per factiosam molitionem instituit. 14 Abrogare. Infinitivus ponitur pro Gerundio per Graecismum. Ita Livius 21 54 *corpora curare* (pro curandi) *tempus est*. 15 Non secus ac caeteri Graeci et aliae gentes. Cic. de div. 1. *De rebus obscuris et incertis ad Apollinem censeo referendum*. 16 Si approbata essent ab oraculis consilia sua exsequebantur, si minus, mutabant. 17 Urbs metonymice ponitur pro oraculo Apollinis Delphico, ejusque sacerdotibus, unde tanta urbis celebritas. 18 Pretio eos impellere, ut sibi exoptata responsa darent.

tuisset 1, Dodonam 2 adortus est 3. Hinc quoque repulsus 4, dixit se vota suscepisse 5, quae Jovi Hammoni 6 solveret 7, existimans se Afros facilius corrupturum 8. Hac spe cum profectus esset in Africam, multum eum antistites 9 Jovis fefellerunt 10. Nam non solum corrumpi non potuerunt, sed etiam legatos Lacedaemona miserunt, qui Lysandrum accusarent, quod sacerdotes fani 11 corrumpere conatus esset. Accusatus hoc crimine 12, judicumque absolutus sententiis 13, Orchomeniis 14 missus subsidio 15, occisus est a Thebanis apud Haliartum 16. Quam vere de eo foret judicatum 17; oratio indicio fuit 18, quae post mortem in domo ejus reperta est 19, in qua suadet Lacedaemoniis, ut regia potestate dissoluta 20, ex omnibus dux deligatur 21 ad bellum gerendum: sed ita scripta 22, ut deorum videretur congrue-

---

1. Scil. officere. 2 i. e. Oraculum Jovis Dodonaeum, sive sacerdotes illius in Epiro. 3 Ut corrumperet, et ad voluntatem suam perduceret. 4 Frustrato conatu, ac petitione rejecta 5. Se voto facto promisisse munera. 6 Sic dicto ab arenis Africae, de quo prolixe Curt. 4 7. 7 Solvere vota, idem est, atque id, quod promissum est, Diis offerre. 8 Si nempe per fraudem eos aggrederetur. 9 Sacerdotes. 10 Imo opinio eum fefellit: spe sua excidit. 11 Sc. Jovis Hammonis. 12 A Legatis quibus non statim credebantur. 18 Quia causa pro se dicta fidem fecit, se innocentem esse. 14 Orchomenus, et quae sequitur, Haliartus; urbes Boeotiae. 10 In bello, quod tunc contra Thebanos gerebant. 16 Cum obsideret hanc urbem. 17 Nisi eum maluissent absolvere. 18 Indicavit, indicium praebuit. 19 Ab Agesilao, qui afferre voluit in concionem, nisi Ephorus Lacraditas dissuasisset. 20 Abrogata, abolita; deletis regibus. 21 Ipse scil. Lysander. 22 S cil. fuit Oratio.

re 1 sententiae 2, quam 3 ille se habiturum 4, pecunia fidens 5, non dubitabat. Hanc ei 6 scripsisse 7 Cleon Halicarnasseus dicitur.

IV. Atque 8 hoc loco non est praetereundum 9 factum Pharnabazi satrapis regii 10. Nam cum Lysander praefectus classis 11 in bello multa crudeliter, avareque fecisset 12, deque his rebus suspicaretur ad cives suos 13 esse perlatum, petiit a Pharnabazo 14, ut ad Ephoros, sibi testimonium 15 daret: quanta sanctitate 16 bellum gessisset, sociosque tractasset, deque ea re accurate scriberet. Magnam enim ejus 17 auctoritatem in ea re futuram. Huic ille liberaliter, 18 pollicetur 19; li-

---

1 Ad illam accommodari, referri, consentiri cum ea. 2 Oraculis et responsis. 3 Oraculorum sententiam et suffragium. 4 Quin pro se obtineat, quin adipiscatur corruptis sacerdotibus, conf. 7 9 5. 5 Spem conficiendi inde sumens. 6 Orationem. 7 Lysandri nomine a Cleone scripta erat juxta morem in Graecia usurpatum. Nam Oratores et Sophistae orationes aliis recitandas scriptitabant, unde λογογραφοι, quae vox postea cum re in contemtum adducta. v. Cresoll. Theatr. Rhet. 3 2. 8 Ab initio haec particula eleganter ponitur. 9 In narratione non omittendum. 10 Persici, qui maritimae orae in Hellesponto praeerat. 11 Graece *ναυαρνος* et *ςογαρχης*. v. Scheffer. de mil. nav. 4 5. 12 Solita magistratuum vitia notantur, avaritia et superbia. 13 Lacedaemonios. 14 Qui jam antea litteras de moribus ejus Lacedaemona miserat. 15 Gestae scil. prefecturae. 16 Justitia, abstinentia, integritate, moderatione, lenitate. Hinc sanctae manus non pollutae captandis, et acceptandis muneribus provinciarum, apud Val. Max. 2 2 8. 17 Farnabazi scil. Ei, si quid scriberet, hic magnopere creditum iri. 18 Promte, prolixe, ample. Cic. de petit. Consul. dixit *large et honorifice*. Curtius 7 2 19 *impensius etiam* quam exigebatur, promittit operam.

brum 1 gravem 2 multis verbis 3 conscripsit, in quo summis eum effert laudibus; quem cum legisset, probassetque, dum obsignatur 4, alterum pari magnitudine ut discerni non posset 5, signatum subjecit 6, quo accuratissime ejus avaritiam, perfidiamque accusaret. Hinc Lysander domum cum redisset, postquam de suis rebus gestis apud maximum magistratum 7, quae voluerat, dixerat 8, testimonii loco librum a Pharnabazo datum tradidit 9. Hunc, summoto 10 Lysandro, cum Ephori cognoscerent 11, ipsi legendum dederunt. Ita ille imprudens 12 ipse suus fuit accusator 13.

---

1 Testimonium, epistolam. 2 Grandem, uti est in Ultraj. et Cisan. codicc. 3 Prolixe. 4 *Obsignare* potius, quam *signare* esse apud auctores Augusto antiquiores, docet Salmas. Specim. confut. animadv. Heraldi c. 39 p. 294. et 301. ubi multa quoque de ratione obsignandi libros. 5 i. e. Simillimum. 6 Supposuit, substituit, loco alterius dedit. 7 Ephoros. 8 Depraedicaverat laudes suas. 9 Ut tanto magis confirmaret dicta sua, si nondum crederent. 10 Secedere jusso. 11 Legissent. 12 Inscius, qui litteras in caput suum scriptas, non secus ac Urias, aut Bellerophon aliter existimans, ad suos tulit. v. Piccarti Obser. Historico-pol. Dec. 16 9. 13 Se ipsum accusavit.

VII.

ALCIBIADES.

ARGUMENTUM.

1. *Alcibiades et vitiis, et virtutibus celebris. 2 Ejus praeceptores. Adolescens amatus est, et ipse amavit. 3 Belli dux contra Syracusanos in suspicionem venit. 4 Domum vocatus devovetur: ideoque Spartanis inservit. 5 His suspectus, ad Tissaphernem venit, et Atheniensium exercitui conciliatur. 6 Bene domi exceptus, resacratur. 7 Minus felix, in invidiam recidit. 8 Civibus, quantum potest, consulit. 9 Spe patriae orbatus ad Pharnabazum se confert. 10 Ibi in insidiis conficitur. 11 Infamatus, et laudatus.*

1. Alcibiades 1 Cliniae filius Atheniensis. In hoc natura 2 quid efficere possit, videtur experta 3. Constat 4 enim inter omnes, qui de eo memoriae prodiderunt 5, nihil illo fuisse excellentius 6 vel in vitiis, vel in virtuti-

1. v. Plut. in vita, Diod. 12 et 13. Thucyd. 5. et 6. Xenophon. H. Gr. 1 etc. Plato in Symp. Athaenaeus 12. Suidas, Isocrat. orat. de bigis. Ælian. Var. Hist. 2 2 4 15 s. et 21 9 29 11 7. et 11 21 14 13 58. Polyaenus 1 40. Frontin. 2 5 44 s. 2 7 6 2 6 6 3 9 6 3 1 1 3 3 12 1. Val. Max. 1 7. ext. 9 3 1. ext. 1 6 9. ext. 4. Cic. Orat. 2 22. et 3 34. Brut. 7. Tusc. 2 3 32. Div. 2 69. de 4 diversis hoc nomine vocatis, v. Meurs. Att. Lect. 6 12. 2 Grandius aliquid significatur per naturam, tanquam effectricem rerum. 3 Magni ingenii descriptio est, celebrata certatim studiis imitantium. 4 Notus est. 5 Scil. aliqui, qui historiam ejus reliquerunt scriptam. 6 i. e. eum excellentissimum fuisse.

bus 1. Natus in amplissima civitate 2, summo genere 3, omnium aetatis suae 4 multo formosissimus 5, ad omnes res aptus 6, consiliique plenus 7. Namque imperator fuit summus mari et terra; disertus, ut in primis dicendo valeret 8; et tanta erat commendatio oris 9 atque orationis 10, ut nemo ei dicendo posset resistere 11. Idem 12 cum tempus posceret, laboriosus, patiens, liberalis, splendidus 13, non minus in vita, quam victu 14 affabilis, blandus, temporibus 15 callidissime inserviens 16. Idem simul ac se remiserat 17, nec causa suberat, quare animi laborem 18 perferret 19,

---

1 Talis et Pausanias 4 1 1. v. Observat. meae tit. *virtutis vitii mixtura.* 2 Athenis. Sic. 8 2 2 *clarissima civitas.* 3 Nobilitate eximia. 3 Omnium aequalium juvenum. 5 Unde ejus vultus paradigma proverbiale est formae speciosissimae, v, Casp. Barth. Advers. 52 5. 6 Propter dexteritatem ingenii. 7 Propter sagacitatem judicii. 8 Haec vox proprie eloquentiam notat, et artem. 9 Vultus qui eum commendabat, synecdochice significatur. 10 Commendatae viribus actionis. Naturali vultus gratia et pronunciandi excellentia praestitit. v. Cresoll. vacat. autumn. l. 2 p. 213. 11 Adversus ipsum valere. 12 Aliis est *deinde*, aliis *dives*: quasi pugnantes inter se divitiae et labor in Alcibiade convenerint. 13 A sumtuoso non distinguendus, uti 25 13 5. 14 Distinguuntur victus et vita, ut haec exteriorem inter homines et in publico consuetudinem, ille interioris et familiaris vitae instrumenta, domumque, ac mensam innuat. 15 Rationibus temporum. 16 Tacitus A. 4 33 2. callidum temporum, et sapientem vocat. v. de prudentia temporum Buchneri Orat. fest. p. 229. 17 Relaxaverat. Opponitur seriis actionibus ac curis. Tac. Agr. 9 3. *tempora curarum, remissionumque divisa.* Similis Mecoenas apud Vellej. 1 88 2. 18 Contentionem ac curam. 19 Toleraret.

luxuriosus, dissolutus 1, libidinosus, intemperans reperiebatur, ut omnes admirarentur, in uno homine tantam inesse 2 dissimilitudinem, tamque diversam naturam 3.

II. Educatus est in domo Periclis 4 (privignus 5 enim ejus fuisse dicitur), eruditus a Socrate 6. Socerum habuit Hipponicum 7, omnium Graecae linguae eloquentia disertissimum 8, ut si ipse fingere 9 vellet, neque plura bona reminisci 10, neque majora posset consequi, quam vel fortuna, vel natura tribuerat 11. Ineunte 12 adolescentia amatus est a multis more Graecorum 13: in

---

1 Legis, boni moris, existimationis negligens. Haec dissolutio (uti vocat Treb. Pollio in Valer. jun.) contemtum parit, sicut flagitia, et iniquitas principum timorem, conf. Poll. Gallien. c. 5. 2 Pro *esse*. Gebh. tuetur hanc lectionem illo Tac. H. 4 276 *tanta illi exercitui diversitas inerat licentiae, patientiaeque.* 3 Ingenium dispar: ob id dictus fuit Chamaeleon, quod vitae genus etiam quodvis vivere posset, non aliter ac Chamaeleon quemvis colorem recipit, excepto albo. Similia fere de Catilina prodidit Cic. in Caeliana c. 5. s. 4 Praetoris, et Oratoris celeberrimi, qui non verba, sed tonitrura, et fulmina loqui visus. 5 Sororis Periclis filius potius, ut tradit Suidas. Plutarchus Alcibiadis curatorem facit. 6 Sapientissimo olim mortalium, cum discipulus ante fuisset Sophili. 7 Qui ei cum dote summa filiam dedit Hipparten. 8 Non disertum, sed hominem supra quam dici potest divitem adserit Plutarchus. 9 Voto et cogitationibus exemplum veluti prosperitatis formare, et fabricare. 10 Memoria, ac mentis discursu complecti. 11 Bona naturae erant, ingenium, judicium, forma, fortunae, parentes, praeceptores, divitiae, conjugium. 12 Vid. supra 2 11. 13 Conf. praef. 4 et 4 4 1. Ambiguum hic sane est. Sed viri in rep. clari, aut sapientia, doctrinaque nobiles adolescentulos bono ingenio praeditos amabant, quo a turpibus studiis vitae, cum perpetuo illis adessent, abducerent.

eis 1 a Socrate, de quo mentionem facit Plato in Symposio 2. Namque eum 3 induxit 4 commemorantem, se pernoctasse 5 cum Socrate, neque aliter ab eo surrexisse, ac filius a parente debuerit 6. Postea quam robustior est factus 7, non minus multos amavit; in quorum amore, quoad licitum est 8, odiosa multa 9 delicate jocoseque fecit 10: quae referremus, nisi majora, potioraque 11 haberemus.

III. Bello Peloponnesiaco hujus consilio, atque auctoritate 12 Athenienses bellum Syracusanis 13 indixerunt: ad quod gerendum ipse dux delectus est. Duo praeterea collegae 14 dati, Nicias, et Lamacus. Id cum appararetur, priusquam classis exiret 15, accidit, ut una nocte omnes Hermae 16 qui in oppido erant Athenis, dejicerentur 17, praeter u-

---

1 Inter alios, qui eum amabant, etiam erat Socrates. 2 In dialogo illo, quem ab argumento, quod tractat, denominavit Symposium, i. e. convivium. 3 Alcibiadem. 4 Personam ei tribuit actionis aut sermonis gratia; propria scenae et spectaculorum vox. 5 In eodem lectulo. 6 Caste et honeste. 7 Ætatis augmentum accepit. 8 Quoad honeste fieri potuit. 9 Quae indignationem, et simultatis causas praebere poterant. 10 Factis verbisque jocularibus mitigavit. 11 Quorum respectu leviora quaeque Historico omittenda sunt. 12 Alcibiade suadente, atque impellente, utpote qui praeter Peloponnesum etiam Carthaginem, et Italiam animo complectebatur. 13 Syracusae, unde Syracusani, princeps Siciliae civitas. 14 Scil. in imperio militari pari potestate praediti. 15 Scil. ad bellum. 16 Statuae mercuriales quadratae, sine manibus et pedibus, positae in vestibulis aedium, vel in publicis viis super columnas, religionis et ornatus causa, conf. Figroll. de statuis ill. Rom. c. 17. 17 Deturbarentur; imo circumciderentur, ac mutilarentur.

num, qui ante januam Andocidis 1 erat, Andocidisque Hermes vocatus est. Hoc 2 cum appareret non sine magna multorum consensione 3 esse factum, quod non ad privatam, sed ad publicam rem pertineret 4, magnus multitudini 5 timor est injectus 6, ne qua 7 repentina 8 vis 9 in civitate existeret 10, quae libertatem opprimeret populi 11. Hoc maxime convenire in Alcibiadem 12 videbatur, quod et potentior 13 et major 14 quam privatus 15, existimabatur. Multos enim liberalitate devinxerat 16, plures etiam opera forensi 17 suos reddiderat 18. Quare fiebat, ut omnium oculos, quotiescumque in publicum prodisset, ad se con-

---

1 De eodem ob Hermas truncatos in vincula conjecto, Plut. in Alcib. p. 201. 2 Dejectionem illam statuarum. 3 Conspiratione. 4 Respiceret, referendum esset. 5 Populo Atheniensi, ab intestino malo sibi metuenti. 6 Excitatus: quanquam rumor erat, Corinthios rem instituisse, ut hoc veluti portento retinerent Athenienses a bello Siculo. 7 Pro *ne aliqua*, eleganter. 8 Pro *repente*. Nomen pro adverbio ponitur. 9 Tumultus, seditio. 10 Eleganter, pro *cooriretur*. 11 Ipsamque adeo Democratiam. 12 Ipsi hoc factum tribuendum videbatur; suspicio hujus rei in illum competebat. 13 Opibus, ac divitiis. 14 Honore, et virtutibus. 15 Quam privati hominis fortuna ferret. Opponitur privatus magistratibus, et iis, qui sunt cum imperio domi, militiaeque. 16 Multorum benevolentiam sibi conciliarat. 17 Dum adfuit clientibus in judiciis. Sic apud. Val. Max. 3 8. ext. 4. Horat. Epist. 1 7 8 *opella forensis*. 18 Obstrictos sibi fecerat, et obligatos. Audax ejus factum narrat Athenaeus, quo modo e reis exemerit Hegemonem Thasium, deleto per digitum saliva imbutum rei nomine, scriba et praetore vidente.

verteret 1, neque ei par quisquam in civitate poneretur 2. Itaque non solum spem in eo habebant maximam, sed etiam timorem 3, quod et obesse plurimum 4 et prodesse poterat 5. Adspergebatur etiam infamia 6, quod in domo sua facere 7 mysteria 8 dicebatur: quod nefas 9 erat more Atheniensium: idque non ad religionem, sed ad conjurationem 10 pertinere existimabatur.

IV. Hoc crimine in concione ab inimicis compellabatur 11. Sed instabat 12 tempus ad bellum proficiscendi. Id ille intuens 13, neque ignorans civitum suorum consuetudinem, postulabat, ut si quid de se agi 14 vellent, potius de praesenti quaestio habe-

---

1 Ut adspiceretur in via publica ab omnibus aestimatione, et admiratione virtutis, potentiae. Sic Curt. 3 11 24 9 1 34, et 8 4 24. Simili phrasi *convertere in se omnium mentes* Florus dixit 2. 17 4. *totum terrarum orbem* Vellej 2. 31 1. 2 Haberetur. 3 Scil. habebant, quod nove dictum putatur. Sed elegantius verbum hoc subintelligitur, quam aliud adjicitur. 4 Magno malo Atheniensibus esse poterat, id quod praesagiebat Timon. 5 Si amaret patriam. 6 Sic Cic. pro Cael. c. 10 *adspergi rumore.* Curt. 10 18 *contumelia adspergi.* Apulej. 8 Infamia idem est, quam famae macula. 7 Celebrare. 8 Cereri sacra arcana, quae per excellentiam mysteria dicta; alio nomine initia, et Eleusinia, uti inscripsit de istis librum Meursius, conf. Just. 5 1 1. Alex. ab Alex. 6 19. 9 Capitale crimen. 10 Sic Catilina domi suae sacrarium scelerum constitutum habuit. Cic. or. 1 c. 9 His coloribus hodienum collegia sacrorum causa privatim instituta suspecta reddi solent. v. Bodin. de rep. 3 7. 11 Accusabatur inter colloquendum in conventibus publicis. 12 Jam aderat. 13 Probe perpendens. Eadem vox occurrit 10 8 1 12 1 2, et 12 2 3 aliis placuit *metuens.* 14 Legibus experiri, tractare in judicio.

*

retur 1, quam absens invidiae crimine 2 accusaretur. Inimici vero ejus quiescendum 3 in praesenti 4, quia nocere se ei 5 non posse intelligebant, et illud tempus expectandum decreverunt, quo exisset 6: ut sic absentem aggrederentur 7. Itaque 8 fecerunt 9; nam postquam in Siciliam eum pervenisse crediderunt, absentem, quod sacra violasset 10, reum fecerunt 11. Qua de re cum ei nuntius a magistratu in Siciliam missus esset, ut domum ad causam dicendam 12 rediret, essetque in magna spe provinciae bene administrandae 13, non parere noluit 14, et in triremem 15 quae ad eum deportandum 16 erat missa., ascendit, ac Thurios 17 in Italiam pervectus, multa secum reputans de immoderata civium suorum licentia 18, crudelitateque erga nobi-

---

1 Praesens examinaretur per justam inquisitionem, judicialem cognitionem, et disceptationem. 2 Nullo alio delicto, quam quod per invidiam imputaretur, ubi invidia pro crimine sufficit. 3 Omittendam accusationem. 4 Tum, jam etc. Tacitus saepe *in praesens*. Sic noster *in praesentia* 2 8 4, et 7 10 5. 5 Qui sua auctoritate omnia infringere facile posset. 6 Quo tam longe recessisset Athenis, ut tueri se non posset. 7 Accusatione sua scil. 8 Pro, *et ita*, *et sic*. 9 Observarunt callide. 10 Per facta domi mysteria. 11 Accusarunt irreligiositatis, sacrilegum affirmarunt esse. 12 Ad se defendendum in judicio capitali. 13 Felicem successum sibi posset promittere in promovendis reip. commodis. 14 i. e. voluit parere severae denunciationi magistratus, seseque accommodare statui patriae: quae est nota viri civilis. 15 Alii navem illam *Salaminiam* vocant. 16 Vehendum, adducendum. 17 Thurii pl. urbs ad sinum Tarentinum. 18 Vulgi se libertatem suam intemperanter habentis, et in licentiam vertentis notatur: *τό ὀχλοκρατικόν ἐν τῇ πόλει.*

les 1, utilissimum ratus impendentem evitare tempestatem 2, clam se a custodibus 3 subduxit, et inde primum Elidem 4, deinde Thebas venit. Postquam autem se capitis 5 damnatum bonis publicatis 6 audivit, et, id quod usuvenerat 7, Eumolpidas 8 sacerdotes a populo coactos, ut se devoverent 9, ejusque devotionis, quo testatior 10 esset memoria, exemplum 11 in pila lapidea 12 incisum, esse positum in publico, Lacedaemonem demigravit 13. Ibi, ut ipse praedicare 14 consueverat, non adversus patriam, sed inimicos suos 15 bellum gessit, quod iidem hostes essent civitati 16; nam cum intelligerent se 17 plurimum prodesse reipublicae, ex ea ejecisse 18, plusque irae suae,

---

1 Quem exitum plerique clari viri habuerint. v. 19 4 3. 2 Metaphorice hic pro periculo, et infortunio ab inimicis capiti intentato, proprie invenias 13 3 3. 3 Qui portabant accersitum. 4 Elis est urbs Peloponnesi, Thebae Boeotia. 5 Scil. crimine. 6 Confiscatis, uti barbare loquuntur: intelliguntur autem bona, quae publico vindicantur, et publice sub hasta venduntur. 7 Contingerat, acciderat. 8 Sic dictos ab Eumolpo, initiationis inventore, Svida teste, quorum ut initiare erat, sive consecrare, ita etiam devovere, v. Meurs Eleus, c. 13. 9 Igni et aqua interdicerent, et execrarentur; dirarum quiddam habebat istiusmodi exclusio, et excommunicatio. 10 Ad famam insignior, et per monumenta notior atque firmior. 11 Formula descripta, ἀπόλρχφον. 12 Imo in pluribus pilis. vid. c. 6 5 cujusmodi pilae inter infamiae notas adhibitae. 13 Confugii causa, et ut injuriam alienis armis, suoque ductu vindicaret. v. Just. 5 2 4. 14 Prae se ferre, praetendere. 15 Quasi vero per eorum latus non tota simul patria foderetur, ac turbaretur. 16 Non directe, sed indirecte, id quod auctor ipse mox explicat. 17 Alcibiadem. 18 Relegasse et exclusisse.

quam utilitati communi paruisse 1. Itaque hujus 2 consilio Lacedaemonii cum Persarum rege amicitiam 3 fecerunt: deinde Deceliam 4 in Attica munierunt 5, praesidioque perpetuo 6 ibi posito in obsidione Athenas tenuerunt 7. Ejusdem opera 8 Joniam a societate averterunt 9 Atheniensium 10, quo facto, multo superiores bello esse coeperunt.

V. Neque vero his rebus 11 tam amici Alcibiadi sunt facti, quam timore ab eo alienati 12. Nam cum acerrimi 13 viri praestantem prudentiam in omnibus rebus cognoscerent, pertimuerunt, ne caritate 14 patriae ductus 15 aliquando ab ipsis 16 desciceret, et cum suis 17 in gratiam rediret 18. Itaque tempus 19 ejus interficiendi quaerere

---

1 Magis propter iram, quam propter remp. fecisse. 2 Alcibiadis Atheniensibus irati. 3 i. e. Foedus. Metonymia, est effectus pro causa. Amicitia enim ex foedere facto oritur. 4 Quod oppidum aberat Athenis stadia 120. 5 Vallo, fossa, militihus et aliis necessariis. 6 Militibus praesidiariis continuis. 7 Nam locus ille munitus admodum idoneus erat ad claudendum commeatum, et ad reditus e regione et argenti fodinis intercipiendos. 8 Per eundem Alcibiadem. 9 Avocarunt, abduxerunt. 10 Ad quos paulo ante defecerant Jones ob Pausaniae superbiam. 11 Meritis tanti viri malam rependerent gratiam. 12 Propter timorem favor in odium mutatus. 13 Fortissimi, promptissimi, expeditissimi. Servius ad Æn. 1. quidem acrem in unamquamque rem, vegetum ac nimium tradunt. Sic acerrima mens D. Augusti ap. Tac. II. 2 76 4. 14 Cic. in Part. orat. 16 ita distinguit, ut caritas sit Deorum, patriae, parentum; et amor, fratrum, conjugum, liberorum, familiarium. 15 Motus, expulsus. 16 Lacedaemoniis. 17 Atheniensibus. 18 Reconciliaretur; quod etiam factum est. 19 Occasionem commodam expectarunt.

instituerunt. Id Alcibiadi diutius celari 1 non potuit; erat enim ea sagacitate 2, ut decipi non posset 3, praesertim cum animum attendisset 4 ad cavendum. Itaque ad Tissaphernem praefectum 5 regis Darii 6 se contulit 7: cujus cum in intimam amicitiam pervenisset 8, et Atheniensium, male gestis in Sicilia rebus 9, opes 10 senescere 11, contra Lacedaemoniorum crescere 12 videret, initio cum Pisandro praetore, qui apud Samum 13 exercitum habebat 14, per internuntios 15 colloquitur, et de reditu suo facit mentionem. Erat enim 16 eodem, quo Alcibiades, sensu 17, populi potentiae 18 non amicus, et optimatum fautor 19. Ab hoc destitutus 20, primum per

---

1 Utrumque recte dicitur, celare alicui, et aliquem aliquid, v. Hirt. B. Alex. c. 7. 2 Facili atque acri judicio ad ad cognoscendas insidias. Sagacitas metaphorice a canibus feras facile advertentibus transfertur ad homines. 3 Justinus ait, eum per uxorem Agidis regis adulterio cognitam, insidias rescivisse. 4 Induxisset, ut sicut arcus intensus ad quemlibet ictum paratus esset. 5 Satrapam in Asia citeriori. 6 Qui alias Ochus. 7 Convictus causa, ut cum eo esset ac moraretur. 8 Ob morum similitudinem. 9 De inauspicata illa expeditione v. Just. 4 5. 10 Vires bellicas, potentiam. 11 Imminui, decrescere. Metaphora a senum viribus deficientibus. Sen. Ep. 91. *Urbium, imperiorum, gentium nunc floret fortuna, nunc senescit, nunc interit.* 12 Augeri, efflorescere. 13 Insulam maris Jonii. 14 In navibus, quibus per mare vagabatur, pirata et praedo verius, quam praetor. 15 Certos homines, quos misit ad eum. 16 Pisander ille. 17 Ingenio, propensione, studio. 18 Democratiae. 19 Aristocratiae amicus; optans, ut optimates ac nobiles rerum summam tenerent. De variis hominum studiis circa formas imperiorum v. Clapmar. de arcan. 2 17. 20 Rejectis precibus, negatoque auxilio.

Thrasybulum Lyci filium 1, ab exercitu recipitur, praetorque fit apud Samum: post suffragante 2 Theramene populiscito 3 restituitur, parique absens imperio praeficitur 4 simul cum Thrasybulo et Theramene. Horum imperio tanta commutatio rerum 5 facta est, ut Lacedaemonii, qui paullo ante victores viguerant 6, perterriti pacem peterent 7. Victi enim erant quinque praeliis terrestribus 8, tribus navalibus 9: in quibus ducentas naves triremes 10 amiserant, quae captae in hostium venerant potestatem. Alcibiades simul cum collegis receperat Joniam 11, Hellespontum 12, multas praeterea urbes Graecas 13, quae in ora 14 sitae sunt Asiae: quarum expugnaverunt complures, in his 15 Byzantium 16. Neque

---

1 Cujus auctoritas intercessit, ut restitueretur. 2 Consentiente, patrocinium viri suscipiente, commentante. Unde *suffragatores* προτηγοροι Graecis et συνηγοροι, qui aliis opem suam apud Principem commodant. v. Sveton. Vesp. 23. Henr. Vales. ad Marcellin. 29 p. 39 1. 3. Quod populus sciscit, jubet et decernit, al. *plebiscito*. 4 Eamdem militarem praefecturam, seu potestatem accipit. 5 Fortunae statusque imperii ac belli. Sic Caes. B. G. 6 12 et B. C. 3 68. *Cum Duce mutatae vires*. Claud. in Eutr. 2 5 19. 6 Cum amplificatione et elogio effertur, quod simpliciter dixisset, *victores fuerant*. 7 Post pugnam navalem ad Cyzicum. 8 Numerum difficile est ostendere. 9 Duabus apud Abydum, tertia apud Cyzicum. 10 Bellicas majores. 11 Quae est una ex praecipuis Asiae minoris regionibus. 12 i. e. totum tractum freti angusti inter Thraciam et Phrygiam, cum Dardanellis, uti hodie castella fretum claudentia vocant. 13 Cyzicum, Chalcedonem, Selymbriam, Bizantium. 14 Extremitate. 15 Pronominis hujus crebra apud nostrum usurpatio pro Relativis. Sed 1 4 4 est *in eis*. 16 Thraciae urbem ad Bosphorum, a Constantino M. Constantinopolim vocatam.

minus multas consilio 1 ad amicitiam adjunxerant, quod in captos clementia 2 fuerant usi. Inde praeda onusti 3, locupletato 4 exercitu, maximis rebus gestis, Athenas venerunt 5.

VI. His cum obviam universa civitas 6 in Pyraeeum 7 descendisset 8, tanta fuit omnium expectatio 9 visendi Alcibiadis, ut ad ejus triremem vulgus conflueret 10, perinde ac si solus advenisset; sic enim populo erat persuasum, et adversas superiores 11, et praesentes secundas res 12 accidisse ejus opera 13. Itaque et Siciliae amissum 14, et Lacedaemoniorum victorias culpae suae tribuebant 15, quod talem virum e civitate expulissent 16. Neque id sine causa arbitrari videbantur; nam postquam exercitui praeesse coeperat 17, neque terra neque mari ho-

---

1 Ratio et consilium propriae ducum artes sunt. Tac. H. 3 20 2, et his plura quam vi possunt, ut de Asdrubale Liv. 21 2 testatur. 2 Qua victos non solum in fidem accipere, sed et plures ad eam allicere, et in obsequio retinere licet. 3 Propter copiam et ubertatem. 4 Per praedae partem aequaliter divisam. 5 Victores scil. et potissimum Alcibiades de cujus gloriosissimo reditu Xenophon, et Just. 5 4 9 et seqq. 6 Quae non in moenibus, sed in civibus consistit. 8 Occurrisset. 9 Desiderium, cupiditas. 10 Hac voce exprimitur copia et studium concurrentium. Sic. Cic pro Planc. Vellej. 2 55 2, et 2 80 4. Curt. 10 4 25. Just. 1 7 9. 11 Praeteritas res. 12 Statum rerum, ac fortunam utramque. 13 Illas ejus odio, has ejus beneficio. 14 Amissionem et jacturam. Talia sunt apud Cic. et Lucret. *judicatus*, *comperendinatus*, *collectus*, *conjectus* etc. 15 Agnoscebant se, in eo hostes fuisse patriae. 16 In exilium, devotione insuper decreta. 17 Post restitutionem nimirum, et receptionem.

stes 1 pares esse potuerant. Hic ut 2 navi egressus est, quamquam Theramenes et Thrasybulus eisdem rebus praefuerant 3, simulque venerant in Pyraeeum, tamen illum unum omnes prosequebantur 4, et, id quod numquam antea usuvenerat 5, nisi Olympiae victoribus 6, coronis aureis, aeneisque 7 vulgo donabatur. Ille lacrymans talem benevolentiam 8 civium suorum accipiebat; reminiscens pristini temporis acerbitatem 9. Postquam Astu 10 venit, concione advocata 11 sic verba fecit 12, ut nemo tam ferus 13 fuerit, quin ejus casum 14 lacrymarit 15, inimicumque his se ostenderit, quorum opera 16 patria pulsus fuerat: perinde ac si alius populus 17, non ille ipse, qui tum flebat, eum sacrilegii 18 damnasset. Restituta ergo

---

1 Lacedaemonii cum sociis. 2 Pro *postquam*. 3 Collegae in imperio militari. 4 Comitabantur, deducebant, caeteros duces negligebant. 5 Acciderat. 6 Conf. Praef. 5. De Olympionicis et eorum honore copiose agit Paschal. de Coron. 6 7 8. add. Pet. Fabri Agonisticon 2 23. 7 Pro facultatibus cujuslibet: a divitibus *aureis*; a pauperibus *aeneis*. Muretus Var. Lect. 15 7 mallet legere *taeniis*. Cum Olympicis autem coronae tantum comparantur, non itidem materia, quae in olympico agone ordinarie fuit ex olea, vel oleastro. 8 Pignora, et documenta benevolentiae. 9 Quam indigna sibi antea illata fuerint. Ita Tac. usurpat A 2 7 3, et Svet. Calig. 2 *acerbitates rerum et verborum*. 10 Athenas. Vid. supra 2 4 1. 11 Coram frequenti coetu populi. 12 Orationem habuit, ostenditque, se talem poenam nunquam promeruisse. 13 Durus, immobilis, implacabilis. 14 Fortunam acerbam, calamitatem, et infortunium; nonnulli legunt *causam*. 15 Illacrymarit casui. 16 Qui rem struxerant: qui in causa fuerant, ut etc. 17 En ejus mobilitatem. Similiter Tac. II. 3. 35 1 et 90 1. 18 Scil. crimine. Mysteria autem prodita, et sacra viola-

huic sunt publice bona: iidemque illi Eumolpidae sacerdotes rursus resacrare 1 sunt coacti, qui eum devoverant: pilaeque illae, in quibus devotio 2 fuerat scripta, in mare praecipitatae 3.

VII. Haec Alcibiadi laetitia minus fuit diuturna 4; nam cum ei essent omnes honores decreti 5, totaque respublica 6 domi bellique tradita 7, ut unius arbitrio gereretur 8, et ipse postulasset 9 ut duo sibi collegae darentur, Thrasybulus et Adimantus, neque id negatum esset 10, classe in Asiam profectus, quod apud Cymen 11 minus ex sententia 12 rem gesserat 13, in invidiam recidit. Nihil enim eum non efficere posse ducebant 14; ex quo fiebat, ut omnia minus 15 prospere gesta ejus culpae tribuerent, cum eum aut negligenter, aut malitiose fecisse 16

---

ta sacrilegium vocat, non secus ac Flor. 2 17 12 *metum sacrilegii*, et Tibull. Eleg. 35 *sacrilegos ignes* dixit. 1 Religione devotiones solvere, et execrationes mutare prece et benedictione, apud Plut. Aul. 4 7 4, et Pers. 1 1 46, ac Festum scribitur *resecare*, *rursus* nonnullibi deest, 2 Elogium seu index dirae imprecationis. 3 Ad abolendam prorsus tantae infamiae memoriam. 4 Inconstans fuit. 5 Destinati communi populi suffragio. 6 Administratio reip. 7 Demandata. 8 Ut quod ipse faceret et postularet, id omne ratum et statutum esset. 9 Ad declinandam procerum et populi mobilis invidiam. 10 Quin asci sceret hos de se optime meritos. 11 Cymae seu Cuma urbs Æoliae. Sed Diod. et Xenoph. prope Notium Joniae urbem infelicius pugnatum scribunt. 12 Sc. Vulgi 13 Non sua, sed Antiochi gubernatoris culpa, qui se absente conflixerat, et cladem acceperat. 14 Credebant, existimabant, eum cuncta, quae vellet, posse praestare. 15 Eleganter pro *non*. 16 Aut proprie culpa sua, aut dolo malo peccasse.

loquerentur, sicut tum accidit, nam corruptum a rege 1, capere Cymen noluisse arguebant 2. Itaque huic maxime putamus malo causam fuisse 3, nimiam opinionem 4 ingenii atque virtutis: timebatur enim non minus 5 quam diligebatur, ne secunda fortuna 6, magnisque opibus elatus 7, tyrannidem concupisceret 8. Quibus rebus factum est, ut absenti magistratum 9 abrogarent, et alium 10 in ejus locum substituerent. Id ille ut audivit, domum reverti noluit 11, et se Pactyen 12 contulit, ibique tria castella communivit, Bornos, Bisanthen, Neontichos 13: manuque collecta 14, primus Graeciae 15 in Thraciam introiit 16, gloriosius existimans, barbarorum praeda locupletari, quam Grajorum 17. Qua ex re creverat ejus fama cum opibus 18, magnamque amicitiam sibi cum quibusdam regibus 19 Thraciae pepererat 20.

---

1 Vel ab ejus potius Satrape Pharnabazo. 2 Crimini dabant inimici. 3 Alcibiadi plurimum nocuisse, fraudi fuisse. 4 Existimationem, promissionem quam sibi faciebant. 5 Recurrebat pristinus timor de quo c. 3 5. 6 Felicitate nimia. 7 Potentia sua abusus. 8 Occuparet, uti est 20 1 3. 9 Imperium, praeturam belli. 10 Imo alios, eosque decem quos enumerant Xenoph. et Diodorus. Cononem suffectum ait Just. 5 5 4 et c. 6 1. 11 Etsi licebat redire. 12 Quae urbs est ad os Propontidis, et de ista consentiunt Diod. et Xenophon: nihilominus alii *Perinthum*, alii *Pataram* substituunt. 13 Posteriorum meminit Plinius H. N. 4 11 et 5 30. sed pro his alii habent *Byziam*, et *Themeonticos*, vel *Macrontichos*. 14 Exercitu comparato, copiis contractis. 15 E Graecia, Graecorum. 16 Liberos Traces et ἀβασιλεύτας bello invasit. 17 Graecorum a quibus erat profectus. 18 Vetus lectio: *creverat cum fama tum opibus*. 19 Medico et Seuthe. Diod. 20 Comparaverat, conciliaverat.

VIII. Neque tamen a caritate patriae potuit recedere 1. Nam cum apud Ægos flumen Philocles praetor Atheniensium classem constituisset suam; neque longe abesset 2 Lysander praetor Lacedaemoniorum, qui in eo erat occupatus 3, ut bellum quam diutissime duceret 4, quod ipsis pecunia a rege 5 suppeditabatur: contra Atheniensibus exhaustis 6, praeter arma et naves, nihil erat super 7: Alcibiades ad Atheniensium venit exercitum, ibique praesente vulgo 8 agere 9 coepit, si vellent, se coacturum Lysandrum aut dimicare, aut pacem petere; Lacedaemonios eo 10 nolle confligere classe, quod pedestribus copiis 11 plus quam navibus, valerent: sibi autem esse facile Seuthem regem Thracum 12 deducere 13, ut eos terra depelleret: quo facto necessario aut classe conflicturos, aut bellum composituros 14. Id etsi vere

---

1 Constanter amavit patriam. 2 Lampsacum enim, quam paulo ante ceperat, distat, ut ait Xenophon, stadia circiter XV. ab Hellesponto, ubi erat Alcibiades. 3 Id agebat maxime. 4 Traheret, protraheret, per moram gereret, non statim per praelia conficeret. 5 A Cyro Darii filio Lysander ad alendum exercitum multum accipiebat pecuniae. 6 Quibus nervus rerum gerendarum pecunia deerat. 7 Pro *nihil supererat*, nihil erat reliqui. Nam et pedestres copiae erant profligatae. 8 Coram militibus. 9 Tractare super negotio bellico. 10 Pro *ideo*. 11 i. e. peditatu, non excluso tamen equitatu, cui pedestres seu terrestres non opponuntur, sed classi et navali exercitui: conf. 9 1 1. et 10 6 3. Sic et Liv. 26 c. ult. 12 Amicum suum v. c. 7 5. 13 Ut huc veniat efficere, ex Thracia accire: alii legunt *inducere*, quod est infra 23 8 1, et Tac. A. 12 9 1. 14 Pacem facturos. Sic Pollio apud Cic. 10 Ep. ad Fam. Vellj. 2. 25 1. Eodem sensu. Horat. Od. 4 14 *arma composita*.

dictum Philocles 1 animadvertebat, tamen postulata facere 2 noluit, quod sentiebat 3, se, Alcibiade recepto 4, nullius momenti apud exercitum futurum 5, et si quid secundi evenisset, nullam in ea re suam partem fore 6: contra ea 7, si quid adversi accidisset, se unum ejus delicti futurum reum 8. Ab hoc discedens Alcibiades, quoniam, inquit, victoriae patriae repugnas 9, illud 10 moneo 11, juxta hostes castra habeas nautica 12. Periculum est enim, ne immodestia 13 militum nostrorum 14 occasio detur Lysandro nostri opprimendi exercitus. Neque ea res illum fefellit 15; nam Lysander cum per speculatores 16 comperisset, vulgum Atheniensium 17 in terram praedatum 18 exisse, navesque pene inanes relictas, tempus rei gerendae 19 non dimisit, eoque impetu 20 totum bellum

---

1 Qui eo die imperabat. Tydeus vero et Menander jusserunt eum abire dicentes, se non illum exercitui praeesse. 2 Consilium datum admittere, annuere. 3 Intelligebat probe. 4 Ad exercitum et praefecturam. 5. Auctoritate scil. amissa se prae illo parvi futuram, uti est 18 10 4. 6 Se de laude nihil participaturum. 7 Haec locutio Nepoti familiaris est, ubi absolute alias ponitur *contra*. 8 Sibi unice culpam tributum vel adscriptum iri. 9 Quoniam victoriae obtinendae consilia spernis, atque ipse impedis fortunam patriae. 10 Notetur ἔμφασις δεικτικὴ in rei denunciandae magnitudine et momento. 11 Denuntio; significanter. 12 i. e. stationem militarem navium. Caes. B. G. 5 22 castra navalia dixit. 13 Licentia immoderata et inobedientia, v. 6. 1 2 1. 14 Atheniensium. 15 Ut praedixit, accidit, rem acu tetigit. 16 Exploratores, emissarios. 17 Militarem scil. 18 Ut in vicis omnia diriperent. 19 Occasionem oblatam, uti est 1 1 3. eadem formula usus Caes. B. G. 3. 21. Sen. de ira 2 21. *Belli maxima momenta in occasionibus sunt.* 20 Repentina oppressione hostium.

delevit 1.

IX. At Alcibiades victis Atheniensibus, non satis tuta eadem loca * sibi arbitratus, penitus in Traciam se supra Propontidem 2 abdidit 3, sperans ibi facillime suam fortunam 4 occuli posse. Falso 5; nam Thraces postquam eum cum magna pecunia venisse senserunt 6, insidias ei fecerunt 7, qui ea, quae apportavit, abstulerunt: ipsum capere non potuerunt 8. Ille cernens 9, nullum locum sibi tutum in Graecia, propter potentiam Lacedaemoniorum 10, ad Pharnabazum in Asiam transiit 11; quem quidem adeo sua cepit humanitate 12, ut eum 13 nemo in amicitia antecederet 14; namque ei Grunium dederat 15 in Phrygia castrum, 16 ex quo quinquaginta talenta 17 vectigalis habebat. Qua fortuna 18 Alcibiades non

---

1 Subitum et insperatum finem imposuit bello, hostibus vi oppressis ac superatis. * Quae communiverat. c. 7 4. 2 Propontis dicitur mare et tractus ille inter pontum Euxinum et Hellespontum. 3 In interiora Thraciae se contulit velut in sinum securitatis. 4 Statum, conditionem, et opes. 5 Inter suaviores elegantias merito reponenda haec formula, ubi una voce significatur: frustra speravit latebras ibi fore. 6 Viderunt et audiverunt, eum ingens auri pondus attulisse. 7 Struxerunt; vitae ejus insidiati sunt. 8 Aufugit, malum evitavit, exemplum sagacitatis suae edidit, de qua c. 5 2. 9 Cum videret. 10 Qui terrae et maris imperium obtinebat. 11 Transnavigavit. 12 Peculiari insinuandi se artificio. 13 Se Alcibiadem. 14 Ut esset Pharnabazi intimus. 15 Uti Persis solemne fuit civitates integras donare, v. 12 to 3. 16 Munitum muro locum. 17 Nostra moneta triginta coronatorum millia redibant quotannis. 18 Sorte, conditione, et statu.

erat contentus 1, neque Athenas victas Lacedaemoniis servire poterat pati 2. Itaque ad patriam liberandam omni ferebatur cogitatione 3; sed videbat, id sine rege Persarum 4 non posse fieri; ideoque eum amicum sibi cupiebat adjungi 5. Neque dubitabat facile se consecuturum 6, si modo ejus conveniendi habuisset potestatem 7. Nam Cyrum fratrem ei 8 bellum clam parare 9 Lacaedaemoniis adjuvantibus sciebat; id si ei aperuisset, magnam se ab eo initurum gratiam 10 videbat.

X. Haec cum moliretur 11, peteretque a Pharnabazo, ut ad regem mitteretur, eodem tempore Critias, ceterique tyranni Atheniensium 12 certos homines 13 ad Lysandrum in Asiam 14 miserunt, qui cum certiorem facerent, nisi Alcibiadem 15 sustulisset 16, nihil earum rerum fore ratum 17, quas ipse Athenis constituisset 18; quare si

---

1 Non quod ipse plura sui causa peteret, sed quod patriae causa haec omnia sperneret. 2 Ægre ferebat patriae incommoda. 3 Omnia illuc consilia vertebat, omne studium. 4 Artaxerxe Mnemone, Darii filio. 5 Conciliari. 6 Id est, quin facile consecuturus sit. Similiter construxere verbum *dubito* Tac. A. 2 36 2, et 14 13 11. Curt. 10 6 21 etc. 7 Si posset eum convenire. 8 Regi Artaxerxi. 9 Moliri, adornare, adversus eum comparare. 10 Se valde eum demeriturum. Sic. Ter. Eun. 3 5 9. Voculae *ab eo* in nonnullis codicibus desunt. 11 Cum agitaret, cum conatum tantae rei haberet. 12 Qui praepositi a Lacedaemoniis Athenas tenebant, v. Thrasyb. 1 et 2. 13 Tales nostrates vocant *Expressen.* 14 Quo ille etiam tunc temporis profectus erat. 15 Athenas forte rediturum, et erepturum sibi omnem potestatem. 16 E medio, e vivis. 17 Res non mansuras, sed abrogatum iri. 18 Quae ipso Lysandro auctore jam observentur in procuratione reip.

suas res gestas manere 1 vellet, illum persequeretur. 2 His Lacon 3 rebus commotus, statuit accuratius 4 sibi agendum cum Pharnabazo. Huic ergo renuntiat 5, quae 6 regi cum Lacedaemoniis essent, irrita futura 7, nisi Alcibiadem vivum, aut mortuum tradidisset. Non tulit hoc satrapes 8, et violare clementiam 9, quam regis opes 10 minui maluit. Itaque misit Sysamithren et Bagoam 11 ad Alcibiadem interficiendum, cum ille esset in Phrygia, iterque ad regem compararet 12. Missi, clam vicinitati 13 in qua tum Alcibiades erat, dant negotium 14, ut eum interficiant. Illi cum eum ferro 15 aggredi non auderent, noctu ligna con-

---

1 Ratas et statas esse, salvas et integras. 2 Conaretur e medio tollere. 3 Lacedaemonius, Lysander. Ponitur Gentile pro proprio. Sic infra 13 1 3. et 17 2 3. Sic Diodorus 13 de Gilippo παντα διαλεχθεντος τε λακωνος. Val. Flaccus Argon. 1 421 *Taurea vulnifico portat, celatque plumbo Terga Laco.* 4 Majori industria. 5 Aperte denuntiat. 6 Scil. pacta et foedera. Alii plane, sic legunt: *Societatem quae Regi cum Lacedaemoniis esset, stare* (i. e. manere, servari) *non posse, foederaque irrit. fut. etc.* 7 Dissolvenda esse et rescindenda. 8 Pharnabazus non potuit perpeti. Diodorus addit, quod inviderit Alcibiadi, ut ad Regem molimina Cyri deferret. 9 Facere aliquid clementis officio indignum, vel contra clementiam. Ratio status ut hodie vocant, ante virtutis, et juris observationem fuit. 10 Vires bellicas, quae et per foedera cum aliis augentur. 11 Illum patruum, hanc fratrem. 12 Cum in eo esset, ut ad regem proficisceretur. 13 i. e. in vicum, vel ad vicinos ibi habitantes. Athenaeus 13 4 scribit, hunc vicum Melissam esse appellatum. 14 Suscipiunt curam et cogitationem. 15 Vi et armis, mox *manu*. Nemo ipsi obsistere ausus est, nemo cum eo pedem conferre.

tulerunt circa casam eam 1, in qua quiescebat 2, eamque succenderunt, ut incendio conficerent 3 quem manu 4 superari posse diffidebant. Ille autem sonitu 5 flammae excitatus, quod gladius ei erat subductus 6, familiaris sui 7 subalare telum 8 eripuit. Namque erat 9 cum eo quidam ex Arcadia hospes, qui numquam discedere voluerat 10; hunc sequi se jubet, et id quod in praesentia 11 vestimentorum fuit 12, arripuit. His in ignem ejectis 13 flammae vim transiit. Quem ut barbari incendium effugisse 14 eminus viderunt, telis missis 15 interfecerunt 16, caputque ejus ad Pharnabazum retulerunt 17. At mulier 18, quae cum eo vivere 19 consueverat, muliebri sua veste contectum

---

1 Ita Scioppius emendavit Verif. 5 8. alii habent *homum stramineam.* 2 Latitabat cum sibi insidias fieri intellexisset; et somnum capiebat. 3 Interimerent eum. 4 Vi aperta. 5 Strepitu: Curt. 6 6 31 *Sonabant incendio sylvae.* 6 Cum somno obrutus sterteret, famuli tacite intrantes gladium ei abstulerant. 7 Qui cum eo erat, et sponte ipsi serviebat. 8 i. e. gladium quem ille sub ala sinistri brachii gestare consueverat. 9 Ὁμιλεῖ, versabatur. 10 Adeo captus ejus humanitate ac virtutibus, ut numquam eum quocumque etiam iret relinqueret. 11 Tum, eo tempore. H. Stephanus in Pseudo Cic. p. 98 negat latine dici, v. Voss. de Vit. serm. 4 33. 12 i. e. Vestimenta et stragula. 13 Projectis ante se. 14 Erupisse. 15 Quae jaculati sunt in eum. 16 Sed Just. 5 8 14. et Oros. 2 15. vivum in cubiculum, in quo dormiebat, crematum ajunt. 17 Ut fidem peracti sceleris acquirerent. 18 Vel Timandra, ut Plutarchus vocat, vel Theodata, ut Athenaeus. 19 Honestiori voce tegitur res dictu turpior, nempe consuetudo stupri, v. Paschasii Grosippi seu Scioppii parad. lit. Epist. 5 extra.

1, aedificii incendio mortuum cremavit 2, quod ad vivum interimendum erat comparatum. Sic Alcibiades annos 3 circiter quadraginta natus, diem obiit supremum 4.

XI. Hunc infamatum 5 a plerisque 6 tres gravissimi historici summis laudibus 7 extulerunt: Thucydides, qui ejusdem aetatis 8 fuit: Theopompus 9 qui fuit post aliquando natus: et Timaeus 10. Qui quidem duo maledicentissimi 11, nescio quo modo 12, in illo uno laudando consenserunt 13; nam ea, quae supra diximus 14, de eo praedicarunt, atque hoc amplius 15: cum Athenis splendidissima civitate 16 natus esset, omnes 17 splendore 18 ac dignitate vitae 19 superasse. Postquam inde expulsus Thebas venerit,

---

1 Sicut paulo ante somniaverat Alcibiades amicae se amiculo indutum, v. Cic. Divin. 2 90. Val. Max. 1 7 ext. 9. 2 Ita veteres solebant, v. Kirchm. de fun. 1 2 3 Subaudi *ante*, qui jam impleverat tot annos. 4 Ultimum vitae. 5 Vituperatum infamia, et contumeliis notatum. 6 Praecipue ab Antiphone et Lysia qui ex invid. scriptis suis in eum invecti sunt. 7 Historicae fidei testimoniis. 8 Æqualis, qui eodem vixit tempore. 9 Quem discipulum Isocrates exultantem verborum audacia reprimebat, v. Cic. orat. 3 9. Scripsit Historiam Graecam, et Philippicam. 10 Qui Pyrrhi et Tarentini belli temporibus Siculas scripsit. 11 Soliti aspere et libere in multos invehi, v. Voss. de Hist. Gr. 1 7 et 12. 12 Formula dubitationis et admirationis causa adhibita. 13 Ex composito quasi eum laudarunt. 14 Narravimus. 15 Praeterea hoc scil. praedicarunt. 16 Similiter loquitur noster c. 1 2. 17 Habes hic gentium diversarum notas et characteres. 18 Cultus morisque cum gravitate, tum elegantia. 19 Intelligitur *το σεμνοπρεπες μετ ευτραπελειας και χαριτος*. Studium praecipuum excolere ingenium et judicium.

adeo studiis eorum inservisse 1, ut nemo eum labore, corporisque viribus posset aequiparare 2; omnes enim Boeotii * magis firmitati 3 corporis, quam ingenii acumini 4 inserviunt 5. Eumdem apud Lacedaemonios, quorum moribus summa virtus 6 in patientia 7 ponebatur 8, sic duritiae 9 se dedisse, ut parsimonia victus atque cultus 10 omnes Lacedaemonios vinceret. Fuisse apud Thracas, homines vinolentos 11, rebusque venereis 12 deditos: hos quoque in his rebus antecessisse 13. Venisse ad Persas, apud quos summa laus esset fortiter venari 14, luxuriose vivere 15: horum sic imitatum consuetu-

---

1 Imitatum fuisse mores et consuetudines. 2 i. e. Æquare. * Unde insulsi et stupidi ingenium, Boeticum dicitur. Vide interpretes ad illud Horatii 2 Ep. 1 *Boeotum in crasso jurares aere natum*: adde Jo. Ruald. in vita Plutarchi c. 3. 3 Robori, viribus. 4 Solertiae, sagacitatis. 5 Student, operam dant. 6 Apud quos summa laus; ita mox permutat. 7 Magni scil. laboris, v. Justin. 3 3, et Lambo notata ad Horat. od. 1 7 10 *patiens Lacedaemon.* 8 Collocabatur. 9 Alii, *duritiei se dedisse* i. e. usque adeo durum vitae institutum amplexum esse in victu cultuque. Sic Plaut. Mostell. 1 2 75 *parsimonia et duritia disciplinae.* 10 Hac voce notantur ea quibus in externo apparatu, famulitio, vestitu et similibus indigent aut utuntur homines. 11 Hos ideo perstringit Horat. od 1 27 1, et 1 36 14. 12 Impudicitiae, impuritati, lasciviae, quae vinolentiae comes est. De Thracibus Ovid. Met. 6. *pronumque genus regionibus illis in Venerem est.* 13 Nimirum turpia non minus ac laudabilia imitatus est Alcibiades, et in eo honestatis lineas transiliit. 14 Nam veterum venationes ad fortitudinem spectabant praecipue, v. de Parthis Tac. A. 2 2 5. et 11 10 6. de Germanis Caes. B. G. 6 21 et 28. de Svevis 4 1 etc. 15 Horat. 1 od. ult. *Persicos odi puer apparatus.*

dinem, ut illi ipsi eum in his maxime admirarentur 1. Quibus rebus effecisse, ut apud quoscumque esset, princeps 2 poneretur 3, habereturque carissimus 4. Sed satis de hoc: 5 reliquos ordiamur 6.

---

1 Qua nihil tritius, quam eos haberi Politicos et sapientes, qui natura sequaci, ingenioque versatili et flexibili se omnibus norunt attemperare. 2 Primus omnium; mox. 8 1 1. 3 Maxime honoraretur. 4 Maxime diligeretur. 5 Scil. diximus, sive exposuimus. 6 Progrediamur ad reliquorum vitas.

VIII.

THRASYBULUS.

ARGUMENTUM.

1 *Thrasybulus virtute clarus, patriam a triginta tyrannis liberat.* 2 *Phylen confugit, Munychiam occupat, parcit civibus.* 3 *Pace facta legem fert oblivionis.* 4 *Corona olivae non aliter, ac Pittacus agello modico, contentus fuit. Interficitur.*

I. Thrasybulus 1 Lyci filius Atheniensis. Si per se 2 virtus sine fortuna ponderanda 3 sit, dubito an 4 hunc primum omnium ponam 5. Illi sine dubio neminem 6 praefero fide, constantia, magnitudine animi 7, in patriam amore 8. Nam quod multi 9 voluerunt, pauci potuerunt, ab uno tyranno patriam liberare: huic contigit 10, ut a triginta oppressam 11 tyran-

---

1 Xenoph. H. Gr. 1 et 2. Diodor. 12 et 14 et 18. Pausan. in Atticis. Tucyd. 8. Plutarch. in Alcib. Lys. Pelop. et in Politicis. Cl. Alexander. Strom. 1 Justin. 5 9 et 10. Val. Max. 4 1 ext. 4 5 6. ext. 1. Oros. 2 47. Cic. ad Att. 83. de alio Tyranno Milesiorum Polyaen. 6 47. Frontin. 2 9 7. et 3 15 6. 2 Seorsim, sola, sine adscititio rerum externarum pretio. 3 Consideranda. 4 Pro *an non* eleganter, pro *dubito* mox n. 3. ponitur nescio. 5 Statuam, existimem, numerem. 6 Apud nonnullos est: *Illud sine dubio; neminem huic praefero* etc. 7 Generosa indole. 8 Unde φιλόπολις et φιλόπατρις inter ejus elogia. 9 Non quidem Athenis, sed apud alias gentes. 10 Singulari virtute et felicitate. Sic Vell. 2 61 3. et c. 114 2. 11 Patriam, Athenas.

nis 1 ex servitute in libertatem vindicaret 2. Sed nescio quo modo 3, cum eum nemo anteiret his virtutibus, multi nobilitate 4 praecurrerunt 5. Primum Peloponnesio bello multa hic sine Alcibiade 6 gessit, ille nullam rem sine hoc: 7 quae ille 8 universa naturali quodam bono 9 fecit lucri 10. Sed illa tamen omnia communia imperatoribus cum militibus 11 et fortuna: quod in praelii concursu abit res a consilio 12 ad vires, vimque 13 pugnantium 14. Itaque jure suo 15 nonnulla ab imperatore 16 miles 17, plurima vero fortuna 18 vindicat 19, seque hic 20 plus valuisse quàm ducis prudentiam, ve-

---

1 Quos imposuit Laco Lysander victis ad Ægos. 2. Restitueret. 3 Admiratus auctor, multos, in quibus tantae virtutes non repertae, majorem famam ac laudem acquisivisse. 4 Fama claritate et celebritate. 5 Superarunt. In verbis hisce *anteire*, et *praecurrere* translatio a certantibus cursû in Stadio. Sic Val. Max. 6 9 13. *casus acerbitate aliquem praecurrere*. 6 Qui cum in exilio fuit. 7 Simili formula usi Cic. pro Mur. c. 9. Curt. 7 2 13 etc. 8 Alcibiades callidus admodum. 9. Quadam gratiae apud omnes obtinendae felicitate et astutia, adde Cic. pro Coel. c. 5. 10. Pro *lucrifecit*, gloriam cepit quae alteri debebatur. *Labore alieno magno partam gloriam verbis saepe in se transmovet, qui habet salem*. Ter. Eun. 3 1 1 9. 11 Conf. locum Cic. pro Marc. c. 2. Curt. 8 1 9. 12 Si deliberatio praecessit. 13 Propter commissam taurologiam Criticis aliis est, *virtutemque*, aliis *cujusque*, aliis *undique*. 14 i. e. militum ad quorum lacertos tota res transfertur. 15 Eleganter pro *merito*. 16 Cujus auspiciis pugnatur. 17 Est Synecdoche numeri. Imo etiam Metonymia Subjecti pro Adjuncto, militis pro virtute militari. 18 In qua magna vis est in utramque partem etc. v. Cic. Off. 2 6 19. Sibi tribuit, adscribit. 20 Pro *hic* substituas his (scil. et milites) Imp. totum illud *quam ducis prudentiam* plane omittas, ut nonnulli volunt, aperta magis sententia.

re potest praedicare. Quare illud magnificentissimum factum 1 proprium est 2 Thrasybuli. Nam cum triginta tyranni praepositi 3 a Lacedaemoniis, servitute oppressas tenerent 4 Athenas, plurimos cives, quibus in bello pepercerat 5 fortuna, partim patria expulissent, partim interfecissent 6, plurimorum bona publicata 7 inter se divisissent 8, non solum princeps 9, sed et solus initio 10 bellum his indixit.

II. Hic enim cum Phylen 11 confugisset, quod est castellum in Attica munitissimum, non plus habuit secum, quam triginta 12 de suis. Hoc initium fuit salutis Atticorum 13, hoc robur 14 libertatis clarissimae civitatis. Neque vero hic non contemptus est primo a tyrannis 15, atque ejus solitudo 16; quae quidem res et illis contemnenti-

---

1 Illustrissima oppugnatio, et expulsio Tyrannorum. 2 Ipsi unice est tribuendum. 3 Impositi cervicibus Athenarum. 4 Jure dominii possiderent. 5 Seu ut est in MSS. *parcerat*; quos fortuna fecerat superstites, quos vis Martis non perculerat. 6 Mille quingentos indicta causa necarunt. 7 Confiscata, v. 7 4 5. 8 Haec sunt flagitia parandae et fulciendae tyrannidis, v. Clapm. de arc. 5 5. 9 Primus et praecipuus. 10 Pro ab initio. 11 Centum stadiis distat Athenis, v. Meurs. de populis Atticae p. 144 seqq. 12 Xenophon numerat circiter septuaginta. 13 Atheniensium. Nonnulli habent *Actacorum*, eodem sensu; quia Actae antiquum Atticae nomen est. 14 Vires ad reparandam libertatem unicae aut praecipuae. 15 i. e. Tyranni contemserunt omnino Thrasybulum, ut hominem loci, sortisque inferioris. 16 i. e. inopia, imbecillitas, et paucitas eorum qui secuti sunt res novas molientem. Sic Tac. A. 11 32 5 *Tribus omnino comitantibus; id repente solitudinis erat.* Apolog. vocat *solitatem*.

bus 1 perniciei, et huic despecto 2 saluti fuit; haec enim illos ad persequendum segnes 3, hos 4 autem, tempore ad comparandum 5 dato, fecit robustiores 6. Quo magis praeceptum 7 illud 8 omnium in animis esse 9 debet: Nihil in bello oportere contemni 10, nec sine caussa dici 11: Matrem timidi 12 flere non solere. Neque tamen pro opinione 13 Thrasybuli auctae sunt opes 14; nam jam tum illis temporibus 15 fortius boni pro libertate loquebantur, quam pugnabant 16. Hinc in Piraeeum transiit,

---

1 Tyrannis. 2 Thrasybulo. 3 Tardos et remissos. 4 Thrasybulum et ejus socios. 5 Scil. se ad bellum; ut alibi *appardre.* 6 Sic non semel Livius. v. Gronov. not. ad 38 12. et 38 1 6. Curt. 6 3 11. *Hostem si spreveris, valentiorem negligentia facies.* 7 Monitum, dictum vulgare. 8 Nota celebris et usitatae sententiae, veriverbii. 9 Observari animis. 10 Curt. 7 8 15. *Nihil tam firmum, cui periculum non sit etiam ab invalido:* conf. Piccarti observ. Dec. 8 18. 11 Proverbialiter, v. Erasm. Chil. 4 cen. 6 prov. 12. 12 Qui non est hic idem, qui trepidus, vel iguavis; sed providus, et cautus, qui timet juste timenda, et cura majore quam audacia progrediens, se non temere in periculum conjicit, unde parentibus afferat luctum. Matri vero magis quam patri affectus lacrymarum tribuitur, quia quo tenerius illa amat filium, eo magis dolet in bello caesum. Unde Horat. *bella matribus detestata*, dicit Od. 1 25. Hoc sensu timiditatem sibi tribuit Cic. ad fam. 6 15, et 4 13. 13 Ut ipse existimaverat, et speraverat. 14 Vires, copiae et exercitus creverunt. 15 Recte Nepos carpit Romanorum ignaviam, qui Caesaris aliorumque tyrannidem verbis magis quam facto oppugnabant, v. Cic. ad Att. 14 6 et 15. 16 Liv. 8 22. *Graeci genus lingua magis strenua, quam factis*, conf. de Atheniensibus 31 44. Sic Drances *lingua melior, sed frigida bello dextera.* Virg. Æn. 11 v. 538.

Munychiamque 1 munivit. Hanc bis tyranni oppugnare sunt adorti 2, ab eaque turpiter repulsi, protinus in urbem, armis impedimentisque 3 amissis, refugerunt. Usus est Thrasybulus non minus prudentia quam fortitudine; nam cedentes violari vetuit 4; cives enim civibus parcere 5 aequum censebat; neque quisquam est vulneratus, nisi qui prior impugnare voluit 6. Neminem jacentem veste spoliavit 7: nil attigit 8, nisi arma quorum indigebat, et quae ad victum pertinebant. In secundo praelio cecidit 9 Critias, dux tyrannorum, cum quidem adversus 10 Thrasybulum fortissime pugnaret 11.

III. Hoc 12 dejecto 13 Pausanias 14 venit

---

1 Portum Atticae, ut Stephanus ait, seu ut Strabo l. 2 collem peninsulae formam praebentem, introitum habentem oris angusti. 2 Sunt conati. 3 Significatur militari pro sarcinis, instrumentis, vehiculis, ipsisque jumentis, quae expeditionum necessitatibus et vecturis serviunt. 4 Ut appareret, non ad opprimendos cives, sed ad libertatem civium recuperandam pugnare. 5 Ita Caesar in praelio cum Pompejo victor obequitans militem compellabat hac voce: *parce civibus*; contra Sylla aliquot civium millia, armis positis vitam deprecantium, in villa publica concidi jussit. 6 Si quis alteri ictum inferre conatus est. 7 i. e. spoliandum censuit. 8 i. e. attingere concessit. 9 De morte bellica proprie. 10 MSS. *exadversus*, quod idem est ac contra, adversus obsistendi significatu; v. supra 2 2 4. 11 Manu strenue tyrannidem asserturus. Sic Catilinae fortissimi ducis militisque officio functi pulcherrima mors fuit, si pro patria cecidisset, v. Sallust. B. Catil. c. 59. Flor. 4 1 12. 12 Scil. Critias. 13 Significanter de eo, qui interfectus est in pugna. Sic *dejectae cohortes* apud Caes. B. G. 1. 46 *disjecti hostes* apud Lucan. 2 654. *Dejicere* est verbum venatorum, et sacrificantium. Tyranni ut ferae, ut pacis victimae trucidantur. v. Just. 5 109. 14 Ante eum missus Lysander cum 40 navibus hic omittitur.

Atticis auxilio, rex Lacedaemoniorum. Is inter Thrasybulum, et eos qui urbem tenebant 1, fecit pacem his conditionibus 2: Ne qui 3, praeter triginta tyrannos, et decem qui postea 4 praetores creati 5, superioris more crudelitatis erant usi 6, afficerentur exilio, neve bona publicarentur; reipublicae procuratio 7 populo redderetur 8. Praeclarum hoc quoque Thrasybuli 9; quod reconciliata pace, 10 cum plurimum in civitate posset 11, legem tulit: Ne quis anteactarum rerum 12 accusaretur, neve mulctaretur: eamque illi legem oblivionis 13 appellarunt. Neque vero hanc tantum ferendam curavit, sed etiam ut valeret 14, effecit. Nam cum quidam ex iis, qui simul cum eo in exilio fuerant, caedem facere 15 eorum vellent, ~~cum~~ quibus in gratiam reditum erat 16, publice prohibuit: et id quod pollicitus erat 17, praestitit.

---

1 Cives nimirum Athenienses. 2 Pacis legibus. 3 Pro *aliqui.* 4 Triginta tyrannis magistratu abdicatis, cum Thrasybulus Pyraceum occupasset. 5 Ut quasi dictatores bellum dirimerent. 6 Cura pacis abjecta priora tyrannorum vestigia erant secuti. 7 Actus, et administratio civilis. 8 Quia Democratia fuerat Athenis. 9 Scil. factum fuit. 10 Restabilita concordia et sopito bello civili. 11 Valeret. 12 Quae antea actae essent. 13 Plutarchus vocat το ψήφυσμα της αμνησιας. v. quae Bernegg. annotavit ad Just. 5 10 11. et adde infra 18 6 2. Caes. 7 34. Tac. H. 4 44 1. Paterc. 2 58 4. Aur. Vict. Caes. c. 35. Val. Max. 4 1. ext. 4. 14 Ut rata esset, et servaretur. Cic. orat. post. redit. c. 5. *Lex Ælia et Fusia ne valeret.* Id. pro domo: *de agris ratum est, de civitate non valuit.* 15 Perpetrare. 16 Reconciliatio facta fuerat. 17 Adjutoribus et sociis Tyrannorum.

*

IV. Huic pro tantis meritis honoris 1 corona a populo data est, facta e duabus virgulis oleaginis 2: quae, quod amor civium, non vis expresserat, nullam habuit invidiam 3, magnaque fuit gloria 4. Bene 5 ergo Pittacus 6 ille 7 qui septem sapientum 8 numero est habitus 9, cum ei Mitylenaei 10 multa millia jugerum agri 11 muneri darent: Nolite, rogo vos, inquit, mihi dare, quod 12 multi invideant, plures etiam concupiscant. Quare ex istis nolo amplius quam centum jugera 13, quae et meam animi aequitatem 14, et vestram voluntatem 15 indicent. Nam parva munera, diutina; locupletia, non propria 16 esse consueverunt 17. Illa igitur corona contentus Thrasybulus, neque amplius

---

1. h. e. in indicium honoris, virtutis et victoriae. Lambinus mavult, *honoris ergo*. 2 Maxime in signum pacis. Unde Virg. Æn. 8 116. *Paciferaque manu ramum praetendit olivae:* adi et Paschal. de coronis 6 9 et 16. et Meurs. F. in arboreto sacro 1 26 p. 78. 3 Non invidiosa fuit. 4 Attulit gloriam, gloriosa fuit. 5 Nota approbationis, uti Graecorum καλῶς. 6 De quo Diog. Laert. in ejus vita, et Val. Max. 6 5 ext. 1. 7 Haec particula celebritatis et famae respectu additur, uti et infra 14 2 2. 8 Qui fuerunt apud Graecos Solon, Pittacus, Bias, Thales, Periander, Cleobulus, Chilon. 9 Est reputatus; positus a Graecis. 10 Mitylene urbs in insula Lesbo. 11 Agri bello acquisiti dimidiam partem obtulerunt. 12 Pro *ob quod*, vid. tamen Voss. de Construct. cap. 34. 13 Tantum, juxta Plutarchum, quantum emisso telo finiverit. 14 i. e. animum modicis contentum. Æquitas circa mediocria versatur, vid. Sen. de tranquill. animi cap. 8. et 9 Horat. od. 4 9. et Ep. 1 10. Colum. de re rust. 1 3. 15 Benevolentiam. 16 i. e. non diutina, stabilia, permanentia, sed brevia. 17 Illorum mansura est et intemerata gloria; haec ob invidiam nihil habent solidi, quod possint gaudere.

requisivit 1, neque quemquam honore se antecessisse existimavit 2. Hic sequenti tempore cum praetor classem ad Ciliciam appulisset 3, neque satis diligenter in castris ejus agerentur vigiliae 4, a barbaris ex oppido noctu eruptione facta 5, in tabernaculo interfectus est 6.

---

1 Desideravit. 2 Minima cupidine minimum in vita mali expertus, uti de Aglajo Psophidio loquitur Plin. H. N. 7 46. de Protadio, conf. Rutilii Itiner. 1. v. 553. 3 Cum navibus eo pervenisset. 4 Custodiae nocturnae; nam excubiae etiam de diurnis dicuntur: de ejusmodi clade ex neglectis vigiliis orta, conf. Tac. A. 1 50 5. 5 *Beyeinem Aussfall.* Sic Flor. 3 20 14. Tac. A. 2 7 1. 6 Ad Eurymedonta Pamphiliae urbem ab Aspendiis oppressus.

IX.
CONON.

ARGUMENTUM.

1. *Conon Peloponnesio bello egregius bellator.* 2 *Afflictis patriae rebus Pharnabazo contra Spartanos usus fuit.* 3 *Tissaphernem accusaturus per literas agit cum Artaxerxe.* 4 *Spartani tanto duce vincuntur ad Gnidum: Graecia liberatur, et muri Athenarum reficiuntur.* 5 *Joniam, et Æoliam Atheniensibus restituturus, a Teribazo in vincula conjicitur.*

I. Conon 1 Atheniensis Peloponnesio bello accessit ad rempublicam 2, in eoque ejus opera magni fuit 3; nam et praetor 4 pedestribus exercitibus 5 praefuit, et praefectus classis 6 res magnas mari gessit. Quas ob causas praecipuus 7 ei honos habitus est 8. Namque omnibus unus insulis praefuit; in qua potestate 9 Pharas cepit 10,

---

1 v. Xenoph. 2 et 4. Diodor. 14. Plutarc. in Lys. Athenaeus 1. Isocrat. in Evagora. Demost. in Leptin. Aristot. 2 Rhet. Polyaen. 1 48. Frontin. 4 7 45. Justin. 5 5, et 6 6 1, et 2 6 6 5 9. Oros. 2 19 3 1. Cic. Off. 1 23. conf. infra 11 5 4. 2 Functionem publicam nactus est. 3 Alii: *in eoque ejus opere magnus fuit.* Sed locutio est elliptica: integre diceretur, *magni pretii fuit.* v. Voss. de Constr. c. 29. 4 Qui praeiret exercitui. Sed apud Romanos praetor jus dicebat. 5 Hi opponuntur classiariis, adeoque et equitatum comprehendunt, conf. 7 8 2. 6 *Als Admiral.* 7 Singularis. 8 Exhibitus est. 9 Imperio, praefectura, gubernatione. 10 Non Pheras Thessaliae, sed Messaniae, ad sinum Messeniacum. v. Strab. 8 273. et Ptolem. 3 16. Plinius 4 5 in Laconia

coloniam Lacedaemoniorum. Fuit etiam extremo 1 Peloponnesio bello praetor, cum apud Ægos flumen copiae Atheniensium 2 a Lysandro sunt devictae 3. Sed tum abfuit 4, eoque pejus res administrata est 5; nam et prudens 6 rei militaris, et diligens erat imperator 7. Itaque nemini erat his temporibus dubium 8, si adfuisset, illam Athenienses calamitatem 9 accepturos non fuisse.

II. Rebus autem 10 afflictis 11 cum patriam obsideri audisset, non quaesivit ubi ipse tuto viveret, sed unde praesidio posset esse 12 civibus suis. Itaque contulit 13 se ad Pharnabazum satrapem Joniae et Lydiae, eumdemque 14 generum 15 regis et propinquum: apud quem ut multum gratia valeret 16, multo labore multisque effecit peri-

---

ponit, quia Augustus eo transcripserat teste Pausan. Messen. p. 140. Confirmat de Conone Xenoph. 4 Gr. f. 314. Male ergo cum Rutgersio Var. lect. 4 10 substituunt *Theram*. 1 Scil. bello, eleganter pro fine belli. 2 Qui vix unquam graviorem cladem perpessi sunt, v. supra 6 1. 3 id est, penitus victae et stratae, ut ad resurgendum nullae vires restarent. 4 Imo interfuit praelio, sed nihil proficiens, fuga sibi salutem octo triremibus comitantibus quaesivit, et ad Evagoram Cypri Regem se contulit. 5 Male accepti, fusi fugatique sunt. 6 Gnarus, peritus. 7 Alii, *diligens erat imperii*, quali loquendi formula Tac. H. 4 42 6, strenuus militiae. 8 Credebant omnes. 9 Cladem. 10 Atheniensium. 11 Inclinatis, calamitosis: Just. 4 5 2 *dum res quamvis afflictae, nondum tamen perditae forent*. 12 Unde juvaret cives, illisque prodesset. Talis Camillus apud Liv. 5 51. 13 Profectus est. 14 Copulae vicem praestat eleganter. 15 Maritum Apamiae filiae Regis. 16 Ut cum haberet benevolum Patronum.

culis 1. Nam cum Lacedaemonii Atheniensibus devictis in societate non manerent 2, quam cum Artaxerxe 3 fecerant, Agesilaumque bellatum 4 misissent in Asiam, maxime impulsi a Tissapherne, qui ex intimis regis 5 ab amicitia ejus defecerat, et cum Lacedaemoniis coierat 6 societatem; hunc adversus 7 Pharnabazus 8 habitus est 9 imperator; re quidem vera 10 exercitui praefuit Conon, ejusque 11 omnia arbitrio gesta sunt 12. Hic multum ducem summum 13 Agesilaum impedivit, saepeque ejus consiliis obstitit 14. Neque vero non fuit apertum 15, si ille non 16 fuisset, Agesilaum Asiam Tauro tenus 17 regi 18 fuisse erepturum. Qui 19 posteaquam domum 20 a suis civibus revocatus est, quod Boeotii et Athenienses.

---

1. Quae devolvit in eum Pharnabazus. 2 De hac et similibus formulis, v. Pricaeus ad Apulej. Miles. 2 p. 110. et Gronov. ad Statii Theb. 6 630. Caes. 1 et 8, B. G. dixit, *officio discedere*, *et decedere*. 3 Mnemone, Cyri fratre. 4 Ut bellum gereret. 5 Fidissimus regi aliorum calumnia eversus est. 6 Inierat, fecerat. 7 Pro *adversus hunc*. 8 Qui illum ut proditorem detulit apud regem. 9 Apparuit esse, visus est esse. 10 Pro *re autem vera*, uti est 17-2. 3. Sic *cum quidem* pro cum autem 23. 2. 6. 11 Cononis arbitrio. Elegans transpositio. 12 Summum habuit imperium. 13 Lacedaemoniorum. 14 Propositum intervertit. 15 Apparuit omnino. 16 Pro *nisi ille*, ut est 27-6 1 quasi dicas: si absque hujus viri opera fuisset. 17 Has regiones omnes Joniam, Æoliam, Cariam, Lyciam, Lydiam, Phrygiam et Pamphiliae partem Romani in pacificatione cum Antiocho *Asiam cis Taurum* vocant apud Liv. 37 45. Taurus est mons Lyciae. 18 Persarum. 19 Agesilaus, 20 i. e. Lacedaemonem.

1 Lacedaemoniis bellum indixerant, Conon nihilo secius 2 apud praefectos regis versabatur, iisque omnibus magno erat usui 3.

III. Defecerat a rege Tissaphernes; neque id tam Artaxerxi quam caeteris erat apertum 4; multis enim magnisque meritis 5 apud regem, etiam cum in officio 6 non maneret, valebat 7. Neque admirandum, si non facile ad credendum inducebatur 8, reminiscens, ejus se opera 9 Cyrum fratrem superasse. Hujus 10 accusandi gratia Conon a Pharnabazo ad regem missus, posteaquam venit 11, primum ex more Persarum ad Chiliarchum 12, qui secundum gradum imperii 13 tenebat, Tithraustem accessit, seque ostendit 14 cum rege colloqui velle; nemo enim sine hoc admittitur. Huic

1 Quorum oratores auro corrumpendos suaserat Conon. Unde Agesilaus dixit, se ex Asia repelli 30 millibus sagittariorum; quia in auro effigies sagittarii impressa erat, et tantum pecuniae oratoribus Conon miserat. 2 Minus. Sic. Caes. B. C. 3. 26. 3 Multum proderat eis opera, consilioque. 4 Id non tam Rex, quam ceteri norant et credebant. 5 Officiis laudabiliter praestitis. 6 Obseqnii scil et fidei. 7 Anctoritatem per merita obtinebat. 8 Alii *adducebatur*: Temere quid suspicari nefas, nisi evidentia argumenta adsint, v. Machiav. Hist. Florent. 4 pag. 199. Cominaeus extr. lib. 6 et Loccen. ad Curt. illud lib. 7 *se invitum deteriora sequentem*. 9 Qua de opera ejus dubium est, quia de ea et Xenophon et Plut. in Artaxerxe tacent. 10 Tissaphernis. 11 Scil. Babylonem. 12 Vi vocis significabat eum, qui mille militibus imperat, id est tribunum militum. Sed apud Persas talis fuit, qui apud Impp. Romanos Praefectus praetorii. 13 Proximam a rege dignitatem. Sic Curt. 4 6 4. 14 Exponit, declarat, testatur.

ille 1 inquit: Nulla mora est 2; sed tu delibera utrum colloqui malis, an per litteras agere 3 quae cogitas; necesse est enim si in conspectum veneris, 4 venerari te regem 5, quod προσκυνειν 6 illi vocant 7; hoc si tibi grave est 8, per me nihilo secius editis mandatis conficies 9 quod studes 10. Tum Conon: Enim vero 11, inquit, non est grave quemvis honorem habere regi 12; sed vereor ne civitati meae 13 sit opprobrio, si, cum ex

---

1 Cononi Tithraustes inquit. 2 i. e. nullum impedimentum, quo minus ad colloquium admittaris. 3 Alii *edere*, quomodo mox Noster et Livius et Curt. dixere *mandata edere*; alii utrumque expungunt, quoniam per literas colloqui, idem est ac scripto adire. 4 Si accesseris Regem. 5 Reges Persarum se fratres Solis et Lunae jactabant, et ut Deos se adorari volebant a pronis atque prociduis in terram; qua de veneratione, Curt. 8 5 6. et 23 seqq. 5 2 22 5 40 12 6 5. conf. Freinsh. Comm. Drus. annot. ad Estherae c. 3 2. Grot. ad Matth. 2 2. Boccl. de ausp. rep. 3 3. 6 i. e. Ingeniculari, genua ponere, et adorare non capite tantum reflexo, submississque genibus, sed et prostrato humi corpore. 7 Haec verba de Graecis intelligenda haud dubie, sunt Historici, qui quasi per Parenthesin ista inserere voluit. 8 Quia submissio talis nimis servilis potest videri, qualis a Spartanorum legatis ne vi quidem satellitum exprimi potuit, quod non deceat hominem adorare, v. Herodot. 7 156. 9 Ages, perages. 10 Quae cogitas. 11 Alii *mihi vero*, et certe cum respectu privatim ad suam personam haec loquitur. 12 Si nempe divinum aliquid regi vestro tribuitis, ει κονα Θεῦ interpretantes. 13 Graecis aut Atheniensibus, libero populo, cui turpis et indignus videtur ille mos, v. Val. Max. 6 5 ext. 2. Quomodo hic se Politicus aut legatus gerere debeat, docet Boecler. in Specim. subtil. pol. §. 51 et Paschalius in *Legato* c. 37. De exemplo Ismeniae, v. Ælian. 1 2. Quid in hoc casu Christian. olim observarint, habet Grot. ad Matth. 4 8.

ea sim profectus, quae caeteris gentibus imperare consueverit, potius barbarorum, quam illius more fungar 1. Itaque quae volebat, huic scripta tradidit 2.

IV. Quibus cognitis rex tantum auctoritate ejus motus est 3, ut Tissaphernem hostem judicarit 4, et Lacedaemonios bello persequi jusserit, et ei 5 permiserit, quem vellet eligere ad dispensandam pecuniam 6. Id arbitrium 7 Conon negavit sui esse consilii 8, sed ipsius, qui optime suos nosse deberet 9: sed se suadere, Parnabazo id negotii daret 10. Hinc magnis muneribus donatus 11 ad mare est missus, ut Cypris et Phoenicibus 12, caeterisque civitatibus maritimis naves longas 13 imperaret 14, classemque, qua proxima aestate mare tueri 15 posset,

---

1 Si potius Persarum consuetudinem usurpem, quam patriam. 2 Justinus 6 2 14, Cononem ait per internuncios egisse cum rege; Diodorus congressum et collocutum adserit. 3 Excitatus est ad habendam fidem. 4 Quem missum Tithraustes capite obtruncavit. 5 Cononi, qui postularat, dari sibi ministrum impensae, v. Just. 6 2 25. 6 Quam Ταμιαν Graeci vocant, pecuniis cogendis, administrandisque praefectum. Dispensator aliquando dicitur, qui rationes domini curat et pecunias disponit. 7 Eam electionem. 8 Noluit id sibi sumere, ac si rectius saperet in eligendo. Sic apud Caes. B. C. 2 13 Decuriones Auximi docent, *sui judicii rem non esse*. 9 Martial. Epigr. 8 15 *Principis est virtus maxima nosse suos*. 10 Ut ille ipse pecunias ordinaret. 11 A rege. 12 In insula Cypro, et potissima illa Syriae provincia Phoenicia. 13 i. e. militares, v. 2 2 5. 14 Jure majestatis ab illis exigeret. Sic *privatis pecunias imperare*, infra 25 7 5. *Civitatibus milites imperare*. Caes. B. G. 5 1. 15 Mare tutum reddere, ejusque dominium retinere.

compararet, dato adjutore 1 Pharnabazo 1, sicut ipse voluerat. Id ut Lacedaemoniis est nunciatum, non sine cura 2 rem administrarunt, quod majus bellum imminere 3 arbitrabantur, quam si cum barbaro 4 solum contenderent 5; nam ducem fortem et prudentem 6, regiis opibus 7 praefuturum 8, ac secum dimicaturum videbant: quem neque consilio, neque copiis superare possent. Hac mente 9 magnam contrahunt 10 classem, proficiscuntur Pisandro duce. Hos Conon apud Cnidum 11 adortus magno praelio fugat, multas naves capit, complures deprimit 12. Qua victoria non solum Athenae, sed etiam cuncta 13 Graecia, quae sub Lacedaemoniorum fuerat imperio 14, liberata est. Conon cum parte navium 15 in patriam venit, muros dirutos a Lysandro utrosque, et Pyraeei, et Athenarum, reficiendos curat 16: pecuniaeque quinquaginta talenta 17, quae

---

1 Collega belli administrandi et dispensatore pecuniae. 2 Studio, diligentia. 3 Suis cervicibus impendere. 4 Rege Persarum. 5 Bellum gererent. 6 Cononem res hostium apprime edoctum. 7 Copiis et pecuniis; summae rerum. 8 Summam belli administraturum. 9 i. e. propterea dum id expendunt, ac cogitant. 10 Comparant. Sic apud Vellej. 2 42 2. 10 Ad bellum scil. quod additur 7 4 1 etc. 11 Quae est urbs et peninsula in extremo Cariae promontorio. 12 Demergit. Sic quoque Caes. B. C. 1 58, et 2 9. Hirt. B. Alex. cap. 13. et 16. Tac. H. 4 79 7. Vict. de Vir. Illust. cap. 41. Curt. 4 5 9. 13 Tota, universa. 14 Potestate et servitute. 15 Octoginta triremibus. 16 Magnam opificum turbam conduxit, iisque administros ex navibus dedit. Soli Thebani miserunt quingentos artifices lapicidas. 17 30000. coronatos, v. 15 4.

a Pharnabazo acceperat, civibus suis donat 1.

V. Accidit huic quod caeteris mortalibus, ut inconsideratior 2 in secunda, quam in adversa esset fortuna 3. Nam classe Peloponnesiorum devicta, cum ultum 4 se injurias patriae 5 putaret, plura concupivit 6 quam efficere potuit. Neque tamen ea non pia et probanda 7 fuerunt, quod potius patriae opes 8 augeri quam regis, maluit 9. Nam cum magnam auctoritatem sibi pugna illa navali, quam apud Cnidum fecerat 10, constituisset 11, non solum inter barbaros, sed etiam inter omnes Graeciae civitates, clam dare operam coepit 12, ut Joniam et Æoliam restitueret Atheniensibus 13. Id cum minus diligenter esset celatum 14, Teribazus, qui Sardibus 15 praeerat, Co-

---

1 Similis Arati Sicyonii liberalitas fuit, de qua Cic. Off. 2 23. 2 Non tam sapiens, cautus, et circumspectus. 3 Felicitatis et moderationis dividuum contubernium, Val. Max. 2 5 ext. 3. conf. Tac. H. 1 15 5 et 5 29 5. Agr. 31 7. Just. 8 1 4, et 44 5 4. Liv. 30 30. Curt. 3 2 17 s. 10 1 30 s. et c. 2 22. Horat. od. 1 10. Cic. Off. 1 26. Ovid. de arte 2 436; contrarium v. infra 20 5 2. 4 Alii *ulcisci* legunt. 5 Quas patria pertulerat a Lacedaemoniis illatas. 6 Majores appetiit res, 4 3 1. 7 Laudanda. 8 Potestatem, dominationem et vires bellicas. 9 Sed contra fidem, contra honestatem, contra viri boni officium, de quo minus recte judicat noster, conf. de Miltiade 1 1 6. 10 Sic Tac. A. 3 21 5. Sic *praelium facere*, infra 12 2 1. 11 Peperisset et firmasset. 12 Id occulte molitus est. 13 Diodorus ait, hunc praetextum habuisse Tiribazum, invidia gloriae Cononis inductum. Xenophon adscribit calumniae Spartanorum, eorumque legati Antalcidae. 14 Occultatum. 15 Sardes urbs Lydiae primaria, regum olim Croesi, postea Satraparum Persicorum in minori Asia sedes.

nonem evocavit 1, simulans 2 ad regem eum mittere velle. Magna festinatione hujus nuntio parens 3 cum venisset, in vincula conjectus est: in quibus aliquandiu fuit. Nonnulli eum ad regem abductum, ibique periisse, scriptum reliquerunt 4. Contra ea Dinon historicus 5, cui nos plurimum de Persicis rebus credimus 6, effugisse scripsit. Illud addubitat 7, utrum Teribazo sciente, an imprudente 8 sit factum.

---

1 Ad se vocavit. 2 Sub hac specie amicitiae. 3 Mandato obsecutus. 4 Scripserunt, in eorum scriptis reperitur. Ex his Diodorus 24 43 affirmat, de eo supplicium sumptum esse. 5 Scripsit historiam Persicam, v. Athenaeus 2 25. Plin. 10 49. Voss. de Hist. Gr. 4 8. 6 Fide dignissimum judicamus in isto argumento historico. 7 Aliquantulum dubitat. 8 Inscio, ignaro.

X.
DION.

ARGUMENTUM.

1 *Dion adfinis Dionysiorum, intimus et legatus.* 2 *Impetrat, ut Plato adducatur. Regni sperat divisionem.* 3 *Offendit minorem Dionysium, Platonis reditum obtinet, ei Philistus adversatur.* 4 *Corinthum deportatur, uxor traditur alii, filius corrumpitur.* 5 *Syracusis potitus Tyrannum ad pactiones adigit.* 6 *Morte filii tristatur; Heraclidis caede populum a se alienat.* 7 *Largitionibus militem conciliat, amittit optimates, tyrannus appellatur.* 8 *Callicratis insidiis decipitur.* 9 *Domi suae die festo occiditur.* 10 *Fit tumultus et caedes: desiderium mortui sequitur.*

I. Dion 1 Hipparini filius Syracusanus 2, nobili genere natus, utraque implicatus 3 tyrannide Dionysiorum; namque ille superior 4 Aristomachen, sororem Dionis, habuit in ma-

---

1 v. Plutarch. in Dione etc. Diodor. 15 et 16 etc. Suidas, Laert. in Plut. Plato passim. Ælian. V. H. 3 4 4 8, et 21 6 12 7 14 9 8 13 10. Val. Max. 3 8 ext. 6 4 1. ext. 3. Cic. Off. 1 44. ad Att. 16 20. Tusc. 5 35. De Dionysiis seorsim insuper Polyb. 15. Plut. in vita Isocrat. Xenoph. 2. Ælian. 1 20 11 11 12 46. et 60 s. 13 18. et 45. Just. 5 8 7 20 13 etc. 5 21 1 seqq. et cap. 5. Plin. 2 100 7 30 etc. Val. Max. 11 ext. 3 6 9. extr. 6 9 13. ext. 4. Cic. Off. 2 7 etc. Solin. c. 7 infr. 21 2. 2 Syracusa princeps Civitas Siciliae. 3 Necessitudinis scil. familiaritatis ratione. 4 Senior, major, antiquior. Sic superior Africanus, Cato ap. Val. Max. 8 15 1 et 2. Ille prior Dionysius duo de quadraginta annos tyrannidem obtinuit.

trimonio 1, ex qua duos filios Hipparinum, et Nysaeum 2 procreavit, totidemque filias, Sophrosynen, et Areten 3; quarum priorem Dionysio filio, eidem 4 cui regnum reliquit, nuptum dedit, alteram Areten Dioni 5. Dion autem praeter nobilem propinquitatem 6, generosamque majorem famam 7, multa alia ab natura 8 habuit bona: in his ingenium docile, come 9, aptum ad artes optimas: magnam corporis dignitatem 10, quae non minimum commendat 11: magnas praeterea divitias a patre relictas, quas ipse tyranni muneribus auxerat. Erat intimus 12 Dionysio priori, neque minus 13 propter mores 14; quam affinitatem; namque etsi Dionysii crudelitas ei displicebat, tamen salvum illum propter necessitudinem 15, magis

---

1 Duas duxit uno die. Locrensem civem, ex qua genuit Dionysium, et hanc Arist. v. Cic. Tusc. 5 20. 2 Ita et Diod. Sed Plut. alterum hunc *Narisaeum* vocat. 3 Miratur Plut. 2 fort. Alex. quare vitiosissimus tyrannus ista nomina virtutum filiabus indiderit. 4 Qui ex Doride altera uxore natus. 5 Cum juxta Plut. habuisset prius Thearidem Dionysii fratrem. 6 Cognationem. 7 Laudem et gloriam ex generosis majoribus. 8 *Ab* ante *N.* saepe ponit Livius. 23 46 *ab Nola*, 24 46 *ab nocte*, 27 30 *ab nomine*, 33 7 *ab nec opinato visu*. 9 Facile ad audiendum praeceptorem et capienda monita, alioquin et duro atque austero ingenio fuit. 10 Augustam corporis formam, *Venustatem*, *muliebrem ducere debemus*, *dignitatem*, *virilem pulchritudinem*. Cic. Off. 1. 36. 11 Exornat, affert commendationem. 12 Familiarissimus et conjunctissimus. 13 Pro *idque non minus*; *et quidem non minus*. 14 Propter morum gratiam; quae quantum faciat ad amorem Principis demerendum, explicat auctor Aulici inculpati c. 37 2 seqq. Forsin. ad Tac. 13 1 p. 254. 15 Propinquitatem, affinitatem.

etiam suorum causa 1 esse studebat. Aderat in magnis rebus 2: ejusque consilio multum movebatur 3 tyrannus 4: nisi qua in re major ipsius cupiditas 5 intercesserat 6. Legationes vero omnes quae essent illustriores, per Dionem administrabantur: quas quidem ille diligenter obeundo 7, fideliter administrando 8, crudelissimum nomen 9 tyranni sua humanitate tegebat 10. Hunc a Dionysio missum Chartaginenses suspexerunt 11, ut neminem unquam Graeca lingua loquentem magis sint admirati 12.

II. Neque vero haec Dionysium fugiebant 13; nam quanto esset sibi ornamento 14 sentiebat; quo fiebat ut uni huic maxime indulgeret 15, neque eum secus diligeret ac filium. Qui quidem, cum Platonem 16 Tarentum 17 venisse fama in Siciliam 18 esset perlata, adolescenti 19

---

1 Propter sororem suam, ac ejus liberos. 2 Consilii dandi causa, sic ubi opus erat, adhibebatur. 3 Parebat ei. 4 Dionysius prior. 5 Vehementior impetus animi cupientis, intensior affectus. 6 Obstiterat, consiliis melioribus interveniebat. Tunc obstructae fuerunt aures. Sic apud Phalarim *plus consuetudo dominationis, quam consilii salubritas valuit.* Val. Max. 3. 3. ext. 2. 7 Suscipiendo, legatum agendo. 8 Per ipsam rei tractationem. 9 Sequiorem de eo opinionem. 10 Abscondebat, mitigabat. Qui mitissimos Dionis mores intuebantur, non credebant, tam immanem esse Dionysium, quam alii ferrent. 11 Exceperunt legatum cum studio affectuque. 12 Magis coluerint. 13 i. e. satis ipse intelligebat, noverat probe. 14 Quam esset vir honoratus, cujus industria pleraque negotiorum cum laude expedirentur. 15 Favoris, honorisque causa, quem exhibebat viro. 16 In Italia Pythagoricos auditurum. 17 Quae est civitas Calabriae, ubi Plato cum Archyta conversatus est. 18 In qua Calabriae fines terminantur. 19 Dioni tum admodum juveni.

negari non potuit quin eum arcesseret, cum Dion ejus audiendi cupiditate flagraret 1. Dedit ergo huic veniam 2, magnaque eum ambitione 3 Syracusas perduxit. Quem Dion adeo admiratus est 4, atque adamavit, ut se totum ei traderet 5; neque vero minus Plato delectatus est Dione 6. Itaque cum a Dionysio tyranno crudeliter violatus esset 7, quippe quem venumdari jussisset 8, tamen eodem rediit 9, ejusdem Dionis precibus adductus 10. Interim in morbum 11 incidit Dionysius: quo cum graviter conflictaretur 12, quaesivit a medicis Dion, quemadmodum se haberet 13; simulque ab his petiit, si forte majori esset periculo 14, ut sibi faterentur; nam velle se cum eo colloqui de par-

---

1 Cum cupidus esset sapientiae et eloquentiae Platonicae. 2 Annuit petitis, concessit ea quae petiit. 3. i.e. comitatu et apparatu magnifico et honorifico. Sed confundit hic Nepos Dionysios; quia ad patrem Plato ultro veniat, ut Ætnae naturam contemplaretur; a filio autem majori pompa exceptus est. *Vittatam navem ei misit obviam, et ipse quadrigis albis egredientem in littore excepit*; vid. Plinius 7 30. 4 Coluit, veneratus est. 5 Totus deditus esset, ut magistro, ut praeceptori. 6 Id est Dionis convictu et familiaritate. Hinc communi nomine a scriptoribus vocatur *Dion amicus Platonis*, v. Cael. Rhodig. lect. ant. 23 4. 7 Scil. Plato, qui dixerat, justorum hominum vitam beatam esse, tyrannorum miseram, quo offensus Dionysius. 8 Æque beatum fore asserens in servitute, cum esset justus. Itaque per Pollidem Spartiatam in Ægina venditus, v. Cael. 16 24. 9 Defuncto seniore tyranno. 10 Permotus, exoratus, v. 3 1. 11 Quem sibi per luxuriam atque intemperantiam contraxit. 12 Vexaretur, laboraret. Sic Cic. *conflictari molestiis*. Caes. *gravi annona*. Tac. *tempestatibus*. Celsus *doloribus*. 13 Ut valetudo ejus comparata esset. 14 Pro *in periculo*, ad hunc vero modum et Cic. locutus ad fam. 4 15. et 8 2, et alii.

tiendo regno, quod sororis suae filios ex illo natos 1 partem regni putabat debere habere. Id medici non tacuerunt 2, et ad Dionysium filium sermonem retulerunt 3; quo ille commotus, ne agendi cum eo esset Dioni potestas 4, patri soporem 5 medicos dare coegit. Hoc aeger sumpto, somno 6 sopitus 7, diem obiit supremum 8.

III. Tale initium fuit Dionis, et Dionysii simultatis 9; eaque multis rebus 10 aucta est: sed tamen primis temporibus 11 aliquandiu simulata inter eos amicitia 12 mansit. Cumque Dion non desineret 13 obsecrare Dionysium, ut Platonem Athenis arcesseret 14, et ejus consiliis uteretur; ille, qui in aliqua re vellet patrem 15 imitari, morem ei gessit 16; eodemque tempore Philistum historicum 17 Siracusas reduxit 18, hominem amicum non magis tyranno quam

---

1 Hipparinum et Nisaeum. 2 Non poterant celare metu mortis. 3 Ei exposuerunt, renunciarunt. 4 Non posset colloqui, vel ut occasio colloquendi praeriperetur. 5 Id est, poculum, sive medicamentum soporiferum, quo effectus est sopor. Sic *dare medicamentum*, Curt. 6 19 34. *Venenum* id. 10 10 34, restituit etiam Senecae hanc vocem Epist. 83 Grut. et alteri Senecae loco de Ben. 5 Delrio ad Sen. Medeam p. 60. usus in eodem sensu Frontin. 2. 5 12. 6 Inducto scil. accitoque. 7 Obrutus, praeoccupatus. 8 Vitae ultimum. 9 Odii latentis, animumque exacerbantis. 10 Stimulos odiis subministrantibus. 11 Ab initio, de parvo intervallo sermo est. 12 Cujus species fallit, et inimicitias tegit. 13 Non omitteret. 14 Secundus ille Platonis adventus fuit in Siciliam, tertius contigit absente Dione, v. Plut. p. 962 et 965. 15 Patris exemplum. 16 Annuit petitis, et ad Platonem scripsit, eratque ejus epistolae summa in epistolis Platonis. 17 Qui exulabat in Adria, quod fratris Leptinis filiam duxerat, pulsus a Dionysio majore, v. Voss. de Hist. Gr. 1 6. 18 Instinctu aulicorum, ut esset,

tyrannidi. 11 Sed de hoc in eo meo libro plura sunt exposita 2, qui de historicis Graecis conscriptus est 3. Plato autem tantum 4 apud Dionysium auctoritate potuit 5, valuitque eloquentia, ut persuaserit 6, tyrannidis facere finem, libertatemque reddere 7 Syracusanis. A qua voluntate 8 Philisti 9 consilio deterritus, aliquanto 10 crudelior esse coepit 11.

IV. Qui quidem cum a Dione se superari videret ingenio 12, auctoritate, amore populi, verens ne, si eum secum haberet 13, aliquam occasionem sui daret opprimendi 14, navem ei triremem dedit, qua Corinthum 15 deveheretur, ostendens 16, se id utriusque facere causa, ne, cum inter se timerent 17, alteruter 18 alterum praeoccuparet 19. Id cum factum multi indignarentur 20, magnaeque esset invidiae 21.

---

qui opponeretur Platonis consiliis. 1 Idcirco operam dabat, ut pristini mores retinerentur. 2 Historice enarrata. 3 Factus, compositus; ille in deperditis numerandus. 4 De cujus ingenio, industria, et moribus Val. Max. 8. 7 ext. 3. 5 Tanta doctrinae vis fuit, tanta dulcedo eloquentiae. 6 Eo suadendo perduxerit. 7 Ita apud Svet. Augustus cap. 28 de reddenda rep. bis cogitavit. 8 Consilio proposito, cum jam aliquandiu lentus, aequiusque imperasset. 9 Instigatoris tyrannici. 10 Επιταταμως pro longe, multo, aut paulo. 11 Ad ingenium mox rediit, et in majorem rabiem conversus est. 12 i. e. quod Dion se esset ingeniosior etc. 13 In suo convictu. 14 Ne se labefactaret. 15 Quae est clarissima in Peloponneso civitas. 16 Prae se ferens, causam afferens. 17 Cum mutuo essent suspecti, et alter ab altero vereretur insidias. 18 Vel Dionysius, vel Dion. 19 Insidiis tolleret. 20 Inique ferrent. 21 Cum peperisset invidiam.

tyranno, Dionysius omnia quae moveri poterant, Dionis 1 in naves imposuit, ad eumque misit. Sic enim existimari volebat 2: Id se non odio hominis, sed suae salutis 3 fecisse causa. Postea vero quam 4 audivit, eum in Peloponneso manum 5 comparare, sibique bellum facere 6 conari, Areten Dionis uxorem alii 7 nuptum dedit: filiumque 8 ejus sic educari jussit, ut indulgendo 9 turpissimis imbueretur cupiditatibus 10. Nam puero, priusquam pubes esset 11, scorta adducebantur: vino epulisque obruebatur; neque ullum tempus sobrio relinquebatur 12. Is usque eo vitae 13 statum commutatum 14 ferre non potuit, postquam in patriam rediit pater (namque appositi erant custodes 15, qui eum a pristino victu

---

1 Omnem ejus suppellectilem, conf. 22 8. 2 Hanc speciem prae se ferebat. 3 Ut esse tutior. 4 Elegans Tmesis, aliter 1 6 4. et 25 2 1. 5 Exercitum, copias, conf. 1 5 1 4 1 2 etc. 6 Inferre, movere adversus se. Eadem phrasis 17 2 1, quae Senecae epist. 114 minus placet, nec tamen illam erubuit Cic. pro Mil. 2. 23 etc. Liv. 4 38. Tac. A. 3 18 1. 7 Nempe Timocrati familiari suo; sed invitam, ut Plut. scribit. Sic Saul Micholem Davidis alii locavit, 1 Reg. 25. 8 Aretaeum, vel, ut aliis placet, Hipparinum. 9 Per indulgentiam et licentiam, qua omnes deteriores reddimur. 10 Voluptatibus animum ac corpus debilitantibus. Ingens hoc flagitium dominationis, liberos perdere. Simile quid de Gelonis filio Aristot. Pol. 5 19. de Caligula Svet. c. 11. adde Just. 1 7 12 cum not. Berneg. 11 Antequam pubertatis annos ingrederetur. 12 Multis ergo modis ad luxuriam incitatus et corruptus est. 13 Mollis et dissolutae. 14 Alium vivendi morem et disciplinam. 15 Lasciviae et luxuriae correctores. Sic M. Aurelius Imp. Commodo filio novem dedit magistros: sed huic plusquam novem millia fuere vitiorum, v. Aut. de Guevar. Horol. Princ. 2 44.

1 deducerent) 2 ut se e superiore parte aedium dejecerit, atque ita interierit 3. Sed illuc 4 revertor.

V. Postquam Corinthum pervenit Dion, et eodem perfugit 5 Heraclides ab eodem expulsus Dionysio, qui praefectus fuerat equitum, omni ratione bellum comparare 6 caeperunt. Sed non multum proficiebant 7, quod multorum annorum tyrannis 8 magnarum opum putabatur 9; quam ob causam pauci 10 ad societatem periculi perducebantur. Sed Dion, fretus non tam suis copiis quam odio tyranni 11, maximo animo 12, duabus onerariis 13 navibus, quinquaginta annorum 14 imperium, munitum 15 quingentis longis navibus, decem equitum, centumque peditum millibus, profectus oppugnatum 16, quod omnibus gentibus admirabile est visum, adeo facile perculit 17, ut post diem tertium, quam Siciliam attigerat 18,

---

1 Vitae genere, ratione, statu; ut ipse auctor explicat. 2 Abstraherent et ad meliorem frugem revocarent. 3 Maluit vita carere, quam prava consuetudine. 4 Ad id quod coepi dicere. 5 Contulit se. 6 Parare, instruere, moliri. 7 Successus et effectus erat modicus. 8 Quae tot annis suum statum firmaverat, roboraveratque. 9 Dionysius certe major dicebat, se relinquere filio tyrannidem vinculis adamantinis vinctam, v. Ælian 6 12. 10 Ex mille exulibus Syracusanis tantum XXV. se Dioni adsociarunt. 11 Quod noverat, exosum esse Tyranni imperium, ac propterea populum ad se defecturum, uti et factum est. 12 Maxima fiducia sui et constantia. 13 Cujusmodi longis seu bellicis opponuntur. 14 Pater 38, filius 12 annos imperaverat. 15 Firmatum. 16 i. e. cum exiret ut oppugnaret. 17 Collabefecit, evertit. Sic *remp. percellere*. Tac. A. 2 39 1. 18 Eo pervenerat.

Syracusas 1 introierit. Ex quo intelligi potest, nullum esse imperium tutum, nisi benevolentia munitum 2. Eo tempore aberat Dionysius, et in Italia classem opperiebatur, adversariorum ratus neminem sine magnis copiis ad se venturum 3. Quae res eum fefellit 4; nam Dion his ipsis 5, qui sub adversarii fuerant potestate, regios spiritus 6 repressit 7, totiusque ejus partis Siciliae potitus est, quae sub Dionysii potestate fuerat: parique modo urbis Syracusarum 8, praeter arcem, et insulam adjunctam oppido 9. Eoque rem perduxit, ut talibus pactionibus 10 pacem tyrannus facere vellet 11: Siciliam Dion obtineret, Italiam 12 Dionysius, Syracusas Apollocrates 13, cui maximam fidem uni habebat Dion 14.

---

1 Metropolim regni. 2 Benevolentia fidelis est, vel ad perpetuitatem, v. Cic. off. 2 7. Phil. 2 44. Plin. Paneg. cap. 49 seqq. Curt. 8 11. Sallust. de rep. 3. 3 Suum regnum appetiturum. 4 Contra opinionem cecidit. 5 Praefectis scil. ad se deficientibus. 6 Ferociam, superbiam, praesidentiam, arrogantiam regiae magnitudinis. Caes. B. G. 1 33 *tantos sibi spiritus, tantam arrogantiam sumserat.* 7 Contudit, perculit metu. 8 Scil. potitus est. Constitit illa civitas ex quatuor oppidis seu partibus, quarum prima dicebatur *Insula*, altera *Arcadina*, tertia *Tyche* a fano fortunae, quarta *Neapolis*, v. Cluct. Sic. ant. 1 12. 9 Ubi Apollocrates aliquandiu restitit. 10 Conditionibus, legibus. 11 Primum statim pacem petiit, et dimidiam partem regni obtulit. 12 Scil. inferiorem, ut Calabriam et alias regiones, quas Tyranni subjugarant. 13 Filius Tyranni natu maximus, cui a patre arcem tuendam traditam eripuit Dion; sed mox pace inita ei totam concessit urbem. 14 Nihil me movet, ut cum Lambino hic substituam *Dionysium*, cum potius Dioni res fuerit cum reconciliato Apollocrate.

VI. Has tam prosperas, tamque inopinatas res 1 consecuta est subita commutatio 2; quod fortuna sua mobilitate 3 quem paulo ante extulerat 4, demergere est adorta 5: primum in filio, de quo commemoravi supra 6, suam vim exercuit 7. Nam cum uxorem reduxisset 8, quae alii fuerat tradita, filiumque vellet revocare 9 ad virtutem a perdita 10 luxuria, accepit gravissimum parens vulnus 11 morte filii: deinde orta dissensione 12 inter eum, et Heraclidem; qui quidem Dioni principatum 13 non concedens, factionem 14 comparavit. Neque is 15 minus valebat 16 apud optimates; quorum consensu praeerat classi, cum Dion exercitum pedestrem teneret 17. Non tulit hoc animo aequo 18 Dion, et versum illum Homeri retulit 19 ex secunda rhapso-

---

1 Felicitatem spe uberiorem. 2 Sc. sortis adversae. 3 Inconstantia, varietate. 4 Ab exilio ad summa evexerat fastigia. 5 Deprimere aggressa est, voluit iterum infelicem reddere. 6 Paulo ante c. 4 4 3 5. 7 Crudelis fuit fortuna, saeviit. 8 De integro veluti duxisset, integre Svet. Dom. c. 8 *ob reductam in matrimonium uxorem*. Tac. A. 12 8 2 dixit: *rursus assumere uxorem*, et alibi *revocare*, A. 14 60 6. 9 Deducere appositis custodibus. 10 Extrema, intendit vituperium probrose. 11 Conf. 14 6 1 dolor et luctus, quem parentes liberi, mariti invicem ex calamitatibus ac mortibus suorum percipiunt, vulneribus comparatur frequentissime, ut apud Tac. Agr. 7 1. et c. 28 6. Val. Max. 5 10 ext. 1. Plin. Epist. 8 5. 12 Æmulatio. 13 Primum in rep. locum, quod solus imperaret. 14 Studia, partes, consensum ac conjunctionem hominum male affectorum, amicitia est inter bonos, factio inter malos. 15 Heraclides. 16 Auctoritatem obtinebat. 17 Praefectus esset peditatus et equitatus. 18 i. e. impatienter tulit, indoluit. 19 Recitavit, usurpavit sermone.

dia 1; in quo haec sententia est: Non posse bene geri rempublicam multorum imperiis 2. Quod dictum magna invidia consecuta est 3; namque aperuisse 4 videbatur, se omnia in sua potestate esse velle 5. Hanc 6 ille non lenire obsequio 7, sed acerbitate opprimere 8 studuit 9, Heraclidemque, cum Siracusas venisset, interficiendum curavit. 10.

VII. Quod factum omnibus maximum timorem injecit 11; nemo enim illo interfecto se tutum putabat 12. Ille autem adversario 13 remoto, licentius 14 eorum bona, quos sciebat adversus se sensisse 15, militibus dispertivit. Quibus divisis, cum quotidiani maximi fierent sumtus 16, celeriter pecunia deesse coepit:

---

1 i. e. ex secundo libro Iliados. Nam ita vocantur ejus Poetae libri. Pollux 4 7 inter nomina poematum ῥαψῳδίαν ponit. Adde Suidam in hac voce, et Salmas. Exerc. Plin. p. 867. itemque Scalig. Poet. 1 41. 2 Lib. 2 205 ουκ αγαθον πολυκοιρανιη, εις κοιρανος εστω εις βασιλευς. Hujusmodi versus Homericos in ore ferebant subinde veteres, his judicia sua de rebus, sermonesque serios ac jocosos efferebant: conf. Svet. Cal. 22, Com. 11. Cic. Off. 1 8. 3 Excepit, odiosum fuit. 4 Declarasse, ostendisse. 5 Quod ad Monarchiam adspiraret. 6 Invidiam scil. 7 Mitigare civilitate, comitate, indulgentia. 8 Vi et rigore extinguere. Cic. ad Q. Fr. 1 1 *Si implacabiles iracundiae sunt, summa acerbitas est.* Similiter usi Caes. B. G. 1 32. Liv. 44 40. 9 Allaboravit. 10 Permisit iis, quos dudum cum interficere cupientes prohibuerat. 11 Attulit, dedit. 12 Omnes ad se quoque gradum fieri opinabantur. 13 Eo, qui factionem comparabat, aemulo. 14 Per licentiam et vim dominationis. Namque ea, quae in Dionysio erat persecutus, sui immemor, jam committebat. 15 Diversae factionis fuisse. 16 Per largitionem, quae non habet fundum.

neque quo manus porrigeret, suppetebat 1, nisi in amicorum possessiones 2. Id ejusmodi erat, ut cum milites reconciliasset, amitteret optimates 3. Quarum rerum cura frangebatur 4; et insuetus male audiendi 5, non aequo animo ferebat, de se ab his male existimari 6, quorum paullo ante in coelum fuerat elatus laudibus. Vulgus autem offensa 7 in eum militum voluntate, liberius loquebatur, et tyrannum non ferendum 8 dictitabat 9.

VIII. Haec ille intuens 10, cum quemadmodum sedaret 11, nesciret, et quorsum evaderent 12, timeret; Callicrates 13 quidam, civis Atheniensis, qui simul cum eo ex Peloponneso in Siciliam venerat, homo et callidus, et ad fraudem acutus 14, sine ulla religione ac fide 15, adit ad Dionem,

---

1 Non erat unde raperet, nihil supererat, Curt. 7 8 10. *Jam etiam ad pecora nostra avaras et insatiabiles manus porrigis.* 2 Bona, opes. 3 Eorum favorem. Subjectum ponitur pro Adjuncto. 4 Angebatur vehementer, aegritudinem animi sentiebat. Sic *casu alicujus frangi*, Svet. Aug. c. 65. 5 Non expertus ante sinistre de se opinantes. Sic *insuetus contumeliae*, Cic. ad Att. 2 11. 6 Per sermones sequiores. Ut apud Sen. Epist. 11, et de ira 3 22. Auctorem Dialogi de caus. corr. eloq. c. 13. et Macrob. Sat. 2 4. Ita *bene de aliquo existimare* apud Cic. ad fam. 16 4. Sic Svet. Aug. 51. et Cal. 27. *opinari de aliquo male*: v. Bernegg. ad Justin. 13 5 8. 7 Infensa, infesta, abalienata. 8 Sed tollendum e medio. 9 Increpabat. 10 Considerans, ut 12 14. 11 Leniret, reprimeret. 12 In quod magnum malum evenirent, quem eventum sint habitura haec negotia, seu istae res. 13 Alii Auctores *Calippum* vocant. 14 Pseudopoliticus, v. Lips. Pol. 2 4 12. 15 Qui nec fas, nec jus, nec divina, nec humana curaret; tam impius, ut jurejurando falleret.

et ait: eum in magno periculo esse, propter offensionem 1 populi, et odium militum: quod nullo modo evitare posset, nisi alicui suorum negotium daret, qui se simularet illi 2 inimicum; quem si invenisset idoneum, facile omnium animos cogniturum, adversariosque sublaturum, quod inimici ejus dissidenti 3 suos sensus 4 aperturi forent. Tali consilio probato, excipit has partes 5 ipse Callicrates, et se armat 6 imprudentia Dionis: ad eum interficiendum socios conquirit 7, adversarios ejus convenit, conjurationem 8 confirmat. Res, multis consciis quae gereretur, elata 9 refertur ad Aristomachen sororem Dionis, uxoremque Areten. Illae timore perterritae, conveniunt 10 cujus de periculo 11 timebant. At ille negat, a Callicrate fieri sibi insidias, sed illa quae agerentur fieri praecepto 12 suo. Mulieres 13 nihilo secius Callicratem in aedem Proserpinae 14 deducunt, ac jurare cogunt, ni-

---

1 Iram, indignationem, malevolentiam. 2 Dioni. 3 Qui se simularet ab eo dissidere. 4 Cogitata animi, consilia, propositum. Simili fere usus Augustus, Svet. c. 15. et Latinus Tatiaris, Tac. A. 4 63 5. Simulatam per amicitiam periit quoque Datames, inf. 14 10 s. 5 In se suscipit negotium. Translatio est a scena, sive histrionibus, qui aliorum partes agunt. 6 Robur mutuatur ab alterius imprudentia, qui nesciebat, tam profunde impium illum futurum. 7 Quos adsciscat. 8 Conspirationem, συνημοσιαν. 9 Efferri dicitur de arcano evulgato. Sic Caes. B. G. 1 46, *in vulgus militum elatum est*. Ter. Phorm. 5 7 65, *peccatum elatum foras*. 10 Scil. eum, vel ejus causa. 11 Scil. vitae et salutis. 12 Monito, jussu. 13 Aristomache, et Arete. 14 Haec Dea prae ceteris apud Siculos colebatur, quod ibi nupta erat, et maximum erat juramentum, quod in aede ejus fiebat.

hil 1 ab illo periculi fore Dioni. Ille hac religione 2 non modo ab incoepto 3 non deterritus, sed ad maturandum 4 concitatus est, verens ne prius consilium aperiretur suum, quam conata 5 perfecisset.

IX. Hac mente 6 proximo die festo 7, cum a conventu remotum se Dion domi teneret 8, atque in conclavi edito 9 recubuisset; consciis 10 loca munitiora oppidi tradidit, domum custodibus sepsit 11: a foribus, qui non discederent, certos 12 praefecit: navem triremem armatis ornat 13, Philocratique fratri suo tradit, eamque in portu agitari jubet, ut si 14 exercere remiges vellet; cogitans, si forte consiliis obstitisset 15 fortuna, ut haberet quo fugeret ad salutem 16. Suorum autem e numero Zacynthios 17 adolescentes quosdam elegit, cum

---

1 Indutum amictu Deae purpureo, et tenentem manu facem candentem. 2 Juramento hoc facto, vel obligatione per jusjurandum facta. 3 Conatu, proposito. 4 Tanto citius perficiendum. 5 Destinata. Sic Caes. B. G. 1 3, et Svet. Galb. c. 17. Lucr. 3 386 dixit, *conata patrare.* Accius apud Nonium et Vellej. 2 29 1, *exsequi.* Juv. Sat. 13, *peragere.* 6 Hoc consilio. 7 Sacro Proserpinae. Sic festo Nativitatis Domini Leo Armenius a conjuratis interfectus, v. Zonaras. 8 Cum neminem conveniret, sed ab operibus publicis quiescens domi remaneret. 9 Separatiori loco, in superori parte domus, v. Donat. ad Ter Eu. 3 5 3 5. 10 Conjuratis asseclis. 11 Circumdedit. 12 Destinatos peculiariter ad has res obeundas. 13 Instruit, navigationi parat. Hinc Caes. B. C. 3 14 naves dicit, *omni genere armorum ornatissimas,* et Lucr. 2 4 2, *classem ornatam armis.* 14 Ac si, quasi. Caes B. C. 3 24 eundem sensum extulit per causam exercendorum remigum. 15 Si propositum intervertisset. 16 Ubi a persequentibus tutus esset. 17 E Zacyntho profectos, maris Jonii insula, quae hodie *Zante.*

audacissimos, tum viribus maximis 1: hisque dat negotium 2, ut ad Dionem eant inermes, sic ut 3 conveniendi ejus gratia viderentur 4 venire. Hi propter notitiam 5 sunt intromissi. At illi, ut limen 6 ejus intrarunt, foribus obseratis 7, in lecto cubantem invadunt, colligant: fit strepitus, adeo ut exaudiri posset foris. Hic, sicut ante saepe dictum est, quam invisa sit singularis potentia 8, et miseranda vita 9 qui se metui quam amari malunt 10, cuivis facile intellectu fuit. Namque illi ipsi custodes, si propitia fuissent voluntate 11, foribus effractis servare eum potuissent, quod illi inermes 12, telum 13 foris flagitantes, vivum tenebant. Cui cum succurreret nemo, Lyco quidam Syracusanus per fenestras gladium dedit; quo Dion interfectus est 14.

X. Confecta caede, cum multitudo visendi 15 gratia introiisset, nonnulli ab insciis 16 pro noxiis 17 conciduntur 18. Nam celeri

---

1 Robustissimos. 2 Praecipit illis. 3 Ac si, ita ut. 4 Simulationem et speciem notat. 5 Familiaritatem. Notis illis facilis fuit aditus. 6 Conclave. Est Synecdoche partis pro toto. 7 Occlusus intus per seram. 8 Unius imperium; ubi unus dominari cupit, v. c. 5 3. 9 Scil eorum. 10 Contra Timoleon maluit se diligi, quam metui, 20 3 4. Sidonius l. 1 Ep. 2 de Theodorico Rege Gothorum: *timet timeri*. Praeclare Ennius: *quem metuunt, oderunt; quem quisque odit, periisse expetit*, Cic. Off. 2 7. 11 Si fuissent benevoli. 12 Tunicati, sine gladiis. 13 Id est gladium. 14 Plutarcho teste Calippus brevi post eodem pugione, quo Dionem percusserat, occisus fuit. 15 Videndi, spectandi. 16 Qui ignorabant veros caedis auctores. 17 Noxiorum loco, vice. 18 Magna et subita clades facta est.

rumore dilato 1, Dioni vim illatam 2, multi concurrerant, quibus tale facinus displicebat. Hi falsa 3 suspicione ducti, immerentes inermes 4, ut sceleratos 5 occidunt. Hujus de morte ut palam factum est, mirabiliter vulgi immutata est voluntas 6. Nam qui vivum eum tyrannum vocitarant, eumdem liberatorem 7 patriae, tyrannique expulsorem praedicabant 8. Sic subito misericordia odio successerat 9, ut eum suo sanguine, si possent, ab Acheronte 10 cuperent redimere. Itaque in urbe, celeberrimo loco 11,

---

1 i. e. cum rumor differretur, emanaret, dispergeretur. Ita Svet. Aug. 14. Idem in Jul. 13, *fama distulit*. Tacito absolute est, *differtur*. A. 3 12 6, et 4 25 5. Simili phrasi Ter. Heaut. Prol. 15, *differre rumores*, et Tac. A. 1 4 2. ac Petron. *differre quem rumoribus*. 2 Caedem ejus factam. Phrasi eadem, sed sensu paulo diverso usus Just. 18 7 8, *non tamen vim adferre religioni ausus est*. 3 Temeraria, iniqua. 4 Innoxios, insontes. 5 Ut noxios, qui caedem patrarint. 6 Calippus tamen principatum excepit, et menses tresdecim imperavit. 7 Ut liberatorem. 8 Inter elogia mortui; quales praedicationes est videre apud Tac. A. 2 73. Svet. Ott. 12. Herodot. in Comm. 3 11. et passim ap. alios. 9 *Virtutem incolumem odimus, sublatam ex oculis quaerimus invidi*, Horat. Od. 3 24. *Iram saepe misericordia retro egit*, Sen. de ira 1 16. conf. Curt. 9 1 1. 10 i. e. a sepulchro, a mortuis. *Acheron vel Acheruns* Poetis fluvius est apud inferos: poetica ergo phrasis videri potest, pro qua Cic. pro Marc. c. 6. et Liv. 26 32 est, *ab inferis excitare, existere*. Attamen Cic. post red. in Sen. cap. 10 dixit: *Metellos pene ex Acheronte excitatos*. 11 In foro, ubi et Graeci claros viros sepeliri soliti, v. Kirchman. de fun. 2 26.

elatus 1 publice 2, sepulchri monumento 3 donatus est. Diem obiit 4 circiter annos quinquaginta quinque natus 5, quartum post annum quam ex Peloponneso in Siciliam redierat.

---

1 Cum sepeliendus esset, v. not. 3 3 2. 2 Publico honore, sumptuque ita desiderium significabant. 3 Easdem voces, ne *sepulcri* superfluum putes, conjunxit Cic. Tusc. 1 14. 4 Idem quod *obiit diem supremum*, 1 7 6 etc. 5 Tot annos jam impleverat.

IPHICRATES.

ARGUMENTUM.

1. *Iphicrates nobilis disciplina militari.* 2 *Bellum gessit cum Thracibus: Lacedaemonios fugavit: Persarum conductitiis praefuit: Epaminondam retardavit.* 3 *Ejus dotes, et filii exprobratio de uxore barbara.*

I. Iphicrates 1 Atheniensis non tam 2 magnitudine rerum gestarum, quam disciplina militari nobilitatus est 3. Fuit enim talis dux, ut non solum aetatis suae cum primis 4 compararetur, sed ne de majoribus natu 5 quidem quisquam anteponeretur. Multum vero in bellum est versatus, saepe exercitibus praefuit, nusquam culpa male rem gessit 6, semper consilio 7 vicit. Tantumque eo valuit, ut multa in re militari partim nova at-

---

1 Vid. Diod. Sic. 13 seqq. Plutarch. passim. Xenoph. H. Gr. 4. Æschin. de fals. leg. et in Ctesiph. Aristot. Rhet. Athenaeus 4 12. Suidas, Polyaen. 2 24. et 3 9 25. Frontin. 2 4 7 1 5 24 1 6 3 2 1 5 s. 2 5 42 2 12 4 3 12 2 4 7 23. Just. 6 5 2. Sen. Controv. 6 5. 2 Quidam legunt: *non tam genere et magn. r. g.* Nam ipse Harmodio cuidam generis ignobilitatem exprobranti dixit: *Meum a me incipit genus, tuum autem in te desinit.* Aptis militi inventis calceis, cavillo adspersus est, ac si fuerit sutoris filius. 3 Clarus factus est ac celebris. Multa in Arist. Rhet. ex. ejus orationibus prolata indicant, cum et bonum fuisse Rhetorem. 4 Cum praecipuis ejus temporis. 5 De iis, qui superiori aetate vixerant. 6 Quod non vinceret in Ægypto, factum est culpa Pharnabazi, apud Dion. 15 43. 7 Prudentia.

tulerit 1, partim meliora fecerit. Namque ille pedestria 2 arma mulavit 3, cum ante illum imperatorem 4 maximis clypeis, brevibusque hastis, minutis 5 gladiis uterentur. Ille e contrario peltam 6 pro parma 7 fecit, a qua postea peltastae 8 pedites appellantur, ut ad motus, concursusque 9 essent leviores 10: hastae modum duplicavit 11, gladios longiores fecit. Idem genus loricarum mutavit, et pro ferreis atque aeneis linteas 12 dedit. Quo facto expeditiores 13 milites reddidit; nam pondere 14 detracto, quod aeque corpus tegeret, et leve esset, curavit 15.

II. Bellum cum Thracibus gessit 16: Seuthen socium Atheniensium 17 in regnum restituit. Apud Corinthum 18 tanta severita-

---

1 Invenerit, excogitaverit. 2 Quibus utuntur pedites. 3 Alia invenit pro prioribus. 4 Antequam ille esset imperator. 5 Brevioribus. 6 Scutum breve, v. Alex. ab Alex. 6 22. et expressas figuras apud Pier. Hierogl. 42. Lips. Anal. mil. Rom. 3 2. Manut. in quaesit. per epist. 6 part. 3. 7 Scuto majori. 8 Lactantio sunt *peltati*, conf. Rigalt. in Glossario tactico p. 143. 9 Bellantium scil. in praelio. 10 Magis expediti. Unde levioris armaturae pedites. 11 Magnitudine sesquialtera auxit, juxta Diod. 12 Sive *lineas*, tales Strabo. p. 106 Lusitanis, Herodotus 7 65 Assyriis, Svetonius Gal. cap. 19 Romanis adsignant. Hinc apud Silium 3 v. 272, *lino munire latus*: v. Lazius de Rep. Rom. 8 16. Quomodo confectae, ut ferro restiterint, disquirunt et Casaub. ad Svet. l. c. et Ferrarius de re vest. 24 11. 13 Minus impeditos ad dimicandum pondere armorum. 14 Scil. armaturae, sive loricarum. 15 Invenit, et efficere jussit. 16 Cum octo navibus eo missus. 17 De quo et supra 7 8 3. 18 Unde Corinthium bellum, gestum propter exsules a Spartanis cum Atheniensibus, Thebanis, et Argivis, v. infra 17 5 1.

te 1 exercitui praefuit, ut nullae unquam in Graecia neque 2 exercitatiores 3 copiae, neque magis dicto audientes 4 fuerint duci: in eamque consuetudinem adduxit 5, ut, cum praelii signum 6 ab imperatore esset datum, sine ducis opera 7 sic ordinatae consisterent 8, ut singulis 9 ab peritissimo imperatore dispositi viderentur 10. Hoc exercitu moram 11 Lacedaemoniorum intercepit 12: quod maxime tota 13 celebratum est 14 Graecia. Iterum eodem bello 15 omnes copias eorum fugavit; quo facto magnam adeptus est 16 gloriam. Cum Artaxerxes 17 Ægyptio regi 18 bellum inferre voluisset, Iphicratem ab Atheniensibus petivit ducem, quem praeficeret exercitui conducticio 19, cu-

---

1 Tam rigide leges militares observavit, v. Front. 3 12. 2 Duplex negatio in ejusmodi exemplis more Graecorum usurpatur, alias, *nullae vel exercit. vel magis* etc. 3 Quos nunquam passus est ociari. 4 i.e. obedientes. 5 Ita eos consuefecit. 6 Quo conspecto alias dimicandi initium fieri solet, v. Lips. Mil. Rom. 4 22. 7 Nullo duce ordinante. 8 In acie starent, acie instructa adessent. 9 Scil. milites. 10 Servatis nempe ordinibus. De simili Macedonum disciplina Curt. 3 2 14. 11 Μορα sive *μοιρα*, a *μειρο* partior, est pars vel portio exercitus Laconici, manus, cohors, multitudo quingentorum vel 700 vel 900, v. Cragius de rep. Lac. 4 4. et Meurs. lect. Attic. 1 16, quid ni moratores huc referas ex Curt. 4 10 10. 12 h. e. incautam, ac imparatam occupavit. Sed quia alii auctores cohortem eam occisam ajunt, praeferas forte *interfecit.* 13 Pro *in tota*, vel *a tota.* 14 Fama nimirum, ut est 12 1 3. Sic. Cic. pro Dom. et pro Cluent. *omnium sermone celebratam.* 15 Corintho. 16 Habuit, consecutus est. 17 Mnemon cognomine, Rex Persarum. 18 Acori, v. Diod. 15. 19 Qui ex peregrinis constat, et mercede conducitur; mercenario, uti est 20 1 3.

jus numerus duodecim millium fuit. Quem quidem sic omni disciplina militari 1 erudivit, ut, quemadmodum quondam Fabiani 2 milites Romani appellati sunt, sic Iphicratenses apud Graecos in summa laude fuerint 3. Idem subsidio 4 Lacedaemoniis profectus, Epaminondae 5 retardavit impetus 6. Nam nisi ejus adventus appropinquasset 7, non prius Thebani Sparta abscessissent 8, quam captam incendio delessent 9.

III. Fuit autem et animo magno, et corpore, imperatoriaque forma 10; ut ipso aspectu cuivis injiceret 11 admirationem sui 12: sed in labore remissus 13 nimis, parumque patiens, ut Theopompus 14 memoriae prodidit. Bonus vero civis 15, fideque magna 16; quod cum in aliis rebus declaraverit 17, tum maxime in Amyntae Macedo-

---

1 De qua οπλοδιδασκαλια Veget. 1. 13. etc. et Herm. Hugo de mil. equ. 3. 1. 2 Per Antonomasiam pro praestantissimis. Respicit autem auctor vel ad 300 Fabios, vel ad milites Q. Fabii Maxim. in bello Punico. 3 Summe fuerint laudati. 4 Ad subsidium ferendum post Leuctricam pugnam. 5 Qui Thebanorum Dux erat. 6 Retudit hostis urgentis vim, et incursus. 7 Nisi cito advenisset Iphicrates. 8 Decessissent omissa oppugnatione. 9 Pro *delevissent*, conf. 2 4 1. 10 *Ea corporis magnitudine, ut dignus videretur imperio*, uti de Celso loquitur Treb. Pollio, *quae dignitas foris longe lateque principem ostentat*, ut de Trajano Plin. Paneg. c. 4. Dioni egregia voce σεμνοπρεπεις τεπρετοντε dicitur. 11 Eleganter pro excitaret. Sic dicimus injicere timorem, spem, suspicionem. 12 Venerationem, cultum, reverentiam. 13 Laxus, languidus, conf. de Alcibiade 7 1 4. 14 De quo supra 7 11 1. 15 Significanter de eo, qui societatis, status, habitusque civilis amans officiis civilibus servit. 16 Vir admodum fidelis. 17 Ejus rei documenta dedit.

nis 1 liberis tuendis 2. Namque Eurydice 3, mater Perdiccae et Philippi, cum his duobus pueris, Amynta mortuo, ad Iphicratem confugit 4, ejusque opibus 5 defensa est. Vixit ad senectutem, placatis 6 in se suorum civium animis 7. Caussam capitis semel dixit 8 bello sociali 9 simul cum Timotheo 10, eoque judicio est absolutus 11. Menesthea filium reliquit ex Thressa 12 natum, Coti 13 regis filia. Is cum interrogaretur, utrum pluris patrem, matremne 14 faceret 15: matrem, inquit. Id cum omnibus mirum videretur 16; at ille, merito, inquit, facio; nam pater, quantum in se fuit 17, Thracem me genuit 18; contra ea mater Atheniensem 19.

---

1 Regi, cujus filius Philippus pater Alexandri M. v. Just. 7 4. 2 Defendendis. 3 Vidua a Pausania regni invasore agitata. 4 Se et filios in fidem Iphicratis, cum Imperio tum ad Amphipolim missi, tradidit. 5 Auxilio, patrocinio. Sic *opibus alicujus in calamitate tegi*, Caes. l. c. 3 103. 6 Benevolis, ita Tac. H. 1 31 7. 7 Quos nunquam offendit. 8 Accusatus proditionis se defendit, in judicio capitali pro se verba fecit. 9 Quod Athenienses gesserant cum iis, qui a societate defecerant, Byzantiis, Chiis, Rhodiis, et Cois, conf. 12 4 1. 10 Qui damnatus est, v. inf. 133 4. 11 Quo stratagemate, refert Polyaen. 3 9 25. 12 Thracia foemina. Hinc emendandus Sen. de tranqu. 2 18, *Iphicrates* (potius Iphicratis F.) *cui mater barbara, et Thressa objiciebatur, respondit, et Deorum matrem Idaeam esse.* 13 Pro graeca terminatione *Cotyes* v. not. ad 2 1. 1, Coty bellum gerenti cum Thracibus dedit filiam. 14 Pro *an matrem*. 15 Æstimaret. 16 Propter mulierum exterarum comtemtum apud Graecos. 17 Quantum potuit, cujus solius ea culpa est. 18 Quia a Barbaris uxorem duxit. 19 Scil. me genuit, quia illa nupsit Atheniensi.

XII.

CHABRIAS.

ARGUMENTUM.

1. *Chabrias novo pugnandi invento gloriam adeptus est.* 2 *Res ejus cum Nectanebo Ægyptio, Evagora Cyprio etc.* 3 *Revocatur ex Ægypto domum; propter invidiam abest.* 4 *Periit bello, desertus a suis.*

1 Chabrias 1 Atheniensis. Hic quoque in summis 2 habitus est 3 ducibus, resque multas memoria dignas gessit. Sed ex his elucet maxime 4 inventum 5 ejus in praelio, quod apud Thebas fecit 6, cum Boeotiis subsidio venisset 7. Namque in eo 8 victoria fidente 9 summo duce Agesilao, fugatis jam ab eo 10 conducticiis catervis 11, reliquam phalangem 12 loco vetuit cedere 13, obnixoque genu scuto 14, projectaque 15 hasta, impetum excipere 16 hostium docuit. Id

---

1 v. Xenoph. H. Gr. 4. et 5. Diod. Sic. 15. et 16. Plutarch. in Phoc. Demosth. contra Leptin. Athenaeus 12. Polyaen. 3 11. Frontin. 1 4 14. et 1 12 12. 2 i. e. summos: *summi* dicuntur non tam loci fastigio, quam commendatione imperatoriae virtutis, conf. v. 2 3 Reputatus, positus. 4 Illud potissimum et ad gloriam illustre est. 5 ευρημα consilium, stratagema. 6 Sic pugnam facere 10 5 2. 7 Adversus Lacedaemonios. 8 Scil. praelio, sive bello. 9 i. e. de victoria tanquam certa fiduciam habente. 10 Sc. Agesilao, qui ulteriorem sibi victoriam promittebat ex aliquali successu. 11 Mercenariis militibus, qui ferme delectui domestico opponuntur. 12 Aciem. 13 Scil. in praelio. 14 Obfirmato ad scutum, vel clypeo ad genu firmiter acclinato. 15 Porrecta vel erecta adversus incurrentes. 16 Hostibus incurrentibus se objicere.

novum 1 Agesilaus intuens 2, progredi non est ausus, suosque jam incurrentes 3 tuba revocavit 4. Hoc usque eo 5 in Graecia 6 fama celebratum est, ut illo statu 7 Chabrias sibi statuam fieri voluerit. Quae publice ei ab Atheniensibus in foro constituta est 8. Ex quo factum est, ut postea athletae, ceterique artifices his statibus 9 in statuis ponendis uterentur, in quibus 10 victoriam 11 essent adepti.

II. Chabrias autem multa in Europa bella administravit 12, cum dux Atheniensium esset. Multa in Ægypto sua sponte 13 gessit; nam Nectanebum adjutum 14 profectus, regnum ei constituit 15. Fecit idem Cypri 16, sed publice 17 ab Atheniensibus Evagorae 18 adjutor 19 datus; neque prius inde discessit, quam totam insulam 20 bello devinceret; qua ex re Athenienses magnam gloriam sunt adepti. Interim bellum inter Ægyptios 21 et Persas conflatum est 22: et Athe-

---

1 Hanc rem novam, et inusitatam. 2 Animadvertens. 3 In hostem impetum facientes. Sic Curt. 9 5 8. Flor. 1 9 7 etc. 4 Inhibuit signo dato. 5 Pro *adeo*. 6 Pro *in tota Graecia*, uti Praef. 5, et 11 2 3. 7 In illo corporis habitu, et figura. 8 Posita est in praemium virtutis, et meritorum. 9 Positionibus, quas vulgo posituras vocant. 10 Aliis est *cum*. 11 Magnam prae aliis gloriam. 12 Gessit tamquam Dux. 13 Privato officio, non publica auctoritate. 14 Ut adjuvaret eum. Ceterum alii Tacho, seu, ut Polyaenus vocat, Thamo, non Nectanebo Chabriam adfuisse scribunt. 15 Stabilivit. 16 Pro *in Cypro*. 17 Non sua sponte, ut antea. 18 Regi, vel regulo Cypri Salaminio. 19 Collega belli gerendi. 20 Cyprum. 21 Qui defecerant a Persis. 22 Conf. 18 3 1. Sic locuti Hirtius de B. G. 8 6. et de B. Alex. c. 1. Vellej 2 55 2. et Cic. Phil. 2.

nienses cum Artaxerxe societatem habebant, Lacedaemonii cum Ægyptiis: a quibus magnas praedas Agesilaus rex eorum faciebat 1. Id intuens 2 Chabrias, cum in re nulla Agesilao cederet, sua sponte 3 eos adjutum profectus, Ægyptiae classi praefuit: pedestribus copiis 4 Agesilaus.

III. Tum praefecti regis Persiae legatos miserunt Athenas questum 5, quod Chabrias adversum regem bellum gereret cum Ægyptiis. Athenienses diem certam Chabriae praestituerunt 6, quam ante domum nisi redisset, capitis se illum damnaturos denunciarunt 7. Hoc ille nuntio 8 Athenas rediit, neque ibi diutius est moratus quam fuit necesse 9. Non enim libenter erat 10 ante oculos civium suorum, quod et vivebat laute 11, et indulgebat sibi liberalius 12, quam ut invidiam vulgi posset effugere. Est enim hoc commune 13 vitium in magnis liberisque 14 civitatibus, ut invidia 15 gloriae comes sit 16;

1 Sic et Cic. 3 in Ver. c. 50 loquitur. Usitatius est, *praedas agere*, *cogere*. Sed hic *facere praedas* idem esse videtur ac *multis muneribus donari*, v. 17 8 6. 2 Considerans. 3 Injussu populi, uti modo §. 1. 4 Equitatui, et peditatui, conf. 9 1 1. 5 Ut renunciarent et quererentur. 6 Praefiniverunt. Eadem elegantia Cic. pro Quint. c. 9. *cui tempus praestituere*; et in Ver. cap. 59, *diem praestituere operi faciundo*. 7 Cum imperio et severitate edixerunt. Sic. Curt. 7 7 25 etc. 8 Postquam haec comperisset. 9 Necessarium criminis purgandi causa. 10 Versabatur. Secretum et secessum quaerebat. Eodem animo Tiberius Capreas petiit, Tac. A. 4 67 1. et 6 10 2. 11 Splendide. 12 Curarum laxamenta amabat abundantius, conf. de aliis ducibus, delicias haud ita reformidantibus, Cael. Rhodig. lect. ant. 9 11. 13 Universale. 14 Ubi omnes cives ejusdem libertatis sunt. 15 Qua invidetur. *Vitium parvis magnisque civitatibus commune, ignorantia recti et invidia*, Tac. Agr. 1 1. 16 *Assidua eminentis fortunae comes invidia*.

et libenter de his detrahant 1, quos eminere 2 videant altius: neque animo aequo pauperes 3 alienam opulentium 4 intuentur fortunam. Itaque Chabrias, quod ei licebat 5, plurimum 6 aberat. Neque vero solus ille aberat Athenis libenter, sed omnes fere principes fecerunt idem: quod tantum se ab invidia putabant absuturos 7, quantum a conspectu suorum recessissent 8. Itaque Conon 9 plurimum Cypri vixit, Iphicrates in Thracia, Timotheus Lesbi, Chares in Sigaeo 10. Dissimilis quidem Chares eorum factis et moribus 11, sed tamen Athenis et honoratus et potens.

IV. Chabrias autem periit bello sociali 12 tali modo. Oppugnabant Athenienses Chium 13; erat in classe Chabrias privatus 14; sed omnes, qui in magistratu erant, auctoritate

---

altissimisque adhaeret, Vell. 1 9 6. *Numquam eminentiae invidia carent*, Ib. 2 40 5. 1 Per invidiosam et obtrectatoriam depressionem, ita Cic. pro Rabir. c. 7. *quo facilius de hoc senatu detrahere possitis.* Paulo ante dixerat, *in invidiam vocatis.* Ap. eundem Q. Frater: *Qui se detrahere volunt.* Amm. Marcell. 30 29, *de fortibus detrahebat*, conf. infra 20 5 3. et Tac. H. 2 20 4. 2 Attolli honoribus, potentia. 3 Vulgus. Sallust. Catil. 17 *Semper in civitate, quibus opes nullae sunt, bonis invident.* 4 Ausonio etiam usurpatam vocem Lambinus comparat illi, quod veteres dixerunt, *violens et violentus.* 5 Quantum fieri poterat. 6 i. e. saepissime, plerumque, maximam partem. Ter. Ph. 1 4 17, *domum ire pergam, ibi plurimum est.* 7 Se esse remotos ab obtrectationibus invidorum: aliis est *absuturos* vel *futuros*. 8 A patria fuissent absentes. 9 Haec omnia ex Theopompi Hist. Philip. XIII. ad verbum descripta citantur ab Athenaeo 12 8. 10 Promontorio ad Trojam. 11 Quia tardus fuit in rebus agendis, et effusus in deliciis. 12 De quo supra 11 3 3. 13 Quae est una ex quatuor sociis civitatibus, quae defecerant. 14 Qui jam erat sine imperio, opponitur iis, qui erant in magistratu. Aliis cum

anteibat, eumque magis milites, quam 1 qui praeerant, aspiciebant 2. Quae res ei maturavit 3 mortem. Nam dum primus studet 4 portum intrare, et gubernatorem 5 jubet eo 6 dirigere navem, ipse sibi perniciei fuit. Cum enim eo penetrasset 7, ceterae non sunt secutae. Quo facto circumfusus 8 hostium concursu, cum fortissime pugnaret, navis rostro 9 percussa coepit sidere 10. Hinc cum refugere posset 11, si se in mare dejecisset, quod suberat 12 classis Atheniensium, quae exciperet natantem 13, perire maluit, quam armis abjectis 14 navem relinquere, in qua fuerat vectus. Id ceteri facere noluerunt, qui nando in tutum pervenerunt 15. At ille praestare 16 honestam mortem existimans turpi vitae, cominus pugnans telis hostium interfectus est.

Charete dux belli fuisse dicitur. 1 Subintellige *eos*; ut 10 9 5. 2 Reverebantur, honorabant. *Aspectare* dixit Tac. A. 14 1. sic *intueri*, Liv. 37 54. Est Metonymia, effectus pro causa. 3 Acceleravit. 4 Festinat; in periculis adeundis calidior quam callidior et cautior, in aliis segnis et tardus, ut refert Plut. in vita Phoc. 5 Scil. navis, propria nauticae rei vox, Scheffer. de milit. nav. 4 6. 6 Scil. in portum. 7 Intrasset, devenisset non sine difficultate et periculo. 8 Circumdatus, undique cinctus. 9 Parte anteriori a prora prominente. 10 Subsidere, mergi, obrui undis. Apud Sen. Suas. 4, *jam sidere limo navigia etc.* 11 Si legas cum nonnullis *non posset*, necesse est, ut pro *si* sequatur *nisi*. 12 Non procul aberat. 13 Scil. Chabriam et comites; alii *natantis* legunt. 14 Id quod flagitium putatur militare, vid. de hoc more Sen. de Benef. 5 3. Godescalcus in Vegetii 214. Bernegg. qu. Misc. 29. ac not. in Just. 33 23. 15 Excepti a suis. 16 Antecellere. Tac. Agr. 33 11, *Et honesta mors turpi vita potior, et incolumitas ac decus eodem loco sita sunt.*

XIII.

TIMOTHEUS.

ARGUMENTUM.

1. *Timotheus describitur. Ejus res gestae.* 2 *Victis Lacedaemoniis ei statua posita.* 3 *Senex Menestheo in consilium datus, accusatus, damnatus.* 4 *Filius muros reficere cogitur. Fides Jasonis.*

I. Timotheus 1 Cononis filius 2 Atheniensis. Hic a patre acceptam gloriam 3 multis auxit virtutibus 4. Fuit enim disertus 5, impiger, laboriosus, rei militaris peritus, neque minus civitatis regendae 6. Multa hujus sunt praeclare facta, sed haec maxime illustria. Olynthios et Byzantios 7 bello subegit. Samum 8 cepit; in qua oppugnanda superiori bello Athenienses mille et ducenta talenta 9 consumpserant 10. Hanc

---

1 v. Xenoph. 5 et 6. Diod. Sic. 15 et 16. Plutarc. in Syll. Suidas, Athaenaeus 13. Demosth. orat. περι των εν Χεορονησω. Ælian. var. H. 2 38. et 20 3 16. et 47 13 43 14 3. Polyaen. 3 10. Frontin. 1 12 11 2 5 47. Cic. Offic. 1 32. orat. 3 34. Tusc. 5 35. conf. supra 11 3 8. et 12 3 4. 2 Ex Thressa matre. 3 Scil. belli. 4 Scil. doctrinae et ingenii. v. Cic. Off. 1 12, rarum hoc est exemplum. Saepius ηρωων τεκνα πηματα, v. Juven. Sat. 8. Bernegg. ad Just. 20 1 18. 5 Institutus nempe ab Isocrate. 6 Scil. peritus fuit. *Excellentibus ingeniis, citius defuit ars, qua civem regant, quanquam hostem superent*, Liv. 2 43. conf. supra 2 6 1. 7 Principes olim urbes Thraciae fuerunt Byzantium ad Bosphorum, et Olynthus in finibus Macedoniae sitae. 8 Maris Jonii Insulam. 9 Septingenta viginti millia coronatorum, v. 15. 4 1. 10 Impenderant.

ille sine ulla publica impensa 1 populo restituit 2. Adversum Cotyn 3 bella gessit, ab eoque mille et ducenta talenta praedae 4 in publicum detulit 5. Cyzicum obsidione liberavit 6. Ariobarzani 7 simul cum Agesilao auxilio 8 profectus est, a quo 9 cum Laco 10 pecuniam numeratam accepisset, ille cives suos agro atque urbibus augeri 11 maluit, quam id sumere, cujus partem domum suam ferre 12 posset. Itaque accepit Crithonem 13 et Sestum 14.

II. Idem classi praefectus circumvehens 15 Peloponnesum, Laconicam 16 populatus, classem eorum fugavit. Corcyram 17 sub imperium Atheniensium redegit: sociosque idem adjunxit 18 Epirotas 19, Athamanas 20, Chao-

---

1 Ne cogerentur pecuniam sumere ex aerario publico, aut viritim conferre. 2 Per praedam de qua sequitur. 3 Regem Paphlagoniae, aut, uti ex 11 3 5 liquet, Thraciae, qui post. affinitatem cum Iphicrate, Atheniensibus non mansit fidelis. 4 Scil. factae, vel quam ab eo fecerat. 5 Ærario publico intulit. 6 Nec Diodorus 15 81 addit a quo hoste urbs fuerit obsessa. 7 Regis Persarum praefecto in Lydia etc. v. 14 2 4. 8 Ad auxilium ferendum. 9 Ariobarzane. 10 Agesilaus. 11 Locupletari, donari. 12 Conferre, in suum convertere. Eadem abstinentia fuit Curius in Aurel. Vict. Vit. Illustr. c. 30. et Mummius c. 60. 13 Urbem Hellesponti in Chersoneso Thracica, pro qua alii habent Erichtonem. 14 Urbem itidem ad Hellespontum Abydo objectam, Leandri et Heri amoribus nobilem. 15 Pro circumvectus, scil. classe. Sic dicitur equo vehens, pro equo vectus. Lambinus mallet *circumiens*. Sed alterum tuetur Salmas. ad Solin. p. 15. 16 Scil. regionem. 17 Insulam Jonicam ad seditionem maxime proclivem. 18 Fecit. 19 Epiri incolas. 20 Populos Ætoliae Epiro finitimae. v. Plin. 4 2.

nas 1, omnesque eas gentes, quae mare illud
adjacent 2. Quo facto Lacedaemonii de diutina
contentione destiterunt 3, et sua sponte Athe-
niensibus imperii maritimi principatum conces-
serunt 4, pacemque his legibus constituerunt 5,
ut Athenienses mari duces essent 6. Quae vi-
ctoria tantae fuit Atticis laetitiae, ut tum pri-
mum 7 arae Paci 8 publice sint factae, eique
deae pulvinar 9 sit institutum. Cujus laudis ut
memoria 10 maneret, Timotheo publice sta-
tuam 11 in foro posuerunt; qui honos huic
uni ante hoc tempus 12 contigit, ut cum pa-
tri populus statuam posuisset, filio quoque da-
ret. Sic juxta posita recens filii veterem patris
renovavit memoriam 13.

III. Hic cum esset magno natu 14, et ma-
gistratus gerere 15 desiisset, bello Athenienses
undique premi sunt coepti. Defecerat Samus

---

1 Populus ad Epiri partem, quae mare respicit. 2 i. e. maritimas: simili constructione Lucret. 5 545, *Usque adeo magni refert, quid quae adjacent res.* 3 Controversiam omiserunt. 4 Eos agnoverunt maris dominos. 5 Fecerunt. 6 Ut ipsi terra; id quod addit Diod. 15 67. 7 At Plutarchus in Conone tradit, aram Pacis esse positam post victoriam Cimonis ad Eurymedonta contra Persas. 8 Nam Ethnici πανσα δσυπο-ισοι praesertim τα νοητα virtutes, vitia etc. 9 Inter divinos honores pulvinaria sterni consueverunt in templis. Lambinus lectulos, in quibus Deorum statuae collocarentur, exponit. Donatus ad Svet. Caes. 76. interpretatur ea, quae super lectos stratos ad simulacra numinum sublevanda posita fuerint. 10 Gloriosa scil. 11 v. Meursii Cecropia c. 13. 12 Usque in hoc tempus. 13 Recordationem et famam. 14 Senex, aetate provectus. Sic Liv. 2 8. et 10 38. 15 Administrare.

1: descierat Hellespontus 2: Philippus jam tum valens 3 Macedo multa moliebatur 4: cui oppositus 5 Chares cum esset, non satis in eo praesidii 6 putabatur. Fit Menestheus praetor, filius Iphicratis, gener Timothei, et ut ad bellum proficiscatur, decernitur 7. Huic in consilium dantur 8 duo usu 9 et sapientia praestantes, quorum consilio uteretur 10, pater 11 et socer 12, quod in his tanta erat auctoritas, ut magna spes esset, per eos amissa posse recuperari 13. Hi cum Samum profecti essent, et eodem Chares 14, eorum 15 adventu cognito, cum suis copiis proficisceretur, ne quid absente se gestum videretur 16; accidit, cum ad insulam 17 appropinquarent, ut magna tempestas 18 oriretur: quam evitare duo veteres imperatores 19 utile arbitrati, suam classem suppresserunt 20. At ille 21 temeraria usus ratione 22, non cessit 23 ma-

---

1 i. e. Samii, sive incolae ejus insulae. 2 i. e. Populi ad Hellespontum. 3 Potens, et opibus ad oppressionem ceterarum invalescens. 4 Scil. dominationis consilio. 5 Opponi alicui eleganter dicitur is, qui suas in hostem curas intendere jubetur, si quid ab eo moveatur. 6 Roboris et fortitudinis, v. de Charete 12 3,4. 7 A senatu Atheniensi summa belli gerendi ei committitur. 8 Adjutores, seu consiliarii. 9 Experientia. 10 Scioppius haec verba superflua putat: Lambino et Bosio videntur επεξεγηια. 11 Iphicrates. 12 Timotheus. 13 Restitui, in bello denuo acquiri. 14 Imprudens, et ignavus. 15 Novorum ducum. 16 Ut partem gloriae sibi vindicare posset. 17 Diodorus 15 tradit ad Byzantium hoc contigisse. 18 Vis venti. 19 Iphicrates et Timotheus. 20 Represserunt, a cursu et progressu continuerunt. 21 Chares. 22 Modo et via agendi. 23 Non obsecutus est senioribus propter auctoritatem, qua pollebat.

jorum natu 1 auctoritati: et ut si 2 in sua navi 3 esset fortuna 4, quo contenderat 5, pervenit: eodemque ut sequerentur, ad Timotheum et Iphicratem nuntium misit 6. Hinc male re gesta, compluribus amissis navibus, eodem, unde erat profectus, se recepit 7, litterasque Athenas publice 8 misit, sibi proclive fuisse Samum capere, nisi a Timotheo et Iphicrate desertus esset. Ob eam rem in crimen vocabantur 9: populus 10 acer 11, suspicax, mobilis 12, adversarius 13, invidus etiam potentiae 14, domum revocat: accusantur proditionis. Hoc judicio damnatur Timotheus 15, lisque ejus aestimatur 16 centum talentis. Ille odio ingratae civitatis coactus, Chalcidem 17 se contulit.

IV. Hujus post mortem cum populus judi-

---

1 Imperatorum veterum, ut ipse Varro interpetratur apud Nonium, et Val. Max. 2 1 9, tamquam majores natu adolescentium communes patres essent. 2 Ac si, tamquam si. 3 Quidam legunt in sua manu, quod idem est ac in sua potestate, ac si ab ipso regeretur et ad arbitrium flecteretur. De Latone Vellej. 2 35 1, *fortunam semper in potestate sua habuit* 4 Tamquam de Dea ita loquuntur gentiles, cum illarum rerum, quae suas causas et interiores rationes hominibus non produnt, administrationem volunt innuere, sive eventum potius. 5 Cursum direxerat. 6 Sed noluerunt sequi. 7 Reversus est. 8 A republica noscendas. 9 Accusabantur, rei censebantur. Ov. de Pont. 4 14, *Inque novum crimen carmina nostra vocat.* 10 Locus memorabilis de ingenio multitudinis, quem illustrat ulterius Lips. Polit. 4 5. 11 Οζυόμος, irritabilis. 12 Inconstans, v. Curt. 4 10 7. 13 Hac voce notatur adversandi premendique superiores libido. 14 Qui viris principibus ob potentiam invidet. 15 Absoluto Iphicrate, uti est 11 3 3. 16 Ex aestimatione delicti multatur, v. 1 7 6. 17 Urbem Euboeae insulae, conf. 12 3 4.

cii sui poeniteret, mulctae 1 novem partes detraxit 2, et decem talenta 3 Cononem filium ejus, ad muri quamdam partem reficiendam, jussit dare. In quo fortunae varietas 4 est animadversa 5. Nam quos avus Conon muros ex hostium praeda patriae restituerat, eosdem nepos, cum summa ignominia familiae 6, ex sua re familiari 7 reficere coactus est. Timothei autem moderatae 8 sapientisque vitae, cum pleraque possimus proferre testimonia 9, uno erimus contenti; quod ex eo facile conjici poterit, quam charus suis fuerit. Cum Athenis adolescentulus causam diceret 10, non solum amici, privatique hospites 11 ad eum defendendum 12 convenerunt, sed etiam in eis Jason 13 tyrannus, qui illo tempore fuit omnium potentissimus. Hic cum in patria 14 sine satellitibus se tutum non arbitraretur 15, Athenas sine ullo praesidio 16 venit: tantique hospitem fecit

---

1 Pecuniae multatitiae. 2 Remisit, minuit mulctam his partibus. 3 6000 coronatos, v. 15 4 1. 4 In permutandis rerum prosperarum et adversarum eventibus, conf. 25 10 2. 5 Est observata. 6 Ex intentione malevolorum, qui duces de se optime meritos tam male tractarunt. 7 Suis sumtibus. 8 Civilitatis nomine, et bonitatis, quam alibi vocat. 9 Argumenta, indicia. 10 Cum accusatus se defenderet. 11 Qui nullius officiis praeerant. 12 Ut ei in judicio adessent. 13 Non Argonautarum ille princeps, sed Thessalorum tyrannus, occisus tandem a fratre Polydoro, quem vicissim frater Alexander sustulit, de quo 16 5 1. 14 Pheris in Thessalia, unde Pheraeus dictus, ubi se metui, quam diligi maluit. 15 Non ausus in publicum prodire, nisi armatis undequaque viris stipatus. 16 Sine satellitio, absque metu periculi, sine comitatu.

1, ut mallet se capitis periculum adire 2, quam Timotheo de fama dimicanti 3 deesse 4. Hunc adversus 5 tamen Timotheus postea populi jussu bellum gessit: patriaeque sanctiora jura quam hospitii esse duxit 6. Haec extrema fuit aetas 7 imperatorum Atheniensium, Iphicratis, Chabriae, Timothei: neque post illorum obitum quisquam dux in illa urbe fuit dignus memoria 8.

---

1 Æstimavit. 2 Venire in periculum. Sic saepe Curtius 4 15 21. et 25 4 16 20. 3 Disceptanti de causa judiciali, et existimatione honesti viri. 4 Eum non defendere. 5 Pro *adversus hunc*, per Anastrophen. 6 Respectu obligationis, cum quis patriae magis, quam hospiti obligetur. *Ajunt patriam amicitiae praeferendam esse*, v. Tull. ad fam. 10 28. *Privata beneficia a rebus publicis secreta sunt*, v. Justin. 51 7 5. 7 Hi ultimi fuerunt imperatores. 8 Αζοιμνημονευσος, celebrari dignus ad posteros, memorabilis.

XIV.
DATAMES.

ARGUMENTUM.

1 *Datames barbarorum clarissimus, bello Artaxerxis contra Cadusios, paternam provinciam, Ciliciae partem meruit.* 2 *Thyum vivum capit.* 3 *Captum insolito ornatu regi adducit. Copiis contra Ægyptios praeficitur.* 4. *Revocatus Aspim Cappadocem capit.* 5 *Aulicorum insidias edoctus Cappadociam sibi et Paphlagoniam occupat.* 6 *Filium in Pisidas amittit, quos soceri perfidiam ultus superat.* 7 *Proditur a filio.* 8 *Autophradatem contra se missum vincit.* 9 *Regis insidias callide declinat.* 10 *Dolo Mithridatis deceptus.* 11 *In colloquio per fraudem occiditur.*

I. Venio nunc 1 ad fortissimum virum 2, maximique consilii 3 omnium barbarorum 4, exceptis duobus Carthaginensibus, Hamilcare, et Hannibale. De quo hoc 5 plura referemus 6, quod et obscuriora sunt ejus gesta 7 pleraque: et ea quae prospere ei cesserunt 8, non ma-

---

1 Transitionis formula Ciceroni etiam usurpata. 2 Cujus res pauci admodum attingunt, e. g. Diod. Sic. 15. Polyaen. 7 21, et 29. Front. 2 7 8. His Barthius Advers. 25 14 annumerat Æneam Tacticum a Casaubono editum. 3 Scil virum, facultate ingenii prudentis praeditum. 4 Inter omnes Barbaros, qui Graeci et Latini non sunt. 5 Pro tanto. 6 Apparet Historici cura in eruendis et explanandis obscurioribus. 7 Facta, res gestae. 8 i. e. ejus res bello feliciter gestae, secunda praelia.

guitudine copiarum, sed consilii, quo tum 1 omnes superabat, acciderunt: quorum nisi ratio explicata fuerit 2, res apparere 3 non poterunt. Datames patre Camissare, natione Care 4, matre Scythissa natus, primum militum numero 5 fuit apud Artaxerxem, eorum qui regiam tuebantur 6: pater ejus Camissares, quod et manu fortis, et bello strenuus, et regi multis locis fidelis erat repertus 7, habuit provinciam partem Ciliciae 8 juxta Cappadociam, quam incolunt Leucosyri 9. Datames militare munus 10 fungens 11, primum qualis esset, apparuit 12 in bello, quod rex adversus Cadusios 13 gessit. Namque hic multis millibus regiorum 14 interfectis, magni 15 fuit ejus opera. Quo factum est ut, cum in eo bello cecidisset Camissares, paterna ei traderetur 16 provincia 17.

---

1 Aliis est, *quo tantum non omnes*. 2 Requiritur accuratior expositio circumstantiarum, ut vulgo vocant, q. d. non sufficit dicere, quid gesserit, sed quibus in gerendo vel difficultatibus conflictatus, vel rationibus usus. 3 Clare et perspicue cognosci. 4 Qui pater natione Cares, ex Caria regione oriundus erat. 5 Loco, conditione. 6 Quae militia vocatur custodia aulica. 7 Attende, quibus recte munera, honores ac provinciae mandentur. 8 Non totam Ciliciam, quae regionibus Asiae minoris annumeratur. 9 Qui nunc Cappadoces a Cappadoce amne, v. Plin. 6 5. Leucosyri olim dicti ab albo colore ad differentiam Syrorum fusci coloris. 10 Officium. 11 De exemplis cum quarto casu, v. Voss. de Construct. c. 22. 12 Alii legunt *aperuit*, i. e. clare demonstravit, ostendit virtutem suam. 13 Gentem inter mare Caspium et Pontum Euxinum sitam, v. Stephan. et Plin. 6 17. 14 Nonnullae editiones plenius legunt: *multis millibus hostium, et regiorum non paucis interf.* 15 Scil. pretii. 16 Demandaretur. 17 Cujus pater praefectus fuerat, Cappadocia.

II. Pari se virtute 1 postea praebuit 2, cum Autophradates 3 jussu regis bello persequeretur eos, qui defecerant. Namque ejus opera 4 hostes, cum castra jam intrassent, profligati 5 sunt, exercitusque reliquus conservatus est 6. Qua ex re majoribus rebus praeesse coepit. Erat eo tempore Thyus 7 dynastes 8 Paphlagoniae, antiquo genere natus, a Pylaemene illo 9, quem Homerus Troico bello a Patroclo 10 interfectum ait. Is regis dicto audiens non erat 11. Quam ob causam bello eum perseqni constituit, eique rei 12 praefecit Datamen propinquum Paphlagonis; namqne ex fratre et sorore erant nati 13. Quam ob causam Datames omnia primum experiri 14 voluit, ut sine armis propinquum ad officium 15 reduceret. Ad quem cum venisset sine praesidio 16, quod ab amico nullas ve-

---

1 Fortitudine bellica. 2 Gessit. 3 Lidiae Satrapes, qui et ipse postea defecit. 4 Per eum Datamen. 5 Deleti, fugati. 6 Scil. incolumis. 7 Cujus meminit Athenaeus 4 10, et 10 3. 8 Athenaeus *Regem Paphlagoniae* vocat, sicut et mox c. 3 3 *nobilis rex* dicitur. Ita enim vocari possunt et solent reguli, toparchae etc. Ita Scriptura S. cujuslibet civitatis Dominum *regem* vocat. Sic Adjubenam regulum Strabo vocat principem, Josephus regem. Gradus Cic. Phil. 11 12 ita exprimit, *Reges, tetrarchas, dynastas.* Scriptor B. Alex. 24, *reges, tyrannos, Dynastas.* Usum vocis non assequitur Donat. ad Svet. Tib. 26. 9 Qui Paphlagonas duxit bello Trojano, v. Homer. Iliad. 2 v. 851. 10 Imo a Menelao, v. ib. 5 v. 576. Memoriae lapsus familiaris scriptoribus festinantibus. 11 Inobediens erat, rebellabat. 12 Ei negotio, scil. belli gerendi. 13 Adeoque patrueles, et amitini. 14 Est sententia et phrasis Terentii Eun. 4 19, *Experiri omnia prius verbis, quam armis sapientem decet*, conf. Cic. Off. 1 11. 15 Ad obsequium. 16 Sine militibus.

*

reretur insidias, pene interiit 1. Nam Thyus eum clam 2 interficere voluit. Erat mater 3 cum Datame, amita Paphlagonis; ea quid ageretur 4, resciit 5: filiumque monuit 6. Ille fuga periculum evitavit, bellumque indixit 7 Thyo. In quo cum ab Ariobarzane praefecto Lydiae, et Joniae, totiusque Phrygiae 8, desertus esset, nihilo segnius 9 perseveravit 10, vivumque Thyum cepit cum uxore et liberis.

III. Cujus facti ne prius fama ad regem, quam ipse, perveniret, dedit operam 11. Itaque omnibus insciis 12, eo, ubi erat rex, venit: posteroque die Thyum, hominem maximi corporis 13, terribilique facie 14, quod et niger, et capillo longo, barbaque erat promissa 15, optima veste texit 16, quam satrapae regii gerere consueverant; ornavit etiam torque 17, atque armil-

---

1 Deceptus et oppressus a propinquo. 2 Per insidias. 3 Scil. ipsius Datamis. 4 Pararetur, strueretur. 5 Comperit, v. 4 3 4. 6 Addunt hic nonnulli: *ut sibi a Thyo caveret.* 7 Denunciatio hostilis intelligitur. 8 Qui praefectus a Rege Persarum defecit. 9 i. e. eadem alacritate et industria. Eodem loquendi modo usi sunt Sallust. Jug. c. 75. Liv. 7 18. Curt. 4 6 25. Sed Heinsius ad Ovid. Met. 2 v. 809. vult legi, *nihilo secius.* 10 Constanter bellum conficere perrexit. 11 Ut primus haec bona nova nuntiaret. 12 Ignorantibus, nihil tale exspectantibus. 13 Ingentis staturae. 14 Hominem truculento aspectu, et efferata specie oris. 15 Alii, *prolixa*, quae lectionis varietas etiam in Virg. Eclog. 8 14 de capillo et barba promissa; conf. Just. 4 4 1. Caes. B. G. 5 14. Liv. 2 23. Plin. Epist. 7 27. Tac. A. 2 33 9. 16 Induit, alii *contexit.* 17 Nempe aureo, qui insigne regium est apud Persas, et praemium benevolentiae regiae datum Satrapis, v. Scheffer de antiquorum torquibus §. 8. et Barth. Advers. 8 15.

lis aureis 1, ceteroque regio cultu. Ipse agresti duplicique amiculo 2 circumdatus, hirtaque 3 tunica, gerens in capite galeam 4 venatoriam, dextera manu clavam, sinistra copulam 5, vinctum ante se Thyum agebat 6, ut si feram bestiam captam duceret 7. Quem cum omnes prospicerent propter novitatem 8 ornatus, ignotamque formam, ob eamque rem magnus esset concursus 9; fuit non nemo 10, qui agnosceret Thyum, regique nuntiaret. Primo non accredidit 11. Itaque Pharnabazum misit exploratum 12. A quo ut rem gestam 13 comperit, statim admitti 14 jussit, magnopere delectatus cum facto, tum ornatu: in primis quod nobilis rex 15 in potestatem inopinanti venerat 16. Itaque magnifice Data-

---

1 v. Th. Bartholini Sched. de hac materia. 2 Indumento humili. Virg. Æn. 5 421 *duplex amictus*. Horat. Ep. 1 17 *duplex pannus*, v. Octav. Ferrat. de re vestiaria P. 2 l. 1 9 5. qui putat duplex dictum, quod densum crassumque ac villosum esset, vel quod duplici panno confectum. 3 Hirsuta, hispida, inculta. Sic *hirta toga* in Dial. de causis corr. eloqu. 26 4. 4 Pileum, quo venatores utuntur. 5 Vinculum, lorum quo ligantur canes venatici. Ov. Met. 7 771. *Copula detrahitur canibus*, v. Barthii Adv. 8 14. 6 Vinctum agere, captum ducere, sunt synonyma. 7 Ut hic ferae bestiae, sic leoni hostis captus comparatur 18 11 1. 8 Insolentiam, insolitam speciem. 9 Scil. hominum studio spectandi concurrentium. 10 Aliquis. 11 Pro *credidit*. Sic et Cic. ad Att. 6 2. Horat. Ep. 1 14 25. Lucr. 3 870. Plaut Asin. 33 27 locuti. 12 Ut rem exploraret ac cognosceret. 13 Id quod accidit. 14 Propria vox de admissionibus Principum. Hinc de Magistro admissionum apud Persas mentio 9 3 1. 15 Thyus, quem modo Dynasten vocaverat. 16 Sibi opinione citius captivus tradebatur.

men donatum ad exercitum misit, qui tum contrahebatur 1 duce 2 Pharnabazo et Tithrauste ad bellum Ægyptium, parique eum, atque illos 3, imperio esse jussit. Postea vero quam 4 Pharnabazum rex revocavit, illi summa imperii 5 tradita est.

IV. Hic cum maximo studio 6 compararet exercitum, Ægyptumque proficisci pararet 7, subito a rege litterae sunt ei missae, ut Aspim adgrederetur 8, qui Cataoniam tenebat 9; quae gens 10 jacet 11 supra Ciliciam, confinis Cappadociae. Namque Aspis saltuosam 12 regionem, castellisque munitam incolens, non solum imperio regis non parebat, sed etiam finitimas regiones vexabat 13, et quae regi portarentur 14, abripiebat 15. Datames, etsi longe aberat ab his regionibus, et a majori re 16 abstrahebatur 17, tamen regis voluntati morem gerendum 18 putavit. Itaque cum paucis, sed viris fortibus, navem conscendit, existimans, id quod accidit, facilius se imprudentem 19 parva manu oppressurum, quam paratum 20,

---

1 Comparabatur in Syria forte, vel Phrygia. 2 Pro *ducibus*. 3 Nobilissimos Satraparum. 4 Elegans Tmesis pro *postquam vero*. 5 i. e. summum imperium, omnis administratio gerendi belli. 6 Maxima diligentia. 7 Constituisset. 8 Bello persequeretur. 9 Obtinebat imperio. 10 Regio. 11 Sita est. 12 Montibus et sylvis plenam, montanam. 13 Populabatur, atque infestabat incursionibus, et direptionibus. 14 Adveherentur, vel ad regios usus mitterentur. 15 Portoria ac reditus Regis intercipiebat, involabat. 16 A bello Ægyptio. 17 *Abstrahi* plus est quam abduci; nam vim et coactionem involvit, v. Donat. ad Ter. Adr. 5. 3 57. 18 Obediendum. 19 Inscium, non opinantem. Aliqui addunt, *et imparatum*, uti conjungitur utrumque 17 2 2. 20 Instructum viribus copiisque.

quamvis magno exercitu. Hac 1 delatus 2 in Ciliciam, egressus inde, dies noctesque iter faciens, Taurum transiit, eoque, quo studuerat 3, venit 4. Quaerit quibus locis sit Aspis: cognoscit haud longe abesse, profectumque eum venatum. Quem dum speculatur 5, adventus ejus causa cognoscitur. Pisidas 6 cum iis, quos secum habebat 7, ad resistendum Aspis comparat 8. Id Datames ubi audivit, arma capit 9, suosque sequi jubet; ipse equo concitato 10 ad hostem vehitur. Quem procul Aspis conspiciens ad se ferentem 11 pertimescit, atque a conatu resistendi deterritus, sese dedit. Hunc Datames vinctum ad regem ducendum tradit Mithridati 12.

V. Haec dum geruntur, Artaxerxes reminiscens 13 a quanto bello ad quam parvam rem principem 14 ducem misisset, se ipsum reprehendit 15, et nuntium ad exercitum Acen 16 misit, quod nondum Datamen profectum 17 putabat, qui ei diceret, ne ab exer-

---

1 Scil. navi. 2 Deportatus. 3 Quo voluerat venire. 4 Ex Ace Phoeniciae portu, Ciliciam et Taurum montem in Asia minore transgressus, pervenit denique in Cataloniam. 5 Investigat, veluti e specula prospicit. 6 Valles montium in Cilicia incolentes. 7 i. e. cum aulicis. 8 Instruit, ordinat. 9 Expedit arma ad pugnam; armatur in hostem. 10 Stimulato calcaribus. 11 i. e. ruentem. Passive ponitur, ut saepe *gestare*, *movere*, *vehere* pro *gestari* etc. v. Voss. de Analog. 3 3. 12 Filio Ariobarzanis Satrapae, v. c. 10. 13 Perpendens post factum quid factum sit. 14 Praecipuum. 15 Damnavit consilium. 16 Plinius in Phoeniciae descriptione 5 19, *Ptolemais, quae quondam Ace*, conf. Strab. 16 p. 521. in sacris literis Accho, Josepho Ant. Jud. 5 1, et 8 2 Ἄρχη, v. Bocharti Canaan 1 17. 17 Dedidisse se in viam ad persequendum Aspim.

citu discederet. Hic 1 priusquam perveniret, quo erat profectus, in itinere convenit 2 qui Aspim ducebant. Qua celeritate 3 cum magnam benevolentiam regis Datames consecutus esset, non minorem invidiam aulicorum excepit 4, quod illum unum pluris, quam se omnes, fieri 5 videbant. Quo facto 6 cuncti ad eum opprimendum 7 consenserunt 8. Haec Pandates, gazae custos regiae 9, amicus Datami, perscripta 10 ei mittit. In quibus docet 11: eum magno fore periculo, si quid 12 illo imperante 13 in Ægypto adversi accidisset. Namque eam esse consuetudinem 14 regum, ut casus adversos hominibus tribuant 15, secundos fortunae suae 16. Quo facile fieri, ut impellantur 17 ad eorum perniciem 18, quorum ductu 19 res male gestae nuntientur. Il-

---

1 Scil. nuntius. 2 Sc. eos. 3 In rebus conficiendis. 4 Subiit, suscepit. 5 Æstimari. 6 Qua causa, qua ex re. 7 Subvertendum. 8 Conspirarunt. 9 γαζοφυλακες, γαζοφυλαχεντες appellantur illi Persarum praefecti, thesaurarii, arcarii, ut habet vetus interpres Esther 3 9 ubi v. annot. Drusii, adde Freinsheim ad Curt. 5 20, Pricaeum ad Act. 8 28, Brisson de regn. Pers. l. 1. Est autem *Gaza* Persis propria vox de pecunia regia quod ex Curt. 3 13 3 constat, v. *Gaza* in Freinsh. in d. Curt. 10 Literis consignata. Sive unica voce, sive divisim *per scripta* legas, non multum interest. 11 Ostendit, significat, certiorem eum facit. 12 Si quid adversi, i. e. si malum aut infortunium. 13 Summam belli administrante. 14 Ingenium. 15 Culpam rei conferant in homines. 16 Id est auspicio majestatis regiae, de quo v. Dissert. Boccleri 2 23. Idem volunt verba Tac. A. 14 38 5. et Val. Max. 1 7 ext. 1. 17 Concitentur, commoveantur. 18 Ut consentiat in mortem illorum. 19 Opera et administratione, quae differt ab auspicio tanquam summa fati et fortunae.

lum hoc majore fore discrimine 1, quod quibus rex maxime obediat 2, eos habeat inimicissimos. Talibus ille litteris cognitis 3 cum jam ad exercitum Acen venisset, quod non ignorabat ea vere scripta, desciscere 4 a rege constituit; neque tamen quidquam fecit, quod fide sua esset indignum 5. Nam Mandroclem Magnetem exercitui praefecit: ipse cum suis in Cappadociam discedit, conjunctamque huic Paphlagoniam 6 occupat; celans, qua voluntate 7 esset in regem: clam cum Ariobarzane 8 facit amicitiam, manum comparat, urbes munitas suis tuendas tradit.

VI. Sed haec propter hyemale tempus 9 minus prospere procedebant 10. Audit, Pisidas quasdam copias adversus se parare. Filium eo Arsidaeum cum exercitu mittit. Cadit in praelio adolescens; proficiscitur eo pater, non ita 11 cum magna manu, celans 12 quantum vulnus 13 accepisset, quod prius ad hostem pervenire cupiebat, quam de re male gesta fama ad suos perveniret; ne cognita filii morte animi debilitarentur militum

---

1 Periculo. 2 Quibus credat et indulgeat plurimum, quorum consilium et fidem sequatur, imo quorum sit mancipium, conf. Just. 13 2 12. Plin. Paneg. c. 88. Tac. A. 12 3 4. adde Piccart. Obs. 15. Lips. Pol. 3 8 8 s. 3 Lectis. 4 Deficere, relinquere regem. 5 Ex quo infidelitatis argui posset. 6 Vacuam jam, ex quo Thyus captus fuerat. 7 Quomodo animatus erga regem. 8 Qui et ipse pridem defecerat. 9 Quo omnia bella conquiescunt. Inepta hyems rebus ruri et militiae agendis. 10 Alii *succedebant*. Similiter Cato apud Gell. 7 3. Tac. A. 15 60 3. 11 Pro *adeo*. 12 Exercitus incommoda sunt tegenda, vid. Caes. B. C. 2 51. Curt. 7 7 39. 13 Quantam cladem morte filii, conf. 10 6 2.

1. Quo contenderat, pervenit, hisque locis castra ponit, ut neque circumiri multitudine 2 adversariorum 3 posset, neque impediri, quo minus ipse ad dimicandum manum haberet expeditam 4. Erat cum eo Mithrobarzanes socer ejus, praefectus equitum. Is desperatis generi rebus 5 ad hostes transfugit. Id Datames, ut audivit, sensit, si in turbam exisset 6, ab homine tam necessario 7 se relictum, futurum ut ceteri consilium sequerentur 8: in vulgus edit 9, suo jussu Mithrobarzanem profectum pro perfuga 10, quo facilius receptus interficeret ho-

---

1 Ne terrerentur milites, aut uti Sen. Conf. ad Helv. loquitur, *militum animi, si fractam ducis sui mentem viderent, et ipsi collaberentur.* 2 Conf. 2. 3. 2. 3 Hostium. 4 Intellige facultatem dimicandi non impeditam loco, aut praecisam; nisi malis de militibus capere, ut apud Tac. H. 2 83 1. 5 i. e. cum desperasset, generi conata successura, aut eventum habitura prosperum. 6 Scil. Fama seu rumor, si vulgaretur, si innotesceret. Sic Suet. Gal. c. 20 *exierat in vulgus, respondisse eam:* aliter Gell. 12 13: *ea res in vulgus exivit.* Cic. pro Rosc. conjungit exire, et in vulgus emanare. 7 Propinquo sanguinis vinculo sibi conjuncto. 8 Imitarentur, quod ille fecerat. 9 Vulgo rumorem spargit, ita Curt. 4 17 6. Plene Liv. 3 33. *ad rumores hominum de unoquoque legum capite editos.* Diodorus et Frontinus factum Datamis non ad bellum contra Pisidas referunt, sed quod ab Artabazo et Autophradate impugnabatur. Imitatus est hoc Sulla apud Front 2 6, 7. geminum est stratagema Tulii Hostilii cum Metio Suffetio in Liv. 1 27. et Aur. Vict. cap. 4. val. Max. 7 4. 10 Tanquam transfuga, v. Gel. 11 2. et Tursell. c. 1 8. conf. Caes. B. G. 3 18. Liv. 27 15. Sic *victos pro alienigenis arcebant.* Tac. A. 11 24 6 *pro desertore.* 2 38 3 *pro imbre.* Plaut. Most. 1 2 62 *pro meo.* Ter. Andr. 1 2 23.

stes; quare relinqui 1 eum non par esse 2, sed omnes confestim sequi. Quod si animo strenuo fecissent, futurum, ut adversarii 3 non possent resistere, cum et intra vallum 4, et foris caederentur. Hac re probata 5 exercitum educit, Mithrobarzanem persequitur. Qui tantum quod 6 ad hostes pervenerat, Datames signa inferri 7 jubet. Pisidae nova 8 re commoti 9, in opinionem adducuntur, perfugas mala fide 10 compositoque 11 fecisse, ut recepti, essent majori calamitati 12. Primum eos adoriuntur. Illi 13, cum quid ageretur, aut quare fieret, ignorarent, coacti sunt cum eis pugnare ad quos transierant 14; ab hisque stare 15, quos reliquerant 16. Quibus cum neutri parcerent, celeriter sunt concisi 17. Reliquos Pisidas resistentes Datames invadit: primo impetu pellit, fugientes persequitur,

---

1 Deseri, non defendi. Sic usi Tac. A. 14 56 3. H. 3 77. 6 Frontin. 2 7. Just. 22 8 9. Vellej. 2 8 4 etc. 2 Non convenire, iniquam esse. 3 Hostes, Pisidae. 4 Munimentum castrorum. 5 Approbata. 6 Pro *vix dum*, quod idem est ac *simulac*, *commodum*: alii habent *dum*. Sed illam formulam imprimis tuetur Gronovius ad Liv. 33 5. ex Svet. Octav. c. 63 et Ner. c. 6. Cic. ad fam. 7 23. ad Att. 15 13. Vellej. 2 117. 7 Ire in hostem, hostem invadere. Signa militaria, quibus cohortes, legionesque distinguebantur, de ipsis exercitibus et eorum actibus usurpantur. 8 Insolita. 9 Perturbati. 10 Comparata inter se fraude. 11 Ex παρασχενης. Sic et Ter. Phor. 5 1 29. Ex composito Curt. 9 7 24, conf. Virg. Æn. 2. 139. *de compacto agere*, seu *facere*, *consutis dolis*. Plaut. Capt. 1 1. et Pseud. 1 5. 12 i. e. ut, cum recepti essent, majorem inferrent calamitatem. 13 Transfugae. 14 In quorum castra transfugerant. 15 Eorum partes tueri. 16 A quibus ceu desertores aufugerant. 17 Subita clades facta est.

multos interficit, castra hostium capit. Tali consilio 1 uno tempore et proditores perculit 2, et hostes profligavit 3: et quod ad suam perniciem fuerat cogitatum, id ad salutem convertit. 4 Quo neque acutius ullius imperatoris cogitatum 5, neque celerius factum usquam legimus 6.

VII. Ab hoc tamen viro Schismas maximo natu 7 filius desciit, ad regemque transiit, et de defectione patris detulit 8. Quo nuntio Artaxerxes commotus 9, quod intelligebat sibi cum viro forti ac strenuo negotium esse 10, qui cum cogitasset, facere auderet 11, et prius cogitare, quam conari 12 consuesset, Autophradatem 13 in Cappadociam mittit. Hic ne intrare posset saltum, in quo Ciliciae portae 14 sunt sitae, Datames praeoccupare 15 studuit. Sed tam subito copias contrahere 16 non potuit. A

---

1 Callido invento. 2 Pervertit, prostravit. 3 Confecit, perdidit. 4 Ita Deus saepius mala a suorum depellit cervicibus, uti exempla Josephi et Davidis testantur: similis locus est in Ter. And. 4 1 48. Ita arte corrigitur id quod cecidit. Id. Adelph. 4 7. 5 Stratagema callide repertum. Hac voce similiter usi Ter. Phor. 1 5 53. Vellej. 2 15 4 etc. 6 Haec est hyperbolica exgeratio. 7 Pro eo, quod vulgo dicitur *maximus natu*, ut est infra 17 1 3. et Ter. And. 5 4 ext. sic *mater magno natu*, supra 4 5 3. 8 Proditor factus patris sui. 9 Excitatus ad rem accuratius agendam. 10 Decertandum esse. 11 Rem deliberatam efficeret. 12 Consilium primo et deliberationem adhibere, deinde maturare factum et effectui rem dare. Conf. Sallust. Catil. c. 1 *priusquam incipias, consilio, et ubi consulueris, mature facto opus est.* 13 De quo supra c. 2 1. 14 Claustra, aditus gr. πυλαι, conf. Curt. 3 4 7. 15 Praevenire. 16 Colligere dispersas et in unum conducere.

qua re depulsus 1, cum ea manu, quam contraxerat, locum delegit talem 2, ut neque circumiretur ab hostibus, neque praeteriret adversarius quin ancipitibus locis 3 premeretur 4: et, si dimicare eo vellet, non multo obesse multitudo hostium suae paucitati 5 posset.

VIII. Haec etsi Autophradates videbat, tamen statuit congredi 6, quam cum tantis copiis refugere *, aut tamdiu uno loco sedere 7. Habebat barbarorum equitum viginti, peditum centum millia, quos illi Cardacas 8 appellant, ejusdemque generis III. funditorum 9. Praeterea Cappadocum octo, Armeniorum decem, Paphlagonum quinque, Phrygum decem, Lydorum quinque, Aspendiorum 10 et Pisidarum circiter tria, Cilicum duo, Caspianorum 11 totidem: ex Graecia conductorum tria millia, levis armatu-

---

1 Eleganter cum consilio dimoveretur. Conf. 2 5 1. 2 Consilium in loco compensat multitudinem copiarum, conf. Curt. 3 7 8. et 6 1 13. Front. 2 8 23. et supra 2 5. 3 A fronte et a tergo, conf. 2 3 3. 4 Carperetur, vexaretur. 5 Paucis suis copiis, conf. Curt. 3 3 28. 6 Dimicare armis. Elliptice omittitur *potius*, quod saepe omitti docet Vossius de constr. c. 61. Sed Lambinus legendum esse existimat: *satius tamen statuit* etc. * Se recipere, regredi. 7 Morari, desidere. 8. Genus militum apud Persas, ut e Strab. 15 f. 504. Polyb. 5 79. Arriano Exp. Alex. 2 p. 100. Cael. Rhodig. 18 1 cognoscimus. Sic Bristonius et Schottus emendarunt *Gardates*. 9 Scil. millia. 10 Qui Pamphyliae populi ab Aspendo oppido ad Eurymedontem fluvium sito dicti. 11 Ita Schottus legendum conjicit, cum vulgo sit *Captianorum*. Est autem Caspia gens ad Caspium mare, unde *Caspiani*, v. Curt. 4 12 5: sed *Capsiani* a Capsa urbe Africae, de quibus Sallust. Jug. 89 5.

rae 1 maximum numerum. Has adversus copias spes omnis consistebat Datami in se 2, locique natura. Namque hujus partem non habebat vicesimam militum. Quibus fretus conflixit, adversariorumque multa millia concidit, 3 cum de ipsius exercitu non amplius 4 hominum mille 5 cecidisset. Quam ob causam postero die trophaeum 6 posuit, quo loco pridie pugnatum. Hic cum castra movisset, inferior copiis 7, superior omnibus praeliis discedebat 8, quod nunquam manum consereret 9, nisi adversarios locorum angustiis clausisset 10; quod perito regionum 11, callideque cogitanti 12 saepe accidebat. Authophradates, cum bellum duci 13 majore regis calamitate, quam adversariorum, videret, ad pacem amicitiamque 14 hortatus est, ut cum rege in gratiam rediret. Quam 15 ille etsi non fidam fore putabat 16, tamen conditionem 17

---

1 i e. militum levibus armis instructorum. 2 Ipso scil. 3 Interfecit, delevit. 4 *Quam* elliptice desideratur. 5 Ita recte dici ostendit Gell. 1 16. potest subintelligi, *numerus* vel *multitudo*, simile et hominum genere casuque convenire putes, v. supra 1 5 2. Sic Cic. Phil. 6 c. 5 dicit *mille nummum*. 6 Structa armorum congerie adornari solitum, 7 Minor numero copiarum. 8 Victoriam reportaret. 9 Acie contenderet, pedem conferret, praelium committeret. 10 Circumvenisset. 11 Quarum peritia duci admodum prodest, v. Veget. de re mil. 3 6. 12 Soleret praemeditari facienda et eventura singulari agitatione et excitatione animi. 13 Protrahi, extendi. 14 Conjunctionem et reconciliationem. 15 Pacem et gratiam. 16 Existimabat statim, infirmam et infidam futuram. 17 Id quod offerebatur, pactionem oblatae pacis. Donat. ad Ter. And. 1 1 52 *conditio est pactio certam legem in se continens.*

accepit, seque ad Artaxerxem legatos missurum dixit. Sic bellum, quod rex adversus Datamen susceperat, sedatum 1. Authophradates in Phrigiam 2 se recepit 3.

IX. At rex, quod implacabile 4 odium in Datamen susceperat, postquam bello eum opprimi non posse animadvertit 5, insidiis interficere studuit 6. Quas ille plerasque vitavit 7. Sicut 8 cum nunciatum esset quosdam sibi insidiari, qui in amicorum erant numero; de quibus, quod inimici 9 detulerant, neque credendum, neque negligendum putavit 10; experiri voluit, verum, falsum ne 11 sibi esset relatum. Itaque eo profectus est, in quo itinere futuras insidias illi dixerant. Sed elegit corpore et statura 12 simillimum sui, eique vestitum suum dedit 13, atque eo loci 14 ire, quo ipse consueverat, jussit. Ipse autem ornatus 15 vestitu militari 16 inter corporis custodes 17 iter facere

---

1 Pace finitum et compositum. 2 Tamquam Satrapiam, quae antea Ariobarzanis fuerat. 3 Reversus est. 4 Α' καʇταλήπτεν. Ammiano 30 4. dicitur *inexplicabile*. Sic Liv. 25. et Cic. de Harusp. resp. *inexplicabile bellum*. 5 Cum leonina pellis deficeret, vulpinam assumsit. 6 Doli struebatur in dies, ut per vim ei vel clam vita adimeretur, ut loquitur Ammian. l. c. 7 Evitavit, evasit. 8 Exempli gratia. 9 Qui suspicionem habebant mendacii. 10 Neque credulus esse, neque indicium prorsus contemnere voluit, conf. similes casus ex Val. Max 3 8 ext. 1. Curt. 6 8 14. Tac. A 2 40 2. et 15 51 6. 11 Utrum verum an falsum. 12 idem est ac si dixisset: *elegit corporis statura sim. sui*; vel: *elegit corpus statura sim. sui*. Conf. Curt. 8 13 12. 13 Permutavit cum eo armaturam, conf. Polyaen. 7 11 4. 14 Ea parte, eo ordine agminis. 15 Instructus, indutus. 16 Vulgari, seu gregario. 17 Σωματοφύλακας, satellites.

coepit. At insidiatores, postquam in eum locum agmen 1 pervenit, decepti ordine, 2 atque vestitu, in eum faciunt impetum 3 qui suppositus 4 erat. Praedixerat 5 autem his Datames, cum quibus iter faciebat, ut parati essent facere, quod ipsum 6 vidissent 7. Ipse ut concurrentes insidiatores animadvertit, tela in eos conjecit. Hoc idem cum universi fecissent, priusquam pervenirent 8 ad eum, quem adgredi 9 volebant, confixi 10 ceciderunt.

X. Hic tamen tam callidus 11 vir extremo tempore 12 captus est Mithridatis 13 Ariobarzanis filii dolo. Namque is pollicitus est regi, se eum interfecturum, si ei rex promitteret 14, ut quodcumque vellet, liceret impune facere: fidemque de ea re, more Persarum, dextra dedisset. 15 Hanc 16 ut accepit, simulat se suscepisse cum rege inimicitias, copias parat 17, et absens amicitiam cum Datame facit, regis provinciam 18 vexat 19, castella expugnat, magnas praedas ca-

---

1 i. e. multitudo militum. 2 Loco in agmine. 3 Eum adoriuntur, per impressionem. 4 Loco et habitu ducis ire jussus, *ut ille suppositus facile et libenter se illum qui non erat, esse simularet*, verbis Cic. Verr. ult. c. 27. 5 Praeceperat. 6 Seipsum. 7 Scil. facere. 8 Insidiatores. 9 Impugnare. 10 Scil. telis. 11 Qui admodum consilio pollebat. 12 Tandem. 13 Cujus mentio facta supra, 4 5. 14 Alii *permitteret*. 15 v. not. supra 2 8 4, *dare fidem* est polliceri. 16. Scil. fidem, pollicitationem alterius dextra confirmatam etiam absentibus per eos, qui ad fidem accipiendam missi: conf. Just. 11 15 13 cum not. Bernegg. Legunt sane et hic nonnulli: *Hanc ut accepit a rege missam* 17. Comparat. 18 Alii, *provincias*. 19 Diripit, populatur.

pit: quarum partem 1 suis dispertit, partem ad Datamen mittit; pari modo complura castella ei tradit. Haec diu faciendo, persuasit 2 homini, se infinitum 3 adversus regem suscepisse bellum 4, cum nihilo magis 5, ne quam suspicionem illi praeberet insidiarum 6, neque colloquium ejus petivit, neque in conspectum venire studuit. 7 Sic absens amicitiam gerebat 8, ut non beneficiis mutuis, sed odio communi 9, quod erga 10 regem susceperant, contineri 11 viderentur.

XI. Id cum satis se confirmasse 12 arbitratus est, certiorem facit 13 Datamen, tempus esse majores exercitus parari, et bellum cum ipso rege suscipi 14. De qua re 15, si ei videretur, quo vellet in colloquium veniret. Probata re 16, colloquendi tempus sumitur 17, locusque quo conveniretur 18. Huc Mithridates cum uno, cui

---

1 Alii, *partim*, qui est accusandi casus antique elatus, v. Gell. 10 13. et Bancii Obser. Philos. Par. 2 p. 1164. 2 Non verbo quidem, sed factis in opinionem adducit. 3 Implacabile, inexpiabile. 4 Non nudum odium, sed bellum propter apertas jamjam hostilitates; quanquam cap. 11 1 demum bellum cum ipso rege suscipi, i. e. regem ipsum adgrediendum esse monet. 5 Cum interim non peteret etc. 6 Ne suspectum faceret, ne alter suspicaretur insidias. 7 Diu admodum colloquium et vultum ejus evitavit. 8 Exercebat. Eadem Phrasi utitur Cic. ad fam. 3 7. 9 Utrumque cogitante. 10 In adversus, uti est §. 3 Saepius *erga* accipit noster in malam partem, e. g. 7 7 4 22 4 3 23 1 3. 11 Conjuncti esse, et cohaerere arctissime. 12 Fidem rei fecisse. 13 Docet, commonefacit eum. 14 Nova scil. et accuratiore ratione. 15 MSS. denique ea re. 16 Cum idem utrisque placeret. 17 Praestituitur. 18 Nempe in colloquium.

maximam habebat fidem 1, ante aliquot dies venit, compluribusque locis separatim gladios obruit 2, eaque loca diligenter notat 3. Ipso autem colloquendi 4 die, utrique 5, locum qui explorarent atque ipsos scrutarentur 6, mittunt. Deinde ipsi sunt congressi. Hic cum aliquandiu in colloquio fuissent 8, et diversi 9 discessissent, jamque procul Datames abesset; Mithridates, priusquam ad suos perveniret, ne quam suspicionem pareret 10, in eumdem locum revertitur, atque ibi, ubi telum 11 erat impositum 12, resedit 13, ut si a lassitudine cuperet adquiescere 14: Datamenque revocavit, simulans, se quiddam in colloquio esse oblitum. Interim telum quod latebat, protulit 15, nudatumque vagina 16 veste texit; ac Datami venienti ait: digredientem 17 se animadvertisse, locum quem-

---

1 Ita et supra 10 5 6. 2 Abscondit, defodit, terra operit. Sic *thesauros obruere* Cic. in Cat. maj. 3 Aliquo signo et observatione, signat. 4 Colloquii. 5 Datames et Mithridates. 6 Ante colloquium scil. ne quis sicam aliudve telum abditum stringeret. Mos iste etiam in aulis aliquando, ut excrutarentur, qui principem adibant, v. Lips. ad 11. A. Tac. Curt. 8 3 12. Bernegg. ad Just. 38 1 9. Val. Max. 3 1 2. Suet. Gal. c. 35. 7 Scil. ad colloquium. 8 Collocuti essent. 9 In diversas partes, alter hinc, alter illinc. Sic Poeta: *quo diversus abis*, Æn. 5 166. *obrue puppes, aut age diversas*, 1 69. 10 Praeberet, injiceret. 11 Gladius. Ita Virg. Æneid. 9 417. 12 Infossum, et ut paulo ante loquitur, obrutum scil. terra. 13 Quietis causa. 14 Cic. pro Mil. c. 25 *conquiescere ab armis*: pro Bal. c. 1 *a bellis et victoriis*: ad Att. 1 5. *ex molestiis et laboribus.* 15 Obrutum eruit. 16 Districtum, postquam e vagina gladium exemerat. 17 In hunc, aut istum locum.

dam, qui erat in conspectu 1, ad castra ponenda esse idoneum. Quem cum digito monstraret, et ille conspiceret 2, aversum 3 ferro 4 transfixit: priusque quam quisquam 5 posset succurrere, interfecit. Ita ille vir qui multos consilio, neminem perfidia ceperat 6, simulata captus est 7 amicitia.

---

1 Conspiciendus, ante oculos. 2 Rem monstratam oculis consectaretur. 3 Corpore averso stantem. 4 Gladio. 5 Procul stantium stipatorum. 6 Nisi quod fabris, quos a Synopensibus acceperat, contra ipsorum urbem perfide usus est, v. Polyaen. 7. 21. 2. 7 Deceptus et interemptus est, conf. de Dione 10 7 1. de Eumene 18 11 5.

XV.

EPAMINONDAS.

ARGUMENTUM.

1 *Praefatio et dispositio.* 2 *Pueritia et adolescentia.* 3 *Animi virtutes, studium audiendi, paupertatis patientia, liberalitas.* 4 *Abstinentia tentata.* 5 *Dicta arguta contra Meneclidem.* 6 *Et contra Callistratum: Maxime contra Spartanos.* 7 *Injuriarum oblivio. Imperii diuturnior usurpatio* 8. *Accusati defensio.* 9 *Ad Mantineam invicti mors.* 10 *Caelibatus criminatio diluta: horror a civili victoria. Thebarum gloria.*

I. Epaminondas 1 Polymni filius Thebanus. De hoc priusquam scribamus 2, haec praecipienda 3 videntur lectoribus, ne alienos mores ad suos referant 4, neve ea, quae ipsis leviora 5 sunt, pari modo apud ceteros fuisse arbitrentur. Scimus enim musicen nostris moribus 6 abesse 7 a principis persona 8: saltare

1 v. Plutarch. in Pelopida etc. Diod. Sic. 15. Xenoph. H. Gr. 6. et 7. Pausan. in Arcad. Ælian. 2 43. 3 27 4 16 55 7 14 12 3 43 14 58. Suidas in voce Epam. Polyaen. 2 5. Frontin. Justin. 6 4 seq. 7 5 3. Val. Max. 3 2. est. 5 5 7 ext. 5. Cic. Off. 1. 24 et 44. ad fam. 5 12. Tusc. 1 2. et 46 etc. 2 Studiosis praemittitur haec ad Lectores admonitio. 3 Docenda, rationibus explananda. 4 Exigant, comparent, metiantur ex suae gentis moribus. 5 Non satis digna. Comparativus pro positivo elegantiae servit. 6 Secundum nostros seu Romanos mores. 7 Non decere Principem. 8

a etiam in vitiis poni 2. Quae omnia apud Graecos 3 et grata, et laude digna ducuntur. Cum autem exprimere imaginem 4 consuetudinis 5 atque vitae velimus Epaminondae, nihil videmur debere praetermittere, quod pertineat ad eam declarandam 6. Quare dicemus 7 primum de genere 8 ejus: deinde quibus disciplinis, et a quibus sit eruditus: tum de moribus, ingeniique facultatibus 9, et si qua alia digna memoria 10 erunt: postremo de rebus gestis, quae a plurimis omnium 11 anteponuntur virtutibus.

II. Natus igitur patre, quo diximus, honesto 12 genere, pauper jam a majoribus relictus 13. Eruditus autem sic 14, ut nemo Thebanus ma-

Significanter pro viro, cui administrationes publicae innituntur. Non tamen omnes Romani spreverunt Musicam, v. Macrob. Saturn. 2 10. de Nerone Tac. A. 4 14 1. conf. Lips. Pol. 1 10 16. 1 i. e. saltationem, vid. imprimis Cic. pro Murena c. 6. Horat. Od. 5 6. 2 Pro vitio haberi. Metaphora a calculatoribus. Sic Valer. Max. 3 5 ext. 9 *amicos inimicosque juxta ponere.* Et 4 5 4 *aliquo in momento ponere pecuniam.* 3 De quorum Orchestra liber Meurs. conf. Cic. Tusc. 2 2. 4 Descriptionem, historiam. Sic fere Cic. pro Rosc. c. 16 *ut expressam imaginem vitae nostrae quotidianae videremus.* 5 Synonymice cum vita jungitur pro vitae ratione et moribus. 6 Describendam, illustrandam. 7 Ostenditur methodus et institutum Historici, qui vitas scribit, conf. Praef. 1, et 3. 8 Familia ac stemmate. 9 Dotibus. 10 Digna cognitu; e. g. dicta ejus illustria. 11 Scil. Imperatorum Graeciae, quorum nullus aequaverit Epaminondam. 12 Latini, quorum parentes obscuros dicere nolunt atque humiles, vocant honestos. 13 Ad quem inde a majoribus transmissa paupertas. 14 Adeo variis scil. disciplinis et artibus, conf. Just. 6 8 9.

gis; nam et citharizare 1, et cantare ad chordarum 2 sonum doctus est a Dionysio 3, qui non minore fuit in musicis gloria, quam Damon aut Lamprus 4, quorum pervulgata 5 sunt nomina: carmina cantare tibiis ab Olympiodoro 6, saltare a Calliphrone 7. At philosophiae praeceptorem habuit Lysim 8 Tarentinum, Pythagoraeum 9: cui quidem sic fuit deditus 10, ut adolescens tristem et severum senem 11 omnibus aequalibus 12 suis in familiaritate anteposuerit: neque prius eum a se dimiserit 13, quam doctrinis 14 tanto antecessit condiscipulos, ut facile intelligi posset, pari modo superaturum omnes in ceteris artibus. Atque haec ad nostram

---

1 Κιθαρίζειν, canere cithara. 2 Citharae. 3 Hunc Thebanum cum Pindaro et Lampro, poetis Lyricis conjungit Plutarch. in lib. de Musica. 4 Damonem Plato laudat. 4 de rep. f. 405. Lamprum Plut. l. c. et Athenaeus 1 6 etc. 5 Publice et vulgo, nota celebrataque. Graecia enim olim magni fecit Musicam; unde Themistocles, cum lyram recusasset in epulo solemni, habitus est indoctior. Cic. Tusc. 1 2. Socrates jam senex lyra institui non erubuit. Quint. 1 15. 6 Et ab Orthagora, v. Ath. 4 25. 7 De hoc nihil uspiam legitur. 8 Sive Lysidem. Hunc plures laudant. Tull. Offi. 1 44. Ælian. 3 7. Laert. 8 in Pythagora. 9 Pythagoricae Philosophiae asseclam. 10 Ut discipulus diligentia, studio, amore. 11 Hoc proprium senectus habet, ut duros, morosos, et difficiles efficiat. Tristis conjungitur ερμενοντιςω cum severo, ut apud Plin. Epist. 1 10. Cic. Bruto, qui et tristitiam ac severitatem conjunxit Or. de har. resp. Sic Capitol. in Maximo: *Fuit semper severus, ita ut et tristis cognomen acciperet.* Alias distinguit Tac. H. 1 14 4. 12 Sodalibus eorumque oblectamentis. 13 Non desierit ejus disciplina uti. 14 Doctrinarum cognitione et profectus. Doctissimi juvenis, in Superlativo elegans hic ostenditur periphrasis.

consuetudinem 1 sunt levia, et potius contemnenda: at in Graecia utique 2 olim magnae laudi erant. Postquam ephebus factus est 3, et palestrae dare operam coepit 4, non tam magnitudini virium servivit 5 quam velocitati 6; illam enim ad athletarum usum, hanc ad belli existimabat utilitatem pertinere 7. Itaque exercebatur 8 plurimum currendo 9 et luctando, ad eum finem quoad stans complecti 10 posset, atque contendere; in armis 11 plurimum studii 12 consumebat.

III. Ad hanc corporis firmitatem 13 plura etiam animi bona accesserant; erat enim modestus 14, prudens, gravis 15, temporibus sapienter utens 16, peritus belli, fortis manu, animo maximo 17: adeo veritatis diligens, ut ne joco quidem mentiretur 18. Idem

---

1 Vulgo dicerent: *respectu nostrae consuetudinis.* Subintellige: *si referatur ad Romanam consuetudinem.* 2 Prorsus, omnino, conf. praef. 5. 3 Ad pubertatem venit, v. Interp. ad Ter. 1 Andr. 1 1 24. 4 Gymnasiis usus est, et ludicris corporis exercitationibus, v. Hier. Mercurial. de art. gymn. 1 6. et Voss. lib. de 4 artibus popular. cap. 3. 5 Non studuit, ut robustus inde fieret. 6 Agilitati. 7 Plurimum prodesse ad usum bellicum. 8 Gymnasticis operibus vox idonea, nec minus armorum tractandorum meditationi apta et solemnis. 9 H. Mercurial. 1 10 17. 10 Scil. colluctantem, v. ib. 2 8. 11 Scil. tractandis. 12 Operae, exercitui, quo discuntur αι μεταχειρισεις των οπλων. 13 Exercitatione partam fortitudinem. 14 v. Just. 6 8 7. et 8 *Modestia neque summis mortalium spernenda*, Tac. A. 25 2 4. conf. supra 1 1 1. 15 Scil. moribus. 16 Inserviens illis, conf. 7 11 5. 17 Μεγαλεδεχος. 18 Id quod concessum autumant etiam inter Christianos Philosophos; sed religiosiores quaevis mendacia a Spiritu Sancto damnata asserunt ex Matth. 12 36. Eph. 5 4 Apoc. 2; 3 Polybius de Philopaemene: *Semper vera*

1 continens 2, clemens, patiensque 3 admirandum in modum: non solum populi, sed etiam amicorum ferens injurias: imprimisque commissa celans 4; quod interdum non minus prodest quam diserte dicere 5. Studiosus audiendi 6; ex hoc enim facillime disci arbitrabatur. Itaque eum in circulum 7 venisset, in quo aut de republ. disputaretur 8, aut de philosophia sermo haberetur, numquam inde prius discessit quam ad finem sermo esset adductus 9. Paupertatem adeo facile perpessus est, ut de republ. 10 nihil praeter gloriam ceperit 11. Amicorum in se tuendo 12 caruit 13 facultatibus 14; fide ad alios sub-

---

loqui studuit, aeque ac Epaminondas. 1 Pronomen hoc eleganter copulae vicem praestat 2. Temperans et justus. 3 Duritiae et laboris respectu. 4 Occultans fidei suae concredita. Horat. Sat. 1 3 *commissa tacere*, et Epist. 1 18, *commissumque teges.* 5 Magna res sustineri nequit ab eo cui tacere grave est, v. Curt. 4 6 6. 6 Plato 7 de repub. monet ut qui proficere in bonis artibus volunt sint φιλομαδεασι φιλγκοεικαι ζητητικοι. Socrates aures virtutis ansas dixit. 7 i. e. coetum coeuntium ac fabulantium, qui videntur veluti orbem facere. Ita usurpat Gell. 15 9. Hinc *circulari*, circulos hujusmodi facere apud Sen. Ep. 40 52 88. et *circulator*, Ep. 29. 8 Dissereretur. 9 Etiam Cic. de Senec. *adducere* usurpat pro *perducere* vel *deducere.* 10 Ex administratione reip. 11 Admirandae abstinentiae exemplum est, quod Front. 4 3 6 refert, illum in suppellectile praeter alienum et veru unicum nihil habuisse. Et Ælianus 2 43 et 5 5 testatur, quod vestem mutare non potuerit. 12 Sustentando, alendo, necessitatibus suis procurandis. Ita quoque Varro de R. R. 3 1. *Tueri vitam*, Ov. de Ponto 4 5. 13 Uti noluit. Maluit onus paupertatis perferre. 14 Opibus officiisque.

levandos 1 saepe sic usus est, ut possit judicari 2, omnia ei cum amicis fuisse communia 3. Nam cum aut civium suorum 4 aliquis ab hostibus fuisset captus, aut virgo amici nubilis 5 propter paupertatem collocari 6 non posset, amicorum concilium 7 habebat 8, et quantum quisque daret, pro facultatibus 9 imperabat 10: eamque summam 11 cum faceret, priusquam acciperet pecuniam, adducebat eum, qui quaerebat 12, ad eos qui conferebant 13: eique ut ipsi numerarent, faciebat 14, ut ille, ad quem ea res perveniebat 15, sciret, quantum 16 cuique deberet.

IV. Tentata autem ejus est abstinentia 17 a Diomedonte Cyziceno. Namque is rogatu Artaxerxis Epaminondam pecunia corrumpendum

---

1 Tuendos bonis aliorum, vel commendandos ditioribus. 2 Intelligi, inde cognosci. 3 Quotidie e foro ante non discessit, quam novum amicum ad veteres adjecisset, v. Ælian. 14 38. 4 Thebanorum. 5 Παραφράσις vocis est in illo Virg. Æn. 7 53, *Jam matura viro, jam plenis nubilis annis.* 6 Scil. in matrimonium. 7 Conventum, conf. 20 4 2. 8 i. e. convocabat eos. Sen. de Clem. 1 9: *consilium amicorum advocari jussit*: adde Curt. 4 11 1. et c. 13 3. 9 Secundum, juxta facultates. 10 Constituebat, amicis non nolentibus praescribebat. Imperare lenius hoc loco significat quam pro consuetudine vocis. 11 Scil. pecuniae. 12 Qui aliquid efflagitabat ab amicis opitulantibus. 13 Qui contribuebant pecuniam ad sublevandos pauperes. 14 Curabat ei numerari. 15 Ad quem pertinebat, cui pecunia solvebatur. 16 Alii: *quibus et quantum.* 17 Invictus adversus pecuniam animus. Diomedon conatus est eum corrumpere, uti et Jason, v. Ælian. 5 5 et 11 9. ubi similia legas de Pelopida, Ephialte, et Phocione,

1 susceperat. Hic magno cum pondere 2 auri Thebas venit, et Micythum adolescentulum quinque talentis 3 ad suam perduxit voluntatem 4: quem tum Epaminondas plurimum diligebat. Micytus Epaminondam convenit 5, et causam adventus Diomedontis ostendit. At ille Diomedonte coram 6: Nihil, inquit, opus pecunia est; nam si ea rex vult, quae Thebanis sint utilia, gratis 7 facere sum paratus: sin autem contraria 8, non habet auri atque argenti satis 9; namque orbis terrarum divitias 10 accipere nolo pro 11 patriae caritate. Te, qui me incognitum 12 tentasti, tuique similem existimasti, non miror; tibique ignosco: sed egredere propere 13, ne alios corrumpas, cum me non potueris. Tu Micythe, argentum 14 huic redde; aut nisi id confestim facis, ego te tradam 15 magistratui. Hunc Diomedon cum rogaret, ut tuto

---

1 Potius negotium eum corrumpendi. 2 Magna vi. Plut. Apopht. f. 19 refert, regem tricies millia Daricorum nummum misisse. 3 3000 coronatis, sumpto scil. talento Attico communi pro 60 minis, s. 600. coronatis s. scutatis. Aliud majus putant 80 minis constitisse, 800 scutatis, v. Gronov. de pec. vet. 3 3. 4 Eo impulit, ut Epaminondam adiret, hortareturque ut munus, simulque regis favorem oblatum acciperet. 5 Accessit. 6 id est, praesente. 7 Absque praemio. 8 Thebanis noxia. 9 Non est satis dives. 10 Υπερβολικως de summo pretio. 11 Schottus cum Lambino et Puteano mallet *prae*, sed nulla necessitate, quamquam non incommode ita exponas. Sic Curt. 5 11 5 *quascumque sedes elegeris pro patria* etc. auctor dial. de orat. 23 2: *qui Lucilium pro Horatio, et Lucretium pro Virgilio legunt.* 12 Ignotum, cujus animus virtusque nondum perspecta. 13 I procul hinc. 14 Pecuniam. 15 Scil. in poenam, vel puniendum.

exire 1, suaque, quae attulisset, liceret efferre 2: Istud, inquit, faciam, neque tua causa, sed mea: ne si tibi sit pecunia adempta, aliquis dicat, ad me ereptum pervenisse 3, quod delatum 4 accipere noluissem. A quo cum quaesisset 5, quo se duci vellet, et ille Athenas diceret, praesidium 6 dedit, ut eo tuto perveniret. Neque vero id satis habuit 7, sed etiam ut inviolatus in navem ascenderet 8, per Chabriam Ateniensem 9, de quo supra mentionem fecimus 10, effecit. Abstinentiae erit hoc satis 11 testimonium Plurima quidem proferre 12 possemus, sed modus adhibendus est: quoniam uno hoc volumine 13 vitam excellentium virorum complurium concludere 14 constituimus, quorum separatim multis millibus versuum 15 complures scriptores 16 ante nos explicarunt 17.

---

1 Discedere, transmigrare. 2 Asportare, auferre. 3 Istud mihi datum esse. 4 i. e. oblatum. Uti hic de pecunia, sic de vestibus, Tac. A. 13 13 6. 5 Epaminondas scil. cum a Diomedonte quaesisset. 6 Custodiam militarem satellitum. 7 Non contentus fuit id fecisse, v. 15 8 4. 8 Athenis nimirum, postquam eo terra pervenisset. 9 Qui universae classi praeerat. 10 In totius vitae expositione. 11 Similis locus 23 4 9. Sic. Cic. ad Att. 12 50; *Si satis consilium haberem*, conf. Lucret. IV. 24. 1. Tac. A. 12 16 2 etc. Unde constat, *sat*, et *satis* non semper Genitivo jungi. 12 Narrare. 13 Libro, opere. 14 Memoratas complecti. 15 Ex versuum quos lineas vulgo vocant (v. Isidor. 1 6 14) numero veteres metiri libros soliti, eundem in ultima cera adscribebant. Qui mos et Hebraeis Criticis, v. Casaub. ad Athen. 6 10. Salmas. proleg. in Sol. 9. Voss. de vitiis serm. 1 26. Sed Joan. Crojus obser. in Nov. T. c. 11 negat in his locutionibus Lineas, sed potius commata, vel periodos debere intelligi. 16 Historici. 17 Enarrarunt.

V. Fuit et disertus, ut nemo Thebanus ei par esset eloquentia: neque minus concinnus in brevitate respondendi 1, quam in perpetua oratione 2 ornatus. Habuit obtrectatorem Meneclidem quemdam 3, indidem 4 Thebis, adversarium 5 in administranda republ., satis exercitatum in dicendo, ut Thebanum scilicet 6; namque illi genti plus inest virium quam ingenii 7. Is quod in re militari florere Epaminondam videbat 8, hortari solebat Thebanos, ut pacem bello anteferrent 9, ne illius imperatoris opera desideraretur 10. Huic ille, fallis, inquit, verbo 11 cives tuos, quod hos a bello avocas 12; otii 13 enim nomine servitutem concilias 14;

---

1 Suavis in appositis responsionibus: αποφθεγματικος Graecis esset talis homo. 2 In continua et longa verborum serie, quae apponitur responsis, et eloquiis brevioribus. 3 Rhetorem Thebanum. 4 Ex eodem loco. Ita Cic. pro Rosc. c. 17. et Liv. 27 12. sed diverso significatu. Cic. de Nat. Deor. 2 44. Plaut. Cist. 1 1 6 4. et. Mil. glor. 2 2 79. Gell. 6 10. Apulei etc. 5 Explicat ita auctor, cur vocetur obtrectator. 6 Pro captu Thebanorum, qui magis viribus, quam ingenio praestant. Simile est illud Cic. de Sen. c. 5 de Q. Fabio Max. *Multae, ut in homine Romano, litterae*, limite quodam restringitur, quod dictum est. 7 Conf. omnino 7 11 3. 8 Noverat eum magni fieri a Thebanis ob gloriam bellicam. 9 Bellum deponerent, et pace mutarent. 10 Ne illo opus haberent. 11 Falsi tituli specie, falso nomine. 12 Hoc verbum de otio et voluptatibus frequenter usurpatur, v. Gronov. ad Liv. Epist. 69. 13 Hoc vocabulum cum pace synonymice permutatur. 14 Quaeris, comparas; blandiente otii titulo servitutem latentem acceptam reddis; facis, ut quod noxiosissimum est, tranquillitatis elogio placeat ameturque, conf. Tac. A. 14 39 5. et H. 4 27 3.

nam paritur 1 pax bello. Itaque qui ea diutina volunt frui, bello exercitati 2 esse debent: quare si principes Graeciae esse vultis, castris est vobis utendum 3, non palaestra 4. Idem ille Meneclides cum huic objiceret quod liberos non haberet, neque uxorem duxisset; maximeque insolentiam 5, quod sibi Agamemnonis 6 belli gloriam 7 videretur consecutus: at ille, Desine, inquit, Meneclide, de uxore 8 mihi exprobrare; nam nullius in ista re minus uti 9 consilio volo, (habebat enim Meneclides suspicionem adulterii 10); quod autem me Agamemnonem aemulari 11 putas, falleris 12; namque ille cum universa Graecia 13 vix decem annis unam cepit urbem 14: ego contra ex una urbe nostra 15,

---

1 Queritur, acquiritur, conf. Cic. Off. 1 23. et Grotii J. B. et p. 3 15 2. 2 Sic paulo ante § 2. *exercitatus in dicendo*, promta facultas utrobique notatur. 3 Bello opera danda: *Non ignavia magna imperia continentur*; *Virorum armorumque faciendum certamen*, ut est apud Tac. A. 15 1 5. 4 Qui in ludicris otiosorum rebus ponitur, et otii studio praefertur. 5 Elationem. 6 Quem Mycenarum Regem Graecia Paridis raptum ultra decem mille navium constituit, unde decennalis Trojae obsidio. 7 En duo Genitivi ab hac voce ex aequo pendentes, ut in illo Caes. B. C. 1 7. *omnium temporum injurias inimicorum in se commemorat.* 8 Quod nullam duxerim, aut quod cum tua rem habuerim. 9 Alii; *quam tuo uti*, i. e. minime omnium tuo utar consilio. 10 Scil. ab uxore admissi. Suspecta ei erat uxor adultera. 11 Imitari et cum eo de gloria contendere. 12 Scil. opinione tua. 13 Cum omnibus Graeciae militibus. 14 Trojam, ob cujus oppugnationem Agamemnon ab Homero magnis extollitur laudibus. 15 Unius Thebanae urbis viribus, praesidio.

dieque uno, totam Graeciam Lacedaemoniis fugatis 1, liberavi 2.

VI. Idem cum in conventum 3 venisset Arcadum 4, petens ut societatem cum Thebanis et Argivis 5 facerent: contraque Callistratus Atheniensium legatus, qui eloquentia omnes eo praestabat tempore 6, postularet ut potius amicitiam sequerentur Atticorum 7, et in oratione sua multa 8 invectus esset 9 in Thebanos et Argivos, in eisque hoc posuisset 10, animadvertere 11 debere Arcades, quales utraque civitas 12 cives procreasset, ex quibus de ceteris possent judicare: Argivos enim fuisse Orestem 13, et Alcmaeonem 14, matricidas: Thebis Oedipum 15 natum, qui cum patrem suum interfecisset, ex matre liberos procreasset 16: huic in respondendo Epaminondas, cum

---

1 Praelio nimirum Leuctrico. 2 Ut hostes neque Graeciae, neque maris amplius essent domini. 3 Concionem, vel potius magnum senatum. 4 Quos Athenienses, Lacedaemonii et Thebani simul fatigabant, ut sibi contra ceteros assisterent. 5 Graeciae populis quorum princeps civitas Argos. 6 Laudat hunc oratorem quoque Xenophon. Notetur Periphrasis eloquentissimi. 7 Cum Atticis facerent societatem, uti jam vocaverat. 8 Graecorum imitatione quartus casus adverbialiter idem significat ac *multum*, *plurimum*. 9 Objecisset Thebanis. 10 Inter alia maledicta hoc usurpasset. 11 Considerare. 12 Argos et Thebae. 13 Qui patris Agamemnonis caedem ulturus, et adulterum Ægisthum, et matrem Clytemnestram interfecit, de quo Euripidis Tragoedia. 14 Qui Amphiarae et Eriphiles filius in ultionem patris proditi itidem matrem interemit, v. Cic. pro Rosc. c. 24. et Hygini fab. 73. 15 Qui Laji Thebarum Regis, et Jocastae filius, inscius patrem interfecit, et aeque ignorans matrem uxorem duxit, de quo Sophoclis, et Sen. Tragoediae. 16 Scil. ipsum. Buchnerus reponit, *procreasset*.

de ceteris perorasset 1, postquam ad illa duo opprobria 2 pervenit, admirari se dixit stultitiam rhetoris 3 Attici, qui non animadverterit, innocentes illos natos 4, domi scelere admisso 5, cum patria essent pulsi, receptos esse ab Atheniensibus 6. Sed maxime ejus eloquentia eluxit 7 Spartae, legati 8 ante pugnam Leuctricam. Quo cum omnium sociorum convenissent legati, coram frequentissimo legationum 9 conventu 10, sic Lacedaemoniorum tyrannidem 11 coarguit 12, ut non minus illa oratione opes eorum concusserit 13, quam Leuctrica pugna 14. Tum enim perfecit 15, quod post apparuit, ut auxilio sociorum Lacedaemonii privarentur.

VII. Fuisse autem patientem, suorumque injurias 16 ferentem civium, quod se patriae 17 irasci nefas esse duceret, haec sunt

---

1 Causam dixisset. 2 Contumeliae causa objecta. 3 Legati, per contemptum sic vocare videtur. 4 i. e. cum nascerentur in patria, sceleris expertes fuisse. 5 Parricidio perpetrato. 6 Hos fautores fuisse sceleratorum, illos ultores, v. de arguta hac retorsione, et aliis exemplis Voss. institut. orat. 5 12 5. 7 Illustri argumento cognita est. 8 Dum esset legatus eo missus a Thebanis. 9 Ipsorum legatorum, pro quibus *legationes*, et apud Just. 8 4 3. et 10 3 5. 10 In magno consessu ac numero. 11 Insolentem in ceteros Graecos dominatum. 12 Convicit eos Tyrannidis cum exprobratione. 13 Potentiam labefactarit, attriverit. Eloquentia armis paria fecit. 14 De qua prolixe Diod. Sic. 15 55 5. Leuctra in Plataeas et Thespias sita. 15 Effecit, eo rem perduxit. 16 Quas intulere. Ut injuriae adolescentum apud Ter. Andr. 2 1 53. Conf. de simili patientia Liv. 27 34. Tac. A 1 10 4. Valer. M. 3 7 ext. 5 3 2. 17 Sub patria continentur cives, qui ejus membra sunt, conf. de Attici indulgentia in suos 25 17 2.

testimonia. Cum eum propter invidiam 1 cives exercitui praeficere noluissent, duxque esset delectus belli imperitus, cujus errore 2 eo esset deducta 3 res illa militum, ut omnes de salute pertimescerent 4, quod locorum angustiis clausi ab hostibus obsidebantur; desiderari coepta est Epaminondae diligentia 5: erat enim ibi privatus 6 numero 7 militis. A quo cum peterent opem, nullam adhibuit memoriam contumeliae 8, et exercitum obsidione liberatum, domum 9 reduxit incolumem. Neque vero hoc semel 10 fecit, sed saepius: maxime autem fuit illustre, cum in Peloponnesum exercitum duxisset adversus Lacedaemonios, haberetque collegas 11 duos, quorum alter 12 erat Pelopidas 13, vir fortis ac strenuus. Hic cum criminibus 14 adversariorum 15 omnes in invidiam venissent, ob eamque rem imperium his esset abrogatum 16, atque in eorum locum alii praetores successissent 17; Epaminondas populisci-

---

1 Ex invidia. 2 Imprudentia. 3 Ad id periculi venisset. 4 Fere desperarent. 5 Hunc potius praeesse, cujus virtus spectata erat, omnes cupiebant, conf. 5 3 2. et exemplum Jephtae Jud. 11 7. 6 Sine imperio. 7 Loco, statu et conditione. Sic. Cic. in Verr. c. 9. *cum is tibi parentis numero fuisset*; paulo ante dixerat, *parentis loco esse*. 8 Ut eo ad ultionem uteretur. 9 Thebas. 10 Hac tantum vice. 11 Ejusdem belli gerendi. 12 Una ex duobus. 13 Epaminondae amicissimus. Utriusque sane amicitiam in tantis imperiis, admiratos esse viros prudentiae, dicit Plut. in Pelop. 14 Criminationibus, obtrectationibus. 15 Æmulorum, obtrectatorum. 16 Sic *abrogare magistratum*, supra 7 7 3. 17 Succedere ipsis debuissent.

to 1 non paruit, idemque ut facerent 2, persuasit collegis, et bellum quod susceperat, gessit; namque animadvertebat, ubi id fecisset 3, totum exercitum propter praetorum imprudentiam, inscitiamque 4 belli, periturum. Lex erat Thebis, quae morte mulctabat 5, si quis imperium diutius retinuisset, quam lege praefinitum foret 6. Hanc Epaminondas cum reipublicae conservandae causa latam videret, ad perniciem civitatis conferre 7 noluit, et quatuor mensibus diutius quam populus jusserat 8, gessit imperium 9.

VIII. Postquam domum reditum est 10, collegae ejus hoc crimine accusabantur; quibus ille permisit, ut omnem causam 11 in se transferrent, suaque opera factum contenderent 12, ut legi non obedirent. Qua defensione 13 illis periculo liberatis, nemo Epaminondam responsurum 14 putabat, quod, quid diceret non haberet 15. At ille in

---

1 Ali *plebiscito*, de quo supra 3. 1 5. 2 Ne et ipsi parerent. 3 Si paruisset, et imperium tradidisset successoribus. 4 Imperitiam. 5 Mortis poenam constituebat. 6 Quam erat praescriptum. 7 Adhibere, usurpare, legi obsequendo perniciem patriae afferre. Cic. de Invent. 1 58. *Summam amentiam existimabat Epaminondas, quod scriptum esset reip. salutis causa, id non ex reip. salute interpetrari*, v. Baud. l. 2. de induc. B. Belg. in dissert. Pacati sui p. 39. seqq. 8 Formula δημοκρατικη de popoli decreto et lege. Quatenus liceat contra mandatum facere, disputat Gell. 1 3. Alia Exempla v. apud Liv. 10 13 26 18. 9 Administravit bellum. 10 Locutio impersonalis pro personali, i. e. postquam redierunt. 11 Culpam ejus rei. Simile de P. Scipione apud Val. Max. 3 7 1. 12 Se in causa fuisse, se effecisse affirmarent. 13 Excusatione facta in judicio. 14 Causam dicturum in judicio. 15 Quod nulla valeret excusatio.

judicium venit, nihil eorum negavit, quae adversarii crimini dabant 1, omniaque quae collegae dixerant, confessus est, neque recusavit quo minus legis poenam 2 subiret; sed unum ab his petivit, ut in periculo 3 suo conscriberent 4: EPAMINONDAS A THEBANIS MORTE MULTATUS EST, QUOD EOS 5 COEGIT APUD LEUCTRA 6 SUPERARE LACEDÆMONIOS, QUOS ANTE SE IMPERATOREM 7 NEMO BOEOTIORUM AUSUS FUIT ASPICERE IN ACIE 8: QUODQUE UNO PRÆLIO NON SOLUM THEBAS AB INTERITU RETRAXIT 9, SED ETIAM UNIVERSAM GRÆCIAM 10 IN LIBERTATEM VINDICAVIT 11, EOQUE RES UTRORUMQUE 12 PERDUXIT, UT THEBANI SPARTAM OPPUGNARENT 13, LA-

---

1 Quae accusatores arguebant. 2 Poenam legibus constitutam. 3 h. e. in damnatione, capitisque supplicio. Nonnulli tabulam damnatoriam, indicem, sive breve scriptum interpretrantur, in quo reorum status et causa mortis proposita fuit. Imo tentarunt alii reponere *periculo*, *titulo*, *breviculo*; *peristylio*, *sepulcro*, *cippo vel cippulo*; quibus nihil opus est. 4 Inscriberent vel tabulis, vel pilae aut columnae, aut archivio reip., aut ubicunque actus damnationis promulgaretur. 5 Thebanos imprimis et reliquos Boeotios. 6 Boeotiae oppidum. 7 Priusquam sibi imperium committeretur. 8 Explicationem, v. in Caes. B. G. 1. 39. Liv. 7 33. Tac. A. 3. 45 2. H. 3 24 2 Flor. 1 18 5 cum not. Freinsh. Boeotii antea ne conspectum quidem hostium sustinuerunt quin fugerent: tantum abest ut ferre impetum aut superare potuerint. 9 Conservavit. 10 Cujus principatum Lacedaemonii hac et Mantinensi clade amiserunt. 11 Restituit, asseruit. 12 Thebanorum et Lacedaemoniorum. 13 Laconiam per quingentos annos populationis expertem vastarunt. Sed oppugnata et relicta Lacedaemone in Messenam duxere copias.

CEDÆMONII SATIS HABERENT 1 SI SALVI ESSE POSSENT 2: NEQUE PRIUS BELLARE DESTITIT, QUAM MESSENA 3 CONSTITUTA 4 URBEM 5 EORUM OBSIDIONE CLAUSIT. Haec cum dixisset, risus omnium eum hilaritate 6 coortus est: neque quisquam judex ausus est ferre suffragium 7. Sic a judicio capitis 8 maxima discessit gloria 9.

IX. Hic extremo tempore imperator apud Mantineam 10, cum acie instructa audacius instaret 11 hostibus, cognitus a Lacedaemoniis, quod in ejus unius pernicie 12 patriae sitam putabant salutem, universi in unum impetum fecerunt 13, neque prius abscesserunt 14 quam magna caede facta, multisque occisis, ipsum Epaminondam pugnantem, sparo 15 eminus

---

1 Eleganter, pro contenti essent, v. c. 4 5. loqui similem in modum amant optimi scriptores, Caes. B. C. 3 46. Hirt. 8 6. Curt. 4 9 10. Tac. A. 2 37 5 4 38 115 25 6. Justin. 22 8 4. etc. 2 Non de victoria sed de salute pugnantes. 3 Hanc nobilem Peloponnesi urbem, commodissimo ad invadendam Spartam situ, Spartani everterant. 4 i. e. postquam desertam eversamque de integro condiderat, revocatis Messeniis, additisque colonis aliis, et rep. formata, conf. 16 4 3. 5 Lacedaemonem. 6 Voluptate animi ex ridiculo nata. 7 Sententiam per calculos, quorum usus in ferenda sententia. 8 In quo accusatus erat capitis. 9 Gloriose liberatus est, quid dixerit e curia regressus adblandiente cauda catelli refert Ælianus 1 17 42. 10 Urbem Arcadiae. 11 Cum urgeret cos, tam avide manifestis periculis offerens corpus, v. Curt. 9 6 8. 12 Morte et interitu, conf. 18 11 2. 13 Vide similia a Romanis factitata apud Caes. B. G. 6 58. Tac. A 3 73 4. et 4 45 5. 14 Non ante destiterunt. 15 Sparus vel Sparum vile genus teli manibus jacti, v. Servius ad Virg. Æne. 10. v. 682. Sallust. Catil. c. 56. Donatus ad Liv. 34; hastae genus fuisse patet § 4.

percussum 1 concidere viderunt. Hujus casus 2 aliquantum retardati sunt 3 Boeotii: neque tamen prius pugna excesserunt 4 quam repugnantes 5 profligarunt 6. At Epaminondas, cum animadverteret, mortiferum 7 se vulnus accepisse, simulque, si ferrum 8 quod ex hastili 9 in corpore remanserat, extraxisset, animam statim amissurum 10; usque eo retinuit 11, quoad 12 renunciatum est vicisse Boeotios 13. Id postquam audivit: Satis, inquit, vixi, invictus enim morior 14. Tum ferro extracto confestim exanimatus est 15.

X. Hic uxorem nunquam duxit; in quo 16 cum reprehenderetur a Pelopida, qui filium habebat infamem 17: maleque eum in eo 18 patriae consulere 19 diceret, quod liberos

---

1 Pausanias ab Atheniensibus Laconum sociis impeditum, et a Grylo Xenophontis filio Atheniensi interfectum scribit in Boeoticis. 2 Cum lethali vulnere accepto concideret. 3 Animos et ardorem pugnandi parumper remiserunt, neque id mirum, conf. Tac. H. 4. 34 9. Curt. 4 14 28. 4 Destiterunt pugnare. 5 Resistentes in acie. 6 Fugaverunt ac conciderunt. 7 Mortale, lethale. Cic. pro Sext. *plaga insanabilis et mortifera.* 8 Pro spiculo, quo hastile praefixum est. 9 Ex telo, vel sparo. 10 Alii: *emissurum*, anima ponitur pro vita; animam amittere est mori. 11 Non ante sibi evelli jussit spiculum. 12 Donec. 13 Primum an clypeus suus salvus esset, deinde an penitus fusi hostes forent, interrogavit, v. Val. Max. 3 2. ext. 5 et Cic. de Fin. 2 30. ad Fam. 3 11. 14 Cic. Tusc. 2 24. *Nam tum ingemuisse Epaminondam putas, cum una cum sanguine vitam effluere sentiret? Imperantem enim patriam Lacedaemoniis relinquebat, quam acceperat servientem.* 15 Mortuus est. 16 Quam ob causam. 17 Per flagitia. Plin. Paneg. c. 83 *Multos illustres, foris claros, domestica destruebat infamia.* 18 Ideo, per hoc institutum. 19 Utilitates ejus negligere.

non relinqueret: Vide, inquit, ne tu pejus consulas, qui talem ex te natum 1 relicturus sis; neque vero stirps 2 mihi potest deesse; namque ex me natam relinquo pugnam Leuctricam 3, quae non modo mihi superstes, sed etiam immortalis 4 sit, necesse est. Quo tempore, duce Pelopida 5, exules Thebas occuparunt, et praesidium Lacedaemoniorum ex arce 6 expulerunt 7, Epaminondas, quamdiu facta est caedes civium 8, domi se retinuit 9, quod neque malos defendere volebat, neque impugnare 10, ne manus suorum sanguine 11 cruentaret 12: namque omnem civilem victoriam funestam 13 putabat. Idemque, postquam ad Cadmeam 14 pugnari cum Lacedaemoniis coepit, in primis stetit 15. Hujus de virtutibus vi-

---

1 Tam infamen filium, conf. Sirac. c. 16 4. 2 Soboles, liberi, filii. 3 Hujus pugnae iconem habes apud Jo. Arcerium in notis ad Æliani Tactica, et hanc saepius in ore habuit Epaminondas. Nam apud Diodorum moriturus amico dicenti, *itane sine liberis decedis?* respondit: *Non per Jovem; sed filias duas, victoriam ad Leuctram, et Mantineam post me relinquo.* 4. Propter gloriam perpetuam. 5 Conf. 16 3 3. 6 Cadmea, v. l. c. 7 Vi bellica. 8 Quamdiu caesi sunt. 9 Continuit se, mansit domi; *quoad cum civibus dimicatum est, domi quietus fuit* 16 4 1. Eadem fere phrasis 19 9 1 18 5 7 23 12 3. 10 Adversus eos pugnare. 11 Sanguine civili, sanguine civium, popularium. 12 Pollueret, ne se misceret bellis civilibus. 13 Illaetabilem, detestandam. Cic. ad fam 49. *Omnia sunt misera in bellis civilibus, sed miserius nihil quam ipsa victoria.* 14 Scil. arcem. 15 Inter eos fuit et pugnavit, qui erant in primis ordinibus; quoniam jam non contra cives, sed contra Spartanos res gerebatur.

taque satis erit dictum, si hoc unum adjunxero 1, quod nemo eat inficias 2, Thebas et ante Epaminondam natum, et post ejusdem interitum 3, perpetuo alieno paruisse imperio 4. Contra ea, quamdiu ille praefuerit reipubl. caput 5 fuisse totius Graeciae. Ex quo intelligi potest unum hominem 6 pluris quam civitatem fuisse 7.

---

1 Addidero iis, quae dicta sunt. 2 Nemo negaverit. Voss. de Anal. 1347. dictum vult, ut ire exequias, suppetias, ac utrobique subintelligit *ad.* 3 Idem Justinus affirmat, 6 8 1 s. *patriae gloriam et natam et exstinctam cum eo fuisse*, etc. 4 Serviisse. 5 Urbem dominam, imperantem ceteris. 6 Phaedrus fab. 63. 1 *Plus esse in uno saepe, quam in turba boni*: adde Just. 5 4 12. Liv. 28. 43 etc. 7 Plus efficere, plus praestare publico potuisse. Sic Plaut. Truc. 2 6 8. *pluris est testis oculatus etc.* Integrum foret: est res pluris pretii, v. Voss. de Const. c. 29.

XVI.

PELOPIDAS.

ARGUMENTUM.

1. Pelopidas in exilium cum aliis ejectus fuit. 2 Cum duodecim Thebas rediit. 3 Restituit libertatem, interfectis tyrannis, et Spartanum praesidium ex arce deturbavit. 4 Prius proprium fuit Pelopidae: alterum commune cum Epaminonda, quemadmodum et reliquae expeditiones. 5 Adversa fortuna conflictatus cadit in praelio.

I. Pelopidas 1 Thebanus magis historicis 2 quam vulgo notus 3: cujus de virtutibus dubito quemadmodum exponam; quod vereor, si res 4 explicare incipiam, non vitam ejus enarrare, sed historiam 5 videar scribere: si tantummodo summas 6 attige-

---

1 v. Plutarch. in Xenoph. H. Gr. 5. Polyb. 6. et s. Pausan. in Boeoticis. Diodor. 15. Ælian. 1 43. et 11 5. Polyaen. 2 4. Frontin. 1 5 2 2 38 4 7 38. Cic. ad fam. 7 28. et 30. 2 Alii *historiis*. Sed Schottus *Historicos* rectius vulgo opponi putat, sicut apud Cic. pro Mur. c. 7. *nobilitas Sulpitii hominibus literatis et historicis notior; populo obscurior.* In Historicorum scripta vulgus non ita penetrat. 3 Secus atque Epaminondas, cujus fama celebratur ore omnium; Pelopidae non tam celebratione loquentium, quam scriptis perviget. 4 Expositionem negotii: alii *si eas* scil. virtutes. 5 Haec scriptio publico actui rerum aptior. Sed vita privatim moribus servit, ideoque simplicior. Sic Plut. Alexandri princ. distinguit, ουθ᾽ ἱστοριας γραφομεν αλλα βιους. 6 Scil. res aut narrationes; rerum capita indicata potius quam narrata, fastigia summa vocat poeta. τακαρυφιοτατα.

ro 1, ne rudibus literarum Graecarum 2 minus lucide appareat 3, quantus fuerit ille vir. Itaque utrique rei occurram 4 quantum potero, et medebor 5 cum satietati 6 tum ignorantiae lectorum 7. Phoebidas Lacedaemonius cum exercitum Olynthum duceret 8, iterque per Thebas faceret, arcem oppidi, quae Cadmia nominatur 9, occupavit, impulsu perpaucorum Thebanorum 10, qui adversariae factioni 11 quo facilius resisterent, Laconum rebus studebant 12: idque suo privato, non publico, fecit consilio 13. Quo facto eum Lacedaemonii ab exercitu removerunt 14, pecuniaque multarunt 15: neque eo magis arcem Thebanis reddiderunt 16, quod susceptis inimicitiis satius 17 ducebant eos obsideri 18, quam liberari. Nam post Peloponnesium bellum, Athenasque devictas, cum Thebanis sibi rem

---

1 Similiter alii locuti, v. Savaron. ad Sidon. Ep. 1 2. 2 Rerum ac monumentorum Graecorum ignaris. 3 Obscurum maneat. 4 Opem feram. 5 Cavebo ne vel prolixior sim, vel brevior et obscurior. 6 Fastidio ex multitudine. 7 Insignis apparet hic cura Historici in instruendo lectore, servandoque scriptionis modo. 8 In auxilium Amyntae Macedonis, urbem Thraciae Olynthum oppugnaturi. 9 A Cadmo, qui Thebas condidit, unde Cadmea antiquum nomen oppidi, quod cum amplificaretur urbs, arci remansit. 10 Archiae, Leontidae, et Philippi. 11 Viris adversariis, Pelopidae, Ismeniae, Pherenico, Androclidae etc. Mox c. 2 4 dicitur adversariorum factio. 12 Partibus Laconum accedebant. 13 Non publica auctoritate, sed per se. 14 Imperium ei ademerant. 15 Drachmarum decem myriadibus, ut auctor est Plut. 16 Tanto magis apparet, quod clam mandaverint Phoebidae, dicente Diodoro 15 20. 17 Utilius, melius. 18 Arce scil. jam occupata.

1 esse existimabant; et eos esse solos, qui adversus 2 resistere 3 auderent. Hac mente 4 amicis suis 5 summas potestates 6 dederant, alterius factionis principes 7 partim interfecerant, alios 8 in exilium ejecerant: in quibus Pelopidas hic, de quo scribere exorsi sumus, pulsus patria carebat 9.

II. Hi omnes fere Athenas se contulerant 10, non ut sequerentur otium, sed ut quemque ex proximo 11 locum 12 fors 13 obtulisset, eo patriam recuperare 14 niterentur 15. Itaque cum tempus est visum 16 rei gerendae, communiter 17 cum his qui Thebis idem sentiebant 18, diem delegerunt ad inimicos opprimendos, civitatemque liberandam, eum 19 quo maximi magistratus simul consueverant

---

1 Contentionem et aemulationem. 2 Est Pleonasmus, ut plenius sonet oratio. Ita adverbialiter ponitur 17 4 6. 3 Nempe sibi Lacedaemoniis. 4 Hoc proposito, consilio. 5 Thebanis civibus, quorum impulsu arcem ceperant. 6 Magistratus, 7 Quos modo nominavimus. 8 Ex hoc loco patet, particulam *partim* aliquando non geminari, contra quam Budaeus in Pandect. 6. putat, v. Alciat. Parerg. 7 1. Solent auctores elegantiae causa leges communes transgredi. 9 Exul erat, v. mox c. 5 1. 10 Quamquam imperarent Spartani, ne reciperentur ab Atheniensibus. 11 Scil. tempore. 12 Quamlibet primam occasionem, seu tempus. Nam ut spatium et locum et tempus significat, sic locus eamdem significandi amplitudinem sortitur. 13 Id est, *fortuna*. Sic Liv. 31 41. *Quo fors tulisset loco.* Tac. A. 14 5 5. *Quae fors obtulerat, telis corripitur.* 14 Restitui in patriam ab exilio. 15 Laborarent. 16 Cum commoda apparuisset occasio. 17 Communi consilio. 18 Qui conspirabant, quorum primarii erant Charon et Philadas, scriba civitatis. 19 Scil. diem.

epulari 1. Magnae saepe res non ita magnis 2 copiis sunt gestae 3: sed profecto nunquam ab tam tenui initio 4 tantae opes 5 sunt profligatae 6. Nam duodecim adolescentuli coierunt 7 ex his, qui exilio erant multati, cum omnino 8 non essent amplius centum 9 qui tanto se offerrent periculo 10: qua paucitate percussa 11 est Lacedaemoniorum potentia. Hi enim non magis adversariorum factioni, quam Spartanis 12 eo tempore bellum intulerunt 13, qui principes erant totius Graeciae, quorum imperiosa majestas 14 neque ita multo post Leuctricam pugnam, ab hoc initio perculsa cecidit 15. Illi igitur duodecim, quorum erat dux Pelopidas, cum Athenis interdiu 16 exissent, ut vesperascente celo 17 Thebas possent pervenire, cum canibus venaticis exierunt, retia ferentes, vestitu agresti 18, quo minore suspicione facerunt iter 19. Qui cum tempore ipso 20 quo studuerant 21, pervenissent, do-

---

1 In anniversaria magistratuum variatione convivium lautum instituebatur. 2 i. e. parvis, repetitio vocis aliter constructae suaviter adficit. 3 Probant id res gestae Samsonis, Jonathae, aliorumque heroum. 4 Occasione tenuis rei oblata. 5 Potentiae et vires. 6 Subverso. 7 Conspirárunt. Cum Melone septem fuisse tradit Xenophon. 8 Si socios omnes numeres. 8 *Quam* centum. *Quam* eleganter omittitur. 10 Qui auderent rem periculosam. 11 Convulsa, labefactata. 12 Quibus factio illa nitebatur. 13 Ex parva re bellum ortum, quo Thebani vicerunt Lacedaemonios. 14 Intelligitur eminentia imperii Laconici et principatus Graeciae. Tyrannis 15 6 4 vocatur. Hinc placet aliquibus: *imperiosa majestas*. 15 Penitus eversa est. 16 In crepusculo, surgente sole, seu die. 17 Sole occidente, vesperi. 18 Ac si essent venatores. 19 Ne quis in itinere suspicaretur, eos esse exules. 20 Praecise definito. 21 Voluerant.

mum Charonis devenerunt 1, a quo et tempus et dies erat datus 2.

III. Hoc loco libet interponere 3, etsi sejunctum a re proposita est 4, nimia fiducia 5 quantae calamitati soleat esse 6. Nam Magistratuum Thebanorum statim ad aures pervenit, exules in urbem devenisse. Id illi, vino epulisque dediti 7, usque eo despexerunt, ut ne quaerere 8 quidem de tanta re laborarint 9. Accessit etiam quod magis aperiret eorum dementiam; allata est enim epistola Athenis ab Archia hierophante 10, Archiae qui tum maximum magistratum Thebis obtinebat 11: in qua omnia 12 de profectione exulum scripta erant. Quae 13 cum jam accubanti in convivio 14 esset data, sicut erat 15 signata, sub pulvi-

---

1 Alii *diverterunt*. 2 Ex composito praefinitus et dies certus, et tempus ejus vespertinum. 3 Judicium, sententiamque scriptioni inserere, quod alias Philosophi, et imprimis politici est. 4 Ab historia simpliciter pertexenda alienum est, 5 Securitas ex confidentia. 6 Quantum afferat damnum. 7 Non de studio, et vitio perpetuo, sed de ipso actu perpotationis et epulationis hic accipitur. 8 Explorare tantam rem. 9 Studuerint, annixi fuerint. Plutarchus excipit Leontidam, quem sobrium majori cum periculo exules aggressi. 10 Duo ejusdem nominis fuerunt Archiae, hic Athenis, alter Thebis, quorum ille cuncta alteri perscripsit. Erant autem Hierophantae sacrorum antistites, et interpretes, v. Alex. ab Alex. 4 7. et 5 17. Meurs. Eleus. c. 13. Elmenhorsth. et Heralt. ad lib. 5 Arnobii, et Jac. Gothofredi not. ad L. 14 Cod. Theod. de pagan. sacrif. et templ. 11 Cui summa potestas erat. 12 Omnes circumstantiae. 13 Epistola. 14 Qui jam deditus erat vino, epulisque. 15 Formula, qua rei status, et conditio praesens, et immutata exprimitur, conf. Curt. 8 5 10. Svet. Oth. c. 8. Claudian. conf. 3. Honor. v. 163.

num subjiciens 1, in crastinum 2, inquit, differo res severas 3. At illi omnes, cum jam nox processisset 4, vinolenti 5 ab exulibus duce Pelopida sunt interfecti 6. Quibus rebus confectis, vulgo ad arma libertatemque vocato 7, non solum qui in urbe erant, sed etiam undique ex agris concurrerunt, praesidium 8 Lacedaemoniorum ex arce pepulerunt 9, patriam obsidione liberarunt: auctores 10 Cadmiae occupandae partim occiderunt, partim in exilium ejecerunt.

IV. Hoc tam turbido tempore 11 (sicut supra docuimus) 12 Epaminondas, quoad 13 cum civibus dimicatum est, domi quietus fuit 14. Itaque haec liberandarum Thebarum propria laus 15 est Pelopidae: ceterae 16 fere omnes communes cum Epaminon-

---

1 Supponens pulvino, conf. Curt. 2 6 7. 2 Scil. diem. 3 Alias *serias*. Plut. εις αυριον τα σπουδαια quod in proverbium abiit, v. Erasm. in Chiliad. Plaut. Poen. act. 2 51. *Res serias omnes extollo ex hoc die in alium diem.* 4 Media fere nocte. 5 Ebrii, de actu. Sed MSS. Ernstii, *vino pleni.* Exempla exitiosae ejusmodi crapulae ap. Justin. 1 8. Curt. 4 4 5. Liv. 25 24 etc. 6 A juvenibus exulibus muliebri ornatu intromissis, ut addunt Xenoph. Plut. et Polyaenus. 7 Vel voce, vel etiam propositis libellis. 8 Milites praesidiarios tuendae arci impositos. 9 Depulerunt. 10 Quorum opera, impulsu, consilio res gesta erat. 11 In hoc ipso tumultu civili, et caede. 12 Quemadmodum exposuimus, narravimus 35 10 3. 13 Quamdiu, interim, dum. 14 Studio partium et civili tumultu abstinuit. Quare nec cum aliis in exilium missus, sed propter philosophiae studium, et paupertatem contemtus a tyrannis ac factiosis. 15 Gloria ex commendatione liberationis ejus soli huic tanquam auctori facta debetur. 16 Laudes.

da. Namque in Leuctrica pugna, imperatore Epaminonda, hic fuit dux 1 delectae manus 2, quae prima phalangem prostravit Laconum: omnibus praeterea periculis 3 affuit: sicut Spartam cum oppugnavit, alterum tenuit cornu 4: quoque Messena 5 celerius restitueretur, legatus in Persas 6 est profectus. Denique haec fuit altera persona 7 Thebis, sed tamen secunda 8; ita ut proxima esset Epaminondae.

V. Conflictatus autem est cum adversa fortuna 9. Nam et initio (sicut ostendimus) exul patria caruit: et cum Thessaliam in potestatem Thebanorum cuperet redigere, legationisque jure satis tectum 10 se arbitraretur, quod apud omnes gentes

---

1 Praefuit parti copiarum. 2 Quam ex toto exercitu legit Epaminondas, ut cum ceteri fugam simularent, incurreret, v. not. ad 1 14. 3 Laboribus belli, pugnis, praeliis. 4 Praefuit uni alae, in duo enim cornua s. alas dividitur acies, v. Lips. mil. Rom. 2 7. 5 Diruta a Lacedaemoniis, v. supra 15 8 5. 6 Ad regem Persarum, ad quem Spartani legatos miserant. Thebani ergo suspicantes, contra se et Messenae instaurationem actum iri, Pelopidam miserunt, qui impetravit etiam Messenam restitui, et habitari. 7 Unus ex duobus ipse fuit, quibus resp. plurimum debebat. Metaphora sumta a theatro et personis scenicis. 8 Primo inferior fuit; primo proximus, non par; seu ita, ut superiorem brevissimo intervallo sequeretur. 9 Cum fortuna repugnante coeptis veluti decertavit. 10 Salvum et tutum. Nam legati nomen etiam inter hostium tela impune versari debet, v. Grot. J. B. et P. 2 18. Paschalius, itemque Marsclarius, qui hoc argumentum prae ceteris illustrarunt.

sanctum 1 esse consuesset 2, a tyranno Alexandro Pheraeo 3 simul cum Ismenia 4 comprehensus, in vincula conjectus est. Hunc 5 Epaminondas recuperavit 6, bello persequens Alexandrum. Post id factum, nunquam is 7 animo placari 8 potuit in eum, a quo erat violatus 9. Itaque persuasit Thebanis, ut subsidio Thessaliae proficiscerentur 10, tyrannosque ejus expellerent. Cujus belli cum ei summa 11 esset data, eoque cum exercitu profectus esset, non dubitavit 12 simul ac conspexit hostem, confligere. In quo praelio Alexandrum ut animadvertit 13, incensus ira 14, equum in eum concitavit, proculque di-

---

1 Inviolabile. Peccarunt ergo contra jus gentium Fidenates, quod ut sine spe veniae fortius dimicarent, legatos Romanorum ad se missos interfecerint, v. Aur. Vict. de V. illustr. c. 25. 2 Consuetudine quadam religio rei apud omnes servata esset. 3 Hujus Pherarum Tyranni mentio fit in not. ad 13 4 2. crudelitatem illius Neronianae persimilem fecit Plut. p. 193. 4 Qui cum Pelopida Pheras missus ad causam dispiciendam inter Thessalos et Tyrannum, de quo illi questi fuerant. 5 Pelopidam. Nam Ismenias Lacedaemonem adductus, ibique necatus est, Plut. p. 280. 6 Liberavit ex vinculis: rarius de personis *recuperare* occurrit. Sic tamen et Caes. B. G. 3. 8. Frontin. 8. 1 Val. Max. 5 2 15. 7 Pelopidas, qui captus fuerat. 8 Reconciliari ei. 9 Laesus per captivitatem. 10 Ut opem ferrent regioni oppressae. 11 Substantive, seu potius ellyptice. Subintelligit ur enim potestas, vel res (quomodo Virg. Æn. 2, 3 22. *rem summam* dixit) vel ratio, vel aliquid simile. 12 Fiducia promtus conatus adfuit. 13 Vidit, conspicatus est. 14 Commotus graviter. Sen. de ira 1 1 dixit: *ruinis eam esse simillimam, quae super id, quod oppressere, franguntur.*

gressus 1 a suis, conjectu telorum confossus 2 cecidit. Atque hoc secunda victoria 3 accidit; nam jam inclinatae erant 4 tyrannorum copiae. Quo facto omnes Thessaliae civitates 5 interfectum Pelopidam coronis aureis 6, et statuis aeneis, liberosque ejus multo agro donarunt 7.

---

1 Longius provectus, alii *digressus*. Sed *degredi* est apud Liv. 7 14. et 24. Tac. H. 2 66 6. 2 Confixus, supra 14 9 5. 3 Sequente vel comitante fortuna partes Pelopidae, vincentibus Thebanis. Sic Nigidius apud Gell. 2 12. *secundum solem*, Virg. *secundum currum, amnem, fluvium*, alii *secundum ventum* dixerunt. 4 Fugam spectarunt; pugna desiit esse το σροπος. Sic quoque Vellej. 2 85 1. et 2 52 3. Svet. Caes 61. Flor. 4 7 12. 5 Quia propter victoriam Alexander solo Pherarum dominatu contentus cogebatur. 6 Στεφανες επιχρυσες intelligit Paschal de Coron. 7 5. Sed et honoris ergo auream coronam Castricio mortuo imponendam Pergamenos decrevisse, auctor est Cic. pro Flacco c. 31, v. Kirchm. de fun. 1 12. 7 Quibus honoribus, et studiis persecuti sint Pelopidae funus et mortem, docet Plut. in vita, non minus eleganter, quam copiose.

XVII.

AGESILAUS.

ARGUMENTUM.

1. Agesilaus de regno contendit cum fratris filio 2 In Asia pactas cum Tissapherne inducias servat. 3 Phrygiam depopulatus, Ephesi militem exercet: alio it, alio se iturum simulat. 4 Revocatus contra Boeotios, vincit apud Coroneam, et parcit supplicibus. 5 Bello circa Corinthum collato, hac urbe abstinet. 6 Ad Leuctricam pugnam ire voluit: Spartam a Thebanis oppugnatam, singulari servat commento 7. Pecunia patriam sublevat, munera sibi missa confert in publicum. 8 Corpore deformis, apparatuque utens vulgari, contemnitur a barbaris. In portu Menelai moritur.

I. Agesilaus 1 Lacedaemonius, cum a ceteris scriptoribus, tum eximie a Xenophonte Socratico 2 collaudatus est 3; eo enim usus est familiarissime 4. Hic primum de regno cum Leotychide fratris filio

---

1 v. Plutarch. in vita et alibi. Xenoph. in Agesil. et reb. Gr. Pausan. Laconicis. Diodor. 14 et 15. Polyb. 3. Herodot. 7. Athenaeus 14. Ælianus 4 16 7 13 10 20 et 12 15. Polyaen. 1 40 3 2 1 1 seqq. 2 3 9 11 15. Frontin. 1 4 2 1 8 12 1 10 3 11 5. et 17 2 6 3 11 2. Justin. 6 2 5 et 6 4 5. Val. Max. 7 7. ext. 12. Cic. Off. 2 5. ad Fam. 5 13. ad Quint. 1 2 2. de Fin. 2. 15 orat 2 84. et 3 34. 2 i. e. Socratis discipulo. 3 Nam peculiarem de laudibus ejus librum scripsit, quem valde praedicat Cic. ad fam. 5 12. 4 Agesilai opera Spartanis agro donatus, quam causam laudationis reddit Themistius orat. ad Cael.

habuit contentionem 1. Mos est enim a majoribus Lacedaemoniis traditus, ut duos haberent semper reges, nomine magis quam imperio 2, ex duabus familiis Proclis et Eurysthenis 3, qui principes 4 ex progenie 5 Herculis Spartae reges fuerunt 6. Harum ex altera in alterius familiae locum fieri 7 non licebat; itaque uterque suum retinebat ordinem 8. Primum ratio habebatur 9, qui maximus natu esset ex liberis ejus, qui regnans decessisset; sin 10 is virilem sexum 11 non reliquisset, tunc deligebatur qui proximus esset propinquitate 12. Mortuus erat Agis rex, frater Agesilai. Filium reliquerat Leotychidem: quem ille vivens non agnorat 13, eumdem moriens suum 14 esse dixerat. Is de honore regni 15 cum Agesilao suo patruo 16 contendit: neque id quod petivit 17, consecutus est. Nam Lysandro suffragante 18, homine (ut ostendimus supra)

---

(1) Disceptavit cum eo non armis, sed jure et legibus. 2 Quod circumscriptum erat auctoritate Ephororum, et senatus, v. 4 3. Qui Aristodemi filii fratres gemini fuere, v. Cic. Divin. 2 43. 4 Primi omnium. 5. Stirpe. 6 Proclis posteri Eurypontidae a nepote ejus: Eurysthenis Agidae a filio appellabantur. Horum successionis catalogum ab Hercule enumerat Pausanias, conf. Cragius de Rep. Laced. 2 3. 7 Scil. regem. 8 In successione scil. et jure familiae. 9 Ejus, seu potius filii nati ab eo. 10 Pro *si autem*. 11 Filios. 12 Sanguinis cognatione. 13 Pro legitimo partu, pro filio suo. Conf. Curt. 8 8 14. Svet. Aug. 6 5. Nam Alcibiadis putabatur esse, qui stupri consuetudinem cum Timaea uxore Agidis commiserat. 14 i. e. filium, quibus lacrymis id consecutus sit Leotychides, docet Pausanias. 15 De regno, de dignitate regia. 16 Patris fratre. 17 Nempe regnum. 18 Annitente, partes tuente, vid. supra 7 5 4.

factioso 1, et his temporibus potente 2, Agesilaus antelatus est.

II. Hic simul atque imperii 3 potitus est, persuasit Lacedaemoniis ut exercitum emitterent 4 in Asiam, bellumque regi 5 facerent 6: docens, satius esse in Asia quam in Europa dimicare 7. Namque fama exierat 8, Artaxerxem comparare classem, pedestresque exercitus 9, quos in Graeciam mitteret. Data potestate 10, tanta celeritate 11 usus est, ut prius in Asiam cum copiis pervenerit, quam regii satrapae 12 eum scirent profectum. Quo factum est, ut omnes imparatos imprudentesque 13 offenderet 14. Id ut cognovit Tissaphernes, qui summum imperium tum inter praefectos habebat regios 15, in-

---

1 Conf. supra de eodem 6 1 3. 2 Magno in civitate, qui multum poterat. 3 Scil. administratione. Alias imperio. 4 Bellatum mitterent. Id quod et Lysandri impulsu factum esse dicitur. 5 Ita Persarum, et postea Parthorum reges non solum a suis, sed etiam a Graecis et Rom. scriptoribus ob potentiam et imperii amplitudinem nunc *magni regis*, nunc absolute *Regis* titulo insigniebantur. 6 Inferrent, moverent adversus Regem. 7 Utilissimum esse bellare in ipsius hostis sinu ac visceribus, *bellum transferri ad ipsum fontem et caput regni*, v. Just. 13 6 11. 8 Emanarat. ζαλδεν υφυρη Matth. 9 26. Svet. Ner. 53 *exierat opinio*. 9 Equites et pedites. 10 Scil. belli gerendi. 11 Expeditionis suae, qua celeritate maximae res conficiuntur, v. Veget. 4 31. Just. 11. 2 19. Caes. B. G. 7 29. 12 Hi sunt, quos alibi *principes provinciarum*, *praefectos*, *practores* vocari constat. Eratque omne Persarum imperium in ejusmodi satrapias divisum, v. Bernegg. ad Just. 5 2 5. 13 Inscientes. 14 Deprehenderet, inveniret, occuparet. 15 Inter Satrapas, et imperatores alios erat praecipuus, vid. 9 3 et 4.

ducias 1 a Lacone 2 petivit, simulans, se dare operam ut Lacedaemoniis cum rege conveniret 3: re autem vera ad copias comparandas 4: easque impetravit trimestres 5. Juravit autem uterque, se sine dolo inducias conservaturum 6; in qua pactione 7 summa fide mansit Agesilaus: contra ea Tissaphernes nihil aliud quam bellum comparavit 8. Id etsi sentiebat Laco, tamen jusjurandum servabat, multumque in eo 9 consequi se 10 dicebat, quod Tissaphernes perjurio suo et homines suis rebus abalienaret 11, et Deos sibi iratos redderet 12: se autem servata religione 13 confirmare exercitum 14; cum animadverteret 15, Deorum numen 16 facere secum 17, hominesque sibi conciliari amiciores 18, quod his studere 19 consuessent, quos conservare fidem viderent.

III. Postquam induciarum praeteriit dies 20,

---

1 Armistitium. 2 Agesilao, conf. v. 10 2. 3 Ut pax conciliaretur inter utrosque, ut controversiae amicis pactionibus transigerentur, et tollerentur. 4 Subintellige, *petivit inducias*, aliud prae se ferens, aliud cogitans et clam moliens. 5 In tres menses. 6 Servaturum. 7 Induciarum scil. jurejurando sancita. 8 Atqui hoc salva fide facere potuit, nisi juraverit, contra paratum stare imparatum, ac velle offensioni patere, adde Grot. J. B. et P. 3 21 7. cum nostro facere videtur Gentilis de J. B. 2. 13. 9 Pro *eo* plenius, conf. 4 5 3 4 2 6. 10 Lucrari quasi. 11 Hostes faceret malo perjurii fructu. 12 Offenderet. 13 Servato jurejurando, seu religione juramenti. 14 Militum animos firmos reddere, et fiducia, et spe bona complere. 15 Ille ipse exercitus. 16 Pro ipsis diis potest capi. 17 Sibi benevolum esse. 18 Itidem magis benevolos reddi, ut se adjuvent. 19 Benevolentiam et partium favorem adducere. 20 Ultimus, terminus, meta, v. Grot. l. c. §. 4.

barbarus 1, non dubitans, quod ipsius erant plurima domicilia 2 in Caria, et ea regio his temporibus multo putabatur locupletissima 3, eo potissimum hostes impetum 4 facturos, omnes suas copias eo contraxerat. At Agesilaus in Phrygiam se convertit 5, eamque prius depopulatus est, quam Tissaphernes usquam se moveret 6. Magna praeda militibus locupletatis Ephesum hiematum 7 exercitum reduxit 8: atque ibi officinis armorum 9 institutis 10, magna industria 11 bellum apparavit: et quo studiosius armarentur 12, insigniusque ornarentur 13, praemia proposuit, quibus donarentur quorum egregia in ea re fuisset industria 14. Fecit idem in exercitationum 15 generibus,

---

1 Persa, Tissaphernes. 2 Sedes, possessiones, praedia, imo et domus ordinaria. 3 Ubi se milites locupletare ubertim, omniumque rerum copia abundare possent. 4 Impressionem, incursum. 5 Polyaen. et Frontin. Lydiam petiisse scribunt, quae Phrygiae est finitima. 6 Priusquam educeret exercitum. 7 In hiberhacula. 8 Quia exta sacrificanti parum lacta fuerant. 9 Uti et Tac. vocat. H. 2 82 1. Caes. B. C. 1 34. Hirt. B. Alex. c. 2. 10 Tanta cura, ut ipsa urbs Xenophontis judicio videretur εργαστηριον του πολεμου esse. 11 Diligenter. 12 Ut magis fulgentia et nitida arma haberent. 13 Quamquam auri fulgor atque argenti neque tegat, neque vulneret (v. Tac. Agr. 32 6. Justin. 1 13 11. Curt. 3 2 12. Liv. 10 39) tamen et splendor armorum cultusque militaris diligentia laudata et utilis, v. Herm. Hugo. de Milit. Eq. 3 3 et 4. Sic *exercitus ornatus* apud Tac. H. 3 63 2. 14 Qui curae id sibi habuissent. 15 Militarium, quam rem copiose exemplis ducum, locisque scriptorum illustrat Hugo loc. cit. 3 1, conf. Claud. de 4. Cons. Honorii v. 320. seq. cum not. Barthi, p. 656. seq.

ut qui ceteris praestitissent 1, eos magnis afficeret muneribus. His igitur rebus effecit ut et ornatissimum, et exercitatissimum 2 haberet exercitum. Huic cum tempus 3 esset visum copias extrahere ex hibernaculis 4, vidit 5, si quo esset iter facturus, palam pronuntiasset 6, hostes non credituros, aliasque regiones occupaturos, nec dubitaturos aliud 7 esse facturum, ac 8 pronuntiasset 9. Itaque cum ille Sardis 10 se iturum 11 dixisset, Tissaphernes eamdem Cariam 12 defendendam putavit. In quo cum eum opinio fefellisset 13, victumque se vidisset consilio, sero 14 suis praesidio 15 profectus est; nam cum illo 16 venisset, jam Agesilaus multis locis expugnatis, magna erat praeda potitus. Laco autem 17, cum videret hostes equitatu superare 18, numquam in campo 19

---

1 Meliores fuissent. 2 Non solum apparatu bellico splendide instructum, sed et ad quaevis munia militaria bene praeparatum. 3 Lambinus mallet *tempus* omittere. 4 Pro hibernis, ut apud Sallust. Cat. 124. alias et *hibernacula* pro ipsis tentoriis sumuntur, sive pro pellibus, sub quibus antiquitus milites hiemabant. 5 Intellexit, quod antea falso rumore hostem fefellerat. 6 Si edixisset, vel si profiteretur. Pronunciare significat palam nunciare. Ergo Pleonasmus hic est. 7 Scil. Agesilaum. 8 *Ac* pro *quam* ponitur. 9 Ut denuo illuderentur. 10 Sardes seu Sardeis, antique Sardis, urbem Lydiae primariam. 11 Cum exercitu scil. 12 Quam antea tutatus fuerat §. 1. 13 Cum errasset, cum aliter res evenisset. 14 Quarto die postquam Agesilaus jam Lydiam ingressus ac populatus erat. 15 Ad praesidium ferendum. 16 i. e. illuc. 17 Ipse Agesilaus. 18 Superiores esse. 19 In planitie, ubi equitatus maxime praevalet atque ordines peditum facile rumpit.

sui fecit potestatem 1, et his locis manum conseruit 2, quibus plus pedestres copiae valerent 3. Pepulit ergo quotiescumque congressus est 4, multo majores adversariorum 5 copias, et sic in Asia versatus est 6, ut omnium opinione victor duceretur.

IV. Hic cum animo 7 meditaretur 8 proficisci in Persas, et ipsum regem 9 adoriri, nuntius 10 ei domo venit Ephorum jussu 11, bellum Athenienses et Boeotios induxisse Lacedaemoniis 12: quare venire non dubitaret 13. In hoc non minus ejus pietas 14 suspicienda 15 est quam virtus bellica: qui cum victori 16 praeesset exercitui, maximamque haberet fiduciam 17 regni Persarum potiundi, tanta modestia 18 dicto audiens fuit 19 jussis absentium magistratuum, ut si privatus 20 in comitio 21 esset Spartae. Cujus exemplum utinam impe-

---

1 Sui copiam scil. ad pugnam, non obtulit se pugnae. Sic *periculum sui facere*, Curt. 4 9 10. 2 Ad Meandrum conflixit. 3 Plus efficere possent. 4 Manum conseruit. 5 Hostium. 6 Sic se gessit. 7 Concise dictum pro *in animo*. 8 Cum constituisset apud se. 9 Artexerxem Memnonem, adversus cujus Satrapas adhuc pugnaverat. 10 Scytalam ab Ephoris afferens. 11 E MSS. legendum *missu*, i. e. mittentibus Ephoris. Similiter Solinus c. 2, *legatus venerat missu Marsiae Regis*; uti quidem Salmas. eum locum correxit. 12. Quod ut facerent, a Rege Persarum pecunia praesides urbium Graecarum erant corrupti. 13 i. e. omnino veniret. Ita Flor. 1 7 6. Curt. 6 1 24. 14 Obsequium in patriam, reverentia erga superiores. Ita saepe Cic. Invent. 7 32. Somn. Scip. c. 3. etc. 15 Probanda, aestimanda. 16. Victoriis claro, et formidabili. 17 Spem certam, et plusquam spem. 18 Civilitate obsequii. 19 Paruit, morem gessit. 20 Sine imperio. 21 Xenop. εν τω δφορεκω.

ratores nostri sequi voluissent 1. Sed illuc redeamus 2. Agesilaus opulentissimo regno 3 praeposuit bonam existimationem, multoque gloriosius duxit 4, si institutis patriae 5 paruisset 6, quam si bello superasset Asiam 7. Hac igitur mente 8 Hellespontum copias trajecit, tantaque usus est celeritate 9, ut quod iter Xerxes anno vertente 10 confecerat, hic transierit 11 triginta diebus. Cum jam haud longe abesset a Peloponneso 12, obsistere ei 13 conati sunt Athenienses et Boeotii, ceterique eorum socii, apud Coroneam 14: quos omnes gravi praelio vicit. Hujus victoriae vel 15 maxima fuit laus 16, quod cum plerique ex fuga se

---

1 Tangit Principes Romanos, Jul. Caesarem, Antonium etc. qui jussi ab Senatu exercitum dimittere, non paruerunt, v. Svet. Caes. c. 30. Flor. 4 3. 2 Hac formula finitur illico interjectio, egressio. 3 Persarum scil. quo potiri poterat. 4 v. Piccarti obs. 21. 1 gemina exempla notantis. 5 Respicitur ad formam reip. 6 Non morem hic tantum gessit Ephoris, sed his etiam supervenientibus, cum in regio sederet solio, assurrexit, novoque Senatori semper leaenam ac bovem donavit, ut tradit Plutarchus. 7 εσδεοδα αμεστον, inquit Hesiodus, obtemperare melius est. 8 Proposito, studio. 9 Itineris. 10 Integre circumacto, completo, cujus scil. cursus natura vertitur eodem, ubi incipit. Censorino de Die nat. c. 10. signa percurrens eodem unde profectus est, redit. Phrasi hac aliquoties usus Cicero. 11 *Transire ter* dictum ut, *transire fluvium, mare, saltum* etc., et *transire vitam* apud Sallust. Cat. 1. ac Sen. de provid. c. 4. Possis et absolute accipere, ut 2 9 1 7 9 3. 12 Confecto itinere per Hellespontum, Thraciam, Macedoniam, Thessaliam. 13 Cursum impedire, objicere se. 14 Quae est urbs Boeotiae non procul ab Helicone in monte sita. 15 Pro multo, perquam, επι τα πινῶς. 16 In eo fuit laudabilis victoria.

in templum Minervae 1 conjecissent 2, quaereturque ab eo 3, quid his fieri vellet, etsi aliquot vulnera acceperat 4 eo praelio, et iratus videbatur omnibus, qui adversus 5 arma tulerant, tamen antetulit irae religionem 6, et eos vetuit violari 7. Neque hoc solum in Graecia fecit, ut templa Deorum 8 sancta haberet 9, sed etiam apud barbaros summa religione 10 omnia simulacra 11, arasque conservavit 12. Itaque praedicabat 13, mirari se, non sacrilegorum numero haberi 14 qui supplicibus eorum 15 nocuissent 16, aut non gravioribus poenis affici qui religionem minuerent 17, quam qui fana spoliarent 18.

V. Post hoc praelium, collatum est omne bellum circa Corinthum 19; ideoque Corinthium

---

1 Cognomento *Itoniae*. Iton autem urbs Thessaliae est. 2 Illuc se contulisset refugii causa, vel quasi in asylum. 3 Et cum interrogaretur. 4 Eamdem moderationem Philippi laudat Just. 7. 8 14 quod nec vulnere iracundior adversus hostes factus sit. 5 Adverbialiter. Sic. Cic. Off. 1 12, *qui contra ferret arma*, conf. auctor ad Herenn. 4 39. Vellej 2 28 4. 6 Venerationem templi, cujus respectu irae frenos imposuit. 7 His noceri noluit, quos loci religio redderet inviolabiles, illis parci jussit, conf. Curt. 44 13. Tac. A. 3 61 3. Grot. J. B. et P. 3 12 6. 8 Loca religiosa, quae in bello etiam tuebantur supplices. 9 Inviolabilia esse vellet. 10 Reverentia. 11 Idola in templis, et alibi. 12 Honorem eorum et jus tuendi supplices non imminuit, neque passus est dirui, quamvis alios Deos Persae, alios Graeci, alios Romani, alios aliae gentes colerent. 13 Palam ajebat. 14 Non annumerari nequissimis templorum violatoribus, v. Curt. 10 9 21. 15 Deorum, simulacrorum. 16 Poenam aut damnum intulissent. 17 Qui neglexerunt venerationem rerum religiosarum, sanctitatem, placita, instituta religionis. 18 Sacrilegi. 19 Illa sedes belli legitur, conf. 11 2 1.

est appellatum. Hic cum una pugna decem millia hostium 1, Agesilao duce, cecidissent 2, eoque facto opes adversariorum 3 debilitatae viderentur 4: tantum abfuit ab insolentia gloriae 5, ut commiseratus sit 6 fortunam 7 Graeciae, quod tam multi a se victi vitio adversariorum 8 concidissent; namque illa multitudine, si sana mens esset 9, Graeciae supplicium Persas dare 10 potuisse 11. Idem cum adversarios intra moenia compulisset 12, et ut Corinthum oppugnaret multi hortarentur, negavit id suae virtuti convenire 13: se enim eum 14 esse dixit, qui ad officium 15 peccantes redire cogeret, non qui urbes nobilissimas 16 expu-

---

1 Atheniensium et Boeotiorum. 2 Interfecti essent. 3 Magna vis hostium ac numerus. 4 Fractae, imminutae; potentia inclinata, et decrescente. 5 Ex sensu successuum facile oritur elatio, gloriatio, et insultandi libido, (v. Aur. Vict. Caes. c. 39. Tac. II. 4 63 1. et supra de Pausania et Lysandro.) Sed Agesilaus usque adeo insolens non fuit etc. de simili modestia Timoleontis Nep. 20 4 2. Philipp. Just. 6 4 1. 6 Scil. sermone. Sic apud Tac. A. 3 17. 1, *casum cujus miserari.* 7 Infelicitatem, adversum statum. 8 Adversantium Graecorum culpa at pertinacia, qui contra Spartanos societatem inierant. 9 Virg. *si mens non laeva fuisset.* 10 Poenas solvere. Sic. Ter. Haut. 1 1 80. *illi de me supplicium dabo.* 11 Xenophon scribit, Agesilaum inclamasse: *O infelicem Graeciam! nam hi mortui barbaris satisfacere, vel repellere eosdem aliquando potuissent.* Similis querela de acie Pharsalica Eutropii 6. 16. et Lucan. 1 princ. *Heu quantum potuit terrae pelagique parari, etc.* 12 Eruptione ab illis infeliciter tentata. 13 Statuit virtuti repugnare. 14 Talem ejusmodi hominem, tali animo praeditum. 15 Ad obsequium debitum. 16 Corinthum Achajae urbem. Cic. pro lege Man. c. 5 vocat *totius Graeciae lumen.*

gnaret Graeciae. Nam si, inquit, eos extinguere 1 voluerimus qui nobiscum adversus barbaros steterunt 2, nosmetipsi nos expugnaverimus, illis quiescentibus 3; quo facto sine negotio 4, cum voluerint, nos oppriment 5.

VI. Interim accidit illa calamitas 6 apud Leuctra Lacedaemoniis: quo ne proficisceretur, cum a plerisque ad exeundum premeretur 7, ut si de exitu divinaret 8, exire 9 noluit 10. Idem cum Epaminondas Spartam oppugnaret 11, essetque sine muris oppidum 12, talem se imperatorem praebuit 13, ut eo tempore omnibus apparuerit, nisi ille fuisset 14, Spartam futuram non fuisse

---

1 Expugnando perdere. 2 Pugnarunt, in aciem descenderunt. 3 Ipse Artaxerxes hoc artificio Graecos inter se collisit, ut regno suo otium ab illis constitueret. 4 Facillime. 5 Locus plane parallelus in Sallustii Orat. 1. c. 3. de rep. ordin. *Qua tempestate urbi Romanae fatum excidii adventarit, cives cum civibus manus conserturos, ita defessos et exsangues Regi aut nationi praedae futuros.* 6 Clades victore Epaminonda. 7 Urgeretur, rationibus multis impelleretur, proprie de feris dicitur, cum eo deducuntur, ut elabi nequeant. 8 Animo praesagiret. 9 In hostem et bellum. 10 Misit tamen filium Archidamum, qui alteri eorum praefuit. 11 v. supra 15 8 4. et 16 4 3. 12 Sen. Suas. 2, *Non est Sparta lapidibus circumdata, ibi muros (viros) habet, ubi muros non habet.* Ipse Agesilaus interrogatus apud Plut. quibus muris cincta esset civitas, ostendit cives armatos. Sed Spartani degeneres tandem circumdederunt murum urbi, v. Just. 14 1. 13 Gessit, praestitit. 14 Supra c. 2 3. *Si ille non fuisset.* Cic. pro Arch. 1 10, *nisi Ilias illa extitisset.* Vulgaris formula est; *absque hoc esset* aut *fuisset*, quae minus placet Vorst. susp. Lat. c. 9.

1. In quo quidem discrimine 2 celeritas ejus consilii 3 saluti fuit universis 4. Nam cum quidam adolescentuli, hostium 5 adventu perterriti ad Thebanos 6 transfugere vellent, et locum extra urbem editum 7 cepissent 8; Agesilaus, qui perniciosissimum fore videret, si animadversum 9 esset, quemquam ad hostes transfugere conari, cum suis eo venit, atque, ut si 10 bono animo 11 fecissent, laudavit consilium 12 eorum, quod eum locum occupassent: et se quoque id fieri debere 13, animadvertisse. Sic adolescentulos simulata laudatione recuperavit 14, et adjunctis de suis comitibus 15, locum tutum reliquit 16. Namque illi 17 aucto numero 18 eorum, qui expertes 19 erant consilii, commovere se non

---

1 Desiisset esse Sparta, actum de ea erat, si absque hujus viri opera fuisset, ac virtute. Elegantiae servit ejusdem verbi *esse* vel *fuisse* duplex significatus: primo opem, auxilium, operam notat; mox pro durare, consistere, superesse usurpatur. 2 Periculo maximo. 3 Cum celeriter reperiret, quae opus essent. 4 Exemplum, quod sequitur, adjungi potest illis, quae Frontinus Strat. 2 7, *de dissimulandis adversis* collegit. 5 Epaminondae et Pelopidae. 6 Spartam e longinquo obsidentes. 7 i. e. collem suburbanum. 8 Occupassent. 9 Observatum. 10 Ac si. 11 Proposito non scelesto, sed honesto. 12 Propositum, paulo aliter Plut. et Polyaenus. Id vero, quod Frontinus 2 7 9 Datami (de quo 14 6) tribuit, huic Agesilai commento est perquam simile. *Assecutus transfugas collaudavit, quod eum alacriter praecessissent. Pudor transfugis attulit poenitentiam: et consilium suum (quia non putabant deprehensum) mutaverunt.* 13 Necessarium esse. 14 Ex transfugio retraxit, sibi adjunxit. 15 Militibus aliis, quos secum habebat. 16 Insedit. 17 Adolescentes. 18 Multis additis. 19 Non conscii, non participes.

sunt ausi 1, eoque libentius, quod latere 2 arbitrabantur, quae cogitarant 3.

VII. Sine dubio 4 post Leuctricam pugnam Lacedaemonii se nunquam refecerunt 5, neque pristinum imperium 6 recuperarunt 7, cum interim Agesilaus non destitit 8, quibuscumque rebus posset 9, patriam juvare. Nam cum praecipue Lacedaemonii indigerent pecunia, ille omnibus 10, qui a rege defecerant, praesidio fuit 11; a quibus magna donatus pecunia patriam sublevavit 12. Atque in hoc illud imprimis fuit admirabile 13, cum maxima munera ei ab 14 regibus et dynastis, civitatibusque 15 conferrentur 16, nihil umquam in 17 domum suam

---

1 Usque adeo molitio nefaria cohibita fuit, atque veluti constricta. 2 Occulta esse, ignorari. 3 Juxta scelestum transfugi consilium. 4 Hac formula affirmatur res, et est idem ac *omnino*, *utique*. 5 Recrearunt. Vires et imperium restaurarunt. Suis noster ipse interpres est verbis, quae sequuntur, conf. 15 8 7 4. et 16 2 4. Translatio autem ab iis, qui a deliquio et gravi morbo se recolligunt. Sic infra 22 1, 4, *si paulum modo res essent refectae*. Plin. 26 11. *reficere se ab imbecillitate*. 6 Scil. in ceteram Graeciam. 7 Receperunt, restituerunt. 8 i. e. perrexit. 9 Omni ope, pro virili sua. 10 Satrapis, et regulis in citeriore Asia. 11 Lucri causa ipsis adstitit. 12 Impendit facultates suas et reditus ad patriae salutem. 13 Insigne ad gloriam. 14 *Ab* pro *a* in elegantiis numerat Laur. Valla 2 29. 15 Quia commodis omnium inserviebat. 16 Quotidie fere mitterentur. 17 Nonnullis *in* abest, uti in re plane simili 13 1 3, conf. 2 4 2 non male tamen additur uti in simili causa Aur. Vict. de Mummio Achaico, *in domum suam nihil contulit*. Sic supra 7. 3 6, *in domo sua* pro *domi suae*.

contulit 1, nihil de victu, nihil 2 de vestitu Laconum mutavit 3. Domo eadem fuit contentus 4, qua Eurysthenes, progenitor 5 majorum suorum, fuerat usus: quam qui intrarat 6, nullum signum libidinis 7, nullum luxuriae 8 videre poterat: contra plurima patientiae 9 atque abstinentiae 10. Sic enim erat instructa 11, ut nulla in re differet a cujusvis inopis atque privati 12.

VIII. Atque hic tantus vir ut naturam fautricem 13 habuerat in tribuendis animi virtutibus, sic maleficam 14 nactus est in corpore fingendo 15. Nam et statura fuit humili 16, et corpore exiguo, et claudus altero pede 17. Quae res etiam nonnullam afferebat 18 deformitatem: atque ignoti 19

---

1 In suos usus convertit. 2 Eadem vox eleganter repetitur. 3 Uti Pausanias et alii Principes post victorias, secundasque res. Eadem constantia et continentia Attici 25 14 2. et Viriati apud Just. 44 2 8. 4 Non secus ac Atticus 25 13 2. 5 Primus vel Princeps, v. c. 1 2. 6 Qui veniebat in eam. 7 Haec vox voluptates et mollitiem notat. 8 Excessus in cultu et victu. 9 Virtutis facili sumtu contentae, quae opponitur libidini. 10 Moderationis, quae opponitur luxuriae. 11 Apparatu, magnificentia, cultuque domestico. 12 Ut cum privati civis aedificio conveniret, licet tamen Regibus suas habere basilicas. 13 Beneficam, propitiam. 14 Novercam quasi. 15 In corpore naturae aliquem errorem ac deformitatem praetulit. Ovid. in Epist. *difficilis formam natura negavit.* 16 Brevi. De statura non poenitenda quaedam colligit Fr. Junius 2 de pict. Vet. 9 s. 17 Melius putabatur, *incessu regem, quam imperio regnum claudicare.* Just. 6 2 5, con. de claudis Voss. Inst. Orat. 1. 5 p. 78. 18 Addebat. 19 Active, qui eum non norant. Sic. Cic. ad fam. 5, *ignotis nota faciebant*, et 5 in Verr. *producere ad ignotos.*

faciem 1 ejus cum intuerentur, comtemnebant 2: qui autem virtutem noverant, non poterant admirari 3 satis. Quod ei usu venit 4, cum annorum octoginta 5 subsidio Traco 6 in Ægyptum ivisset 7, et in acta 8 cum suis accubuisset, sine ullo tecto: stratumque 9 haberet tale, ut terra tecta esset stramentis 10, neque huc amplius quam pellis 11 esset injecta: eodemque comites omnes accubuissent, vestitu humili 12 atque obsoleto 13, ut eorum ornatus 14 non modo in his regem neminem significaret 15, sed hominis non beatissimi 16 suspicionem praeberet 17. Hujus de adventu fama cum ad regios 18 esset perlata, celeriter munera ei cujusque ge-

---

(1) Formam et modum totius corporis contemtibilem, quomodo veteres proprie hanc vocem usurparint, docet Gell. 13 28, 2 Vulgo enim *magnorum operum non alios capaces putant, quam quos eximia specie natura dignata est.* Curt. 6 5 25, conf. 7 8 9. Tac. Agr. 40 4. 3 Opponitur huic το contemnere. 4 Evenit, contigit. 5 Scil. vir vel senex. 6 Regi Ægyptiorum, qui etiam a Persis defecerant: scribitur et *Thaeos*, *Teos*, vel *Taos*. 7 Scil. cum exercitu. 8 i. e. in littore maris, e Graeco ακτη quae proprie vox Attica juxta Strab. 1 et Photium cod. 279. Latin. praeter Nep. usi Virg. Æn. 5 v. 6 13. Cic. Verr. ult. c. 25. et 4 1. Prudent. adv. Symmach. v. 1 130. 9 Lectum, super quo accubabat. 10 More rustico et priscorum, quibus id genus cubilia erant. 11 i. e. nihil praeter pellem, quae strati tegumentum fuit. 12 Viliori. 13 Detrito, sordido, ut apud Curt. 6 9 15, *obsoletum amiculum.* 14 Cultus admodum exilis. 15 Ostenderet, conspicuum faceret. 16 Superlativi elegans est usurpatio cum negatione, i. e. non admodum beati, non sane felicis, non opulenti, non instructi copiis rei familiaris. 17 Faceret, ut Agesilaus talis spectaretur. 18 Scil. praefectos, vel etiam absolute regii dicuntur, qui Regis provincias administrarunt.

neris sunt allata 1. His quaerentibus Agesilaum vix fides facta est, 2 unum esse ex his 3 qui tum accubabant. Qui cum regis verbis 4, quae attulerant, dedissent 5, ille praeter vitulina 6, et hujusmodi genera obsonii 7 quae praesens tempus desiderabat 8, nihil accepit; unguenta 9, coronas 10, secundamque mensam 11 servis 12 dispertiit: cetera referri jussit. Quo facto eum barbari 13 magis etiam contempserunt 14, quod eum ignorantia bonarum rerum 15 illa potissimum sumsisse arbitraban-

---

1 Mos hic etiam nunc obtinet, ut Principes et Reges splendidis donis excipiantur. 2 Vix quaerentes persuasi, ut crederent. Suet Vesp. c. 7, *cum vix fides esset.* 3 Comitibus. 4 Regis nomine. 5 Obtulissent. 6 Carnes vitulinas bene assas et coctas. 7 Pisces et alios cibos, quos cum pane edimus. 8 Ad pellendam famem, quia omnis fere victus consumtus erat. 9 Luxuriae instrumenta, v. Cic. Catil. 2 c. 5. Horat. Od. 3 14 17. 10 Convivales, easque pretiosas intelligit Pasch. de cor. 1 3. Sed Athenaeus 15 6 15 refert ex Theopompo, Ægyprios Agesilao, inter alia munera papyrum coronariam misisse. Conf. de eorum coronis Plin. 13 11. et 21 2. 11 Sic vocantur bellaria, quae convivis alio cibo potuque satiatis apponunt ad eorum appetitum denuo excitandum: de quorum instructu Stuck. Antiqu. Conv. 32. conf. Horat. Sat. 2 12 2. 12 Helotis. Idem Agesilaum fecisse donis apud Thasios oblatis notat Plut. in Apopht. Lac. Simile quid de Lysandro Ælian. 3 20. 13 Ægyptii. 14 Imo irriserunt, et dictis salsis, atque amaris insectati sunt, ut alii narrant. 15 Αγροικια, ακρισια, αναισθησια, αβελτερια, nam et Graecis αβελτερος explicatur το βελτιον μη γινωσκων. Constat autem hoc vitium rusticitate, sinisteritate judicii et sensuum, si quis plane a deliciis abhorreat.

tur 1. Hic cum ex Ægypto reverteretur, donatus a rege Nectanebe 2 ducentis viginti talentis 3, quae ille muneri populo suo 4 daret: venissetque in portum 5, qui Menelai vocatur 6, jacens inter Cyrenas 7 et Ægyptum: in morbum implicitus decessit 8; ibi eum amici, quo Spartam facilius perferre possent 9, quod mel non habebant 10, cera circumfuderunt 11: atque ita domum retulerunt.

---

1 Sed haec erat abstinentia ejus, qui adsuetus disciplina Laconica et frugalitate nullum deliciarum usum admittebat. 2 Imo Thaco, ut vult Diodorus. Sed Plutarchus testatur, Agesilaum, cum populus defecisset a Tacho, Nectanebi regnum confirmasse. 3 Quae faciunt centum triginta duo millia coronatorum, v. 15 4 1. 4 Lacedaemonio, qui indigebat pecunia. 5 In deserto quodam Africae littore. 6 Menelao Rege huc appulso in famosis ex Trojano bello erroribus, quos singulari libro Aristonicus Grammaticus scripsit, ex quo excerpsit Strabo 1. p. 26, conf. 17 p. 573. Ptolemaeus 4 5 in Marmaricae tractu a mari paulo reducit urbem, quam Menelaum vocat. 7 In Sing. Cyrene urbs Lybiae, a qua circumjacens regio Cyrenaica dicta. 8 Octogenario major. 9 Defunctos peregre Reges domi sepeliebant; ceteros eo loco, ubi mortui erant. 10 *Mellis natura talis est, ut patrescere corpora non sinat*, Plin. 22 24, conf. Colum. 12 45. Melle ergo Lacedaemonii cadavera, quae servari vellent, condiebant. *Persae cera circumlitos condunt, ut quam maxime permaneant diuturna corpora*, Cic. Tusc. 2 45. conf. Herod. 1. 140. Kircum. de fun. 1 8. 11 Alias quoque in patriam ossa relata, v. 18 4 4 etc. 15 4. Propert. Eleg. 3 11. Turneb. 26 33.

XVIII.

EUMENES.

ARGUMENTUM.

1. *Eumenes primum Philippi et Alexandri scriba: postea alae praefectus.* 2 *Cappadociam sortitus, carus Perdiccae fuit, et fidus.* 3 *A Perdicca oppositus Europaeis adversariis.* 4 *Vincit Neoptolemum singulari pugna; Craterum amplo funere effert.* 5 *Ab Antigono damnatus, victus et obsessus callido invento evadit.* 6 *Olympiadi consulit, et liberis Alexandri. Contra Antigonum Alexandri auspicia in castris fingit.* 8 *Antigoni victor veteranorum licentia impeditur.* 9 *Callido consilio hostem deludit.* 10 *A suis proditus, victor victo in custodiam traditur.* 11 *Hujus impatiens supplicium postulat.* 12 *De consilii sententia inedia tentatus ferro consumitur.* 13 *Hoc superstite nemo ducum regis nomen sumsit. Honestum ejus funus.*

I. Eumenes 1 Cardianus 2. Hujus si virtuti par data esset fortuna 3, non ille 4 quidem major, sed multo illustrior, atque etiam ho-

---

1 v. Plutarc. in vita, Diod. Sic. 18 et 19. Polyaenus 4 8. et 4 6 9 s. Frontin. 4 7 34. Just. 13 4. et 8 14 1. seqq. Arrianus et Curtius passim. Alius fuit Eumenes Pergami Rex, de quo Nep. 25 11. 2 Ex Cardia Thraciae urbe, quae et Gardiopolis, quam in gratiam Eumenis immunem a tributis Philippus fecisse dicitur. Eversa a Lysimacho novae Lysimachiae locum dedit. 3 Felicitas, bonus semper successus. 4 Abundat *ille* eleganter, nec sine nervo.

moratior 1; quod magnos homines virtute metimur 2, non fortuna 3. Nam cum aetas ejus incidisset in ea tempora 4, quibus Macedones florerent 5, multum ei detraxit 6 inter eos viventi, quod alienae erat civitatis: neque aliud huic defuit quam generosa stirps 8. Etsi ille domestico summo genere 9 erat, tamen Macedones eum sibi aliquando anteponi indigne ferebant 10: neque tamen non patiebantur 11; vincebat 12 enim omnes cura 13, vigilantia 14, patientia 15, calliditate, et celeritate ingenii 16. Hic peradolescentulus 17 ad amicitiam accessit 18 Philippi, Amyntae filii 19: brevique tempore in intimam pervenit familiaritatem 20. Fulgebat 21 enim jam

---

1 Subintellige *fuisset*, vel *evasisset*, *alia clariora sunt*, *alia majora*, dicente Plinio Epist. 3 16. 2 Æstimamus, pendimus. Conf. Cic. ad fam. 5 17. Sen. Epist. 76. Ovid. Pont. 1 9 3. 3 Nec ob secundam magni, nec ob adversam viliores. 4 Eleganter pro *cum viveret iis temporibus*. 5 Potentia et excellentia imperii per Philippum et Alexandrum M. 6 Nocuit, obstaculo fuit. 7 Erat alienigena, aliunde ortus. 8 Generis claritas. 9 Domi nobilis. Sed Durus Samius, vetus historicus, apud Plut. patrem ex aurigatione victum sibi quaesivisse refert. 10 Hac formula et animus obtrectatorum commotus, et praevertendi studium notatur. 11. i. e. inviti patiebantur, nolentes, volentes concedebant. 12 Antecellebat. 13 Studio, diligentia. 14 Alacritate. 15 φιλοπονια et solertia. 16 Peritia in dandis consiliis, et ad cuncta, quae accidunt, infortunia evitanda. 17 Annos natus 17 aut 18. Nam quod ex c. 13 1 constat, vixit annos 45. Regibus 20 apparuit, nec integros 8 supervixit Alexandro. 18 Amicus factus est. 19 Qui fuit pater Alexandri M. 20 Fuit in intimis Regis. 21 Explendescebat, v. Svet. Tit. 33.

in adolescentulo indoles virtutis 1. Itaque eum habuit ad manum 2 scribae loco 3: quod multo apud Grajos honorificentius 4 est quam apud Romanos 5. Nam apud nos revera, sicut sunt, mercenarii 6 scribae existimantur. At apud illos 7 contrario, nemo ad id officium admittitur, nisi honesto loco 8, et fide et industria 9 cognita, quod necesse est omnium consiliorum eum esse participem 10. Hunc locum 11 tenuit amicitiae apud Philippum annos septem. Illo interfecto 12, eodem gra-

---

1 *Ipsius ingenium magnum spondebat virum*, quod de Philippo Just. 7 6 1, conf. de aliis idem Just. 2 9 15 11 1 9 29 1 8. Vellej. 2 94 3. Claud. laud. Stil. 1. v, 39. *mens ardua semper a puero tenerisque etiam fulgebat in annis*. 2. Usus est ejus ministerio, semper eum praesto habuit veluti amanuensem, qui Svet. Aug. 67 *a manu* dicitur. 3 Plut. vocat *αρχγραμματεια*, id sonat scribarum principem et praefectum, cum quo Rex omnia etiam gravissima negotia communicabat, tales hodie sunt Cancellarii et Secretarii. 4 Honoratius. 5 Athenis pariter ut Roma vile fuisse scribarum munus, docet Petitus ad leg. Att. p. 257. s. de scribis praeterea multa et scitu digna congessit Casp. Barthius Advers. 50 1. Herm. Hugo de prima scrib. orig. c. 32. Dan. Fessel. Advers. 8 1 1. Freinsh. ad Curt. 7 3 4. 6 Servi, mercede conducti, non sine nota vilis animi et operae: haec vox opponitur honestis ac industriis viris, qui fidem potius quam lucrum spectant, majorumque rerum actores sunt, conf. 16 3 2. 7 Macedones et alios Grajos. 8 Scil. ortus, *locus* ponitur pro familia, ut paulo ante, et paulo post pro gradu et dignitate. 9 Promta facilitate, qualis in rerum actu dextre tractando exigitur. 10 Designatur his verbis ipsius muneris gravitas, de qua et §. 6, v. Kirchme. de officio et dignit. Cancellarii 4 9. Traj. Boccal. relat. 1 38. 11 Gradum, uti mox vocat; ad eumdem modum loquuntur Caes. B. G. 1. 20. Svet. Oth. c. 2 etc. 12 A Pausania, v. Just. 9 7.

du 1 fuit apud Alexandrum annos tredecim. Novissimo tempore 2 praefuit etiam alteri 3 equitum alae 4, quae hetaerice 5 appellabatur. Utrique 6 autem consilio semper affuit 7, et omnium rerum habitus est particeps 8.

II. Alexandro Babylone 9 mortuo, cum 10 regna singulis familiaribus 11 dispertirentur 12, et summa rerum 13 tradita esset tuenda eidem cui Alexander moriens annulum suum dederat 14 Perdiccae; ex quo omnes conjecerant 15, eum regnum ei com-

---

1 Scil. honoris et amicitiae. Sic: Curt. 5 10. et 6 7 32. 2 Extremis Alexandri annis. 3 Uni ex duabus, duae enim alae erant, et dexra et sinistra, v. Gell. 10 4. Veget. 2 1, conf. infra c. 13 12. Nonnullis ex MSS. placet *alterae*, quia veteres hanc et similes voces ita inflexerunt, v. Ter. Heaut. 2 3 30. et Eun. 5 6 3. Sic infra 20 3; *totae insulae* in MSS. v. Voss. de Anal. 2 3. 4 Ita dicuntur equitum ordines, quod in exercitu circum legiones tanquam alae in avium corporibus locentur, v. Gel. l. c. 5 Arrian. 5 2 *τωι εταιρων αγημα*. Tale nomen impositum praestantissimis equitum apud Macedones ab amicitia et veluti sodalitate regia. 6 Philippo et Alexandro. 7 Ergo consiliarius fuit. 8 Tanquam majorum rerum minister. 9 De hac urbe Alexandro fatali v. Freinsh. Suppl. Curtii 1 3 22. et 19 4 19 seq. 10 Longior haec est periodus; post multa *παρενθετιχως* inserta sequitur: *hoc tempore data est Eumeni, etc.* 11 Amicis regis. 12 Passive pro distribuerentur. De regnorum ab Alexandri excessu divisione praeter Just. et Oros. 6. ext. varii varie. 13 Scil. potestas. 14 Interrogatus a circumstantibus, cui regnum relinqueret, respondit: optimo; annulum vero digito detractum Perdiccae tradidit, unde graves ortae dissensiones et bella, v. Curt. 19 5. Just. 12 15. 15 Voluerant colligere.

mendasse 1, quoad 2 liberi ejus 3 in suam tutelam pervenissent 4, (aberant enim Craterus et Antipater, qui antecedere huic 5 videbantur: mortuus erat Hephaestio, quem unum 6 Alexander, quod facile intelligi posset 7, plurimi fecerat) hoc tempore data est Eumeni Cappadocia 8, sive potius dicta 9; nam tum in hostium 10 erat potestate 11. Hunc 12 sibi Perdiccas adjunxerat 13 magno studio, quod in homine 14 fidem et industriam 15 magnam videbat, non dubitans si eum pellexisset 16, magno usui fore sibi 17 in his rebus quas apparabat 18. Cogitabat 19 enim (quod

---

1 Tradidisse, adeoque successorem fecisse. Dicitur ea vi, qua morituri necessitudines suas aliaque amicis commendant, v. Brisson. 7 form. Ter. And. 3 5 11. 2 Pro donec. 3 Duo filii, alter ex Barsine Hercules, alter posthumus ex Roxane Alexander dictus, v. Just. 11 10 3. et 12 15 9. et 14 6 2 cum not. Berneg. 4 Puberes facti, s. majorennes. Pupillaris aetas sub potestate tutoris est, cujus finis pubertas. 5 Perdiccam scil. in amicitia et dignitate. 6 Alii tuentur *vivum*. 7 In primis ex honore mutuo habito, v. Freinsh. Suppl. Curt. 10 4 12 r. 8 Cum Paphlagonia et finitimis gentibus usque ad Trapezuntem. 9 Decreta, destinata, verbis adjudicata. Sed dare significat id, quod in nostra potestate est, alteri cedere. Sic *dos dicta* apud Cic. pro Flacco, et Nonium in *dicere*. v. Salmas. de modo Usur. c. 16. 10 In regis Ariarathis, quem Perdiccas postea vicit et in crucem egit. 11 Nondum suberat Macedonico imperio; Alexander propter alias curas praetermiserat. 12 Eumenem. 13 Sibi conciliaverat. 14 Ponitur *homo* eleganter Pronominis vice. 15 Dignas ministro virtutes; v. c. 1 5. 16 Scil. in suas partes. 17 Eum operam consiliumque communicaturum. 18 Moliebatur. Just. 98 9 de Philippo: *amicitias utilitate, non fide colebat.* 19 In animo gaudebat, conabatur.

fere omnes in magnis imperiis 1 concupiscunt) omnium partes corripere atque complecti 2. Neque vero hoc solus fecit, sed ceteri quoque omnes, qui Alexandri fuerant amici 3. Primus Leonnatus 4 Macedoniam præoccupare 5 destinaverat 6. Is multis magnis pollicitationibus persuadere 7 Eumeni studuit 8 ut Perdiccam desereret, ac secum faceret societatem. Cum perducere eum non posset 9, interficere conatus est 10: et fecisset, nisi ille clam noctu ex praesidiis 11 ejus effugisset.

III. Interim conflata sunt 12 illa bella, quae ad internecionem 13 post Alexandri mortem gesta sunt, omnesque concurrerunt 14 ad Perdiccam opprimendum. Quem etsi

---

1 Constituendis et acquirendis. 2 Omnium potentiam ad se trahere, et retinere. Sic Tac. A. 11 8 4, *neque cunctabatur quin proximas praefecturas corripiat.* De Pyrrho Just. 17 1 21, *Qui et ipse spoliare singulos cupiens omnibus se partibus venditabat.* 3 Adjutores rerum gerendarum. 4 Qui fuerat unus ex Alexandri corporis custodibus, cui in provinciarum divisione Phrygia obtigerat. 5 Specie ferendi auxilii Antipatro Lamiae ab Atheniensibus obsesso. 6 Antea *cogitabat* §. 3. Sic aliquoties Curtius. Est autem proprie verbum Sagittariorum. 7 Aureos promittere montes. 8 Conatus est, allaboravit. 9 Scil. in societatem; cum persuasionibus eum non posset capere et movere. 10 Usque adeo impetu iracundiae in eum convertit, conf. Curt. 6. 7 10. Tac. H. 1 7 2. et 2 8 3. Caes. B. C. 3 9. 11 Ex castris, v. Curt. 4 12 14, vel ex dispositis custodibus. 12 v. supra 13 2 8. Bella autem prolixe describit Just. l. seqq. 13 Ad partium interitum. Neque ante de principatu contendere cessarunt duces, quam mutuis cladibus attriti et enervati in Romanorum pervenerunt potestatem. 14 Certatim operam contulerunt.

infirmum 1 videbat, quod unus omnibus resistere 2 cogebatur, tamen amicum non deseruit 3, neque salutis quam fidei fuit cupidior 4. Praefecerat eum Perdiccas ei parti Asiae quae inter Taurum montem jacet, atque Hellespontum 5: et illum unum opposuerat Europaeis adversariis 6. Ipse Ægyptum oppugnatum adversus Ptolemaeum 7 erat profectus. Eumenes 8 cum neque magnas copias, neque firmas 9 haberet, quod inexercitatae et non multo ante erant contractae, adventare 10 autem dicerentur, Hellespontumque transisse 11 Antipater et Craterus magno cum exercitu Macedonum, viri cum claritate 12, tum usu belli 13 praestantes 14: Macedones vero milites ea tunc erant fama, qua nunc Romani feruntur 15:

---

1 Viribus armorum. 2 Bellare adversus omnes. 3 Potius ei adstitit in rebus dubiis et adversis, ex maxime raro hominum genere judicandus. Juxta Ennium *amicus* certus in re incerta cernitur. 4 Non antetulit vitam et salutem constantiae in amicitia. 5 i. e. Armeniae, Ciliciae, et Cappadociae, non servata prima divisione ob turbatum a discordibus statum. 6 Ab Europa hostibus, Cratero et Antipatro. 7 Lagi filium, cui Ægyptus in ipsa divisione contingerat. 8 Incipit hic iterum longior periodus; quare postea ad evitandam obscuritatem necesse fuit repetere eamdem vocem, quae post insertam parenthesim legitur. 6 Respectu peritiae bellandi, induratam bello manum. Sic *firmus exercitus* apud Vellej. 2 20 1. 10 Citato cursu approperare. 11 Alii *transcurrisse*, i. e. transnavigasse, praetervectos esse. Nam et currere pro navigare ponitur, et navis currus apud Tibullum vocatur. 12 Celebritate. 13 Experientia in bello. 14 i. e. veterani et exercitati, quos opponas copiis Eumenis. 15 Quemadmodum quondam Macedones, sic Romani in summa laude sunt, conf. 9 3 4.

etenim semper habiti sunt fortissimi 1 qui summam imperii potirentur 2 : Eumenes 3 intelligebat, si copiae suae cognoscerent adversus quos ducerentur, non modo non ituras, sed simul cum nuntio 4 dilapsuras 5. Itaque hoc ejus fuit prudentissimum consilium, ut deviis itineribus 6 milites duceret, in quibus vera 7 audire non possent: et his persuaderet, se contra quosdam barbaros proficisci 8. Itaque tenuit hoc propositum 9, et prius in aciem exercitum eduxit, praeliumque commisit, quam milites sui scirent 10, cum quibus arma conferrent 11. Effecit etiam illud locorum praeoccupatione 12, ut equitatu potius dimicaret, quo plus valebat 13, quam pedita-

---

1 Ii sunt strenui milites. 2 Qui ceteris imperarent, quorum imperator sit illustris, cujusque imperium debellatis multis populis fit summum in mundo. Potiri cum Accusativo construunt etiam Tac. A. 11 10 8. Just. 6 4 8. et 12 7 10. Lucret. 3 1051. v. Voss. de Const. c. 22. 3 Alii *Eumenes igitur.* i. e. inquam, ut Lambinus recte exponit. Ita evitatur obscuritas sensus. 4 Statim ac nunciatum esset. 6 Occultis et insuetis, non adeo tritis. Infra c. 8 5 et 6, *per loca deserta, per loca sola.* Sallust. Jug. c. 4. *nocturnis et aviis itineribus ignoratus etc.* 7 De adventu Macedonum. 8 Plut. de Garrul. p. 5 6. *Eumenes cum audivisset, Craterum adversus se cum copiis venire, nemini amicorum rem aperuit, sed Nooptolemum esse finxit. Hunc enim milites contemnebant* etc. 9 Hoc consilium pertendit, perstitit usurpare, permansit in proposito. Sic saepe Caes. B. C. 1 83 3 42. et 65. Cicero Verr. 6 est *tenere institutum.* 10 Excepto Eumene norat nemo. 11 Dimicarent. 12 Praeoccupatis locis aequioribus, v. Her. Hugo de mil. equ. 2 2. 13 Quo magis instructus validiorque superabat hostem.

tu, quo erat deterior 1.

IV. Quorum accerimo concursu 2 cum magnam partem diei 3 esset pugnatum, cadit 4 Craterus dux, et Neoptolemus 5, qui secundum locum imperii 6 tenebat. Cum hoc concurrit 7 ipse Eumenes. Qui cum inter se complexi 8 in terram ex equis decidissent, ut facile intelligi posset, inimica mente contendisse 9, animoque magis etiam pugnasse, quam corpore 10; non prius distracti sunt 11 quam alterum anima 12 reliquerit. Ab hoc aliquot plagis 13 Eumenes vulneratur: neque eo magis ex praelio excessit 14, sed acrius hostibus institit 15. Hic equitibus profligatis, interfecto duce Cratero, multis praeterea et maxime nobilibus captis, pedester exercitus 16, quod in ea loca erat deductus ut invito Eumene 17 elabi 18 non posset, pacem ab eo petiit. Quam cum impetrasset, in fide non mansit 19, et se simul ac potuit, ad An-

---

1 Inferior, infirmior, minus instructus. 2 Conflictu, congressiune. 3 Tota fere die 4. In praelio occumbit. 5 Hic a Perdicca in auxilium Eumeni relictus, non solum ei insidias struxerat, sed et victus (de quo noster tacet) profugerat ad Antipatrum. Altero mox praelio insidiae in insidiatorem versae, v. Just. 13 8. 6 In exercitu. 7 Digladiatur in *μονομαχια* ut expresse vocat Diod. 18 3. et pulchre depingit Plut. f. 587. 8 Seria lucta. Diod. Sic. *σονεπλακγσαν αλλγλοις*, et *σομαλεκρμενος τοις σωμασ*. 9 Serius fuisse certamen. 10 Ut infestis armis sic infestioribus animis concurrisse. 11 Divulsi sunt. Similis ardor pugnantium Romanorum apud Flor. 1 18 17. 12 Vita. 13 Vulneribus. 14 Tamquam saucius aut pulsus. 15 Ut plenam consequeretur victoriam. 16 Peditatus Crateri; alii *pedestris*. 17 Si nollet Eumenes. 18 Effugere. 19 Non servavit fidem.

tipatrum recepit 1. Eumenes Craterum ex acie semivivum elatum 2 recreare 3 studuit. Cum id non posset, pro hominis 4 dignitate 5, proque pristina amicitia, (namque illo usus erat, Alexandro vivo, familiariter 6) amplo funere extulit 7, ossaque 8 in Macedoniam uxori ejus ac liberis remisit.

V. Haec dum apud Hellespontum geruntur, Perdiccas apud flumen Nilum 9 interficitur a Seleuco et Antigono 10: rerumque summa 11 ad Antipatrum defertur 12. Hic, qui deseruerant 13, exercitu suffragium ferente 14, capitis absentes damnantur; in his Eumenes 15. Hac ille perculsus plaga 16 non succubuit 17, neque eo

---

1 Perfugit ad ipsum. 2 Exportatum. 3 Reficere semianimum et conservare. Cum homine non cum humanitate bellum gessit, v. par exemplum ap. Joh. Magn. 3 10. et Kirchm. append. de fun. c. 5. adde Grot. J. B. et P. 2 19 3. 4 Pro *illius*, conf. c. 2 3. 5 Secundum, juxta dignitatem. 6 Fuerant amici, et unius Regis ministri. 7 Frequentia et comitatu funeris decoravit. Sic Curt. 4 8. Svet. Ner. c. 9. et c. 3, *efferre funere magnifico, apparatissimo, prope regio.* 8 Quae remanebant combusto cadavere. 9 Est veluti periphrasis Ægypti. Vix eam erat ingressus Perdiccas, cum per seditionem obtruncaretur. 10 Imo a suis equitibus qui se contra Ptolemaeum, cui favebant, duci aegre ferebant, v. Diod. 18 36. Just. 4 4 11. Oros. 3 23. 11 Scil. res, i. e. imperium summum ac potestas, conf. 16 5 3. 12 Sed ante ad Pithonem et Aridaeum juxta Diodorum. 13 Nempe Macedones. 14 Consentiente et judicante simul. Quo de more Curt. 6 8 25. *De capitalibus rebus vetusto Macedonum more inquiebat exercitus.* 15 Damnatus una cum viginti quinque viris. 16 Perturbatus infortunio, calamitate, quae metaphorice plaga dicitur. 17 Animi magnitudinem retinuit.

secius bellum administravit 1: sed exiles res 2 animi magnitudinem etsi non frangebant, tamen imminuebant 3. Hunc persequens Antigonus 4, cum omni genere copiarum abundaret, saepe in itineribus vexabatur 5: neque unquam ad manum accedere licebat 6, nisi his locis quibus multis possent pauci resistere. Sed extremo tempore 7 cum consilio capi non posset, multitudine 8 circumventus est. Hinc tamen multis suis amissis se expedivit 9, et in castellum 10 Phrygiae quod Nora appellatur 11, confugit. In quo cum circumsederetur, et vereretur, ne uno loco manens equos militares perderet 12, quod spatium 13 non esset agitandi; callidum fuit ejus inventum 14, quemadmodum stans jumentum 15 calefieri exercerique posset, quo libentius et cibo uteretur, et a corporis motu 16 non re-

---

1 Gessit tamquam dux. 2 Tenues, calamitosae; difficultates a fortuna adversante objectae. 3 Dolebat quod fortuna destituerat magnos conatus. Hoc est quod c. 1 1 dicitur, hujus virtuti non respondisse fortunam. 4 Praefectus ab Antipatro magnae Phrygiae. 5 Ab Eumene premebatur. 6 Numquam sui potestatem faciebat Eumenes; collatis signis non dimicabat. 7 Tandem. 8 Imo proditione Apollonidae, uti est apud Diod. 9 In tutum se recepit. 10 Diminutivum a castro; quod sequitur §. 7. 11 Plutarchus in finibus Lycaoniae et Cappadociae situm esse vult locum. Strabo 12 f. 370 suo tempore *Norcassum* appellatum ait. 12 Ne equi diu otiosi redderentur inutiles aut rigidi. 13 Ista vox uti temporis, ita et loci significationem habet. 14 Ars, qua servari possent in conclusione equi: agitationis scil. novo genere et loco ambulationis, cursusque equestris usurpato, v. Front. Strat. 4 7 34. 15 Uno loco manentes equi. 16 Agitatione.

moveretur 1. Substringebat caput 2 loro altius quam ut prioribus pedibus plane terram posset attingere: deinde post 3 verberibus cogebat exsultare 4, et calces remittere 5; qui motus non minus sudorem excutiebat quam si in spatio decurreret 6. Quo factum est, quod omnibus mirabile est visum, ut jumenta aeque nitida 7 ex castello educeret, cum complures menses in obsidione fuisset 8, ac si in campestribus et planis ea locis habuisset. In hac conclusione 9 quotiescumque, voluit, et apparatum et munitiones 10 Antigoni alias incendit, alias disjecit. Tenuit autem se uno loco 11 quamdiu fuit hyems 12, quod 13 castrum 14 subsidia habere non poterat, et ver appropinquabat 15. Simulata deditione, dum de con-

---

1 Ne equi corrumperentur, aut eorum praeter consuetudinem otiantium pedes (quod Plut. l. 5 Convival. Probl. 4 ait) vitium contraherent. 2 Scil. ipsius jumenti. 3 i. e. pone, posteriore parte, posterioribus pedibus; aliqui plane pro *post verberibus*, legunt *posterioribus*. 4 Subsilire. 5 Undique crura jactare, uti Frontinus loquitur, recalcitrare. 6 Cursu exerceretur in campo. 7 Pinguia, non strigosa. Sic Ovid. Met. 3 v. 691. *nitidam cape praemia vaccam.* Horat. Ep. 1 4 15. *Me pinguem et nitidum bene curata cute vises.* Phaedrus 46 4. *Unde quaeso sic nites? aut quo cibo fecisti tantum corporis?* 8 Cum tamdiu esset obsessus. 9 Obsidione. Sic Caes. B. C. 2 22, *pestilentia conflictari ex diutina conclusione.* 10 Turres ligneas *opera* vocantur 1 7 4 ad oppugnandum exstructa ab obsidentibus, *Belluwerk.* 11 Mansit in castello illo Nora. 12 Tota hyeme. 13 Non incommodo sensu pro *quod* legitur *sed.* Ceterum particula *quod* eadem ratione occurrit c. 7, *quod una erant Macedones* etc. 14 Arx, locus ille munitus §. 3 dicitur castellum. 15 Vere ineunte major metuenda erat oppugnatio.

ditionibus 1 tractat, praefectis Antigoni imposuit 2: seque ac suos omnes extraxit 3 incolumes.

VI. Ad hunc Olympias, mater quae fuerat Alexandri, cum literas et nuntios misisset in Asiam consultum 4, utrum repetitum Macedoniam veniret (nam tum in Epiro habitabat 5) et eas res 6 occuparet, huic ille primum suasit ne se moveret 7, et exspectaret quoad 8 Alexandri filius 9 regnum adipisceretur: sin aliqua cupiditate raperetur 10 in Macedoniam, omnium injuriarum oblivisceretur, et in neminem acerbiore 11 uteretur imperio. Horum nihil ea fecit 12; nam et in Macedoniam profecta est, et ibi crudelissime se gessit 13. Petivit autem ab Eumene absente ne pateretur 14, Philippi domus et familiae inimicissimos stirpem 15 quoque interimere, ferretque opem liberis Alexandri; quam

---

1 De legibus pacis et deditionis, quas correcta jurisjurandi formula, additisque addendis accepit, v. Diod. 18 50. et Plut. f. 590. 2 Verba illis dedit, ipsos fefellit. 3 Eduxit, elapsus est ex conclusione difficili per astum. Sic Ter. Ph. 1 4 3. 4 i. e. ut interrogaret Eumenem, utrum consultum ipsi videretur ut proficisceretur in Macedoniam ad regnum hoc repetendum. 5 Quia Neoptolemi Epirotarum Regis erat filia. 6 Possessionem scil. imperii. 7 Scil. ex pristina habitatione; sed ut potius in Epiro maneret. 8 Donec. 9 Ex Roxane genitus, v. Curt. 8 4 22. et 10 6 9. Majori ex Barsine, etsi Nearcas suaderet, nemo diadema dare voluit. Ibid. §. 10 seqq. 10 Designat vehementem mulieris impetum, et affectum ferventiorem, quam ut limitibus queat includi. 11 Pro *acerbo*. Comparativus elegantiae servit. 12 Consilia data susque deque habuit. 13 Principes Macedonum interfecit. Impotentiam et crudelitatem ejus notant Diod. 19 11. et Just. 13 9. 14 Ne concederet. 15 Liberos ut supra, 15 10 2.

veniam si daret 1, quam primum 2 exercitus pararet, quos sibi subsidio adduceret. Id quo facilius faceret 3, se omnibus praefectis qui in officio 4 manebant, misisse literas 5, ut ei parerent, ejusque consiliis uterentur. His rebus 6 Eumenes permotus satius duxit, si ita tulisset fortuna 7, perire benemeritis 8 referentem gratiam 9, quam ingratum vivere.

VII. Itaque copias contraxit, bellum adversus Antigonum 10 comparavit. Quod una 11 erant Macedones complures nobiles, in his Peucestes, qui corporis custos fuerat Alexandri 12, tum autem obtinebat Persidem 13; et Antigenes 14, cujus sub imperio phalanx 15 erat Macedonum: invidiam verens 16, (quam tamen effugere non potuit) si potius ipse alienigena 17 summi imperii 18 potiretur quam alii Macedonum, quorum ibi erat multitudo 19; in prin-

---

1 Quam rem si faceret, si annueret in eo, si assurgeret petitis. 2 Primo quoque tempore. 3 Quo negotium succederet melius. 4 Obsequii scil. et fidei. 5 Mandata per literas. 6 Alii *his verbis*, uti infra 20 1 6. 7 Si ita accideret. 8 His qui beneficia contulissent. 9 Se gratum mori. 10 Praefectum Phrygiae cum quo et hactenus rem habuerat, et qui maxime insidiabatur regno Macedoniae. 11 In exercitu suo. Exponit hic causam, quare invidiam sit veritus, et quare auspicia Alexandri M. finxerit. 12 Adeoque inter summos duces, quibus se rex credebat, quales fuerint, explicat Curtius 5 1 42. 13 Regionem quae est circa Persepolim, sive ipsam Persiam, in qua ab Alexandro vivo Satrapes constitutus fuit. Sed conf. Just. 13 4 23. 14 De quo Curt. 8 14 15. 15 Vide descriptam laudatamque hanc formam Curtio 3 2. et quae ad §. 13 Freinsh. notavit. 16 Timens. 17 Quod alienae esset civitatis c. 1 2. 18 Scil. administratione. 19 Quorum multi cum nobilitate praecurrebant.

cipiis 1 nomine Alexandri statuit 2 tabernaculum, in eoque sellam auream cum sceptro ac diademate 3 jussit poni 4, eoque omnes quotidie convenire 5, ut ibi de summis rebus 6 consilia caperentur; credens minore se invidia fore 7, si specie imperii, nominisque simulatione 8 Alexandri, bellum videretur administrare. Quod et fecit 9; nam cum non ad Eumenis 10 principia, sed ad regia conveniretur, atque ibi de rebus 11 deliberaretur, quodammodo latebat 12: cum tamen per eum unum omnia gererentur.

VIII. Hic in Paraetacis 13 cum Antigono conflixit, non acie instructa, sed in itinere 14, eumque male acceptum 15, in Mediam hiema-

---

1 Castrorum scil. Ita noster πρῶτεια satis simpliciter ex Graecis vertit eum locum, quem Latini *Praetorium*, h. e. tabernaculum primum Imperatoris vocant, ubi tendebant duces, tribuni, etc. ubi jus dictum, signa asservata, altaria culta. Sic Tac. H. 3 13 1. Frontin. 4 1. 26 s. adde Lips. (mil. Rom. 5 4. Bernegg. ap. Just. 11 6 6. et Gronov. Observ. 4 11. 2 Fecit, posuit, ac vocavit Alexandri tentorium, ac si ipse Rex adesset. Est hoc consilium Ptolemaei apud Curt. 10 6 15. 3 Insigna haec sunt Regis. 4 Ita solebat in aula fieri, et tabernaculo Regis. Imitatus hic est Eumenes usitatum regni schema, reponendique et asservandi diadematis consuetudinem, v. Paschal. de Coron. 10. et quos laudat Freinsh. ad Curt. h. c. 5 Scil. jussit. 6 h. e. de summa rerum, sive de negotiis summam rerum spectantibus. 7 Se minus peti posse invidia. 8 Usurpatione nominis tanti et auspicii. 9 Imo commento huic religionem adjecit, Alexandrum, dicens, in somnio ita fieri jussisse. Plut. 10 Tamquam inferioris. 11 Imprimis bellicis. 12 Occultabatur ejus imperium, de cujus dissimulatione hic sermo est. 13 Regione Mediae Australis. 14 Fortuito tantummodo praelio. 15 Fusum, fugatumque. Nam pedites ter mille capti,

tum coegit redire. Ipse in finitima regione Persidis 1 hiematum copias divisit 2, non ut voluit: sed ut militum cogebat voluntas. Namque illa phalanx 3 Alexandri Magni, quae Asiam peragrarat 4, deviceratque Persas, inveterata cum gloria, tum etiam licentia 5, non parere se ducibus, sed imperare postulabat 6: ut nunc veterani faciunt 7. Itaque periculum est ne faciant (quod illi fecerunt) sua intemperantia 8, nimiaque licentia 9, ut omnia perdant 10, neque minus eos cum quibus steterint 11, quam adversus quos fecerint 12. Quod si 13 quis illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoscat 14, neque rem ullam, nisi tempus 15, interesse 16 judicet. Sed ad illos 17 revertar 18. Hiberna sumse-

---

et septigenti quinquaginta quatuor occisi, vulnerati vero plures quatuor millibus, Diod. 1 Gabena. 2 dispartitus est in hiberna. 3 Argiraspidum, i. e. argentea scuta gestantium. 4 Transierat et lustraverat. 5 Has propter causas milites disciplinam dedignantur. 6 h. e. cupiebat, ut apud Plaut. Men. 2 3 88. *Qui me hero postulem moderari.* 7 Milites Julii Caesaris de quibus inter alia Cicero Phil. 11 15, *quousque dicemus sententiam Veteranorum abitratu? quod eorum tantum fastidium est, quae tanta arrogantia, ut ad arbitrium illorum imperatorem etiam deligamus.* 8 Immodestia, insolentia. 9 Quae intemperantiae causa est. 10 Ne ferocia sua infesti sint omnibus, omniaque pervertant. 11 Societatem habuerint. 12 Pugnaverint, bellarint. 13 Eleganter additur *quod*, ubi inchoandae praesertim periodo ac sententiae *si* non sufficit, neque sustinere potest frontem orationis. 14 Comparare poterit Romanos milites cum Macedonibus. 15 Interjectum temporis spatium, quo Macedones priores vixerint. 16 Differentiam habere. 17 A quibus digressus sum, 18 Scil. exponendis.

rant non ad usum belli 1, sed ad ipsorum luxuriam 2: longeque inter se 3 discesserant 4. Hoc Antigonus cum comperisset, intelligeretque se parem 5 non esse paratis adversariis, statuit 6 aliquid sibi consilii novi 7 esse capiendum. Duae erant viae qua ex Medis, ubi ille 8 hiemabat, ad adversariorum hibernacula 9 posset perveniri. Quarum brevior per loca deserta 10, quae nemo incolebat propter aquae inopiam: ceterum dierum erat fere decem 11. Illa autem qua omnes commeabant 12, altero tanto longiorem habebat anfractum 13, sed erat copiosa 14, omniumque rerum abundans 15. Hac si proficisceretur, intelligebat, prius adversarios rescituros 16 de suo adventu, quam ille tertiam partem confecisset 17 itineris sui: sin 18 per loca sola 19 contenderet 20, sperabat se impru-

---

1 Ut reficerentur. 2 Ut luxuriose viverent, et cuncta abligurirent. Sic *una Hannibalem hiberna solverunt etc.* v. Sen. Epist. 51. 3 A se invicem. 4 Ut primi a postremis longissime distarent. 5 Sc. armis; integra phrasis extat 23 10 4. 6 Judicavit. 7 Stratagema, singulare inventum ex re et tempore. 8 Antigonus. 9 v. supra 17 3 4. 10 Ob hominum infrequentiam derelicta. 11 Tot diebus absolvi poterat iter hujus viae. 12 Via altera trita et usitata. Per *commeare*, consuetudinem, frequentiam, studium notari observat Boeclerus Chrestomath. Terent. 13 Bis tanto major erat in circuitu. 14 In qua non deerant copiae rerum necessariarum. 15 Ita auctor Synonymice explicat, cur vocet copiosam. 16 Hostes comperturos, quantumvis vellet occultum. 17 Absolvisset. 18 Si vero. 19 Deserta, omnibus hominibus destituta. Sic Cic. de Divin. *Cum in locis solis moestus oberrares.* Ter. Andr. 2 4 3, *Venit ex solo loco.* Similiter alii *solos montes*, *solas terras*, *oras*, *etc.* dixere, ut docet Gifan. Ind. Lucret. et ex Weitz ad Ter. Phor. 5 8 85. 20. Proficiscetur.

dentem 1 hostem oppressurum 2. Ad hanc rem conficiendam imperavit quam plurimos utres, atque etiam culleos 3 comparari: post haec pabulum 4: praeterea cibaria cocta 5 dierum decem 6; utque quam minime fieret ignis in castris 7. Iter quod habebat 8, omnes celat. Sic paratus, qua constituerat 9, proficiscitur.

IX. Dimidium fere spatium 10 confecerat, cum 11 ex fumo castrorum ejus 12 suspicio allata est ad Eumenem 13, hostem appropinquare. Conveniunt duces; quaeritur 14 quid opus sit facto. Intelligebant omnes, tam celerier copias ipsorum contrahi 15 non posse, quam Antigonus adfuturus videbatur. Hic omnibus titubantibss 16, et de rebus summis 17 desperantibus, Eumenes ait, si celeritatem velint adhibere, et imperata

---

1 Non opinantem. 2 Ex improviso aggressurum, v. Gronov. not. ad Liv. 30 10. 3 Saccos et vasa, quibus aqua subveheretur. Hoc artis sive ingenii remedio naturae defectus supplebat etiam Alexander ad Hammonis oraculum proficiscens, v. Curt. 4 7. 4 Pro equis. 5 Cibum coctum Sallust. vocat. 6 Quae decem dies durarent. 7 Sc. imperavit; eo fine, ne conspectis ignibus proderentur, et adventus significatio fieret, conf. Caes B. G. 4 29. 8 Faciebat, faciendum destinaverat. 9 Eadem qua studuerat. 10 Itineris. 11 Elegans transposito, pro *cum dim. spat. confecit*, *ex fumo* ec. 12 In quibus urgente necessitate die quinto ignes fecerant. 13 Per incolas montium totam regionem spectantium, et quidem camelis cursoribus. 14 Deliberaretur. 15 Contrahere hic non idem est ac conscribere, uti c. 7 1, sed significat, dispersas in unum cogere. 16 Animis pendentibus et incertis, quid agendum sit. Translatio sumta ab infirmis pedibus, vel a temulentis. Cic. Phil. 8, *titubare, haesitare, quo se vertere, nescire.* 17 Alias de summa rerum, de salute et potestate.

1 facere, quod ante non fecerint, se rem expediturum 2. Nam quod diebus quinque hostis transire posset 3, se effecturum, ut non minus totidem dierum spatio retardaretur 4. Quare circumirent, suasque quisque copias 5 contraheret. Ad Antigoni autem refrenandum 6 impetum, tale capit consilium. Certos 7 mittit homines ad infimos montes, qui 8 obvii erant itineri adversariorum: hisque praecepit ut prima nocte 9 quam latissime possint, ignes faciant quam maximos: atque hos secunda vigilia 10 minuant, tertia 11 perexiguos reddant, ut assimulata castrorum consuetudine 12 suspicionem injiciant 13 hostibus, his locis esse castra 14, ac de eorum adventu esse praenunciatum: idemque postera 15 nocte faciant. Quibus imperatum erat, dili-

---

1 Quae dux mandet. *Imperia ducum* vocat Tac. H. 4 8 3. 2 Negotium intricatum et anceps explicaturum. 3 Transiturus esset. 4 Ejus impetus reprimeretur, et veluti statim sequitur, refrenaretur; celeritas impediretur c. 10 1. 5 Longe inter se dispersas. 6 Inhibendum, impediendum. 7 Delegatos et electos eam in rem. 8 Sc. montes: qui ad homines referunt, legunt, *qui obvii erant* etc. 9 i. e. prima parte noctis, qua exercitus corpus curat, et se calore reficit. 10 Qua exercitus (exceptis vigilibus, se somno dare solet. Nox veteribus in quatuor vigilias tanquam partes aequales divisa, quarum unaquaeque tribus constabat horis: *de prima vigilia*, v. Curt. 4 5 19. *de tertia*, Cic. Cat. 1 2. *de quarta* Matt. 14 25. Signum vigiliae cujusvis buccina datum, v. Liv. 7 35. Lips. de mil. Rom. 5 9. 11 Et sic haud dubie etiam quarta. 12 Per factos ignes, et per fulgorem ignium, quo pacto saepius decepti hostes, v. supra 1 7 3. Curt. 5 4. 14. Polyaen, 1 40 8 2 4 2. 13 Moveant, excitent. 14 Ibi versari copias militares ac stationes Eumenis. 15 Sequentis diei.

jurasset 1, se eum defensurum, nec unquam deserturum 2. Sed tanta fuit nonnullorum virtutis obtrectatio 3, ut fidem amittere 4 mallent quàm eum non prodere. Atque hunc Antigonus, cum 5 ei fuisset infestissimus 6, conservasset 7, si per suos 8 esset licitum, quod ab nullo se plus adjuvari posse intelligebat in his rebus, quas impendere 9 jam apparebat omnibus 10. Imminebant 11 enim Seleucus 12, Lysimachus 13, Ptolemaeus 14, opibus jam valentes 15; cum quibus ei de summis rebus 16 erat dimicandum. Sed non passi sunt hi, qui circa erant 17, quod videbant, Eumene recepto 18, omnes prae illo parvi futuros 19. Ipse autem Antigonus adeo erat incensus 20, ut, nisi magna spe maximarum rerum 21, le-

---

1 Eleganter pro tribus vicibus. 2 Apud Just. l. c. et Plut. extat acerba ejus ad milites expostulatio, quos mirum in modum coarguit proditionis, et inter alia, *quater*, inquit, *intra hunc annum in mea verba jurejurando obstricti estis.* 3 Inimica adversatio et detractio. 4 Perfidiae notam incurrere. 5 Iterum pro *etsi, licet.* 6 Odisset aeque atque angues. 7. Scil. vivum. 8 Venia et concessu suorum. 9 Imminere tamquam mox futuras. 10 Intelligebant omnes. 11 Moliebantur oppressionem. 12 Babyloniae praefectus, ac Syriae. 13 Qui praeerat Thraciae et locis finitimis. 14 Ex Alexandri amicis, postea Ægypti imperio celebratis, v. 21 3 1. 15 Jam fere utentes potestate regia. 16 De imperio. Sic c. 9 2. 17 Propinqui, familiares, comites, *οι περς τινα* Sic Liv. 1 41 de comitatu Tarquinii Regis, *qui circa erant*, conf. 22. 30 pr. v. Casaub. ad Svet. Caes. c. 27. Ter. Eun. 3 5 35, *quae circum illum essent.* 18 Scil. in amicitiam et partem curarum. 19 Contemnendos, nihil valituros esse; illum praelatum, se neglectum iri. 20 Irritus, infestus. 21 Nisi Eumenes promitteret, se ad res summas perficiendas adjumento fore.

niri 1 non posset.

IX. Itaque cum eum in custodiam dedisset 2, et praefectus custodum 3 quaesisset 4: quemadmodum servari 5 vellet; Ut acerrimum, inquit, leonem, aut ut ferocissimum elephantum 6: nondum enim statuerat 7, conservaret eum, nec ne. Veniebat autem ad Eumenem utrumque genus hominum 8, et qui propter odium fructum oculis ex ejus casu capere 9 vellent, et qui propter veterem amicitiam colloqui consolarique 10 cuperent; multi etiam qui ejus formam 11 cognoscere studebant, qualis esset, quem tamdiu tamque valde timuissent: cujus in pernicie 12 positam spem habuissent victoriae 13. At Eumenes, cum diutius in vinculis esset 14, ait Onomarcho, penes quem summa imperii erat custodiae 15, se mirari, quare jam tertium diem sic teneretur 16: non enim hoc convenire Antigoni prudentiae 17, ut sic deuteretur victo 18,

---

1 Placari, mitigari. 2 In vincula conjecisset. 3 Inspector eorum, qui captivos custodiebat. 4 Ab Antigono. 5 Captivum tractari in vinculis. 6 Addit Plut. mitiorem postea Antigonum graviores catenas detrahi jussisse, puerumque dedisse, qui ministraret. 7 Decreverat. 8 Diversi homines. 9 Sorte misera captivitatis. oculos oblectare, delectationem quaerere. Simile est, oculis deculos pascere, Tac. H. 3 3 92. Contrarium, oculis dolere, vel oculos alicui dolere, de quo Pet. Vict. var. lect. 2 5. Turneb. Adv. 12 17. Taubm. ad Plaut. Asin. 5 1 4. et Mustell. 4 2 10. 10 Eum usque adeo afflictum. 11 Faciem, sc. vultum. 12 Exitu et morte. 13 Posuissent victoriam. 14 Captivus esset. 15 Qui erat praefectus custodum § 2. 16 Scil. in vinculis. 17 Non esse prudentis viri, non decere prudentem. 18 Ut victum diu detineat, et longiores ei afferat cruciatus. *Deuti* est abuti ut *denasci* mori. Verbum hoc, alioquin ignotum, est omnibus MSS. Lambinum se-

quin 1 aut interfici, aut missum fieri 2 juberet. Hic cum ferocius 3 Onomarcho loqui videretur: Quid? tu, inquit, animo si isto eras 4, cur non in praelio cecidisti potius quam in potestatem inimici venires 5? Huic Eumenes: Utinam quidem istud evenisset, inquit: sed eo 6 non accidit, quod nunquam cum fortiore 7 sum congressus; non enim cum quoquam arma contuli 8, quin is mihi succubuerit 9; non enim virtute hostium, sed amicorum perfidia decidi 10. Neque id falsum; nam et dignitate fuit honesta 11, et viribus ad laborem ferendum firmis 12: neque tam magno corpore quam figura venusta 13.

XII. De hoc Antigonus cum solus constituere 14 non auderet, ad consilium retulit 15.

---

cuti faciunt *sic se uteretur.* 1 Imo potius. 2 Captivum dimitti. 3 Elatius, superbius quam pro fortuna, conf. Tac. A. 12 21 1. 4 Si id consilii habebas. 5 Cum tanto captivitatis dedecore, quod videtur esse ignavi, conf. Just. 4 5 11. Plaut. Capt. 2 2 12. Cordatiores morte tale dedecus effugerunt ap. Flor. 4 11 33. et 68 6. 6 Sed ideo. 7 Qui fortitudine sua me superaverit. 8 Conferre arma, et congredi, sunt Synonyma. 9 Quin is memetipsum fortiorem expertus sit. 10 Victus sum, in potestatem hostis traditus sum. 11 i. e. Formula mascula et supra vulgarem augusta, quae pro generosa agnoscitur, conf. Tac. A. 12 51 4. 12 Invictus laboris, operis. 13 Totus corporis habitus fuit congruus, pulcritudo membrorum decens et virilis. Faciunt ad mentem hujus loci illa Taciti Agr. 44 2, *Si habitum ejus posteri noscere velint, decentior quam sublimior fuit.* Venustatem et dignitatem formae distinguit Cic. off. 1 30. et 36. 14 Sententiam ferre. 15 Amicis et legatis ac tribunis deliberandum praeposuit, v. Gronov. ad Liv. 44 1. Sic Curt. 4 11 10. Consilium sunt homines in consilium adhibiti, v. mox, et § 3 et 10 3 4. Sic *de consilii sententia pronunciare.* Cic. de clar. or. c. 22. *consilium dimitte-*

Hic cum plerique omnes 1 vel primo perturbati admirarentur, non jam de eo sumtum esse supplicium 2, a quo tot annos adeo essent male habiti 3, ut saepe ad desperationem forent adducti 4: quique maximos duces 5 interfecisset: denique 6 in quo uno esset tantum 7, ut quoad 8 ille viveret, ipsi securi esse non possent, interfecto 9 nihil habituri negotii essent 10: postremo, si illi redderet salutem 11, quaerebant, quibus amicis esset usurus 12; sese enim cum Eumene 13 apud eum non futuros 14. Hic cognita consilii 15 voluntate, tamen usque ad septimum diem deliberandi sibi spatium reliquit 16. Tum autem 17 cum vereretur ne qua seditio 18 exercitus oriretur, vetuit ad eum quemquam admitti 19, et quotidianum 20 victum amoveri jussit 21; nam negabat, se ei vim allaturum 22 qui aliquando

---

re, de orat. 1 26. 1 Maxima pars, non omnes, v. Donat. ad Ter. And. 1 2 28. Nonnulli enim, et inter hos Antigoni filii, Eumenem servari cupiebant. 2 Nondum eum esse morte multatum. 3 Vexati. 4 Detrimentis multis affecti. Sic Caes. B. C. 1 63. 5 Neoptolemum et Craterum, v. c. 4. 6 Quasi dicat, *breviter*, *uno verbo*, etc. Sic saepe alii, v. Freinsh. Ind. ad Flor. et Curt. 7 Qui unus tantum posset. 8 Quamdiu. 9 Si ille interficeretur. 10 Nihil molestiae. Omnia parata et facilia tunc futura. 11 Captum conservaret, vitam concederet. 12 Ejusmodi dictis Judaei Pilatum accendebant ad saevitiam, Joan. 19 12, conf. Tac. Agr. 41 1. 13 Eumene servato et reconciliato. 14 Non mansuros amicos. 15 Coetus consultantium. 16 Tempus sumsit, servavit. 17 Die septimo. 18 Tumultus. 19 Visendi et colloquendi causa. 20 Vulgo *ordinarium*, in dies singulos praeberi solitum. 21 Quam viam ad mortem sibimetipsi fecit Atticus infra c. 22. 22 Quasi vis non esset inedia ac fame hominem exhaurire. Rittersh. in Novel. 12 14

fuisset amicus. 1 Hic tamen non amplius quam triduum fame fatigatus 2, cum castra moverentur, insciente 3 Antigono, jugulatus est a custodibus 4.

XIII. Sic Eumenes annorum 5 quinque et quadraginta, cum ab anno vicesimo (ut supra 6 ostendimus) septem annos Philippo apparuisset 7, et tredecim apud Alexandrum eumdem locum 8 obtinuisset, in his 9 uni equitum alae praefuisset, post autem Alexandri Magni mortem imperator exercitus duxisset 10, summosque duces partim repulisset, partim interfecisset; captus non Antigoni virtute 11, sed Macedonum perjurio 12, talem habuit exitum vitae. De quo quanta fuerit omnium opinio 13 eorum qui post Alexandrum Magnum reges sunt appellati 14, ex hoc facillime potest judicari 15, quod nemo Eumene vivo

---

8 nullum violentum mortis genus fingi posse crudelius ostendit. 1 Sed quae haec fides, amicum lenta fame tollere? 2 Cruciatus. Sic. Cic. 3 off. *vinculis et carcere et igne fatigare.* Tac. H. 5 3 3, *fatigabat inopia aquae.* 3 Initio. Sic. Cic. ad Fam. 1 9. Att. 7 2. 4 Imo a ducibus immissus est percussor, ne effugeret. 5 Pro, qui erat tot annorum. 6 Cap. 1 6. 7 Ministrasset, ad manum fuisset. Virg. Æned. 12 849. *In limine regis apparent!* ubi Servius, apparent, i. e. praesto sunt ad obsequium. 8 Idem officium, eamdem dignitatem. 9 Scil. tredecim annis, et quidem novissimo tempore. Ingeniosa est correctio Freinshemii in not. ad Curt. 7 1 40. in his VIII. (sc. annos) legentis. Verior tamen videtur scriptura cujusdam codicis *bis unum* etc. 10 Cum ερμηνευονει, seu copia fuit. Dux exercitus. 11 Fortitudine bellica. 12 Praesidia veteranorum, qui in ejus verba juraverant, v. c. 16 2. 13 Sententia, aestimatio, quid de eo judicarint. 14 Seleucus, Ptolemaeus, Antigonus, Lysimachus, Cassander. 15 Cognosci, intelligi.

rex appellatus est, sed praefectus 1; iidem post hujus occasum 2, statim regium ornatum 3, nomenque sumserunt: neque, quod initio praedicarunt 4, se Alexandri liberis 5 regnum servare, id praestare voluerunt, et uno propugnatore 6 sublato, quid sentirent 7, aperuerunt 8. Hujus sceleris 9 principes fuerunt Antigonus, Ptolemaeus, Seleucus, Lysimachus, Cassander. Antigonus autem Eumenem mortuum propinquis ejus sepeliendum 10 tradidit: qui eum militari honestoque funere, comitante 11 toto exercitu, humaverunt 12, ossaque ejus 13 in Cappadociam ad matrem atque uxorem 14, liberosque ejus deportanda 15 curarunt.

---

1 Nam ipse Eumenes Rex erat Macedonum, ut vocat Suidas. Just. 15 2 14 verecundiae tribuit, quod tamdiu regum nominibus caruerint. 2 Mortem, obitum, interitum. 3 Diadema, sceptrum, purpuream stolam. 4 Simularunt, prae se tulerunt. 5 Quamdiu filii regis sui superessent. 6 Scil. liberorum Alexandri, Eumene. 7 Quantam majestatem sibimetipsis vindicarent. 8 Declaraverunt publice. 9 Perjurii et perfidiae. Nam licet Cassander maxime solus interemerit omnem Alexandri familiam, tamen et ceteri justis haeredibus praeripere gestiebant quod debuerant vel suo sanguine iisdem conservare. 10 Cum Plutarchus diserte asserat, Eumenis corpus crematum esse, et ipse Nepos testetur, ossa in Cappadociam missa, videmus quod utrumque verbum *sepelire* et quod sequitur *humare*, ponatur pro *cremare*. 11 Est inter voces huic officio proprias, quas Kirchm. de fun. 2 10 refert, sequi, prosequi, exequi, comitari funus, ire, venire exequias. 12 In cineres redegerunt, ut terra tegi posset. Consequens pro antecedente ponitur. 13 Ex busto asservata et in urna argentea composita. 14 Barsinem ex qua Alexander filium susceperat. 15 De more ad propinquos mittendi cadavera, v. Kirchm de fun. append. c. 4.

XIX.

PHOCION.

ARGUMENTUM.

1. Phocion bonus et pauper repudiat munera. 2 Senex invidiam incurrit ob tradendam Antipatro urbem, exilium Demosthenis, proditum Piraeeum. 3 Exilio multatur, et causam dicit apud Philippum: damnatus et ad supplicium datus sepelitur a servis.

I. Phocion 1 Atheniensis 2 etsi saepe 3 exercitibus praefuit, summosque magistratus cepit 4, tamen multo ejus notior integritas est vitae, quam rei militaris labor 5. Itaque hujus memoria est nulla 6, illius autem magna, fama: ex quo, cognomine Bonus 7 est appellatus. Fuit enim perpetuo pauper

---

1 v. Plut. in vita etc. Diodor. 18. Suidas. Æsch. de fals. leg. Athenaeus 10. Ælian. 1 25 2 16. et 43 3 17. et 47 4 16 7 9 11 9 22 43. et 49 13 41. Polyaen. 3 12 5 20. Val. Max. 3 8 ext. 2 5 3. ext. 3. Sen. Contr. 9. 2 Filius Phoci cochlearii teste Ælian. 12 43, conf. ibi not. Schefferi. 3 Quinquies et quadragies. Plut. 4 Adeptus est. Sic Cic. *capere honorem*; *consulatum*. 5 Studium bellicum, res bello gestae; idem dici potest de Cicerone. 6. i. e. admodum tenuis respectu laudis ex probitate. Respicit Nepos aetatem suam, qua Phocionis bello parta gloria non fuit celebris: 7 χρηστος Graece, auctore Suida, quod omnibus aliis magis quam sibi esset utilis. *Placidos et misericordes et liberales omnique suavitate temperatos mores consensus omnium bonitatis cognomine decorandos censuit*, Val. Max. 3 8 ext. 2.

1, cum divitissimus 2 esse posset propter frequentes delatos honores, potestatesque summas 3, quae ei a populo dabantur 4. Hic cum a Rege Philippo 5 munera magnae pecuniae 6 repudiaret, legatique hortarentur accipere 7, simulque admonerent, si ipse his facile careret 8, liberis tamen suis prospiceret 9, quibus difficile esset in summa paupertate tantam paternam tueri 10 gloriam; his ille, si mei similes erunt, idem hic, inquit, agellus 11 illos alet 12, qui me ad hanc dignitatem perduxit 13: sin 14 dissimiles 15 sunt futuri, nolo meis impensis illorum ali, augerique luxuriam 16.

II. Eidem 17 cum prope ad annum octo-

---

1 In summa egestate vitam traduxerunt optimi Graecorum, Aristides, et Phocion, etc. Ælian. 2 43. 2 Ita est in MSS. vulgo *ditissimus*. Sed *divitissimus* reperitur et apud Cic. de div. 1 36. Off. 2 17. Sic *divitior* apud eumdem, Plautum, Lucretium, Martialem, Tacitum. 3 Magistratus. 4 Mandabantur, quod Lambinus nimis audacter reposuit. 5 De Alexandro M. potius Philippi filio constat, quod centum talenta et mox unam ex quatuor civitatibus Asiae ei obtulerit, v. Plut. et Ælian. 11 9. 6 Pecunias dono missas. 7 Uti acciperet. 8 Non admodum opus haberet. 9 Consuleret, commodis eorum serviret. 10 Conservare, vitam ea gloria dignam agere. Notum illud Horatii Sat. 2 2 8, *Et genus et virtus, nisi cum re, vilior alga est*, conf. Tac. A. 6 11 4. 11 Tenuis facultas, et possessio. 12 Sumptus illis praebebit necessarios. 13 Provexit. 14 Si autem. 15 Degeneres. 16 Nolo divitias illis esse instrumenta luxuriae. Habuit autem filium prodigum et luxuriosum, cujus mores tali responso notasse patrem narrat Plutarch. *Phoco si resipuerit, sufficientes paternae opes: ut vero nunc se gerit, nihil ei satis erit.* 17 Schoppius Verisim. 4. 18 legit *idem*, ut *prospera fortuna* accipiatur in casu ablativo. Alii pro *pervenisset* substituunt *mansisset* vel *permanisset*.

gesimum prospera pervenisset fortuna, extremis temporibus 1 magnum in odium pervenit suorum civium 2. Primo quod 3 cum Demade 4, de urbe tradenda Antipatro 5, consenserat: ejusque 6 consilio Demosthenes cum ceteris 7 qui bene de republ. mereri existimabantur 8, populiscito 9 in exilium erant expulsi 10. Neque in eo solum offenderat 11 quod patriae male consuluerat 12, sed etiam quod amicitiae fidem non praestiterat 13. Namque auctus 14, adjutusque a Demosthene, eum quem tenebat,

---

1 Scil. aetatis in senectute. 2 Atheniensium. 3 Particulam *quod* in MSS. repertam alii omittunt. 4 Oratore aemulo Demosthenis, cui et ipsi denique studium erga Macedones male cessit. Nam reperta epistola, qua vel Perdiccam, vel Antigonum ad invadendam Macedoniam instigaverat, supplicium capitis Legatus adiit, v. Plut. Demosth. extr. 5 Qua Graecos ad Cranonem Thessaliae vicerat, et pacem promiserat sub conditione, in quam consensit Phocion, ut Athenienses praesidium Macedonicum in Munychiam acciperent. 6. Phocionis. 7 Pro *Demosthenes et ceteri* per Syllepsin. Ita Cic. ad Fam. 14 6, *me cum similibus nostri remp. defensuros.* Sallust. Jug. c. 101. *Bocchus cum peditibus invadunt.* Liv. 21 60. *Dux cum aliquot principibus capiuntur*, conf. inf. 12 1 5. 8 Etsi revera non quaererent salutem reip. 9 Decreto plebis, v. supra 3 1 5. 10 Non fuit primum Demosthenis exilium, de quo Curt. 10 1 1. Sed alterum, cum post praelium ad Cranona Demosthenes, Hyperides et alii praesentientes, se pacis causa dedendos esse Antipatro, fugam capessiverunt, damnati idcirco a populo, v. Plut. 11. Offensionem incurrerat. 12 Noxam attulerat. 13 Sed hanc ille amicitiam cum Demosthene tanti non fecit, ut boni publici studio praeponendam duceret. 14 Scil. ope, promotus ad majora,

ascenderat gradum 1, cum adversus Charetem 2 eum subornaret 3; ab eodem 4 in judiciis cum capitis caussam diceret 5, defensus aliquoties, liberatus discesserat 6 Hunc 7 non solum in periculis non defendit, sed etiam prodidit 8. Concidit 9 autem maxime uno crimine 10, quia cum apud eum summum esset imperium populi 11, et Nicanorem Cassandri praefectum 12 insidiari Piraeeo Atheniensium 13, a Dercyllo 14 moneretur: idemque 15 postularet ut provideret, ne commeatibus civitas privaretur 16: hinc, audiente populo, Phocion 17

---

1 Honoris et rei militaris. Aliter ex Plutarcho constat, Phocionem sua virtute ad Imperium pervenisse. Interim eodem fato fuit Jul. Caesar, ut per eos destrueretur, quos nimium auxisset, v. Vellej. 2 56 5. De Divitiaco, v. Caes. B. G. 1 20, conf. Svet. Ner. c. 35. Spartiatus Hadriano c. 9. 2 De quo 12 2 4. et 13 14 3. 3 Occulte ornaret, vel in alterius locum instrueret. 4 Demosthene. 5 Accusatus sc. l. Phocion. 6 Eadem sors Ciceronis, qui a Pompilio Laenate, quem parricidii reum defenderat, interfectus est, v. Val. Max. 5 3 4. 7 Suum defensorem. 8 Haec ex Theopompo aut Timaeo maledicentissimis desumsisse creditur Nepos. Apologiam scripturus diceret, quod parendum fuerit necessitati, cum plus potuerit Antipater, quam totae Athenae, nedum Phocion. 9 Eversus est, collabefactus est. 10 Delicto. 11 Cum esset domi praetor, foris dux supremus militiae. 12 Quem Cassander filius mortui Antipatri, regnum occupaturus Macedoniae, et Graeciae, Munychiam successorem Menyllo praefecto ibi praesidii miserat. 13 Portui admodum munito, ex quo totum mare pervagari poterat. 14 Atticae extra urbem praefecto ab Antipatro relicto. 15 Dercyllus. 16 Id quod fieri posset, si interciperetur portus, et subvehendi facultas. 17 Qui plus amicitiae Nicanoris, quam commodis patriae dedisse dicitur.

negavit esse periculum, seque ejus rei obsidem fore pollicitus est 1. Neque ita multo post Nicanor Piraeeo est potitus 2. Ad quem recuperandum 3 cum populus armatus concurrisset, ille 4 non modo neminem ad arma vocavit, sed ne armatis quidem praeesse voluit 5, sine quo 6 Athenae omnino esse non possunt.

III. Erant eo tempore Athenis duae factiones 7: quarum una populi caussam agebat, altera optimatum 8. In hac erat Phocion, et Demetrius Phalereus 9. Harum utraque Macedonum patrociniis nitebatur 10; nam populares 11 Polyperchonti 12 favebant: optimates cum Cassandro sentiebant 13. Interim a Polyperchonte Cassander Macedonia pulsus est: quo facto populus superior factus 14, statim duces adversariae factionis 15 capitis damnatos pa-

---

1 Temere obligavit fidem suam, nullum adesse periculum. 2 Ex Munychia, quod castrum imminet Piraceo, portum capere facile fuit. 3 Nicanori eripiendum. 4 Phocion. 5 Plutarchus sibilis et strepitu exceptum ait, cum Athenienses educere vellet. 6 Portui Piraceo, conf. 2 6 1. Haec verba nonnullis trajecta videntur. Difficultas cessat, si praecedentem paragraphum parenthesi inclusam existimes. 7 De hujusmodi factionum radice et remediis Machiavellus Dissert. ad Liv. 1 2. seqq. et 3 27. Forstner. in not. polit. ad Tac. 11 16. et 23 48. 8 Illa erat factio Democratica, hanc Aristocratica. 9 De quo supra 1 6 4. 10 Alii *utebatur*. 11 Qui populo studebant, quos Plutarchus in Arato φιλοπολιτας vocat. 12 Erat et hic ex claris ducibus Alexandri, v. Curt. 8 5 20. Hunc Antipater moriens summum ducem et filium suum Cassandrum Chiliarchum constituerat. Sed Cassander et exercitum et regnum habere volens bello eum petierat. 13 Ejusdem cum eo factionis erant. 14 Dum factio popularis praevaluit. 15 Plutarchus etiam Callimedontem et Periclem vocat, populi opibus et potentiae tum adversatos.

tria pepulit 1: in his Phocionem et Demetrium Phalereum: deque ea re 2 legatos ad Polyperchontem misit, qui ab eo peterent ut sua decreta 3 confirmaret 4. Huc eodem profectus est Phocion; quo ut venit, causam apud Philippum regem 5 verbo 6, re ipsa quidem apud Polyperchontem, jussus est dicere; namque is 7 tum regis rebus praeerat 8. Hic cum ab Agnonide 9 accusatus esset, quod Pyraeeum Nicanori prodidisset, ex consilii sententia 10 in custodiam conjectus, 11 Athenas 12 deductus est, ut ibi de eo legibus 13 fieret 14 judicium 15.

IV. Huc ubi perventum est, cum propter aetatem pedibus jam non valeret 16, vehiculoque portaretur, magni concursus 17 sunt facti: cum alii 18 reminiscentes veteris fa-

---

1 Alii *propulit*. 2 Hujus rei causa. 3 Sententiam populi latam de exulibus. 4 Approbaret, rata haberet. 5. Philippum Aridaeum fratrem Alexandri M. Eurydicae uxori et aliis monitoribus obnoxium, v. Just. 14 5. 6 Quia penes eum tantum umbra nominis regii erat. *Verbo* opponitur *res ipsa* cum aliud simulatur, aliud fit. 7 Curator regni, et administrator, a quo omnia gerebantur. 8 Penes eum et Eurydicem erat vis et imperium. 9 Rhetore et Sycophanta accusandi gratia misso. 10. h. e. ex decreto eorum, qui erant in consilio et coetu judicum. Alii *ex consimili sententia*, scil. ei, quae antea lata fuerat Athenis. 11 Vinculis constrictus. 12 Jam postulantibus ita moribus, ut ibi coram magistratu causam capitis diceret. 13 Secundum leges. 14 Haberetur. 15 Ut legitimis confectis aut absolveretur, aut addiceretur supplicio. 16 Non ingredi posset, male affectus esset pedibus. 17 Scil. populi spectaturi, cujus laetitia connotatur, conf. 14 3 3. Sic ap. Vellej. 2 303 4, *concursus civitatis*. 18 In ejusmodi casibus semper varium est hominum genus, hinc miserantium inde insultantium, conf. 18 1 2. et Tac. A. 13 47 5.

mae, aetatis 1 misererentur: plurimi vero ira exacuerentur 2 propter proditionis suspicionem Piraeei: maximeque quod adversus populi commoda 3 in senectute steterat 4. Qua de re ne perorandi 5 quidem ei data est facultas, et dicendi causam 6. Inde judicio, legitimis quibusdam confectis 7, damnatus, traditus est undecim viris 8, quibus ad supplicium more Atheniensium publice damnati tradi solent. Hic cum ad mortem 9 duceretur, obvius ei fuit Emphyletus 10, quo familiariter fuerat usus. Is cum

---

1. Senectutis. Subintelligitur vox *causa*, ut docet Voss. de Constr. C. 17. 2 Irritarentur, exasperarentur. 3 Id quod pro crimine majestatis erat in Democratia. Sic apud Vellej. 2 13 3, *commoda plebis.* 4 Adversatus fuerat commodis, jam senex factus populum supprimere ausus. 5 Se defendendi. 6 Bis apologiam orsus est, bis reclamante populo turbatus et impeditus. 7 Aliis *legitimi confecti* sunt Judices certi et delegati, s. extra ordinem constituti. Aliis *legitima confecta* sunt res lege ad accusandum reum, nec non ad reliquum judicii ordinem constitutae. Quomodo Ciceroni Phil. 1 10. *legitima* sunt res solemnes, quae in publicis actibus observantur. Phocion peracta tantum accusationis caeremonia damnatus est. 8 Judicibus, quibus cura carceris et suppliciorum demandata, ut in capitalibus rebus adessent, judiciumque an legitime exsequerentur carnifices viderent, v. Sigon. de rep. Athen. 4 3. add. Ubb. Emmii. Graeciae Vet. 3. p. 50 f. 2. 9 In carcerem ad supplicium cicutae haustu subeundum, v. Diod. 18 67. 10 Longolius suspicatus est, auctorem hic lapsum esse, quod minus curiose Graecos codices inspexerit verteritque. Nam ex Aristide patere, in Graecis auctoribus scriptum fuisse εμφιλιοσπης. i. e. *ex sua tribu aliquis*, vel *tribulis*. Hinc proprium nomen factum pro communi. Schortus tentabat *Edippus*, qui etiam capitis damnatus apud Plut. in Phoc et Apophth. ac Ælian. 13 42 quanquam apud hunc Θαδιππος legatur.

lacrymans dixisset, O quam indigna 1 perpeteris, Phocion! huic ille, At non inopinata 2, inquit; hunc enim exitum 3 plerique clari viri habuerunt Athenienses 4. In hoc 5 tantum fuit odium multitudinis, ut nemo ausus sit eum liber sepelire 6. Itaque a servis sepultus est 7.

---

1 Iniqua, miseranda. 2 *Praecogitati mali mollis ictus venit* etc. Sen. Ep. 76. *Nulli sis malo tyro.* Id. Ep. 107. 3 Finem vitae. 4 Socrates, Miltiades, Themistocles etc. Horum catalogus apud Dionem Orat. 73. 5 Adversus hunc. 6 Non odium modo, sed et lex proditionis damnatos vetabat sepeliri in Attica, conf. Val. Max. 53 ext. 3. et supra 2 10 5. 7 Ultra Eleusinem corpus a vespillione portatum crematumque esse, Plutarchus auctor est. Sed poenitentia actos Athenienses ossa reducta publice extulisse et ex aere statuam posuisse defuncto.

XX.

TIMOLEON.

ARGUMENTUM.

1. *Timoleon, patria liberata fratrem sustulit tyrannum.* 2 *Dionysium depulsum Sicilia Corinthum misit, Icetam vicit, Paenos fudit, Mamercum cepit.* 3 *Instauratis insulae rebus imperium deponit.* 4 *Oculis captus, vehiculo fertur, Fortunae sacellum constituit.* 5 *Convitiorum patientia; Natalis, Sepultura.*

I. Timoleon 1 Corinthius. Sine dubio magnus 2 omnium judicio hic vir exstitit. Namque huic uni contigit, quod nescio an ulli 3, ut patriam 4 in qua erat natus, oppressam a tyranno 5 liberaret, et a Syracusis 6, quibus auxilio erat missus, inveteratam 7 servitutem depelleret, totamque Siciliam multos annos bello 8 vexatam 9, a barbarisque 10 oppressam, suo adventu in pristinum 11 restitueret. Sed in his rebus

---

1 v. Plutarch. in vit. etc. Diod. 16. Suidas, Polyaen. 5, 12. Imprimis e Timaeo, qui intercidit, scriptus. v. Cic. ad fam. 5 12. Apud Aristoph. Ranis, Suidam et in plerisque MSS. *Thymoleon* legitur; quasi Θυμολεων. 2 Illustris, excellens. 3 Quod arbitror raro praeterea contigisse. Similiter auctor loquitur 8 1 1 s. 4 Corinthum. 5 Fratre majore natu, Timophane. 6 Urbe Siciliae potentissima. 7 A Tyrannis longo tempore usurpatum. 8 Tum externo Carthaginensium, tum intestino tyrannorum, v. Just. 19 1 et 20. 9 Duriter afflictam. 10 Intelligit Carthaginenses, qui partem insulae tenebant a Romanis tandem ejecti. 11 In priorem et veterem statum.

1 non simplici 2 fortuna conflictatus est 3, et id quod 4 difficilius putatur, multo sapientius tulit secundam quam adversam fortunam 5. Nam cum frater ejus Timophanes, dux a Corinthiis delectus 6, tyrannidem per milites mercenarios 7 occupasset, particepsque regni 8 posset esse 9; tantum abfuit a societate 10 sceleris 11, ut antetulerit suorum civium libertatem 12 fratris saluti 13: et patriae legibus 14 obtemperare satius 15 duxerit quam imperare patriae. Hac mente 16 per haruspicem 17, communemque affinem 18, cui soror ex eisdem parentibus nata 19, nupta erat, fratrem tyrannum interficiendum curavit 20. Ipse non modo manus non attulit 21, sed ne aspicere quidem fraternum sanguinem voluit. Nam dum res conficeretur 22, procul in praesidio fuit 23, ne quis satelles pos-

---

1 Dum has res gereret. 2 Utraque, bona et adversa, varia. 3 Jactatus et afflictus est. 4 *Id quod* eleganter, pro *quod*, vel *quod etiam*. 5 Caeteri mortales inconsideratiores in secunda quam in adversa fortuna; v. supra 9 5 1. 6 Bello adversus Argivos et Cleonaeos. 7 Quadrigentos numero, quos Corinthii alebant. 8 Tyrannidis. 9 Scil. Timoleon. 10 Participatione; usque adeo socius esse noluit. 11 Occupatae tyrannidis. 12 Unius tyrannidi oppositum. 13 Vitae. 14 Formae libertatis. 15 Alii *sanctius*. 16 Hoc consilio. 17 Μάντιν Plutarchus vocat, Satyrum vel Orthagoram nomine. 18 Æschylum, sed fratrem uxoris Timophanis, si Plutarcho credimus. 19 i. e. germana proprie, conf. 5 1 2. 20 Auctor fuit caedis seu fratricidii, libertatis publicae vindicandae ergo. 21 Vim non adhibuit, neque se caede commaculavit. 22 Tantisper dum caedes peragеretur. 23 Plutarchus ait recessisse paulo et obvoluto capite stetisse lacrymantem.

set succurrere 1. Hoc proeclarissimum ejus factum 2 non pari modo probatum est omnibus 3; nonnulli enim laesam ab eo pietatem 4 putabant, et invidia laudem virtutis obterebant 5. Mater vero post id factum neque domum ad se filium admisit 6, neque aspexit quin eum fratricidam impiumque detestans compellaret 7. Quibus verbis 8 adeo ille est commotus, ut nonnunquam vitae finem facere 9 voluerit, atque ex ingratorum hominum conspectu morte decedere 10.

II. Interim Dione Syracusis interfecto 11, Dionysius rursus Syracusarum potitus est 12: cujus adversarii opem 13 a Corinthiis petiverunt: ducemque quo in bello utetentur, postularunt. Huc 14 Timoleon missus, incredibili felicitate Dionysium tota Sicilia depulit. Cum in-

---

1 Ne quis percussores impediret. 2 Alii *facinus*: sic pulcherrimum Ter. Ph. 5 6 31. Sallust. Cat. 20. rerum Tac. A 3 21 1, conf. idem 15 49 4. 3 Justa putabatur injuste Tyrannidem occupantis interfectio ex veteri lege Rhadamanti et pluribus Graecorum, v. Grot. J. B. et. P. 1 4 17. Clapm. art. 4 20. Recte Politici scutum subditis ex necessitate in tyrannum, non gladium commendant, v. Lips. Pol. 6. 50 seqq. Barclaj. de reg. potest. 3 8. et 16. Arnis. de auctor. princ. c. 4 etc. 4 Affectum fratri debitum: unde qui violavit, mox impius dicitur, conf. 21 1 4 25 5 1 etc. 17 1. 5 Obterere includit significatum contemtus ac suppressionis. Similiter Curt. 8 1 23. et 31. 6 Cum purgare se vellet de isto crimine, quod patriam praeposuisset privato amori. 7 h. e. detestaretur, increparet, convicio objurgaret. 8 Cum jam illis opprobriis lacesseretur. 9 Inedia se exstinguere. 10 Absentem fieri per mortem. Significanter de morte voluntaria et accersita. 11 Fraude ac scelere Calippi, v. 10 8 1 seqq. 12 Decimo exsilii anno ejecto Nisaeo qui tum Syracusas tenebat. 13 Auxilium. 14 Pro *eo*, nempe in Siciliam.

terficere posset, noluit 1, tutoque ut Corinthum perveniret, effecit 2: quod utrorumque Dionysiorum 3 opibus Corinthii saepe adjuti fuerant. Cujus benignitatis 4 memoriam volebat exstare 5: eamque praeclaram victoriam ducebat, in qua plus esset clementiae quam crudelitatis 6. Postremo ut non solum auribus acciperetur 7, sed etiam oculis cerneretur, quem 8 et ex quanto regno ad quam fortunam 9 detrusisset 10. Post Dionysii decessum 11, cum Iceta 12 bellavit, qui adversatus fuerat Dionysio. Quem non odio tyrannidis dissensisse, sed cupiditate 13, indicio fuit 14 quod ipse expulso Dionysio imperium dimittere 15 noluit 16. Hoc superato Timoleon maximas copias Carthaginensium 17 apud Crimessum 18 flumen fugavit, ac satis habere

---

1 Pepercit ejus vitae, quae habetur rerum omnium pretiosissima. 2 *Dionysius Tyrannus cum Syracusis expulsus esset, Corinthi dicitur ludum aperuisse*, Cic. ad fam. 5 18. 3 Pro *utriusque Dionysii*. 4 Auxilii praestiti. 5 Durari, conservari, manere, non interire. 6 In qua nemo vitam amitteret, nisi qui in acie cecidisset, v. Lips. Pol. 4 20 24. Cic. off. 1 11. et 24. 7 Fama innotesceret. Cic. Phil. 8, *mandata auribus accipere*. 8 Quantum virum. 9 Ad quam humilem conditionem. 10 Dejecisset; significanti et ordinaria metaphora; qua fastigium, adscensio, dejectio de magnatum fortuna usurpantur. 11 Postquam Dionysius e regno et Sicilia decessit. 12 Uno de amicis Dionis, Leontinorum Dynasta. 13 Scil. imperii, ambitione. 14 Apparuit, manifestum fuit. 15 Deponere. 16 Libertatem ipsam aggressus est, conf. dictum Cossutiani apud Tac. A. 16 22 8. et Cerealis H. 4. 153. 17 Quorum LXX. millia Nicetae subsidio venerant, ut hac occasione magnam Siciliae partem sibi vindicarent. 18 Varie hoc nomen Latinis juxta et Graecis scribitur. Plut. κρομησος Diod. χπρομησσος Lycophr. κριμησσος.

1 coegit, si liceret 2 Africam obtinere, qui jam complures annos possessionem Siciliae tenebant 3. Cepit etiam Mamercum 4 Italicum ducem, hominem bellicosum, et potentem, qui tyrannos adjutum in Siciliam venerat 5.

III. Quibus rebus confectis 6, cum propter diurnitatem belli non solum regiones, sed etiam urbes desertas videret 7, conquisivit quos potuit 8, primum Siculos 9, deinde Corintho arcessivit colonos, quod ab his 10 initio Syracusae erant conditae. Civibus veteribus sua 11 restituit, novis bello vacuefactas 12 possessiones divisit 13: urbium moenia disjecta 14, fanaque deserta 15, refecit: civitatibus leges libertatemque 16 reddidit: ex maximo bello

---

Dionys. Hal. κρηνισο. Virg. Æned. 5 8 *Crinisum*. Facello de reb. Sic. p. 140 *Crinisium*, v. Bocharti Chanaan 1 29. et Cluverii Sic. ant. 2 2. 1 Contentos esse. 2. Scil. eis. 3 Partem ejus insulae occupaverant dudum, et imperium ibi obtinuerant. 4 Tyrannum Catanae, urbis milliari distantis a monte Ætna. 5 Lucanos concitavit contra Syracusanos et Timoleonta, qui mox se dedit desertus a suis, et supplicio a Syracusanis adfectus, Plut. f. 252. 6 Peractis, feliciter gestis. Tanta erat solitudo, ut equi pascerentur in foro Syracusano, et venationes essent circa moenia, pleraque oppida cervis et apris latibula praebebant, Plut. f. 247. 8 Omnis generis homines, novos colonos. 9 Exules, quos revocavit. 10 Colonis Corintho deductis. 11 Bello amissa; de horum restitutione accurate Grot. J. B. et P. 3 5. et 10. 12 Vastatas, desertas, derelictas. 13 Distribuit. 14 Destructa, diruta. Sic eodem demoliendi significatu Liv. 24 2. 15 Vulgo *deleta*, quae vox a Lambino est, quia *deserta* dure dicantur refici. Sed Savaro *deserta* tuetur, quia et 28 8 5, *deserta loca* etc. 16 δεμοκρατιαν. Conjunguntur hic recte leges cum libertate, quae ademtis legibus tollitur, relictis remane-

1 tantum otium 2 toti 3 insulae conciliavit 4, ut hic conditor 5 urbium earum, non illi qui initio deduxerant 6, videretur. Arcem Syracusis, quam muniverat Dionysius ad urbem obsidendam 7, a fundamentis 8 disjecit: cetera tyrannidis propugnacula 9 demolitus est; deditque operam ut quam minime multa vestigia 10 servitutis manerent. Cum tantis esset opibus 11, ut etiam invitis imperare 12 posset, tantum autem haberet amorem 13 omnium Siculorum, ut nullo recusante 14 regnum 15 obtineret 16; maluit se diligi, quam metui 17.

---

re videtur. Quo sensu Rhodii apud Liv. *Carthago libera cum suis legibus est.* 1 Eleganter pro *post max. bellum*; rebus post bellum compositis. 2 Pacem, quietem. Similiter Caes. B. C. 1 5. et 2, 36. Val. Max. 1 7 ext. 6. Tac. A. 25 6 2. Just. 6 9 6 etc. 3 Vet. Cod. *tota*, v. not. ad 18-1 6. 4 Paravit, acquisivit. 5 Ob industriam restaurationis. 6 Coloniam scil. cujusmodi proprie hoc *deducendi* verbo mitti et constitui dicitur. Conf. Cic. Phil. 2 40 7, *Quae urbem premat et contumacem regibus populum suis habeat subditum*, v. Sen. Thyest. v. 630 seqq. 8 i. e. funditus solo aequavit. Quae diversis locis tyrannidis causa tamquam instrumenta coercendorum Siculorum exstructa erant. Hoc sensu dicuntur *frena imposita cervicibus*, Curt. 7 7 1 9. *claustra perdomitorum*, Ib. c. 6. 13. *compedes oppressorum*, Liv. 32 37. *Sedes servitutis*, Tac. Agr. 16 1, conf. Arist. Pol. 7 11. Bodin de rep. 5 5. 10 Indicia, monumenta. 11 Cum tanta ejus esset potentia. 12 Coactis imperitare et timeri, Tyrannorum est. 13 Benevolentiam, cum usque adeo amaretur ab omnibus. 14 Volentibus civibus. 15 Monarchiam, imperium unius. 16 Administrare posset. 17 *Omnium rerum nec aptius est quidquam ad opes tuendas, quam diligi, nec alienius quam timeri*, Cic. Off. 2 7. De Philippo et Alexandro Just. c. 8 18, *amari pater malle, hic metui.*

Itaque cum primum potuit 1 imperium deposuit, et privatus Syracusis quod reliquum vitae fuit 2, vixit. Neque vero id imperite fecit 3; nam quod ceteri reges imperio 4 potuerant, hic benevolentia tenuit 5. Nullus honos huic defuit 6: neque postea Syracusis res ulla gesta est publica, de qua prius sit decretum, quam Timoleontis sententia cognita 7. Nullius unquam consilio non modo antelatum, sed ne comparatum quidem est; neque id magis benevolentia 8 factum est, quam prudentia 9.

IV. Hic cum aetate jam provectus 10 esset, sine ullo morbo lumina oculorum 11 amisit 12; quam calamitatem 13 ita moderate tulit 14, ut neque eum querentem quisquam audierit, neque eo minus privatis publicisque rebus interfuerit 15. Veniebat autem in theatrum 16, cum ibi concilium 17 populi haberetur, propter valetudinem

---

1 Simulac ordinavit reip. statum. 2 Reliquam vitam. 3 Sapienter et praeclare fecit. 4 Vi et potestate. 5 Ejus imperium fuit tutum benevolentia munitum, 10 5 3. 6 i. e. honorat issimus fuit. Acclamabant illi obvii, Vivat Timoleon. 7 Adfuit in omnibus negotiis publicis. Sic nulla res major sine Themistocle gerebatur, 2 1 3. 8 Qua favebant ei cives. 9 Ipsius scil. Timoleontis. 10 Senex. 11 i. e. Oculos. Ita Lucr. 4 823. 12 Coecus factus est. 13 Coecitatem. 14 Æquo animo sustinuit, non impatienter toleravit, conf. Camer. Hor. Succ. cent. 1 5 37. 15 *Multum animo vidit, lumine captus erat*, uti de Appio Claudio coeco Ovid. Fast. 6 v. 203, conf. Cic. de Sen. c. 6. et 11. 16 Graecis theatra, etiam pro curiis fuerunt, ubi illis consultare mos fuit, v. Tac. H. 2 80 4. cum not. Lipsii Bernegg. ad Just. 22 2 10. 17 Concio, conventus. Similiter Liv. 34 27, v. Gronov. ad Liv. 44 2 ubi ostendit quomodo differant consilium et concilium, quae saepe confunduntur.

1 vectus jumentis 2 junctis, atque ita de vehiculo 3 quae videbantur 4 dicebat. Neque hoc illi quisquam tribuebat superbiae 5; nihil enim unquam neque 6 insolens 7, neque gloriosum 8 ex ore ejus exiit 9; qui quidem cum suas laudes audiret praedicari, nunquam aliud dixit quam, se in ea re maximas Diis gratias agere 10 atque habere 11, quod cum Siciliam recreare 12 constituissent, tum se potissimum ducem esse 13 voluissent; nihil enim rerum humanarum 14 sine Deorum numine 15 agi putabat. Itaque suae domi sacellum Αὐτοματιας 16 constituerat, idque sanctissime colebat 17.

V. Ad hanc hominis excellentem bonitatem 18 mirabiles accesserunt casus 19.

---

1 Infirmitatem. Sic passim veteres de morbo oculorum, et 24 4. 2 Equis. Sic Phocion propter aetatem vehiculo portabatur, 10 4 1. 3 Id est ex vehiculo, cui insidebat. 4 Quae sentiebat. 5 Nemo superbiam interpretabatur, ut *dare laudi*, *crimini*. 6 Duplex negatio, uti apud Graecos, pro *nihil*, *vel insolens* etc. 7 Ferox verbum, elatus sermo. 8 In malam partem *αλαζονοκον*, ut apud Plautum *gloriosus miles*. 9 Sic locutus Cicero de clar. orat. c. 97, et in Vatin. c. 2. 10 Dicto et facto. 11 Animo. 12 Reficere, scil. depulsa servitute. 13 Praeesse, officio imperatoris fungi. 14 Actionum non modo spiritualium, sed et civilium. 15 Notat hic auspicium, curam, nutum, providentiam. 16 i. e. casus fortuiti, uti nonnulli vertunt, quia Aristoteles Phys. 1 6 *τυχην* et *αυτοματιαν* distinguit. Sed coluit haud dubie cum Siculis hoc numen Timoleon, eo respectu, quo *fortuna* omnium successuum domina et moderatrix credita est, ut sit illa ipsa *αγαθη τυχη* cui multa Graeci Romanique monumenta consecrarunt, v. Seld. de Diis Syris 1 3. 17 Cultus religiosus Deae in sacello fieri solitus. 18 Virtutem ac moderationem animi. 19 Eventus memorabilis observationis.

Nam praelia maxima natali die suo fecit omnia 1: quo factum est, ut ejusdem natalem festum haberet universa Sicilia. Huic quidam 2 Laphystius, homo petulans 3 et ingratus, vadimonium cum vellet imponere 4, quod cum illo se lege agere 5 diceret; et complures concurrissent, qui procacitatem 6 hominis manibus coercere 7 conarentur; Timoleon oravit omnes ne id facerent 8; namque id ut Laphystio, ceterisque liceret, se maximos labores, summaque adiisse pericula 9; hanc enim speciem 10 libertatis esse, si omnibus quod quisque vellet, legibus 11 experiri liceret 12. Idem cum quidam Laphystii similis 13, nomine Demaenetus, in concione populi 14 de rebus gestis ejus detrahere 15 coepisset, ac nonnulla inveheretur 16 in Timoleon: dixit, nunc demum se voti esse

---

1 Decretorum dierum eventibus, v. Forst. not. ad Tac. l. 1. 2 Solemni instituta illo die festivitate, quod felix et victoriis nobilitatus esset, v. Alex. ab Alex. 4 20. conf. de Caroli V. Imp. natali Thuan. 1. 3 Additur hoc pronomen contemptim, v. 4 4 1. 4 Immodestus, procax. 5 Id est, adigere eum, ut vadibus datis vel se vades in judicio certo die affuturos promitteret. Vadimonium enim est sponsio per vades, sistendi se ad certum diem, v. Pollet. Histor. for. Rom. 5 2. et Sigon. de judic. 1 20, conf. infra 25 9 4. 6 Actionem intendere et jus suum experiri apud Praetorem, v. Sigon. 1 7. 7 Audacem petulantiam in incessendo. 8 Punire pariter ac inhibere. 9 Ne prohiberent eum. 10 Cum expelleret Tyrannos. 11 Partem, indicium, signum. 12 Quas ideo civitatibus reddidit c. 3 2. 13 Æque petulans. 14 In judicio publico, quod in concione habebatur. 15 Obtrectando eas imminuere, ut ap. Cic. ad fam. 3. 8, *si de tua fama detrahere cogitassent.* 16 Exagitandi ergo probra spargeret, maledicta ingereret.

damnatum 1; namque haec a diis immortalibus 2 semper precatum, ut talem libertatem restituerent Syracusanis, in qua cuivis liceret, de quo vellet, impune dicere 3. Hic cum diem supremum obiisset, publice 4 a Syracusanis in gymnasio, quod Timoleonteum 5 appellatur, tota celebrante 6 Sicilia, sepultus est.

---

1 Id est, voti compotem factum, necessitate voti persolvendi obligatum. Liv. 7 28, *aedem Junoni Monetae vovit, cujus damnatus voti* etc. subintellige *obligatione*, vel persolutione, Voss. de Constr. c. 26. Sic Virg. *reus voti*, Æn. 5 237. v. Macrob. Sat. 3 2. 2 Epitheton Deorum solemne apud profanos. 3 Quod ubi licet, abest servilis status et dominatio. Hinc Tac. H. 1 1 6, *Rara temporum felicitas ubi sentire quae velis, et quae sentias dicere licet.* 4 Sumptu ducentarum minarum, et facto decreto, ut quotannis in ejus honorem ludi equestres, gymnici, et musici instituerentur. 5 Meminit ejus Polyaen. 6 3 8. Plutarchus in foro sepultum adserit, et Gymnasium postea hoc nomine cum porticibus et palaestris juventutis exercendae causa sepulcro inaedificatum. 6 Funus scil. sive exsequias.

XXI.

DE REGIBUS.

ARGUMENTUM.

1. *Reges nomine Spartani; potestate clariores Cyrus, Darius, Xerxes, duo Artaxerxes:* 2 *Philippus, Alexander, Pyrrhus, Dionysius:* 3 *ex Alexandri amicis Antigonus, Demetrius, Lysimachus, Seleucus, Ptolemaeus, etc.*

I. Hi fere 1 fuerunt Graeciae gentis 2 duces, qui memoria digni videantur, praeter reges 3. Namque eos attingere 4 noluimus, quod omnium res gestae separatim 5 sunt relatae 6. Neque tamen hi 7 admodum sunt multi. Lacedaemonius autem Agesilaus, nomine non potestate 8 fuit rex, sicut ceteri Spartani 9. Ex his vero qui dominatum 10 imperio tenuerunt, excellentissimi fuerunt (ut 11 nos judicamus) Persarum, Cyrus 12, et Darius Hystaspsis filius 13: quorum uterque privatus, virtute 14 regnum est adeptus. Prior horum

---

1 Quos hactenus recensuimus. 2 Pro *Graecae gentis*, i. e. Graecorum. Sic *Graeciae civitas* 7 7 4. *in terra Graeciae* Gell. 7 5. 3 Nempe majorum gentium. 4 Exponendo scil. 5 Aliis libris et scriptis. Lambinus et Voss. de Hist. Lat. 1 14. peculiarem Nepotis librum de vitis Regum innui volunt, sed is libros suos aliter indicat 10 3 2. et 24 3 5. 6 Expositae opere historico. 7 Reges. 8 Nomine magis quam imperio, 15 1 2. 9 Scil. Reges. 10 Monarchiam, potestatem absolutam in nolentes. 11 Pro *sicut*. 12 Cambysis et Mandanes filius inter pastores educatus. 13 Qui equi hinnitu rex creatus fuit. 14 Diligentia, studio, arte.

1 apud Massagetas 2 in praelio cecidit 3: Darius senectute 4 diem obiit supremum. Tres sunt praeterea ejusdem generis 5, Xerxes, et duo Artaxerxes, Macrochir 6, et Mnemon 7. Xerxi maxime est illustre 8, quod maximis post hominum memoriam exercitibus 9 terra marique bellum intulit Graeciae. At Macrochir praecipuam habet laudem amplissimae pulcherrimaeque corporis formae 10, quam incredibili ornavit virtute belli 11; namque illo Persarum nemo fuit manu fortior. Mnemon autem justitiae fama floruit; nam cum matris suae 12 scelere amisisset uxorem 13, tantum indulsit 14 dolori, ut eum 15 pietas 16 vinceret 17. Ex his 18 duo eodem nomine 19, morbo naturae debitum reddiderunt 20:

---

1 Cyrus. 2 Scythicam gentem. 3 Idem scribunt Herodotus, Polyaenus, Justinus 1 8. Sed Xenopon tradit placido in lecto obdormisse. 4 Cum regnasset annos 36, v. Herod. 7 4. 5 Ex natione Persica Reges. 6 Seu *Longimanus*, quod manum dexteram leva haberet longiorem, Xerxis filius. 7 i. e. Mnemon, filius Darii Nothi. 8 Insigne ad famam. 9 Conf. 1 24. et 2 3. 10 Ut major solito manus non obfuit formae, ita forma nil obfuit virtuti et fortitudini. 11 *Gratior est pulcro veniens in corpore virtus*, Virg. Æn. 5 344. 12 Parysatidis, quae Statiram uxorem ejus veneno necavit. 13 Cui illa aviculam cultelli parte venenati dissectam comedendam dederat. 14 Obsecutus est; ejus impetum ita secutus est. 15 Scil. colorem. 16 Affectus parenti debitus. 17 Sensus: indignatione in scelus matris et vindictam ita exarsit, ut ne oblivisceretur interim, matrem esse, super cujus facinore doleret. Igitur filii officio, animoque dolor irritati conjugis est coercitus. 18 De quibus diximus. 19 Duo Artaxerxes, Macrochir et Mnemon. 20 Mortui sunt. Pari elegantia Curt. 10 4 3, *Velut omni vitae debito liberatus*. Scit. fatum, natura et mors subinde creditori aut depositori comparantur, ac vitam tam-

tertius 1 ab Artabano praefecto ferro 2 interfectus est.

II. Ex Macedonum autem genere 3 duo multo ceteros antecesserunt 4 rerum gestarum gloria, Philippus Amyntae filius, et Alexander Magnus 5. Horum alter 6 Babylone morbo 7 consumptus est 8: Philippus Ægis 9 a Pausania 10, cum spectatum ludos iret, juxta theatrum occisus est 11. Unus Epirothes Pyrrhus 12, qui cum populo Rom. bellavit; is cum Argos oppidum 13 oppugnaret in Peloponneso, lapide ictus interiit 14. Unus item Siculus, Dionysius prior; nam et manu fortis, et belli peritus fuit, et (id quod in tyranno non facile reperitur 15) minime libidinosus: non luxuriosus, non avarus, nullius rei denique cupidus nisi singularis perpetuique im-

---

quam debitum respocere dicuntur. Cic. Tusc. 1 39, *Natura dedit usuram vitae*. Similia passim apud Senecam et alios invenies. 1 Xerxes, de quo Just. 3 2. 2 Gladio. 3 Gente, natione. 4 Superarunt. 5 Philippi filius. 6 Alexander. 7 Ex ebrietate contracto. Alii veneno periisse volunt, v. Curt. 10 10 14. Plut. in Alex. et Arrian. 7. 8 Interiit. 9 Macedoniae oppido, de cujus Etymo Bocharti Chanaan 1 11. Plinius 4, 10 *Ægen* vocat, ibique regum sepulcra, ut Diodorus regiam quoque sedem ponit. 10 Suo percussore, a quo differt Pausanias Dux Lacedaemoniorum supra descriptus. 11 Conf. de ejus morte Just. c. 6. Ælian. 5. 45. Cic. de fato c. 3. Valer. Max. 1 8 ext, 9. 12 Scil. Rex claruit. 13 Adserit Liv. 31 7, *Argos non vetere fama magis quam morte Pyrrhi nobilitatus*. 14 Et quidem a foemina, (v. Zonar. T. 5.) non secus ac Abimelechus Jud. 6 53. Conf. de morte Pyrrhi Plut. in vit. Polyan. 8 65. Just. 25 5 2. Aur. Vict. vir. ill. c. 35 etc. Ovid. in Ibin. v. 3 2, *opprimat hostili tegula jacta manu*. 15 Rarum est. Ejusdem hominis malefici natura et injusti summam fuisse temperantiam memorat Cic. Tusc. 5 20. conf. Curt. 9 10 20.

perii 1, ob eamque rem crudelis; nam dum id studuit munire 2, nullius pepercit vitae quem ejus 3 insidiatorem putaret. Hic cum virtute 4 tyrannidem sibi peperisset, magna retinuit felicitate 5, majorque annis sexaginta natus 6 decessit 7 florente regno 8; neque in tam multis annis cujusquam ex sua stirpe 9 funus 10 vidit 11, cum ex tribus uxoribus 12 liberos procreasset, multique ei nati essent nepotes.

III. Fuerunt praeterea multi 13 reges ex amicis 14 Alexandri Magni, qui post obitum ejus imperia ceperunt; in his Antigonus 15, et hujus filius Demetrius 16: Lysimachus, Seleucus, Ptolemaeus. Ex his Antigonus cum adversus Seleucum Lysimachumque di-

---

1 Monarchiae, dominatus. Hinc ejus vox: *pedibus tractum, non insidentem equo relinquere Tyrannidem debere*, v. Liv. 24 22. 2 Dum voluit vim dominationis firmare. 3 Imperii. 4 Consilio, vigilantia, industria. 5 Quod longe difficilius quam acquirere, conf. 4 11 9. Just. 25 4 3. et prolixe Camer. Hor. succ. 2 50. 5 Similiter locutus inf. 23 3 2. Lambinus respondit, *natu qua forma*. Cic. Acad. qu. 4 19, *aliquot annis minorem natu non dubitabo monere*. De aetate Dionysii idem Tusc. 5 20. *Duo de quadraginta annos tyrannus Syracusanorum fuit, cum quinque et viginti annos natus dominatum occupavisset*. 7 Mortuus est. 8 Cur non omnes Tyranni violenta morte pereant, v. Aristot. Pol. 4 et Porstn. ad An. 1. Tac. P. 32. s. 9 Sobole, domo, familia. 10 Mortem. 11 Expertus est. 12 Prima Hermocratis Syracusii filia fuit, quae impatienter ferens contumelias ob mariti tyrannidem sibi adspersas, mortem sibi conscivit. Hinc uno die duxit duas, Locrensem et Syracusanam, quae posterior Dionis soror fuit, v. 10 1 3. 13 Alii magni. 14 Praefectis, proceribus, sociis, v. 18 14. 15 De quo 18 3 5. Just. 23 4 4 etc. 16 Qui Poliorcetes cognominatus Rex Macedoniae fuit, nec ceteri ignoti primi Reges Thraciae, Syriae, Ægypti.

micaret, in praelio occisus est 1. Pari leto affectus est 2 Lysimachus a Seleuco; nam societate dissoluta 3 bellum inter se gesserunt 4. At Demetrius cum filiam suam 5 Seleuco in matrimonium dedisset, neque eo magis fida inter eos amicitia manere 6 potuisset, captus bello 7, in custodia socer 8 generi periit morbo. Neque ita multo post Seleucus a Ptolemaeo Cerauno 9 dolo interfectus est, 10: quem 11 ille 12 a patre 13 expulsum Alexandria, alienarum opum indigentem receperat 14. Ipse autem Ptolemaeus 15 cum vivus filio 16 regnum tradidisset 17, ab illo eodem vita privatus dicitur 18. De quibus quoniam satis dictum putamus, non incommodum 19 videtur, non praeterire 20 Hamilcarem, et Hannibalem: quos et animi magnitudine, et calliditate 21, omnes in Africa natos 22 praestitisse 23 constat.

---

1. De quo prolixe Plut. in Demetrio f. 902. Just. 15 4 22. 2 In praelio itidem occubuit, v. Justi. 17 2 1. 3 Fide et amicitia inter hos Alexandri socios sublata. 4 Bella ad internecionem gesta sunt, v. 18 3 3. 5 Stratonicen. 6 Durare, constare. 7 Imo fugiens suadentibus amicis se Seleuco dediderat, v. Just. 16 2 6. 8 *Nec socer a genero tutus*, Ovid. Met. 1. 135. 9 Cognomen illud ideo nactus est, quod in bello quasi fulminaret. 10. Vid. Just. 17 2 4. 11 Ptolemaeum Ceraunum. 12 Seleucus. 13 Ptolemaeo Lagi filio, qui et Soter. 14 Ut hospitem. 15 Pater ille Cerauni. 16 Minimo natu ex filiis, Ptolemaeo Philadelpho. 17 Qui et officium regi inter satellites fecit, omnique regno pulchrius regis esse patrem duxit, Just. 16 2 7 seqq. 18 Hic quoque Nepos per errorem Lagidae tribuit, quod est Evergetae. Nam hic demum a filio Philopatore interfectus fuit, v Just. 29 1 5. 19 Alibi non alienum, 1 6 1. 20 Praetermittere 21 Militiae laudibus. 22 Afros. 23 Superasse.

XXII.

HAMILCAR.

ARGUMENTUM.

1. Hamilcar fortunam Carthaginiensium in melius convertit. 2 Pace facta ferro rebelles adflixit, et otium patriae restituit. 3 In Hispaniam missus Hannibalem filium secum duxit, et formosum Hasdrubalem, cui filiam despondit. 4 In Hispania extinguitur, infensus Romanis, et prima fax belli Punici II.

1 Hamilcar 1 Hannibalis filius, cognomine Barcas 2, Carthaginiensis 3, primo Punico bello 4, sed temporibus extremis 5, admodum adolescentulus in Sicilia praeesse coepit exercitui. Cum ante ejus 6 adventum

---

1 v. Polyb. 1 2. et 3 9 79 seqq. Appian. in Hisp. p. 257. Diod 25. Plut. in Hannib. et Cat. Maj. Porphir. περιανοχης 2 57. Liv. 21 1. et 10. Just. 44 5 4. Aurel Vict. vir. ill. c. 39. et 40. Frontin. 3 10 9. et 3 16 2. Silius Ital. Plures alii, ita dicti vid. in Freinsh. ind. in Justinum. De nomine Selden de Diis Syris 1 6. et Voss. de Idolol. 2 11. Scribitur et Amilcar absque aspiratione. 2 Alii *Barcha* vel *Barca*. 3 Per *K* hoc nomen scribi cupiunt veteres Grammatici: membranae, lapides et nummi *C* habent. Praefertur et scriptio illa per sex syllabas alteri, qua per quinque dicitur *Carthaginensis*. 4 Quod Poeni gesserunt cum Romanis per 24 annos, de quo Polyb. Appian. Liv. Epit. 36 seqq. Flor. 2 2. Aur. Vict. c. 37 seqq. Eutrop. 2 3. Sil. Ital. 1 etc. Tria enim numerantur bella Punica; Gifanius mallet dicere Poenica. 5 Scil. ejusdem belli ab anno decimo octavo. 6 Hos Romani jam aliquot praeliis superaverant, urbes multas ceperant, et magnam praedam fecerant.

et mari et terra male res gererentur Carthaginensium, ipse ubi adfuit, nunquam hosti cessit 1, neque locum 2 nocendi dedit; saepeque e contrario occasione data lecessivit 3, semperque superior discessit 4. Quo facto cum pene omnia in Sicilia Poeni amisissent 5, ille Erycem sic defendit 6, ut bellum eo loco gestum non videretur. Interim Carthaginenses 7 classe apud insulas Ægates 8 a C. Lutatio consule Romanorum 9 superati, statuerunt belli finem facere: eamque rem arbitrio permiserunt Hamilcaris 10. Ille etsi flagrabat bellandi cupiditate, tamen paci serviendum 11 putavit, quod patriam exhaustam sumtibus 12, diutius calamitatem belli 13 ferre non posse intelligebat: sed ita, ut statim mente agitaret 14, si paullulum modo res essent re-

---

1 Numquam dedit terga. 2 Occasionem, facultatem, conf. supra 26 2 1. 3 Scil. hostes. Cic. pro Mil. c 31 *irritare*, *ferroque lacessere*. 4 Vicit praeludiis bellicis. 5 Nempe paulo ante, cum adhuc res improspere gererentur. 6. Medium montem occupavit, et obsedit arcem, quam cum infimis montis tenebant Romani. Est Eryx mons Siciliae post Ætnam altissimus inter Drepanum et Panormum, in cujus vertice Veneris templum fuit, v. Polyb. 1 c. 55. 7 Duce Hannone. 8 Ita has insulas inter Lilybaeum Siciliae promontorium et Carthaginem vocant Liv. 21 10. Flor. 2 2 33. Silius 1 59. Aur. Vict. c. 41 Mela 2 7. Sed *Agusas* Polyb. 1 43. et 60. 9 De quo Aur. Vict. Vir. ill. c. 43. 10 Tractationem rei ei penitus commiserunt. 11 Eleganter pro *pacem amplectendam*, *faciendae paci operam dandam*. 12 *Exhaustis patriae facultatibus*, 23 6 2, pecunia deerat. 13 Quas bellum secum vehit, πάθος να παθοινχπολι λειμs. 14 Cogitaret, et liberaret. Sic etiam Just. *agitare* 2 12 3 et *agitare animo* 8 3 14 2.

fectae 1, bellum renovare 2, Romanosque armis 3 persequi, donicum 4 aut vi certe vicissent, aut victi manum dedissent 5. Hoc consilio pacem conciliavit 6: in qua tanta fuit ferocia 7, ut, cum Catulus 8 negaret se bellum compositurum 9, nisi ille cum suis 10, qui Erycem tenuerant, armis relictis 11, Sicilia decederent 12; succumbente 13 patria ipse periturum se potius dixerit, quam cum tanto flagitio 14 domum rediret: non enim suae esse virtutis 15 arma a patria accepta adversus hostes, adversariis tradere 16. Hujus pertinaciae 17 cessit Catulus 18.

---

1 Ex damnis belli scil. ita 17 7. 2 Id agebat ergo, ut tempore ad reficiendum dato majore impetu insurgeret, et aboleret clades et damna priora. 3 Bello. 4 Pro *donec*; qua voce et Cato, Plautus, Cicero, Lucretius, alii usi, v. Sosp. Charis. I 2 Instit. Gramat. p. 178. et Gifan. Ind. Lucret. 5 Victos se confessi essent, cessissent. Ita boni scriptores saepe. Cit. Att. 16 5. Caes. B. G. 5 31. Plaut. Pers. 5 2 72. Horat. Epod. 171. Lucret. 2 16 41. Metaphora sumta a gladiatoribus, qui victi manus porrigebant aut tollebant, v. Eras. Adag. Chil. 1 9 79. et Pet. Fabri Agonist. 1 8. 6 Fecit negotium, tractavit. 7 Animosa elatione. 8 Hoc cognomen Lutatii. 9 Conf. 7 8 3. 10 Talis Syllepsis casuum, quam sequitur pluralis *decederent*, et supra 19 2 2. 11 Ex consuetudine Romanorum, de pace agentes non audientium, nisi inermes, v. Liv. 38 8. Caes. B. G. 5 41 quam vero ab hoc postulato abhorreant Barbari, disce ex Flori 2 18 4. et Not. Bernegg. ad Just. 31 2 3. et 44 2 5. 12 Arma ponerent et regionem liberam relinquerent. 13 Usque adeo oppressa. 14 Turpitudine et dedecore ex armis relictis; proprie vox militaris est, v. Donat. ad Ter. Eun. 2 3. 15 Subaudi *rem*, *negotium*, *opus*: non convenire sibi. 16 Id quod ignominiosissimum in bello. 17 Non recedentis scil. a sententia. 18 Ne durioribus conditionibus ad desperationem redigeret ho-

II. At ille ut Carthaginem venit, multo aliter ac sperabat, rempublicam se habentem cognovit 1. Namque diuturnitate externi mali 2 tantum exarsit 3 intestinum bellum, ut numquam pari periculo 4 fuerit Carthago, nisi cum deleta est 5. Primo mercenarii milites qui adversus Romanos fuerant 6, desciverunt 7; quorum numerus erat viginti millium; hi totam abalienarunt 8 Africam, ipsam Carthaginem oppugnarunt 9. Quibus malis adeo sunt Poeni 10 perterriti, ut auxilia 11 etiam a Romanis petiverint, eaque impetrarint 12. Sed extremo 13, cum prope jam ad desperationem pervenissent, Hamilcarem imperatorem fecerunt 14. Is non solum hostem a muris Carthaginis removit, 15 cum amplius centum millia facta essent armatorum 16, sed etiam eo compulit, ut locorum angustiis clausi 17, plures fame

---

stem, v. Lips. Pol. 5 20 27 seqq. 1 Praeter spem statum reip. turbatum offendit. 2 Diuturno bello cum ceteris gesto. 3 Ortum est. Sic Tac. H. 2 38 2. 4 Pro *in periculo*. 5 Excisa a Romanis. 6 Pugnaverunt. 7 Causa tumultus et inde subsecuti majoris mali ex non soluto stipendio, v. Polyb. 12 66 s. 8 Fecerunt, ut deficeret Africa, quae sub Carthaginiensium imperio fuerat. 9 Hi sunt fructus militum externorum. 10 Carthaginienses. 11 Copias auxiliares. 12 Concesserunt mercede militem in Italia conducere, et arbitros miserunt, qui dissidentes conciliarent. 13 Post aliquot annos. 14 Crearunt, elegerunt, ad unum retulerunt belli summam, cum antea Hanno simil. praeesset. 5 Repulit. 16 Militum. 17 Expeditissima ratio conficiendi numerosas hostis copias, conf. Vellej 1 1 12 4. et c. 122. Flor. 3 3 5. Claudian. de Stil. laud. 2 2 206. s.

quam ferro interirent. Omnia oppida abalienata 1, in his Uticam, atque Hipponem, valentissima totius Africae 2, restituit patriae. Neque eo fuit contentus, sed etiam fines imperii propagavit 3; tota Africa 4 tantum otium 5 reddidit 6, ut nullum in ea bellum videretur multis annis fuisse 7.

III. Rebus his ex sententia 8 peractis, fidenti animo 9 atque infesto 10 Romanis, quo facilius caussam 11 bellandi reperiret, effecit ut imperator cum exercitu in Hispaniam mitteretur; eoque secum duxit 12 filium Hannibalem annorum novem. Erat praeterea cum eo 13 adolescens illustris 14 et formosus Hasdrubal, quem nonnulli diligi turpius quam par erat, ab Hamilcare, loquebantur 15; non enim maledici 16 tanto viro deesse poterant; quo factum est ut a praefecto morum 17 Hasdrubal cum eo vetaretur esse. Huic ille 18 filiam suam in

---

1 Quae defecerant ad alios, aut rebellaverant. 2 Inter Carthaginem et Numidiam ad mare sita, et a rebellibus occupata. 3 Protulit, auxit. 4 In Africa. 5 Quietem, statum et faciem pacis. 6 Effecit. 7 Gestum esse, conf. c. 1. 2. 8 Ex voto feliciter. 9 Qui ex successu animosior factus, post victos mercenarios et Libycum bellum, quod Liv. 21 1 Africum vocat. 10 Ob hostile odium *ut appareret, majus eum, quam quod gereret, agitare in animo bellum*, Liv. 21 2. 11 Praetextum. 12 Contubernalem habuit, conf. 23 2 3. 13 In eodem convictu. 14 Respectu generis. 15 Ferebant rumoribus. 16 Calumniatores. 17 Talis fere apud Cathaginienses, quales Romae censores: hodie tales appellari amant nostris *Hofmeister*. 18 Hamilcar, ut justiorem contubernii causam haberet. Liv. 21 2 factum ait *ob altam indolem*.

matrimonium dedit, quod moribus eorum non poterat interdici socero gener 1. De hoc ideo mentionem fecimus, quod Hamilcare occiso 2 ille exercitui praefuit 3, resque magnas gessit 4, et princeps 5 largitione vetustos pervertit 6 mores Carthaginiensium: ejusdemque post mortem Hannibal 7 ab exercitu accepit imperium.

IV. At Hamilcar postea quam mare transiit 8, in Hispaniamque venit, magnas res secunda gessit fortuna 9: maximas bellicosissimasque gentes 10 subegit: equis, armis, viris, pecunia 11, totam locupletavit Africam. Hic cum in Italiam bellum inferre 12 meditaretur, nono anno postquam in Hispaniam venerat, in praelio pugnans adversus Vectones 13 occisus est 14. Hujus perpetuum odium erga Romanos ma-

---

1 i. e. contubernium et convictus generi. Utrumque latinum: *interdicitur mihi haec res, et hac re.* 2 In praelio adversus Vectones, c. 4 2. 3 Octo ferme annos imperium obtinuit, cui filii Hannibalis quatuor tum immaturi erant. Hinc dicere solitus, totidem catulos leoninos in perniciem Romanorum ab se educari. 4 Plura consilio quam vi, v. Liv. l. c. 5 Primus. 6 Corrupit, suam i. e. Barcinam factionem corroboraturos. 7 Hamilcaris filius, armorum socius. 8 Juxta Herculis columnas. *Transire* simpliciter est 2 c. 1. 9 Effecit feliciter. 10 Hispanicas seu Ibericas. 11 Quia Hispanis *ferri materia praecipua, et equorum pernices greges, et abstrusiorum metallorum felices divitiae,* Just. 44 1 5 5. 12 Bello Italiam petere, vel eam sedem bello legere ac Siciliae et Sardiniae amissum. 13 Hisp. populos circa Tagum, Plin. 4 22. Appianus generali nomine Iberos vocat. 14 Ita et Appian. p. 314. Sed Polybius 1 refert eum in fuga flumen transeuntem periisse excussum ab equo.

xime concitasse videtur secundum bellum Punicum 1. Namque Hannibal filius ejus, assiduis patris obtestationibus 2 eo est perductus 3, ut interire quam Romanos non experiri 4 mallet.

---

1 Maxime memorabile omnium, quae unquam gesta sunt, dicente Livio 21 1. de causis belli v. Polyb. 3 p. 162 seqq. 2 Postulationibus, precibus, obstringentibus verbis. 3 Commotus, persuasus. 4 Romanorum potentiam certare, cum Romanis de imperio certare. Tali locutione *Poeta* dixit Æn. 7 434, *Tandem Turnum experiamur in armis.*

XXIII.

HANNIBAL.

ARGUMENTUM.

1. Hannibal omnibus ducibus major, suorum debilitatur invidia. 2 Contra Romanos concitat Philippum et Antiochum, ob hereditarium in eos odium. 3 Imperator Hispaniam subigit, Saguntum expugnat, per Pyrenaeum saltum et Alpes in Italiam transit. 4 Apud Rhodanum, Padum, Trebiam, Trasimenum, et Cannas Romanos vincit. 5 Fabio verba dat: Rufum, Gracchum, Marcellum superat. 6 In patria vincitur a Scipione. 7 Pace facta metuens tradi Romanis, ad Antiochum profugit. 8 Frustra Poenos tentat, fratrem amittit, adversus Rhodios pugnat. 9 Antiocho fugato Cretenses avaros eludit. 10 Prusiam concitat adversus Romanos. 11 Contra Eumenem pugnans serpentes navibus immittit. 12 Repetitus ab Romanis et circumsessus veneno vitam finit. 13 Bellis districtus litteris operam dedit.

1. Hannibal 1 Hamilcaris filius Carthaginiensis. Si verum est, quod nemo dubitat,

---

1 v. Polybius, Appianus, Plut. in vit. Diod 26. Polyaen. 7 48. Strabo 3. Liv. a 2 ad 40. Flor. 3 c. 6 7 et 8. Just. 29 et 31 s. Aur. Vict. Vir. ill. c. 42. Eutr. p. 3 7. Sil. Ital. libris 17. Multa de eo Val. Max. Cicero, Seneca. Frontinus passim, conf. Sallust. B. Jug. c. 5. Vellej. 2 27 2. Plin. 7. Juven. Sat. 10. Agell. 2 6 5 4. et 7 18. et alii. Scribitur, et Annibal, quia graece *αννιβας*: rectius cum adspiratione. Est enim

ut 1 populus Romanus omnes gentes virtute 2 superarit; non est inficiandum, Hannibalem tanto praestitisse 3 ceteros imperatores prudentia 4, quanto populus Romanus antecedebat fortitudine cunctas nationes. Nam quotiescumque cum eo 5 congressus est in Italia, semper discessit superior 6. Quod nisi 7 domi civium suorum invidia debilitatus esset 8, Romanos videtur superare potuisse; sed multorum obtrectatio devicit 9 unius virtutem. Hic autem velut 10 hereditate relictum odium paternum erga Romanos

---

a punicis verbis quam derivationem dum agnoscit Duces quius ad Sil. Ital. p. 23 et contra adspirationem affert, plane ridiculus est. 1 Pro *quod*, locutio primo adspectu insolentior; cujus tamen ratio consideranti apparere potest Ita Cic. pro S. Rosc. 41, *Non est verisimile, ut Chrysogonus horum literas adamarit.* Plin. Paneg. c. 8, *An dubium est, ut dare non posset imperium.* Varro R. R. 1 1, *Verum dicit, ut hoc scripserit in agricultura.* 2 Fortitudine bellica. 3 Superasse. 4 Artibus imperatoriis in universum. Idem judicium Pescennii Nigri, v. apud Æl. Spartian. c. 11. Ipse Hannibal maximum Imp. Alexandrum, M. Pyrrhum secundum, tertium se ipsum esse dixit ap. Liv. 35 14: in Luciani Dialogis mortuorum p. 346. seqq. de praestantia bellica Alexander, Hannibal et Scipio inter se contendunt. Conf. de Hannib. laud. Liv. 22 4. et 38 12. 5 Populo Rom. 6 Vicit Hannibal; excepto praelio ad Nolam, v. Flor. 2 7 29. Cic. de cl. orat. c. 2. 7 *Quod* adjunctus est τοῖ *nisi*, cum aliquo fulcro veluti indigeret, pro quo et diceretur, *Sane nisi*; *Equidem nisi*, etc. 8 Victus, pressus, collabefactus, conf. Liv. 30 21. Just. 38 4 7. 9 Depressit, inutilem reddidit; et ut Tac. A. 2 26 8 de Germanico ait, parto jam decori abstraxit. 10 Additur haec particula metaphoris et sententiis ex translato orientibus.

sic confirmavit 1, ut prius animam 2 quam id deposuerit 3; qui quidem cum patria pulsus esset, et alienarum opum 4 indigeret, numquam destiterit animo 5 bellare cum Romanis.

II. Nam, ut omittam 6 Philippum 7., quem absens hostem reddidit 8 Romanis, omnium his temporibus potentissimus Rex Antiochus 9 fuit. Hunc tanta cupiditate incendit 10 bellandi, ut usque a rubro 11 mari arma 12 conatus sit inferre Italiae. Ad quem 13 cum legati venissent Romani, qui de ejus voluntate 14 explorarent 15, darentque operam consiliis clandestinis 16 ut Hannibalem in suspicionem regi adducerent 17, tamquam ab ipsis corruptum, alia atque antea sentire 18; neque id frustra fecissent 19; idque Hannibal comperisset, seque ab

---

1 Auxit vehementius exercendo. Similia de heredibus odii Vellej. 1 1 2. Tac. A. 16 28 2.2 Vitam. 3 Inexpiabile fuisse odium significatur. 4 Potentiae, patrocinii, apud alios, Antiochum, Prusiam. 5 Animo et inimica mente magis quam corpore, uti est 18 4 2. 6 Praeterea nihil dicam de eo: rejectionis et praeteritionis formula. 7 Demetrii Maced. Regis filium, de quo Just. 29. Epit. Livii 29 et 31. 8 Effecit. 9 Magnus ille dictus rex Syriae, de quo Aur. Vict. Vir. ill. c.54. Liv. Epit. 33 s. Just. 29 seqq. Flor. 2 8 etc. 10 Inflammavit. Haec validissimam concitationem denotant. 11 Erythraeo, v. Curt. 8 9 14 cum. not. Freinsh. 12 Bella. 13 Antiochum. 14 Consilio, proposito. 15 Ut apparatum Regis specularentur, ut est apud Polyb. et Just. 1 4 4. Apparet hinc, quid per legatos callide agatur, conf. Just. 21 6 1. Front. 1 1 3 etc. 2 4. 16 Occultae molitioni. 17 Ut eum Regi suspectum redderent, propter colloquia cum P. Villio Legato, v. Liv. 35 1 14 et 19. Front. 1 8 7. 18 Non amplius pro Rege stare, fidem mutasse. 19 Conatus eventum habuisset optatum.

*

interioribus 1 consiliis segregari vidisset 2: tempore dato 3 adiit regem, eique cum multa de fide sua, et odio in Romanos commemorasset, hoc adjunxit 4: Pater, inquit, meus Hamilcar 5, puerulo me, utpote non amplius novem annos nato, in Hispaniam imperator proficiscens Carthagine 6, Jovi optimo maximo 7 hostias immolavit 8; quae divina res dum conficiebatur 9, quaesivit a me vellemne secum in castra proficisci 10? Id cum libenter accepissem 11, atque ab eo petere coepissem ne dubitaret ducere 12; tum ille, faciam, inquit, si fidem 13 mihi quam postulo, dederis 14; simulque ad aram adduxit, apud quam sacrificare instituerat 15; eamque, ceteris remotis, tenentem 16 jurare jussit, nunquam me in amicitia cum Romanis fore 17. Id ego jusjurandum patri datum 18 usque ad hanc diem 19 ita conservavi, ut

---

1 Secretioribus. 2 Miratus se non adhiberi amplius. 3 Arrepta occasione. 4 Addidit iis, quae jam dixerat. 5 De quo 22 3 1. 6 Ubi jurasse Hannibalem in Elisae templo media urbe sito, narrat Silius, aliter tamen Polyb. et alii. 7 Epitheta Jovis solemnia. 8 Brisson. formi. 1. non est hoc victimarii, aut popae, sed sacerdotis, aut magistratus. 9 Dum sacrificabatur, dum immolatio hostiarum cum sacris reliquis fiebat. 10 In militiam ire. 11 Scil. auribus, i. e. audivissem. 12 Id est, ut omnino duceret, conf. 17 4 1. 13 Jusjurandum. 14 Id est, si juraveris. 15 Hostias immolare coeperat. 16 Ita Livius ait 21 1, Hannibalem factis sacris jurejurando adactum esse. Ritus satis notus sumptis in manus altaribus jurare, v. Bernegg. ad Just. 24 28. Turneb. Adv. 16 10. et 19 19. Item 26 2 et 5. 17 Me inimicum fore perpetuum. 18 Dare jusjurandum, idem est ac jurare. Sic Plaut. Most. 5 1 36. et Ter. Hec. 4 4 75. 19 Alii *ad hanc aetatem*.

nemini dubium esse debeat 1 quin reliquo tempore 2 eadem mente sim futurus. Quare si quid amice de Romanis cogitabis 3, non imprudenter feceris, si me celaris 4; cum quidem 5 bellum parabis, te ipsum frustraberis 6 si non me in eo principem posueris 7.

III. Hac igitur 8 aetate cum patre in Hispaniam profectus est. Cujus post obitum Hasdrubale imperatore suffecto 9, equitatui omni praefuit. Hoc quoque interfecto, exercitus summam imperii ad eum detulit 10, id Carthaginem delatum 11, publice comprobatum est 12. Sic Hannibal minor quinque et viginti annis natus imperator factus 13, proximo triennio 14 omnes gentes Hispaniae bello subegit. Saguntum 15, foederatam civitatem 16, vi expugnavit 17; tres exercitus maximos comparavit. Ex his

---

1 Ut nemo dubitare, sit timere possit. 2 In posterum. 3 Si grata illis mea consilia. 4 Cogitata scil. vel id quod paratur. 5 Pro *vero*, uti supra 9 2 2. 6 Falles, tibimetipsi nocebis. Sic saepe Caes. B. G. 3 15 4 24. B. C. 2 32. et 42 3 17 etc. 7 Primum omnium feceris; mea opera consilioque plurimum usus fueris. 8 Inserunt alii *qua diximus*. 9 In demortui locum, ut addunt. Liv. 2 8. Just. 22 1 12. 10 Idem dictum est supra 22 3 3. 11 Nunciatum. 12 Frustra dissentiente Hannone, alterius factionis principe, v. Liv. 21 3 et 4. 13 Adeoque immatura aetate dux constitutus, non penuria seniorum, sed odio Romanorum, quo imbutum eum a pueritia sciebant, Just 29 1 7. 14 Scil. quod insecutum est, potest enim vox *proximi* de secutis aeque ac antegressis intelligi. 15 Quae ultra Iberum sita prope Valentiam et Turium flumen, Plin. 3 3. 16 Octo menses obsessum. De foedere cum Romanis in utramque partem ap. Polyb. 3 21 seqq. disputatur, conf. Liv. 21 18. 17 Interitum hujus urbis luget August. de C. D. 3 20. adde Val. Max. 6 6 ext. 1. Flor. 2 6 3 seqq.

unum in Africam 1 misit, alterum cum Hasdrubale fratre in Hispania reliquit, tertium in Italiam secum duxit; saltum Pyrenaeum 2 transiit; quacumque iter fecit, cum omnibus incolis conflixit 3; neminem, nisi victum, dimisit 4. Ad Alpes 5 posteaquam venit, quae Italiam ab Gallia sejungunt, quas nemo unquam cum exercitu ante eum 6, praeter Herculem Grajum 7, transierat, quo facto is hodie saltus Grajus 8 appellatur, Alpicos 9 conantes prohibere transitum occidit 10, loca patefecit, itinera muniit 11, effecitque ut ea elephantus ornatus 12 ire

---

1 Patriam suam. 2 Juga seu montes Pyrenaeos, qui Hispanias et Gallias disterminant, porrectis in diversa maria promontoriis, v. Plin. 3 4 qui et saltum vocat 4 19. 3 Si qui transitum negarunt. Nam multos etiam metu aut pretio paravit 21 26. 4, Elegans formula, qua felix ubique victoria de omnibus notatur. 5 De quibus Poeninis seu Peninis vocatis, v. Plin. 3 17. et Liv. 21 38. 6 Mendacium id rejicit Polybius 3 48 cum Galli saepe ante transierint, et a multis gentibus ipsae Alpes inhabitentur. Sic Hannibal apud. Liv. 21 30 ait: *advenas Italiae cultores, has Alpes ingentibus cum liberis ac conjugibus, migrantium modo, transmisisse.* 7 *Si de Hercule fabulis credere libet*, uti loquitur Liv. 5 34, conf. Plin. l. c. 8 Ab Hercule Grajo. A tertio Caesaris transitu etiam Julias Alpes vocatas memorant. 9 Alpium inhabitatores. Alii malunt *Alpinos.* 10 Interfecit, delevit. 11 Vias fecit, itinerique aptavit. 12 Schottus ex membranis praefert *oneratus*, accipitque pro onustus. Sed hic *ornare* est armare, uti Lambinus et Gifan. exponunt, de quo instructu v. Herm. Hug. de milit. equest. 1 5. Sic Gellius 5 2, *ornatus, armatusque ad praelium equus:* apud Tac. H. 3 63 12, *exercitus ornatus*, conf. supra 14 9 1 3, Cic. pro Leg. Manil. c. 4, *ornare classem.* Gebb. huc etiam refert, *asinos ornatos* apud. Cat. de re rust. 10.

posset, qua antea unus homo inermis vix poterat repere 1. Hac copias traduxit 2, in Italiamque pervenit 3.

IV. Conflixerat 4 apud Rhodanum 5 cum P. Cornelio Scipione Cos. 6, eumque pepulerat 7. Cum hoc eodem de Clastidio 8 apud Padum 9 decernit 10, saucium ac fugatum dimittit 11. Tertio idem Scipio cum collega Tiberio 12 Longo apud

---

1 Manibus pedibusque perreptare propter viarum angustias et montes. 2 Scil. trans Alpes. 3 Quinto mense. 4 Hac verbi constructione significat, ante transitum Alpium commissum esse hoc praelium, de quo tacent Livius et Polybius. Imo juxta hos Scipio primum obvius fuit in Italiam transgresso Hannibali, victus et vulneratus non ad Rhodanum, sed Ticinum amnem, v. Liv. 21 39. et 45. seq. Flor. 2 6 10. 5 Fluvium Galliae Narbonensis. *Profectus Hannibal adversa ripa Rhodani, mediterranea Galliae petiit* etc. v. Liv. 21 13. 6 *Consule*, ita abbreviatur. 7 At pulsi Numidae ab Hannibale speculatum missi a trecentis equitibus Romanis a Scipione emissis ab ostio Rodani, si fors Nepos illam pugnam intelligit, de qua Polyb. 3 p. 198. et Liv. 21 29. Videtur et sermo esse de pugna, qua Galli pro Romanis ad Rhodanum depugnantes pulsi, v. Polyb. p. 196. et Liv. 21 28. Et post haec initia Scipio in Italiam regressus est, tutius faciliusque descendenti ab Alpibus Hannibali occursurus, conf. 2 32. 8 Id est propter Clastidium vicum, quo magnum frumenti numerum congesserant Romani, v. Liv. 21 48. Puteani haec lectio est. Alias praepositio defuit. 9 Ubi Padus amnis Ticino jungitur; quare Aur. Victor. c. 42. *ad Ticinum* pugnatum ait. Florus I. c. *inter Padum et Ticinum*. 10 Confligit, praelio concurrit, v. supra 10 9 6. et Curt. 3 2 1. 11 Actum de eo foret, nisi filius periclitantem servasset, v. Rupert. ad Flor. p.349. 12 *Sempronius* dicitur Liv. 21 52 seqq. Flor. 2 6 12. Aur. Vict. c. 42 4.

Trebiam 1 adversus eum venit 2; cum his manum conseruit 3: utrosque 4 profligavit 5. Inde per Ligures 6 Appenninum 7 transiit, petens 8 Etruriam 9. Hoc itinere adeo gravi morbo afficitur oculorum, ut postea nunquam dextero aeque bene usus sit 10. Qua valetudine cum etiam premeretur 11, lecticaque ferretur 12, C. Flaminium Cos. apud Trasimenum 13 cum exercitu insidiis circumventum occidit 14; neque multo post C. Centenium propraetorem 15, cum delecta manu saltus occupantem. Hinc in Apuliam 16 pervenit. Ibi obviam ei venerunt 17 duo Consules, C. Terentius Varro, et L. Paullus Æmilius. Utriusque exercitus uno praelio

---

1 Amnem Cispadanum, qui ex Appennino ad Placentiam in Padum fluit. 2 Ita mox § 4. *obviam venit.* 3 Dimicavit, praelio contendit. 4 Pro *utrumque.* Sic quoque alii veterum. Liv. 23 21 4. Flor. 3 6 8. et 4 12 9. Just. 41 2 3. 5 Ad interitum fere dedit. 6 Populos Italiae septentrionales. 6 Mons ille Livio aliisque Penninus. De origine nominis post alios Bochart Chanaan 1 11. 8 Proficiscens eo. 9 Haec regio Thuscia quoque et Tyrrhenia dicta. Ital. Toscana. 10 Scil. de sinistro, vel ac antea. Liv. 22 2, *altero oculo capitur*; quod oris dehonestamentum simile Civilis sibi gloriae duxit apud Tac. H. 4 13 3. conf. A. 4 9 2. et 3 20 40. de Decio; de Sartorio Gell. 2 27. ubi et de Philippo Macedone. 11 Cum adhuc aegrotaret. 12 Scil. militari, sicut apud Curt. 7 6 8. Alexander, apud Liv. 24 42 Scipio gestati sunt: adde Donat. in Svet. Aug. 78. Val. Max. 2 8 2. 13 Nempe lacum in Etruria ad Perusiam. 14 De hac clade Liv. 22 4. seqq. Flor. § 13. nec non Cic. de nat. D. 2 3. de div. 135. Val. Max. 1 6 6. Sen. de ira 2 5. Ovid. Fast. 6 761. 15 Loco praetoris missum a Servilio altero Consule, v. Liv. 28 8. 16 Quae Italiae extremae regio ad mare Adriaticum extenditur. 17 Scil. cum exercitu.

1 fugavit: L. Paullum consulem occidit 2, et aliquot praeterea consulares 3; in his Cn. Servilium Geminum, qui anno superiore 4 fuerat consul 5.

V. Hac pugna pugnata 6 Romam profectus 7 nullo resistente, in propinquis urbis montibus moratus est. Cum aliquot ibi dies castra habuisset 8, et reverteretur Capuam 9, Q. Fabius Maximus, dictator 10 Rom., in agro Falerno 11 ei se objecit 12. Hinc clausus locorum angustiis, noctu sine ullo detrimento exercitus se expedivit 13. Fabio callidissimo imperatori dedit

---

1 Memorabili admodum apud Cannas, de quo Liv. 22 45. seqq. Flor. §. 15. Vellej. 1 9 3. Val. Max. 1 1 16 3 4 4 4 5 2 7 4. ext. 2 7 6 1. Cic. Off. 3 32. Front. 2 2 70. Silius tot. 9. 2 Alter Ter. Varro Venusiam profugit: et huic cladis auctori gratiae postea actae a senatu. 3 Viri, qui jam gesserant honorem consulatus. 4 Praecedente. 5 Tres modii annulorum aureorum ab Hannibale tunc collecti, v. Liv. 23 12. Flor. §. 18. Plin. 33 1. 6 Est Graecismus, v. Vossius de Constr. c. 22. Sic Cic. pro Mur. c. 21. 7 Cum jam in Campaniae deliciis elanguisset, victoria uti nescius, v. Flor. §. 19. seqq. Liv. 23 43. Val. Max. 8 1 extr. 8 Ad flumen Anienem, ad tertium ab urbe lapidem, v. Aur. Vict. et Liv. 26 10 s. Hinc proverbium *Hannibal ad portas*, Cic. Phil. 1 5 et de fin. 9. 9 Quam Campaniae urbem Hannibali Cannas fuisse dictum est apud Flor. §. 2. 10 Liv. 22 8 eum *Prodictatorem* a populo creatum dicit. Dictaturae ad tempus sumebantur, v. Tac. A. 1 1 1. Grot. J. B. et P. 1 12, *ultimum rebus trepidis consilium.* Liv. 4 56 quo Romani ad vindicandam maximis periculis remp. usi, Vellej. 2 38 2. Idem. Fabius *Cunctator* dictus, v. Flor. §. 27. Aur. Vict. Vir. ill. 43. 11 Id est regione Falerna, in mediterraneis Campaniae, v. Cluver. Ital. Antiq. 4 5. 12 Ei oppositus fuit: ibi eum, *qui frangi virtute non poterat, mora comminuit.* 13 Salvis et integris omnibus rebus evasit, ut nullam inde cladem acciperet.

verba 1. Namque obducta 2 nocte, sarmenta 3 in cornibus jumentorum 4 deligata incendit, ejusque generis 5 multitudinem magnam dispalatam 6 immisit 7. Quo repentino objectu, viso 8, tantum terrorem injecit 9 exercitui Romanorum, ut egredi extra vallum 10 nemo sit ausus. Hanc post rem gestam non ita multis diebus M. Minutium Rufum, magistrum equitum, pari ac dictatorem imperio 11, dolo perductum 12 in praelium 13, fugavit. T. Sempronium Gracchum iterum 14 consulem in Lucanis 15 absens 16 in insidias in-

---

1 Re et facto eum elusit. Haec formula alias verborum fallacias, hic ipsam fraudem et stratagema notat. 2 i. e. Obscura, nebulosa, minimeque serena. Sive potius obduci hic nox dicitur, ut in Virg. Georg. 1. 248, *obtendi.* Curt. 8 13 25, *obducta nox caelo.* 3 Appianus faces fuisse dicit. 4 Alii *juvencorum.* Polybius et Liv. 22 16 boves vocant. 5 Jumentorum in terribilem speciem adornatorum. 6 Palabundam et dispersam passim vagantemque, v. 6 1 2. 7 Scil. ad hostium castra. 8 Id est, repentina specie oculis objecta. 9 Fecit, excitavit. 10 Scil. castrorum, de quo Lips. Mil. Rom. 5 5. 11 Pro *adeo.* 12 Scil. existentem, id quod per turbulentas rogationes ita acciderat. Alias Magister equitum Dictatoris imperio parebat, de cuju officio H. Hug. mil. equ. G. 2. 13 Illectum. Sic. Caes. B. C. 3 190, *elicuit naves, atque ex his longius productam unam cepit.* Hirt. B. G. 8 48. *cum fuga vehementi Volusenum longius produxisset*: alii *perductum.* 13 De quo Liv. 22 28 s. Male reg esta Minucius ipsi imperii exaequationem abrogavit c. 30. 14 Id est, secundum. Ita Cic. saepe: primum, iterum, tertio, conf. mox c. 6. 1. 15 Gens ponitur pro regione Lucania. 16 Res per Magonem gesta absente Hannibale, ad quem ille exanimem consulem extemplo misit, Liv. 25 16.

ductum 1 sustulit. M. Claudium Marcellum, quinquies 2 consulem 3, apud Venusiam 4 pari modo 5 interfecit. Longum est 6 enumerare praelia. Quare hoc unum satis erit dictum 7, ex quo intelligi possit, quantus ille fuerit. Quamdiu in Italia fuit 8, nemo ei in acie 9 restitit 10, nemo adversus eum post Cannensem 11 pugnam in campo castra posuit.

VI. Hic invictus 12 patriam defensum revocatus 13, bellum gessit adversus P. Scipionis filium, quem 14 ipse primum apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertio apud Trebiam fugaverat 15. Cum hoc exhaustis jam patriae facultatibus 16 cupivit in praesentiarum 17 bellum componere, quo valen-

---

1 Per Flavium Lucanum, fidem habuit Gracchus, cum diceret primores Italorum ad Romanos redituros. 2 Non solum *quartum*, *quintum* dicitur, quod Gellius 10 11 commendat, verum etiam *quater*, *quinquies*. Sic *ter Consul* Plin. 13 13. et 16 40. Tac. A. 14 56 7. *Sexies Consul Marius* Eutrop. 5 24. 3 Qui victum aliquoties Hannibalem docuerat superari posse. 4 Urbs est in Apulorum et Lucanorum confinio sita, Horatii Poetae patria. 5 Nempe per insidias, de quibus Liv. 29 26 s. 6 Formula praecisionis. 7 Hoc unum si dixero, satis dictum est. 8 Fuit autem annos quindecim. 9 Aperto in praelio. 10 Nemo eum sustinuit, nemo non discessit victus. 11 Apud Cannas pugnatum. 12 *At qui primum a Fabio Maximo fractus, deinde a Valerio Flacco repulsus, a Graccho et Marcello fugatus*, dicente Aur. Victore l. c. 13 A Carthaginiensibus, quos Scipio Africanus ex Hispania in Africam profectus pluribus praeliis vicerat. 14 Scipionem patrem. 15 De his locis, conf. paulo ante c. 4 1. 16 Opibus imminutis et consumtis diuturno bello. 17 Hoc est, *in praesentia rerum*; ita de composita et contracta mihi videtur vox, quam inde corruptam censet Voss. in Latino barbaris 1 25, pro qua nude

tior 1 postea congrederetur 2. In colloquium convenit 3: conditiones non convenerunt 4. Post id factum paucis diebus apud Zamam 5 cum eodem conflixit 6: pulsus (incredibile dictu 7) biduo et duabus noctibus Adrumetum 8 pervenit: quod abest a Zama circiter millia passuum trecenta 9. In hac fuga Numidae, qui simul cum eo ex acie excesserant 10, insidiati sunt ei; quos 11 non solum effugit, sed etiam ipsos oppressit 12, Adrumeti reliquos ex fuga collegit; novis delectibus 13 paucis diebus multos contraxit.

VII. Cum in apparando 14 acerrime 15 es-

---

noster *in praesentia* 2 8 2 7 10 5. et in MSS. 1 7 6. Voss. ibid. 4 33 non audet vocem damnare cum Scioppio, adversus quem eamdem tuetur et Elmenhorst. in ind. Apuleji: defenditur praeterea auctoritate Catonis R. R. c. 144. Tac. A. 4 59. 4 etc. 1 Instructior, si paulum modo res essent refectae; quae et Hamilcar mente agitabat; cum paci serviendum esset 22 1 4. 2 Bellum resumeret, renovaret. 3 Comparuit ad colloquium. 4 Pro *non convenit de conditionibus*. Sic solent veteres Liv. 30 40, *Si conditiones convenirent pacis*. Just 30 12, *pax non convenit*. Adde Gronov. not. ad Statii Theb. 6 630. 5 Quae Numidiae urbs Arx regni est. Sallust. Jugur., postea Jubae regia, Hirt. Afr. 91. a Carthagine distat quinque dierum itinere, Liv. 30 20. 6 Pugnam Zamensem describit Liv. 30 32. Polyb. 15 9 s. 7 Formula ἀφηγητικὴ quae vim narrationis intendit. 8 Phoenicum in Byzacio coloniam, v. Reinesii Hist. linguae Punicae c. 8 15. Bocharti Chanaan 1 24 1. de fuga Hannibalis, v. Liv. 30 35. 9 Tria millia stadiorum. Appian. p. 41. 10 Fugae comites. 11 Numidas. 12 Qui opprimere conabantur Hannibalem. 13 Delectus est proprie selectio optimorum militum: sed generatim, quod et hic obtinet, pro conquisitione usurpatur; delectibus militem contrahere, idem est ac conscribere. 14 Scil. bello. 15 Summo studio.

set occupatus, Carthaginienses 1 bellum cum Romanis composuerunt 2. Ille nihilo secius exercitui postea praefuit 3, resque in Africa gessit 4. Itemque 5 Mago frater ejus, usque ad P. Sulpicium, C. Aurelium, consules 6. His enim magistratibus 7 legati Carthaginienses Romam venerunt, qui senatui populoque Romano gratias agerent, quod cum his 8 pacem fecissent, ob eamque rem corona aurea 9 eos 10 donarent, simulque peterent ut obsides eorum 11 Fregellis 12 essent, captivique redderentur. His 13 ex senatusconsulto responsum est, munus 14 eorum gratum acceptumque esse; obsides 15 quo loco rogarent 16, futuros: captivos non remissuros, quod Hannibalem, cujus opera 17 susceptum bellum foret, inimicissimum no-

---

1 Fracti jam adversis rebus. 2 De conditionibus pacis, v. Liv. 30 37, qui ipso Hannibale consentiente pacem hanc factam dicit. 3 Nihilominus imperator mansit. 4 Publice administravit, bellum duxit. 5 Haec particula copulat, et comparat simul, conf. §. 3. 6 Eo anno, quo bellum contra Philippum Macedoniae Regem initum. 7 Horum consulatu. 8 Carthaginiensibus. 9 Inter dona victoribus aut praepotentibus cultus et gratulationis causa mitti solita per legatos, *coronae aurae* memorantur apud Curt. 4 2 2. et 4 5 11. Liv. 31 15. v. Bernegg. ad Justin. 11 10 10, cum Ind. Freinsh. 10 Romanos. 11 Carthaginiensium, quorum centum postulaverat Scipio, Liv. 30 37. Legati ergo petunt ut a Norba, ubi custodiebantur, alio traducerentur (Liv. 32 2) et nominatim uti ex nostro apparet, Fregellas. 12 In oppido Campaniae, sive novi Latii inter Sinvessam et Formias, v. Cluver. Ital. 3 8. 13 Legatis scil. 14 Donum. 15 Viros pacis firmandae causa relictos, et traditos. 16 Ubi commodius fore dixissent. 17 Consilio, instinctu, imperio.

mini Romano 1, et nunc 2 cum imperio apud exercitum haberent 3, itemque fratrem ejus Magonem 4. Hoc responso Carthaginienses cognito 5, Hannibalem domum, Magonemque revocarunt. Hic ut rediit 6, praetor factus est 7, postquam rex 8 fuerat anno secundo et vigesimo 9. Ut enim Romae consules, sic Carthagine quotannis annui bini reges creabantur 10. In eo magistratu 11 pari diligentia se Hannibal praebuit 12, ac 13 fuerat in bello. Namque effecit, ex novis vectigalibus non solum ut esset pecunia 14 quae Romanis ex foedere penderetur 15, sed etiam superesset 16 quae in aerario reponeretur 17. Deinde anno post praeturam, Marco Claudio, Lucio Furio Coss. 2 Romani legati Carthaginem venerunt. Hos Hannibal sui ex-

---

1 Infensum maxime Romanis totique populo. 2 Adhuc. 3 Praefecissent exercitui. 4 Livio 30 18 s: Mago frtaer Hannibalis in Insubria vulneratus, et ex vulnere prope Sardiniam mortuus. Sed nostro superstes ille est hic et c. 8. Ergo puto, vel circa nomen alicubi erratum, vel duos fratres idem habuisse nomen. 5 Audito intellectoque. 6 Postquam Hannibal reversus est. 7 Hoc loco *praetor* civilis magistratus est. 8 *Sufes* lingua Poenorum, i. e. consul, uti et Justinus Principem civitatis ac tum temporis consulem vocat 21 3 6. v. Festum voce *Sufes* cum castig. Scaligeri. 9 Scil aetatis suae. 10 Fere easdem dignitates, eosdemque magistratus Poeni habuerunt ac Romani. *Suffetos, velut consulare imperium apud eos erat*, Liv. 30 7. v. Berneg: not. ad Just 31 2 6 conf. Grot. J. B. et P. 1 3 10 7 βασιλεῖς etiam dixit Aristot. Polit. 2 4. 11 Potestate. 12 Se gessit. 13 Pro *sicut*. 14 Quam Scipio imperaverat, sv. Liv. 3 16. 15 Solveretur. Pendebant veteres monetas quas nunc numeramus. Inde tot vocabula ponderum in re monetaria manserunt. 16 Abundaret, restaret. 17 Alii *reponeretur*.

poscendi gratia missos 1 ratus, priusquam his senatus daretur 2, navem conscendit clam, atque in Syriam ad Antiochum profugit 3. Hac re palam facta, Poeni naves duas, quae eum comprehenderent, si possent consequi 4, miserunt, bona 5 ejus publicarunt, domum a fundamentis 6 disjecerunt 7, ipsum exsulem judicarunt 8.

VIII. At Hannibal anno tertio postquam 9 domo profugerat, L. Cornelio, Quinto Minutio Coss., cum quinque navibus Africam accessit in finibus Cyrenaeorum 10, si forte 11 Carthagienses ad bellum, Antiochi spe fiduciaque 12, inducere 13 posset: cui 14 jam persuaserat, ut cum exercitibus in Italiam proficisceretur. Huc 15 Magonem fratrem excivit 16. Id ubi Poeni re-

---

1 Ideo venisse legatos, ut poscerent a senatu, ut Hannibal ipsis tradatur, v. ut supra 2 8 5. 2 Id est, dies assignaretur, ut legati senatum adire, mandataque sua et postulata exponere possent. 3 v. Prolixe Liv. 33 47. s. ubi scribit, Hannibalem velut Deorum munus fuisse exceptum. 4 Fugientem assequi. 5 Possessiones. 6 Id est, funditus, uti 20 3 3. 7 Tanquam proditoris, et majestatis rei. Sic Romani etiam solebant. Notum est, Æquimelium apud Liv. 4 16. Sic M. Flacci et Saturnini penates ab imis fundamentis eruti sunt, v. Val. Max. 6 3. et Piccarti Observ. Dec. 3 1. 8 Judicio exilium ejus decreverunt, eum proscripserunt. 9 Similis locutio 3 1 5. 10 Cyrenae, unde Cyrenaei, insigne Lybiae oppidum, unde totus tractus inter Africam proprie dictam et Lybiam Marmoricam seu Maritidem, Cyrenaica dicitur. 11 Consilii et causae finalis respectu. 12 Ostensa ex Antiochi armis et societate. 13 Permovere per Aristonem Tyrium quemdam Carthaginem missum, ut ea clam expediret, v. Liv. 24 60. 14 Antiocho. 15 Eo loci, ubi tunc ipse erat Hannibal. 16 Ad se vocavit.

sciverunt, Magonem eadem qua fratrem 1 poena affecerunt. Illi, desperatis rebus 2 cum solvissent naves 3, ac vela ventis dedissent 4, Hannibal ad Antiochum pervenit. De Magonis interitu duplex memoria 5 prodita est; namque alii naufragio, alii a servis ipsius interfectum eum, scriptum reliquerunt 6. Antiochus autem si tam in agendo bello 7 parere voluisset consiliis ejus 8, quam in suscipiendo instituerat 9 propius Tiberi 10 quam Thermopylis 11, de summa imperii 12 dimicasset. Quem etsi multa stulte conari 13 videbat, tamen nulla deseruit in re 14. Praefuit paucis navibus quas ex Syria jussus erat in Asiam ducere, hisque adversus Rhodiorum 15 classem in Pamphylio 16 mari conflixit. Quo 17 cum multitudine adversariorum sui superarentur, ipse quo cornu

---

1. Alii addunt, *absentem*. 2 Cum jam desperassent, Carthaginienses rursus bellum suscepturos. 3 E portu scil. 4 Provecti in altum. 5 Fama. Imo plane alia de Magone Livius, v. paulo ante c. 7 2. 6 Scripserunt. 7 Agere bellum est administrare. Sic apud Ovid. Art. am. 1 v. 182. Eutrop. 2 5 5. et 6 7. v. Gronovii Obs. 1 5. et not. ad Liv. 28 46. agere et gerere saepe eadem esse ostendit idem prolixe observ. 4 14. 8 Cur autem illis non obedierit, ostendit Just. 31 6 1 seqq. 9 Id est coeperat. 10 Qui Romam praeterfluit in Italia, ubi bellum gerendum esse, constans Hannibalis sententia fuerat, v. Liv. 34 60. 11 Ad quas victus est Antiochus, cum Graecia belli sedem eligeret, Liv. 36 15. et 8. Flor. 2 8 11. 12 De imperio. 13 Suscipere, factitare. Regis stultitiam facete irrisit ipse Hannibal ut refert Gellius 5 5. 14 Fidelem ubique costantemque operam praestitit. 15 Rhodi incolae, re navali celebris insulae, quae dicitur Rhodos in mari mediterraneo. 16 A regione minoris Asiae, Pamphylia, quae meridie habet hoc mare. 17 Scil. mari; alii *in quo*.

rem gessit 1, fuit superior.

IX. Antiocho fugato 2, verens ne dederetur 3 (quod sine dubio accidisset, si sui fecisset potestatem 4) Cretam ad Gortynios 5 venit, ut ibi, quo se conferret, consideraret. 6 Vidit 7 autem vir omnium callidissimus 8, magno se fore periculo 9, nisi quid providisset 10, propter avaritiam Cretensium 11: magnam enim secum pecuniam 12 portabat, de qua sciebat exisse famam 13. Itaque capit tale consilium, 14 amphoras 15 complures complet plumbo: summas 16 operit 17 auro et argento; has praesentibus principibus 18 deponit in tem-

---

1 Qua parte praefuit pugnae, dextero cornu Apollonius praeerat: de toto conflictu Liv. 37 25. 2 Id est, Asia multato, et in Syriam rejecto. Hinc dicere solitus: *benigne sibi a populo Romano esse factum, quod nimis magna procuratione liberatus, modicis regni terminis uteretur.* Cic. pro Dejot. c. 13. Val. Max. 4 1 ext. 9. 3 Scilicet Romanis, qui conditionibus pacis Antiocho datae hanc adjecerant, ut Hannibalem concitatorem belli darent, v. Liv. 38 38. 4 Si se praesentem stitisset; opponitur fugae et demigrationi. 5 Incolas Gortynae urbis in meditullio fere Cretae olim sitae. 6 Amplius deliberaret. 7 Praevidit, sensit. 8 Νωνεχη και πολυβωλος. 9 Alii *in periculo*. 10 Excogitasset, reperisset consilium, cavisset. Ita Ter. *Quae si non Astu providentur*, And. 1 3 3. et Phor. 1 4 5. 11 Famosi ejus insulae incolae; varia vitia tribuntur ipsis, quod sint perfidi, mendaces, ignavi, rapaces etc. de quibus et Paulus ad Tit. 1 17. 12 Pecuniae summam; aurum et argentum. 13 Palam factum. Sic 17 2 11 21. 14 Praeter Polyaenum et Frontinum, narrat Just. 42 4. 15 Vasa sic dicta, quod duas ansas habeant, quibus comprehendantur. 16 Ora amphorarum intelligit. 17 Obtegit. 18 Intellige civitatis Gortynae. Ita est in MSS. vulgo legitur, *has Gortynis praesentibus deponit etc.*

plo 1 Dianae, simulans 2, se suas fortunas 3 illorum fidei credere 4. His in errorem ductis 5, statuas aeneas 6, quas secum portabat, omnes sua pecunia complet, easque in propatulo 7 domi abjicit. Gortynii templum magna cura custodiunt 8, non tam a ceteris quam ab Hannibale, ne quid ille, inscientibus 9, tolleret, secumque portaret 10.

X. Sic conservatis suis rebus, Poenus 11, illusis 12 Cretensibus omnibus, ad Prusiam 13 in Pontum 14 pervenit: apud quem eodem animo fuit 15 erga Italiam: neque aliud quidquam egit 16 quam regem armavit 17, et exercuit 18 adversus Romanos. Quem cum videret domesticis rebus minus esse ro-

---

1 Scil. custodiae et securitatis causa. Mos iste in sacellis templisque adservandi pecunias passim obvius, v. 3 3 1. Caes. B. C. 1 6 2 18 3 23 105. Sic Cic. de leg. 2 16. *Atheniensis Clisthenes Junoni Samiae cum rebus timeret suis, filiarum dotes credidit.* 2 Causam interponens. 3 Pluraliter opes, facultates, divitias significat. 4 Se committere illis bona tamquam hominibus bona fide servanda. 5 Inductis, falsa opinione delusis. 6 Idola. 7 In loco aperto et ad conspectum exposito. Sic Plin. Epist. 1 8 integre. Cic. 4 Verr. c. 45 *in propatulo loco.* 8 Attente servant pervigiles. 9 Se ignorantibus. 10 Auferret; alii *asportaret.* 11 i. e. Hannibal, per Metonymiam nominis gentilis pro proprio. 12 Callido invento deceptis. 13 Regem Bithyniae, quae Ponto Euxino adjacet: de hoc rege v. Cic. de divin. 2 2 4. Just. 32 4 5. 14 Regionem minoris Asiae, sic dictam a vicino mari, cujus metropolis Trapezus. 15 Scil hostili, nil quidquam de odio suo remisit. 16 Periphrasis haec est magnae contentionis ac studii. 17 A longo otio ad exercitium bellicum reduxit. Ita meliores libri, alii *excitavit.*

bustum 1, conciliabat ceteros reges, adjungebatque 2 bellicosas nationes. Dissidebat ab eo 3 Pergamenus rex Eumenes 4, Romanis amicissimus, bellumque inter eos 5 gerebatur et mari et terra, quo magis cupiebat eum 6 Hannibal opprimi 7: sed utrobique 8 Eumenes plus valebat 9 propter Romanorum societatem 10. Quem si removisset, faciliora sibi cetera fore 12 arbitrabatur. Ad hunc interficiendum talem iniit rationem 13. Classe paucis diebus 14 erant decreturi 15; superabatur navium multitudine 16: dolo erat pugnandum 17, cum par non esset armis 18. Imperavit quamplurimas venenatas serpentes 19 vivas colligi, easque in vasa fictilia 20 conjici. Harum cum

---

1 Regem non satis adversus Romanos valere viribus propriis et intestinis. 2 Scil. ad amicitiam, uti additur 6 5 6. 3 Erat hostis Prusiae. 4 Attali senioris filius regnans in citeriore Asia, in Lydia maxime, et Jonia, cujus regia sedes Pergami fuit, ubi charta inventa, quae et hodie Pergamena dicitur. 5 Prusiam et Eumenem. 6 Amicum Romanorum. 7 Sperans fore ut hoc superato Prusias fieret potentior. 8 Et terra et mari. 9 Superior erat, potentior, robustior. 10 Hinc Eumenes in senatu: *vetustissima*, inquit, *domus nostrae vobiscum amicitia*, Liv. 36 53. 11 Oppressisset, debellasset. 12 Ut et alii vicini Reges communia arma adversus Romanos stringerent. 13 Tale cepit consilium. 15 Post paucos dies. 15 Ita codices plerique. Vulgo *decertaturi*, de praelii notione in verbo *decernere*, v. c. 4 1. et 1 4 4 ubi *contendere* substituitur. 16 Inferior erat navibus Hannibal. 17 Si marte aperto diffidimus, arte et consilio nitendum. *Dolus an virtus quis in hoste requirat*, Virg. Æn. 2 390, v. Grot. J. B. et P. 3 1 6. 18 Vi armata et aperta. 19 Serpens plerumque est generis masculini. Noster in foeminino ponit. 20 *Fictiles lagenas* vocat Just. 32 4 6. Frontinus 4 7 10, *vascula viperis plena*. Generosius autem est,

confecisset 1 magnam multitudinem, die ipso quo facturus erat navale praelium, classiarios 2 convocat, hisque praecipit, omnes ut in unam Eumenis regis concurrant 3 navem: a ceteris 4 tantum satis habeant se defendere 5; id facile illos serpentum multitudine consecuturos 6. Rex autem 7 qua nave veheretur ut scirent, se facturum: quem si aut cepissent, aut interfecissent, magno his pollicetur praemio fore 8.

XI. Tali cohortatione militum 9 facta, classis ab utrisque 10 in praelium deducitur. Quarum 11 acie constituta 12, priusquam signum pugnae daretur 13, Hannibal, ut palam faceret 14 suis, quo loco Eumenes esset, tabellarium 15 in scapha cum caduceo 16 mittit. Qui ubi ad naves adversariorum pervenit, epistolam ostendens, se regem professus est 17 quaerere. Statim ad Eumenem deductus est 18; quod nemo dubitabat aliquid

---

justis armis pugnare quam rebus venenatis, v. Clapmar. art. rerump. 5 7. Piccarti observ. Dec. 10 c. 10 p. 205. 1 Collegisset, conquisivisset, v. Gronov. ad Liv. 29 21. alii legunt *fecisset.* Sic Sallust, *exercitum facere*; supra 15 1 6. 2 Scil. milites. 3 Veluti agmine facto involent. 4 Scil. navibus facile confundendis ac turbandis, rege ipso oppresso. 5 Non ultra defensionem nitantur. 6 Effecturos. 7 Eumenes. 8 Promittit magnum praemium se daturum. Ita 4 4 6. 9 Ad milites. 10 Hannibale et Eumene. 11 Navium, quibus classis constat. 12 Instructa. 13 Quo conspecto etiam in navali pugna dimicandi initium fieret, v. Lips. mil. Rom. 4 12. 14 Indicaret, planum faceret. 15 Caduceatorem. 16 Signo legationis, in prora navis defixo. Plin. 23 3. *Exterae gentes caduceum in pacis argumentis circumdata effigie anguium fecerunt.* Scheffer. de mil. nav. in addendis p. 335. 17 Palam fassus est, prae se tulit, dixit. 18 Admissionis causa.

de pace esse scriptum 1. Tabellarius ducis nave declarata 2 suis 3, eodem unde ierat, se recepit 4. At Eumenes soluta epistola 5, nihil in ea reperit, nisi quod ad irridendum eum 6 pertineret; cujus etsi causam mirabatur, neque reperiebatur 7, tamen praelium statim committere non dubitavit 8. Horum in concursu 9, Bithyni Hannibalis praecepto 10, universi navem Eumenis adoriuntur. Quorum vim 11 cum rex sustinere non posset, fuga salutem petiit 12: quam consecutus non esset nisi intra sua praesidia 13 se recepisset 14, quae in proximo litore erant collocata. Reliquae Pergamenae naves cum adversarios premerent acrius 15, repente in eas vasa fictilia, de quibus supra 16 mentionem fecimus, conjicii coepta sunt 17: quae jacta initio risum pugnantibus excitarunt 18; neque, quare id fieret, poterat intelligi. Postquam autem naves completas conspexerunt serpentibus, nova re 19 perterriti, cum quid potissimum vitarent, non viderent 20, pup-

---

1 Hac forma saepe noster usus est, pro *quin aliquid esset* scriptum. 2 Ostensa quae sit. 3 Militibus Bithynicis. 4 Reversus est. 5 Cum eam aperiret inciso lino, quo colligata erat, v. Salmas. Specim. Confut. Herald. c. 19. 6 Poterat dicere *ad irridendum se*; sed saepe Nepos pronomen reciprocum commutat in demonstrativum. 7 Vel caussa, vel tabellarius. 8 Conflictus admodum fuit cupidus. 9 Initio praelii navalis, quod cursu fere fieri solebat. 10 Secuti ejus jussum, imperium. 11 Impetum, vehementiam. 12 Quaerit. 13 Intelliguntur dispositi tutando receptui suorum milites. 14 Perfugisset. 15 Cum instarent percussis. 16 Cap. 10 4. 17 Idem sensus, atque eadem latinitas, si dicas, *conjici coeperunt.* 18 Cum vasa frangi conspicerent, sibi a risu non potuerunt temperare. 19 Inventu singulari. 20 Incerti essent.

pes averterunt 1, seque ad sua castra nautica retulerunt 2. Sic Hannibal consilio 3 arma Pergamenorum superavit: neque tum solum, sed saepe alias pedestribus 4 copiis pari prudentia 5 pepulit 6 adversarios.

XII. Quae dum in Asia geruntur 7, accidit casu, ut legati Prusiae Romae apud L. Quinctium Flaminium 8 consularem 9 caenarent: atque ibi de Hannibale mentione facta, ex his unus diceret, eum in Prusiae regno 10 esse. Id postero die Flaminius senatui 11 detulit 12. Patres conscripti 13 qui Hannibale vivo numquam se sine insidiis 14 futuros existimabant 15, legatos in Bithyniam miserunt; in his Flaminium 16; qui a rege

---

1 Studio recedendi, v. Gronov. Observ. 4 25. 2 Receperunt se ad praesidia, quae modo dixerat. 3 Per callidum stratagema. 4 Terrestribus, peditatu et equitatu, conf. 9 1 1. 5 Armis fortiori. 6 Fugavit. 7 Consueta formula transeundi ad novam narrationem. 8 Ita praestat scribere, quam *Flaminium*, quod plebejae gentis nomen. Ceterum non is Lucius, qui circa eadem tempora Romae a Catone senatu motus est, ut e Livio 39 42 constat, sed *Titus* legatus ad Prusiam missus, de quo mox sequitur. 9 Ita et Livius l. c. Lucium vocat, qui A. U. C. 561. consul fuit, sicuti Titus A. 555. sed haec gesta circa A. 570. 10 Territorio. 11 Id est, *ad senatum*. Eadem constructione *deferri regi querelam* dixit Just. 1 5 2, conf. 9 6 7. et Tac. A. 13 43 1. 12 Exposuit, retulit. 13 Id est, Senatus Romanus, qui tanquam solemni titulo ita compellari, vocarique consuevit. Ita primos illos ab Romulo institutos centum senatores Halicarnasseus dicit *πατέρας ἐγγράφους*. Ita etiam ii dicebantur, qui a Bruto lecti in senatum expulso regno, Liv. 2 1. 14 Tutos. 15 Nam eum etsi annis et exilio fractum pro igni habebant, cui abesset nihil, nisi qui eum excitaret, Plut. Flaminio c. 37. 16 *Titum* eumdem legatum appellant Plut. l. c. p. 380. Liv. 39 51. Aur. Vict. Vir. ill. c. 51. Eutrop. 44.

peterent ne inimicissimum suum secum haberet 1, sibique dederet 2. His Prusias negare ausus non est 3: illud 4 recusavit ne id a se fieri postularent, quod adversus jus hospitii 5 esset: ipsi, si possent, comprehenderent: locum ubi esset 6, facile inventuros. Hannibal enim uno loco se tenebat in castello 7 quod ei ab rege datum erat muneri, idque sic aedificarat, ut in omnibus partibus aedificii exitus 8 haberet, semper verens, ne usu eveniret 9 quod accidit. Huc 10 cum legati Romanorum venissent, ac multitudine domum 11 ejus circumdedissent, puer ab janua 12 prospiciens Hannibali dixit, plures praeter consuetudinem armatos apparere 13. Qui imperavit ei ut omnes fores aedificii circumiret, ac propere sibi renuntiaret, num eodem modo undique obsideretur 14. Puer cum celeriter, quid esset 15, renuntiasset,

---

1 Receptaret. 2 Traderet in suam potestatem. 3 Propter potentiam Romanorum, quos perfuga defenso offendere tuto non poterat, conf. similem casum in Tac. H. 3 48 3. potuisset tamen Admeti exemplum sequi supra 2 8 5. 4 Apparet emphasis in rei excipienda distinguendave gravitate: paulo aliter Liv. 39 51. 5 Sanctum illud et inviolabile, v. auctores citati ad 2 8 3. Hujus amicitiae tutores apud Liv. l. c. credebantur Dii vocati hospitales, conf. Tac. A. 15 52 2. 6 Ubi degeret. 7 Quod in finibus Nicomediensium, v. Eutrop. 4 2. nomen loci aut regionis fuit Libyssa, v. Plut. l. c. Appian. Syr. p. 150. Aur. Vict. 52. 8 Fores, portas. 9 Ne sibi accideret. 10 Eum in locum. 11 Armatorum scil. sive militum regiorum. 12 Nonnullis idem est ac *per januam*. Sed Pignorius de servis p. 214 et alii existimant per *puerum ab janua* servulum significari qui claustris januae praesset, janitorem, sive ut Livius apud Gell. 12 10 vocat, claustimum. 13 Conspici. 14 An exitus omnes custodirentur, 15 Quid ageretur.

omnesque exitus occupatos 1 ostendisset 2 : sensit id non fortuito factum, sed se peti 3, neque sibi diutius vitam esse retinendam 4. Quam ne alieno arbitrio dimitteret 5, memor pristinarum virtutum, venenum, quod semper secum habere consueverat 6, sumsit 7.

XIII. Sic vir fortissimus, multis variisque perfunctus laboribus 8, anno acquievit 9 septuagesimo 10. Quibus consulibus 11 interierit, non convenit 12. Nam Atticus 13 Marco Claudio Marcello, et Q. Fabio Labeone Coss. mortuum, in annali suo scriptum reliquit: at Polybius 14 L. Æmilio Paullo, et Cn. Baebio Tamphilo: Sulpicius 15 autem P. Cornelio Cethego, et M. Baebio

---

1 Obseptos, omnia circa clausa custodiis dispositis. v. Liv. 39 51. 2 Narrasset, exposuisset. 3 Sibi parari hoc exitium. Sic 2 2 6. 4 Potius consilium αυτοχειρια arripiendum. 5 Amitteret, deponeret. P. Syrus: *Bis emori est alterius arbitrio mori*, conf. de Sexto Pompejo Flor. 4 8 4. 6 Ad similes casus praeparatum, sub annuli gemma, uti habet Aur. Vict. c. 51. adde Liv. l. c. Appian. Val. Max. 9. 2 ext. 2. Justin. 32 4 8. Juvenal. Sat. 10. Plutarchus vero plures opiniones de morte ejus refert. 7 Hausit. 8 In Italia, domi et in exilio; maxime *tum cum Romano tonantem bello Italia contremuit*, ut loquitur Just. 32 4 10. 9 Significanter de morte tanquam portu vitae laboriosae. Sic et alii gentiles. Val. Max. 9 12 ext. 1, *exoptata securitate acquievit.* Herodianus 1 4 de Marco νυκτὸς τε και ημεραν επιβιωσας, μιας ανεπαυσατο. 10 Quia ex computo rerum ubique gestarum numerus annorum minor septuagenario emergit. Sunt, qui LXV. pro LXX. reponi cupiant. 11 Solemnis ea consuetudo designandi temporis Romanis scriptoribus, quibus Consulibus aliquid sit factum. 12 Non constat inter Historicos. 13 T. Pomponii Attici annalem etiam allegat et commendat Cicero ad eundem 12 23. et in orat. c. 37, conf. Voss. de Hist. Lat. 1 11. 14 Historicus Graecus longe optimus, de cujus quadragiuta libris 16 hodie supersunt. 15 Vossius de

Tamphilo. Atque hic tantus vir, tantisque bellis districtus 1, nonnihil temporis tribuit literis 2; namque aliquot ejus libri sunt graeco sermone confecti 3: in his ad Rodios de Cn. Manlii Vulsonis in Asia rebus gestis 4. Hujus bella gesta multi memoriae prodiderunt 5: sed ex his duo qui cum eo in castris fuerunt 6, simulque vixerunt 7, quamdiu fortuna passa est, Silenus 8, et Sosilus Lacedaemonius 9: atque hoc Sosilo Hannibal literarum graecarum 10 usus est doctore 11. Sed nos tempus est hujus libri facere finem 12, et Romanorum explicare Imperatores 13, quo facilius, collatis utrorumque factis 14, qui viri 15 praeferendi sint, possit judicari 16.

Hist. lat. 1 18 avum Imp. Galbæ signari putat, memoratum Svet. Galb. c. 3. 1 Varie occupatus. 2 Impendit studiis, sine quibus etiam magnos viros esse posse disputat Alberic. Gentil. De legat. 3 9. Sed literas et doctrinam rerum summarum rectoribus nemo alius veterum magis inculcat, quam Aur. Victor. 3 Graece scripti. 4 Namque is missus ad ordinandam Scipionis Asiatici provinciam, Pisidas vicit, et Galligræcos, v. Aur. Vict. Vir. ill. c. 55. Liv. 38 12. et 20 4. 5 Scripserunt. 6 In castra cum eo profecti, uti dixerat modo c. 2 4. 7 Conservavit cum eo. 8 Alias *Philenius*, ignoto nomine. Itaque Voss. Hist. Gr. 1 17 legit *Philinus*, motus nomine isto ex Polyb. 1 14 s. et Diodori l. 23. Sed Bœclerus eruit e MS. *Silenus*, de quo et Cic. divin. 1 24, *eum diligentissime res Hannibalis persecutum esse*. Meminit ejusdem Liv. 26 40, v. Voss. Histor. Gr. p. 41 3. 9 Iliensem vocat Diodorus l. 26. plebejum et sine judicio Polybius 8 20, v. Voss. H. Gr. 17 12. 10 Linguæ grecae habuit præceptorem. 11 Hic auctor voluminis finem constituit. *Cato* ergo ex libro παραλλήλων de romanis Imp. non tam transumptus quam excerptus breviatusque. *Atticus* autem peculiari opere memoratus. 12 Historice enarrare. 13 Alii *labores* i. e. varios casus. 14 Comparatione adhibita inter utrorumque facta. 15 Inter Graecos et Romanos. 16 Sed alterum illud volumen hodie non exstat.

14

XXIV.

M. PORCIUS CATO.

EX LIBRO POSTERIORE CORNELII NEPOTIS.

ARGUMENTUM.

1. *Cato adolescens, miles, quaestor, aedilis, praetor, Ennii Romani promotor.* 2 *Consul Hispaniam sortitus est; censor inimicitias reip. causa suscepit.* 3 *Ejus elogium, studia, scripta.*

I. Cato 1 ortus municipio 2 Tusculo 3, adolescentulus priusquam honoribus operam daret 4, versatus est 5 in Sabinis 6, quod ibi heredium 7 a patre relictum habebat. Hor-

---

1 v. Plut. in vita et Apohth. Polybius, Appianus, Liv. 33 42 etc. imprimis 39 40. Flor. 2 15 4. et 2 17 9. Aur. Vict. Vir. ill. c. 47. Vellej. 1 13 1 c. 17 2 2 35 2 c. 16 3 c. 128 2. Tac. A. 4 34 7 15 22 4 etc. Val. Max. 2 9 5 3 7 7 4 3 1 1 8 7 1 8 15 2. Polyaen. 8 17. Cicero (qui et librum de senectute ejus nomini inscripsit); Seneca, Plinius, Frontinus passim, Virg. Æn. 6 841. Horat. Epist. 1 19 13. Lucanus 6 788. Martial. 1 3. et conf. Voss. de Hist. Lat. 1 5. *Cato* dictus est ob prudentiam; *catus* enim est prudens; v. Cic. de Sen. c. 2. 2 Oppido Latii, v. Gell. 16 13. et Sigon. de ant. Jur. Ital. 2 6. 3 Tusculum, hodie *Frascati*, non modo Catonem dedit, sed et Ciceroni Tusculanas quaestiones elicuit: conf. Vellej. 2 128 2 cum not. Boecl. 4 Honores capesseret, accederet ad rem. 5 Fuit, commoratus est. 6 Gens ponitur pro regione. Sic *in Lucanis* 25 5 3. *in Hirpinis* Vellej. 2 68 3. 7 Praedium parvulum. Festus: conf. Varro R. R. 1 10 pro quo Gell. 10 7 dicitur de Julio Paulo, eum herediolum tenu e possedisse.

tatu L. Valerii Flacci 1, quem in consulatu censuraque habuit collegam, ut M. Perpenna Censorinus 2 narrare solitus est, Romam demigravit: in foro esse 3 coepit. Primum stipendium 4 meruit annorum decem septemque 5. Q. Fabio Maximo, M. Claudio Marcello Coss., tribunus militum 6 in Sicilia fuit. Inde ut rediit, castra secutus est 7 C. Claudii Neronis 8: magnique opera ejus 9 aestimata est in praelio apud Senam 10, quo cecidit Hasdrubal, frater Hannibalis. Quaestor 11

---

1 Hic habuit prædia vicina Catonianis, unde occasio sollicitandi Romam; de hoc v. Liv. 39 41. 2 Alii *Censorius*, et pro *Perpenna*, alii *Perperna*, v. Freinsh. ad Flor. 2 20 6. 3 Commendatus a Flacco optimis oratoribus et Jurisconsultis fori studiis et civilis actus rudimentis operam dedit. Utebantur enim Romani foro tamquam schola omnium pacis artium, civitatisque disciplinam ibi et discere et tractare moris erat, conf. Tac. Agr. 29 3. 4 Militavit, militiæ initium fecit: numero stipendiorum Romani annos militiae significabant, conf. Tac. A. 1 36 4. 5 Hæc militaris ætas fuit, ab ea Servius Tullius, quod idoneos jam esse Reip. arbitraretur, milites scripsit, v. Gell. 10 28. conf. Liv. 25 5. Ita Scipio annorum decem septemque militare cœpit, v. Thysii not. ad Sallust. p. 12. 6 Cujusmodi sex fuerunt in qualibet legione imperantes ordine per vices, v. Lips. Mil. Rom. 2 9. Turneb. Adv. 30 24. 7 Id est, miles fuit. 8 Qui cum Livio Salinatore Hasdrubalem oppressit, v. Liv. 27 48 s. conf. Hor. Od. 4 4. 9 Militaris fortitudo. 10 Oppidum Hetruriæ seu Umbriæ ad Metaurum fluv., unde apud Cic. de cl. orat. c. 25, *praelium Senense*. 11 Ærarii scil. Consulibus et Praetoribus exeuntibus in bellum, et provincias tales quaestores additi plerumque sorte, cum juberet senatus, ut in sortem provincias conjicerent, v. Sigon. de ant. jur prov. 2 3. Rosin. Antiq. 7 45.

obtigit 1 P. Cornelio Scipioni Africano 2 consuli: cum quo non pro sortis necessitudine vixit 3; namque ab eo perpetua 4 dissensit vita 5. Ædilis plebis 6 factus est cum C. Helvio. Praetor provinciam obtinuit 7 Sardiniam 8, ex qua quaestor superiore 9 tempore ex Africa decedens, Q. Ennium poetam 10 deduxerat 11: quod non minoris aestimamus 12 quam quemlibet amplissimum Sardiniensem triumphum 13.

II. Consulatum gessit 14 cum L. Valerio Flacco, sorte 15 provinciam 16 nactus

---

1 Ita saepe Romani auctores de magistratibus sorte datis, v. Caes. B. C. 1 30 etc. 2 Cognomen hoc impositum a rebus gestis in Africa. 3 Id est, non ita amice, ut requirebat collegarum sorte lectorum vinculum, conjunctio et publica munerum societas. Hujus necessitudinis meminit Cic. div. in Caecil. c. 14 et 19. in Verr. 1 c. 14 5. Or. post red. in Sen. c. 14. pro Planc. c. 11. ad fam. 13 10. 4 Tota vita, quamdiu viveret. 5 Parens ille ausus Scipionem increpare ob ludorum et conviviorum apparatum, quod non exercitum duceret, sed festos dies ageret; cui Scipio respondit, se non egere quaestore nimis accurato. Haec origo dissensionis. 6 *Plebis* additur ad differentiam aedilium curial. et cerealium. 7 Habuit, rexit, administravit. 8 Quae inter maximas maris mediterranei insulas refertur. 9 Priore, praeterito. 10 De quo Ovid. Trist. 2 42 3. Stat. 2 7 79. Sil. It. 12 344 seq. Cic. pro Arc. 9 s. etc. Gell. 17 17. Crin. de poet. 1 2. 11 Comitem habuerat, a quo et senex in Graecis est institutus, v. c. 3 2. 12 Quia hoc elegantiorum literarum Romanis initium fuit. 13 Si devincenda fuisset Sardinia. Triumpho autem comparatur Ennii possessio, sicuti eadem figura apud Cic. in Brut. c. 72 illata Romae eloquentiae copia triumphis, et auctor ejus triumphalibus viris praefertur. 14 Administravit. 15 Nominibus praetorum in urnam conjectis. Talis sortitio provinciarum describitur a Liv. 34 43. 16 Provinciae administrationem in Hisp.

Hispaniam citeriorem 1, exque ea triumphum deportavit 2. Ibi cum diutius moraretur, P. Scipio Africanus, consul iterum 3, cujus in priore consulatu quaestor fuerat 4, voluit eum de provincia depellere, et ipse ei succedere 5: neque hoc per senatum 6 efficere potuit, cum quidem 7 Scipio in civitate 8 principatum obtineret 9; quod tum non potentiâ, sed jure respubl. administrabatur 10. Qua ex re iratus 11, consulatu 12 peracto 13, privatus in urbe mansit 14. At Cato, censor cum eodem Flacco factus, severe praefuit ei potestati 15. Nam et in complures nobiles animadvertit 16, et multas res novas in edictum addi-

---

1. Tarraconensem. Cum antiquitus in tres partes divisa esset Hispania, a Romanis in duas, *citeriorem et ulteriorem* (quae Baeticam et Lusitaniam veterum complexa) distingui cœpit, v. Cluver. introd. Geog. 2 7. 2 Domitis Celtiberis, v. Liv. 34 46. 3 Secundum. Sic 23 5 3. 4 Uti modo dictum est c. 1 3. 5 Loco ejus praeesse in Hispania. 6 Id est, propter Senatum, Senatus causa; Senatus illi obstitit. 7 Pro et *quidem cum* etiamsi tum: *quidem* asseverantius rem exprimit. 8 Romana. 9 Quem censorem semel iterumque principem senatus legerant, Liv. 34 44. 10 Nondum *jus vi obrutum*, *potentiorque habitus prior*, uti sequentia civilis discordiae tempora notat Vellej. 2 3 3. 11 *Senatui* sc. Scipio, et ita forte scripserat Nepos. 12 Ita rescribi voluit Pighius, cum esset *Senatu*. 13 Finito. 14 Postea tamen in voluntarium exilium concessit Liternium, v. Liv. 38 50 s. Aur Vict. c. 49. Gell. 4 18. Sen. Epist. 86. 15 Censurae, magistratui. 16 De censore propria haec vox. Cato autem septem senatu movit, et in his L. Quintium Flaminium consularem, quod in Gallia ad scorti spectaculum captivum jugulari jussisset, v. Aur Vict. 47. Liv. 39 42. Val. Max. 2 9 3. Hinc ipse vulgo *Censorius* cognominatur.

dit 1, qua re luxuria reprimeretur 2, quae jam tum incipiebat pullulare 3. Circiter annos octoginta 4 usque ad extremam aetatem 5, ab adolescentia, reip. caussa 6 suscipere inimicitias 7 non destitit. A multis tentatus 8, non modo nullum detrimentum existimationis fecit 9, sed quoad 10 vixit, virtutum laude 11 crevit 12.

III. In omnibus rebus singulari fuit prudentia et industria. Nam et agricola solers 13, et reipub. peritus 14, et jurisconsultus, et magnus imperator, et probabilis 15 ora-

---

1 Edicta nova publicavit. 2 In germine quasi et herba; quæ tamen delata Carthagine in segetem excrevit, v. Vellej. 2 1 1. et Livii Præf. 3 Crescere; metaphora a pullis animalium, et novis arborum ramis. 4 Pighius supplet: *vixit et usque* etc. Secundum Aur. Vict. *Galbam octogenarius accusavit, post octoginta annos filium genuit*, conf. Plin. 7 13. 5 Sic vocatur senectus. 6 Ejus indigentia, ejus nomine, pro rep. 7 Offensiones pro utilitate publica non expavescendas, v. Tac. A. 3 55 10 4 38 2 6 15 5. innocentes pro rep. cum inimicis contentiones Vellej. 7 11 6. 8 Vexatus, accusatus. Plut. eum quinquagies, Aur. Vict. quadragies quater accusatum, et gloriose absolutum ait. 9 Subiit, passus est. 10 Quamdiu. 11 Gloria ex virtutibus parta. 12 Major factus est et illustrior: *crescere* proprie de plantis dicitur et de corporibus. 13 Tenuit non solum artem agriculturæ, sed et ipse manum admovit. Liv. 39 40 *Urbanas rusticasque res pariter callebat.* Hinc liber ejus de re rustica. 14 Politicus. 15 Civili captui accommodatus, et cujus oratio facile fidem apud omnes inveniret. Nam Ciceroni id est *probabile*, si ver ratio non sit nimis comta, si auctoritas et pondus in verbis, si sententiæ vel graves, vel aptæ opinionibus hominum et moribus, v. Part. orat. c. 6 et 9. et Quintil. 8 13.

tor, et cupidissimus literarum 1 fuit. Quarum studium etsi senior arripuerat 2, tamen tantum in eis progressum fecit 3, ut non facile reperire possis, neque de Graecis, neque de Italicis rebus, quod ei fuerit incognitum 4. Ab adolescentia confecit 5 orationes. Senex historias scribere instituit 6, quarum sunt libri septem. Primus continet res gestas Regum 7 pop. Rom. Secundus, et tertius, unde quaeque civitas orta sit Italica 8. Ob quam rem omnes Origines 9 videtur appellasse. In quarto autem bellum Punicum primum 10. In quinto secundum 11. Atque haec omnia capitulatim sunt dicta 12. Reliqua bella 13 pari modo persecutus est 14, usque ad praeturam Ser. Galbae, qui diripuit 15 Lusitanos. Atque

---

1 Linguae Graecae et Historiae. 2 Jam senex literas Graecas didicit ab Ennio, v. Aur. Vict. c. 47. Val. Max. 8 7 1. Plin. 7 10. Cic. de Sen. c. et 8. et Acad. Qu. 4 2. 3 Adeo profecit. 4 Omnia habuit explorata et probe perspecta. 5 Conscripsit. Ciceronis aevo orationes ejus extabant 150, v. de clar orat. c. 17, quarum ut et reliquorum operum fragmenta, collegit Ausonius Popma et notis illustravit. 6 Cœpit, habuit consilium. 7 Septem numero a Romulo usque ad Tarquinium Superbum. 8 Quis fuerit conditor, qui populi primo incoluerint, et quae alia ad ortus et antiquarum rerum cognitionem facere videntur. 9 Laudatas Ciceroni in Brut. c. 17, v. de iisdem Voss. de Hist. Gr. 1 5. Fœtus Annii Viterbiensis spurius est. 10 De quo et Flor. 2 2. 11 Bellum Punicum, de quo idem Flor. 2 6. 12 Perstricto breviter, summatim per capita. *Capitulatim attingere* dixit et Plinius major 2 12. Plinius minor Epist. 6 22 explicat *carptim κατα κεφαλαια.* 13 Romanorum. 14 Scil. narratione, sermone, expositione. 15 Contra interpositam fidem interfecit, v. Liv. Epit. 40. et Cic. de clar. orat. c. 23.

horum bellorum duces non nominavit, sed sine nominibus res notavit 1. In iisdem 2 exposuit, quae in Italia, Hispaniisque viderentur admiranda 3. In quibus multa industria et diligentia comparet 4, multa doctrina 5. Hujus de vita et moribus plura in eo libro 6 persecuti sumus, quem separatim de eo fecimus 7, rogatu Titi Pomponii Attici. Quare studiosus Catonis 8 ad illud volumen delegamus 9.

1 Facta saltem scripsit adduxitque suppressis Ducum nominibus. 2 Originibus, s. libris. 3 Quales antiquitates ibi conspiciantur. 4 Apparet, deprehenditur. 5 Eruditionis apparatus. 6 Qui cum aliis multis interiit. Inde Savaro desumtum censet, quod legitur apud Gell. 12 29. 7 Composuimus. 8 Qui tenentur cupiditate notitiæ Catonianæ. 9 Remittimus, ablegamus.

T. POMPONII ATTICI

VITA

EX CORNELIO NEPOTE

ARGUMENTUM.

1 *Atticus clarus parente, ingenio, et studio.* 2 *Sulpicii causa et Cinnano tumultu Athenas delatus pecunia juvit Marium et Athenienses.* 3 *Honoratus ibi.* 4 *Sullae carus, Romam remigrat.* 5 *Asperi Caecilii heres: Ciceronis et Hortensii copula.* 6 *Honoribus, litibus, praefecturis abstinet.* 7 *Bello Caesariano neque Pompejum offendit, neque Caesarem.* 8 *M. Bruto, occiso Caesare, amicus, etiam abjecto et fugienti.* 9 *Nec Antonio hosti judicato inimicus: Fulviae opitulator.* 10 *Antonii proscriptionem evasit.* 11 *Proscriptis fidelis, et utrique fortunae.* 12 *Vipsanio et Antonio solum usus in deprecandis amicorum periculis.* 13 *Paterfamilias, elegans non sumptuosus.* 14 *Numquam sine lectione coenat, pecunia recte utitur.* 15 *Verax in verbis, in negotiis laboriosus.* 16 *Humanus, Ciceroni perfamiliaris.* 17 *Pius, et doctus.* 18 *Peritus antiquitatis, genealogiae, poetices.* 19 *Morum elegantia Octaviani Caesaris adfinitatem consecutus.* 20 *Cum quo et antea familiaritas non collisa dissensu illius ab Antonio.* 21 *Senex aegrotus moriendi consilium aperit.* 22 *Inedia moritur, et sepelitur.*

I. Pomponius Atticus 1, ab origine ultima 2 stirpis Romanae 3 generatus 4, perpetuo 5 a majoribus acceptam equestrem obtinuit dignitatem 6. Patre usus est 7 diligente, indulgente 8, et ut tum erant tempora 9, diti, imprimisque studioso literarum. Hic, prout 10 ipse amabat literas 11, omnibus doctrinis, quibus puerilis aetas impertiri debet 12, filium erudivit. Erat autem in puero, praeter docilitatem ingenii 13, summa suavitas oris ac vocis, ut

---

1 Hoc cognomen Athenis deportavit, uti indicat Cic. initio libelli de Senect. et de finib. 5 2, conf. infra c. 4 1. 2 Id est prima. Sic Liv. 40 6. *omnes ab ultima origine Macedoniae Reges.* Virg. Æn, 7 45. *in sanguinis ultimus auctor.* 3 Regiam videtur indigitare. Nam a Pompone Numae Pompilii filio Pomponii appellati sunt, v. Plut. in Numa s. 73. Hinc Barthio Advers. 42. 29. *regiae* magis placet quam *Romanae.* 4 Oriundus. Manutius suspicatur τo *generatus* glossema esse. Lambinus mallet *generosus.* Rutges. var. lect. 2 8, *Romae generatus*, vel *Romano genere natus.* Schotto vulgata placet lectio. 5 Quamdiu vita fuit. 6 Loquitur de ordine et nobilitate equitum Rom. qui ordo medius tertiusque Romae plebi et patribus insertus, ut loquitur Plin. 33 1. 7 Id est, habuit talem. 8 In laude ponitur, ut apud Tac. Agr. 4 3. *indulgentia matris* de materna cura circa educationem: alia de qua Mantuan. Parthen. 1 164. *Blanda patrum segnes fecit indulgentia natos*, conf. Quintil. inst. or. 1 2. 9 Pro conditione temporum illorum. 10 Pro eo ut, sicut, causam et comparationem notat. 11 Artes et disciplinas liberales. 12 Quae tradi solent pueris, quibus animi pueriles innutriuntur. Sic Tac. A. 14 16 3. *Sapientiae doctoribus tempus impertiebat*, et. c. 21, *aures studiis honestis impertire.* 13 Aptitudinem et facilitatem discendi.

non solum celeriret acciperet 1 quae tradebantur 2, sed etiam excellenter pronuntiaret 3. Qua ex re, in pueritia, nobilis 4 inter aequales ferebatur 5, clariusque explendescebat 6 quam generosi 7 condiscipuli animo aequo ferre possent 8. Itaque incitabat omnes studio suo 9: quo in numero fuerunt L. Torquatus 10, C. Marius C. filius 11, M. Cicero 12; quos consuetudine 13 sua sic sibi devinxit, ut nemo iis perpetuo fuerit carior.

II. Pater mature 14 decessit. Ipse adolescentulus, propter affinitatem P. Sulpicii, qui tribunus pleb. interfectus est 15, non expers 16 fuit illius periculi 17. Namque Anicia, Pomponii consobrina, nupserat M.

---

1. Per felicem naturam et memoriam. 2 Scil. institutione. 3 De elegantia pronunciationis, v. Voss. instit. or. 6 8. et conf. infra c. 4 1. 4 Clarus, celebris. 5 Omnes laudabant fortunam patris, qui filium haberet tali ingenio praeditum. 6 Vox haec valida et efficax ad radios ingenii, et praecellentiam erumpentem. Similiter Svet. Tit. 3. 7 Animo erecto excelsoque praediti. 8 Turpe ducebant cedere pari. 9 Vellej. 1 17 6. *alia aemulatio ingenia, et nunc invidia, nunc admiratio incitationem accendit.* Quintil. 1 2, *excitabitur laude aemulatio* etc. 10 Laudatus a Cic. de clar. or. c. 68 et 76. Cur Manliae gentis *Torquatus* cognominetur, docet Gellius 9 13. 11 Marii septies Consulis filius, cujus meminit Aur. Vict. Vir. ill. c. 68. et Vellej. 2 27. 12 Ille eloquentiae Romanae princeps. 13 Ratione vitae ac morum similitudine. 14 Cito et ante tempus. 15 Quia imperium Sullae transtulerat ad Marium, ipse a vincente Sulla proscriptus, v. Liv. Epit. 76. Vellej. 2 18. et 19. Flor. 3 21 6. Cic. Cat. 3 6. 16 Non immunis. 17 Qua postea in omnes Sulpitii cognatos saevitum est.

Servio 1, fratri Sulpicii. Itaque interfecto Sulpicio, posteaquam vidit 2 Cinnano tumultu 3 civitatem esse perturbatam 4, neque sibi dari facultatem 5 pro dignitate 6 vivendi, quin alterutram partem 7 offenderet, dissociatis 8 animis civium, cum alii Sullanis, alii Cinnanis faverent partibus 9; idoneum 10 tempus ratus studiis obsequendi 11 suis, Athenas se contulit 12: neque eo secius adolescentem 13 Marium, hostem judicatum 14, juvit opibus suis: cujus fugam 15 pecunia sublevavit. Ac, ne illa peregrinatio 16 detrimentum aliquod afferret rei familiari 17, eodem 18 magnam partem fortunarum trajecit 19 suarum. Hic ita vixit 20, ut universis Atheniensibus merito esset carissimus. Nam, praeter gratiam, quae jam in adolescentulo 21 magna erat 22, saepe suis opibus ino-

---

1. Huic duplex praenomen tribuitur, peculiari quodam gentis Sulpiciae privilegio, si credimus Ursino de fam. Rom. p. 251. dissentit tamen Gronov. ad Liv. 9 16 in addendis. 2 Atticus. 3 Civili bello, quo Cinna Consul expulsus cum Mario rediit, et in Sullanos saeviit. Flor. 4 2 2. *Cinnanam rabiem*, vocat, conf. Vellej. 2 20 s. 4 Caedibus et flagitiis foedatam. 5 Copiam, potestatem, occasionem. 6 Secundum dignitatem status equestris et vitae honestae. 7 Vel Cinnam, vel Sullam, qui duces et principes erant partium. 8 Discordibus. 9 Conf. Flor. 3 21. et Liv. Epit. 33. 10 Opportunum. 11 Serviendi. 12 Profectus est. 13 Juniorem. 14 A Sulla vindicaturo Marii patris saevitiam. 15 Id est, quem fugientem et expulsum. 16 Illa demigratio, dum domo abesset. 17 Ne ipse propterea damnum facultatum pateretur. 18 Athenas. 19 Transtulit eo res suas et divitias. 20 Talem se exhibuit. 21 Juvene tum XXII. annorum. 22 Qua apud omnes valebat plurimum.

piam eorum publicam 1 levavit 2. Cum enim versuram facere 3 publice necesse esset, neque ejus conditionem aequam haberent 4: semper se interposuit 5, atque ita, ut neque usuram unquam ab iis acceperit 6, neque longius 7, quam dictum esset, eos debere 8 passus sit 9. Quod utrumque erat iis 10 salutare; nam neque indulgendo 11 inveterascere 12 eorum aes alienum 13 patiebatur, neque multiplicandis usuris 14 crescere. Auxit hoc officium 15 alia quoque liberalitate. Nam universos frumento donavit, ita ut singulis sex modii tritici darentur; qui modus 16 mensurae, medi-

---

1. Totius civitatis. 2 Sublevavit, subvenit illis quorum thesauri exhausti erant bellis atque aliis incommodis. 3 Hoc est mutare creditores, et, ut Donatus ad Ter. Phor. 5 2 15 explicat, *aes alienum ex aere alieno solvere*, saepe nihil aliud est, quam *mutuum sumere*, v. Salmasii Comment. de usuris c. 7 p. 100 seqq. 4 Neque legitimam pactionem ac conventionem consequi possent, foeneratoribus iniqua postulantibus. 5 Ope sua intervenit, pecuniam obtulit. 6 Contra officium esse ratus, pro eo, quod gratis erat praestandum, mercedem exigere. 7 Diutius. 8 Scil. *debitum*, quod in Medicaea membrana additur. 9 Solvere cogebantur tempore dicto: tempus aeris solvendi stricte observabat. 10 Debitoribus. 11 Ad moram connivendo, solutionem debiti non urgendo, v. Casaub. ad Pers. Sat. 5 5 7. 12 Per *extingui* potest exponi, Loccen. in ind. Phil. vult, eo significatu tantum accipi, quo Cic. de rep. 3 apud August. de C. D. 22 6. Caes. B. G. 1 44 2 1. et B. C. 3 110. Tac. A. 1 10 usurpant pro *vetus fieri*. 3 Debitum, pecuniam mutuo acceptam. 14 Si ipse ex aliorum creditorum more tales quoque usuras posceret, quod ipse facere noluit. 15 Operam praestitam per opes mutuo datas. 16 Vulgo quantitas. Sic apud Gell. 1 1, *modus plantae*, *Herculis*: apud alios *modus jugeri*, *agri* etc.

mnus 1 Athenis appellatur.

III. Hic autem sic se gerebat 2, ut communis 3 infimis 4, par principibus videretur. Quo factum est, ut huic omnes honores quos possent, publice haberent, civemque facere 5 studerent; quo beneficio 6 ille uti noluit; quod nonnulli ita interpretantur 7, amitti civitatem 8 Romanam, alia adscita 9. Quamdiu adfuit, ne qua sibi statua poneretur, restitit 10: absens prohibere non potuit. Itaque aliquot ipsi et Phidiae 11, locis sanctissimis posuerunt.

---

1 Romanos sex vel septem modios capiens. Sane Alex. ab Alex. 2 20. ita distinguit, ut juxta Suidam medimnus quidem alios sex medios faciat, Atheniensis autem continet septem, v. quae disputant ea de re Fannius de Amphora, Budaeus de asse lib. 5. G. Agricola de mens. Graecorum l. 2. et C. Waserus antiq. mens. 2 7 3. 2 Sic se aliis probavit. 3 Civilis, popularis, facilis, familiaris, v. Gronov. observ. 2 12. Sic Cic. ad fam. 4 9. talis Miltiades 1 8 4. Cic. pro L. Manil. c. 14 *qui dignitate*, inquit, *principibus excellit, facilitate par infimis esse videatur*. 4 Infimae conditionis hominibus. 5 Id est, adscribere. Qui singularis honor tantum de rep. praeclare meritis exhibitus, v. Meurs sort. Att. c. 5, 6 Civitatis, scil. Recusarunt idem Zeno ac Cleanthes, ne patriae suae injuriam facere viderentur, v. Plut. de Stoicor. repugnantiis, f. 1034. 7 Accipiunt. 8 Jus Civitatis. Civitas non tantum locum notat et hominum multitudinem, sed et jus civium, v. Gell. 18 7. 9 Si alibi civis fieret. Cic. Pro Caecin. c. 34. *Cum ex nostro jure, duarum civitatum nemo esse possit, tum amittitur haec civitas, cum is receptus est in aliam*, conf. idem pro Balbo c. 12. et Arnisaeus de Rep. 1 5 7. 10 Intercessit, impedivit 11 Qui caesis tyrannis magnum decus Athenis suo nomini peperit: de quo Pausan. et Plut. . Barthii advers 43. 2 ubi scribi mavult *ipsi ut Phidiae*. sed 39 12 *ipsi et uxori*, sicuti Meurs. Athen. Att. 3. 3. cum multis *ipsi, et Piliae*, conjugi scil. Attici, de qua

Hunc 1 enim in omni procuratione reipubl. 2 actorem auctoremque 3 habebant. Igitur primum illud munus fortunae 4; quod in ea potissimum urbe natus est, in qua domicilium orbis terrarum esset imperii 5, ut eamdem et patriam haberet, et dominam 6: hoc specimen prudentiae, quod cum in eam se civitatem 7 contulisset, quae antiquitate, humanitate, doctrina praestaret omnes 8, ei unus ante alios 9 fuerit carissimus.

IV. Huc ex Asia Sulla decedens 10 cum venisset, quamdiu ibi fuit, secum habuit 11

Cic. ad Att. 4 4 14 20. et 16 6. et ad Q. frat. 2 3. Ursinus et Scioppius Veris. 8 3 reponunt *ipsi et filiae*. Rutgers. Var. lect. 2 8 *Paeyce et Poecilc* quae sanctissima sunt loca Athenis. Lips. Elect. 1 14 *ipsi et fidei*. Ernest. invenit in MS. Medicaeo: *ipsi et Pilio*, qui Cic. fam. 8 8 Attici necessarius vocatur, conf Manut. Comm. ad Cic. 2 3. ad Q. frat. 1 Vel Atticum, vel Pilium, vel Phidiam. 2 In rerum actu et administratione civili. 3 *Auctor* est, qui suadet praecipitve rem, et rationem gerendi monstrat: *Actor*, qui administrat et curat. Cic. pro Sext. c. 28, *Dux et auctor et actor illarum rerum fuit*. 4 Opponitur prudentiae. 5 Loquitur de urbe Roma, quasi fortuna imperii ibi habitet. Tac. A. 1 47 1 vocat *caput rerum*. A. 3. 47 2 *urbs, unde in omnia regimen*. Cic. de orat. 1 23 *domicilium imperii atque gloriae*. Flor. 1 13 18 *destinata hominum, ac deorum domicilio civitats*. Id. 1 7 3 *imperii sedes caputque terrarum*, v. Clapm. de arcan. 2, 20. 6 Unde Romani *rerum Domini*, alii *domum*. 7 Athenas. 8 Supra laudatur 2 7 5 quod fuerit ut propugnaculum oppositum barbaris, conf. Cic. pro Flacc. c. 26. Just. c. 2 6. 9 Item hoc loco ac *prae aliis*. 10 Ex bello Mithridatico contra Marium in Italiam iturus. 11 In convictu ac conversatione.

Pomponium, captus 1 adolescentis et humanitate, et doctrina 2. Sic enim Graece loquebatur, ut Athenis natus videretur 3. Tanta autem erat suavitas 4 sermonis latini, ut appareret, in eo nativum quemdam leporem 5 esse, non adscitum. Idem poemata pronuntiabat et graece et latine sic, ut supra nihil posset 6. Quibus rebus factum est, ut Sulla nusquam eum ab se dimitteret 7, cuperetque secum deducere 8; qui cum persuadere tentaret 9; Noli, oro te 10, inquit Pomponius, adversum eos me velle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem 11, Italiam reliqui. At Sulla adolescentis officio 12 collaudato, omnia munera ei, quae Athenis acceperat, proficiscens 13 jussit deferri 14. Hic complures annos moratus, cum et rei familiari 15 tantum operae daret, quantum non indiligens deberet paterfami-

---

1 Delectatus et admodum affectus. 2 Quae duo ornamenta modo urbi etiam tribuerat, et quibus adolescens facile amicos parat et fortunam. 3 Hinc nomen Attici, et hinc Cicero eum *Graecum* vocat ad Att. 4 4. Eandem laudem Antonio tribuit Plin. Epist. 4 3. et Blaesillae Hieronymus Epist. 25 c. 1 ad Paulam. 4 Dulcis sonus, quem in Catulis praedicat Cic. Off. 137. 5 Puram et inaffectatam gratiam. Petronio *naturalis pulchritudo*. Gell. 19 3 *nativa suavitas* dicitur. 6 Scil. *addi*, quod in MSS. expressum. Ellipsis verbi venusta in eadem formula apud Cic. ad Att. 13 19. Ter. Eun. 3 1.7 Retinebat eum secum assidue et eo libenter fruebatur. 8 Sibi comitem adsciscere. 9 Ut secum iret. 10 Interpositum sermoni ut alias *quaeso*, *amabo*. 11 Ne essem in diversis partitus. 12 Virtute, quo sensu Cicero libros de officiis inscripsit. 13 Cum abiret. 14 Afferri. Jussit autem, quia Athenas a Mithridatis copiis et ducibus occupatas ceperat, v. Plut. in Sulla. 15 Scil. tuendae augendaeque.

lias 1, et omnia reliqua tempora aut literis, aut Atheniensium reipubl. tribueret 2, nihilo minus amicis urbana officia 3 praestitit. Nam et ad comitia eorum 4 ventitavit 5, et si qua res major acta est, non defuit: sicut Ciceroni in omnibus ejus periculis singularem 6 fidem praebuit 7: cui ex patria fugienti 8, LLS. ducenta et quinquaginta millia 9 donavit. Tranquillatis autem rebus Romanis 10, remigravit Romam, ut opinor, L. Cotta et L. Torquato Coss. 11, quem diem 12 sic universa civitas Atheniensium prosecuta est 13, ut lacrymis desiderii futuri 14 dolorem indicaret.

V. Habebat avunculum Q. Caecilium 15, e-

---

1 Id est, diligentissime. 2 Impenderet. 3 Solemnibus negotiis in urbe praestari solita. Quo sensu apud Svet. Aug. 53, *officia cum multis mutuo exercuit.* Martial. Epigr. 1 56. *Vivat et urbanis albus in officiis*, conf. supra, 1 2 3. 4 In quibus agebatur de amicorum suorum dignitatibus, quorum petitionem auctoritate et suffragio juvare, officii esse putabat. 5 Assidue venit. 6 Eximiam. 7 Praestitit, exhibuit. 8 Non ob exilium a Clodio imperatum, sed spontanea fuga ob Chrysogonum Sullae libertum et ipsum Sullam, quos orat· pro S. Roscio offenderat. 9 Sestertium antiqui his modis exprimunt IIS. HS. LLS. duarum librarum et semissis charactere. Est autem quarta pars denarii, et denarius fere octava nummi imperialis, s. thaleri. Hinc ergo Manutius conficit 7500 scutatorum, v. Gronov. de pec. vetere. 10 Sopitis dissidiis civilibus. 11 Conf. not. ad 23 13 1. 12 Pro eo quod per diem accidit, i. e. quem discessum; sive quod discessum ejus tempus: aliqui substituunt *discedentem*, aliqui *abeuntem*. 13 Tanto nimirum affectu. 14 Ex desiderio futuro conceptum: ita fieri amat in separationibus istiusmodi, v. Pricaeus ad Act. 20 57 s. 15 Meminit ejus Cic. ad Att. 1 8. et 2 19 etc.

quitem Rom., familiarem L. Luculli, divitem, difficillima natura 1: cujus sic asperitatem 2 veritus est 3, ut quem nemo ferre posset 4, hujus sine offensione ad summam senectutem retinuerit benevolentiam. Quo facto 5 tulit 6 pietatis fructum 7. Caecilius enim moriens, testamento adoptavit eum 8, heredemque fecit 9 ex dodrante 10; ex qua hereditate accepit circiter centies LLS. 11. Erat nupta soror Attici Q. Tullio Ciceroni; easque nuptias M. Cicero 12 conciliarat, cum quo a condiscipulatu vivebat conjunctissime 13, multo etiam familiarius quam cum Quinto 14; ut judicari possit,

---

1 Qua praediti vocantur morosi, δύσκολοι δυσέριδες. Talem repraesentat ~~Terentius~~ in suo Demea. 2 Quae distinguitur a severitate, cujus excessus est asperitas, conf. Vellej. 2 89 4. 3 Honore et obsequio mitigavit, recondita inest significandi venustas. 4 Est iterum descriptio admodum morosi atque intolerabilis. 5 Qua ex causa. 6 Reportavit, adeptus est. 7 Praemium obsequii et reverentiae in avunculum. 8 Conf. de hac testamentaria adoptione Val. Max. 7 8 5. et hinc adoptatus a Cicerone ad Att. 3 20. *Q. Caecilius.-Q. F. Pomponius Atticus*, et a Svetonio Tib. c. 7. *Caecilius Atticus eques Romanus* vocatur. 9 Instituit, scripsit. 10 Id est; tribus quartis partibus bonorum, sive novem unciis assis ex 12. Nam *assis* vocabulo tota hae editas, et *unciis* 12 partes assis appellantur. Dodrans novem partes significat, v. Budaeus de asse, Donat. ad Svet. Jul. 83 etc. 11 Propter adverbialem locutionem subaudi *centena millia*; aut juxta Gronov. de. pec. vet. 1 1 seqq. et in addendis p. 899. *centies* aut *centenum pondus argenti*: hinc conficiuntur trecenta millia scutatorum, sive Philippicorum ducenta quinquaginta millia. 12 Quinti frater. 13 In summa familiaritate, conf. de isto inter adolescentulos coepto amore infra c. 10 3. Quintil. inst. or. 12. Plin. Epist. 6 8. 14 Cicero ipse ejus rei testis fam. 1 13. ad Att. 4 16. et 16 16 add. c. 10 3.

plus in amicitia valere similitudinem morum 1 quam affinitatem. Utebatur autem intime Q. Hortensio 2, qui iis temporibus principatum eloquentiae tenebat 3, ut intelligi 4 non posset, uter eum plus diligeret, Cicero, an Hortensius: et id, quod erat difficillimum, efficiebat, ut inter quos tantae laudis esset aemulatio 5, nulla intercederet 6 obtrectatio, essetque talium 7 virorum copula 8.

VI. In republ. ita est versatus 9, ut semper optimarum partium 10 et esset, et existimaretur 11; neque tamen se civilibus fluctibus 12 committeret; quod non magis eos in sua potestate 13 existimabat esse qui se iis dedissent 14, quam qui maritimis jactarentur 15. Honores non

---

1 Conf. Prov. 18 24. Cic. Off. 1 17. 2 Quem et Cic. familiarem Attici appellat, ad Att. 2 25. et 4 3. 3 *Diu princeps oratorum, aliquanto aemulus Ciceronis existimatus est*. Quintil. 11 3, v. ipse Cic. de clar. or. c. 1. 4 Dignosci. 5 v. Vellej. 1 17 6, cum insigni excursu Boecleri et. Voss. Comm. Rhet. 2 44. 6 Nulla esset inter eos. 7 Cum nota excellentiae *tales* dicuntur. 8 Conciliator aemulorum, qui intercessit veluti medius, ne aemulatio in obtrectationem erumperet. Sic Julia Pompeji et Caesaris copula fuit: *male cohaerentis pignus concordiae* Vellejo ob id dicitur c. 2 47 2. 9 Ita se gessit inter cives. 10 Scil. homo, vel assecla, vel sectator. 11 Cum bonis faciebat, cum bonis viris jungi volebat. 12 i. e. bellis, c. 10 16, procellas vocat, quia civilibus turbis et prosterni multa, sicut procellis ac tempestate, et jactari omnia, sicut fluctibus, et implicari sicut circulo perniciei videmus, v. Quintil. inst. or. 8 6. Sic Cicero pro Mur. comitia freto et Euripo, Phil. 2. bella civ. oceano comparat, ad Att. 2 7 remp. navi, damna naufragiis; conf. Horat. od. 1 14. 13 Arbitrio opponitur libertati actionum et consiliorum. 14 Commisissent, ad remp. se accommodassent. 15 Scil. fluctibus.

petiit 1, cum ei paterent propter vel gratiam 2, vel dignitatem 3; quod neque peti more majorum 4, neque capi possent conservatis 5 legibus, in tam effusis 6 ambitus largitionibus 7; neque e republ. 8 sine periculo, corruptis civitatis moribus 9. Ad hastam publicam 10 numquam accessit 11. Nullius rei neque praes 12, neque manceps 13 factus est. Neminem neque suo nomine, neque subscribens 14, accusavit. In jus de sua re numquam iit 15: judicium nullum ha-

---

1 Honestam quietem praeferens, ut Minutius Macrinus apud Plin. Epist. 1 14. et L. Piso apud Tac. A. 2 34 1. conf. Cic. off. 1 21. ad fam. 1 9. Sen. Epist 39. 2 Quia gratus fuit apud homines. 3 Equestrem. 4 Scil. sine fuco et fallaciis. Provocabatur autem in plerisque rebus cum pondere et proverbiali veluti formula ad morem majorum, i. e. instituta, inde a majoribus propagata. 5 Observatis. 6 Immodicis. 7 i. e. Captatoriis donationibus et magistratuum nundinationibus, et honoribus per malas artes ambiendis. 8 Cum bono et commodo reip. 9 De corruptela illorum temporum v. Cic. ad Att. 46. Sallust. Just. c. 8. Horat. Sat. 2 3. Lucan. 1 178. seqq. 10 Signum et locum venditionis, cum jam non tantum hostium manubiae, sed et bona proscriptorum hasta posita essent venalia, v. Alex. ab Alex. 5 16. et Coquaei Comm. ad August. C. D. 3 28. 11 Id est, non emit in auctione bona publicata, v. Cic. Phil. 2 26. 12 Qui populo se obligat, et a magistratu interrogatur, in publicum, ut praestet, inde cum respondet, dicitur praes, v. Varro, Festus et Pollet. Hist. fori Rom. 5 1. 13 Qui a populo aliquid emit aut conducit, dictus ita ab judicio *sublatae manus*, quo se auctorem profitebatur, v. Sigon. de Antiq. jur. Rom. 2 4. 14 Juvans alterius accusationem subscriptione, v. Sigon. de Jud. 2 9. Scip. Gentil. in Apul. Apolog. p. 17 s. 15 Nota sunt verba solemnia quibus experiundi juris causa veteres ad praetorem se mutuo evocabant: *in jus eamus*, *in jus am-*

buit 1. Multorum consulum praetorumque praefecturas delatas 2 sic accepit, ut neminem in provinciam sit secutus 3, honore 4 fuerit contentus, rei familiaris despexerit fructum 5: qui ne cum Q. quidem Cicerone voluerit ire in Asiam 6, cum apud eum legati locum 7 obtinere posset. Non enim decere se arbitrabatur 8, cum praeturam gerere noluisset, asseclam 9 esse praetoris. Qua in re non solum dignitati serviebat 10, sed etiam tranquillitati 11, cum suspiciones vitaret criminum 12. Quo fiebat, ut ejus observantia 13 omnibus esset carior, cum eam officio 14, non timori, neque spei tribui viderent.

VII. Incidit 15 Caesarianum civile bellum 16, cum haberet annos circiter sexaginta. Usus est

---

bula, Brisson. form. 5 pr. Sed Atticus lites forenses non secutus est, de Giul. Cecilio v. Camdenus p. 722. Martial. 10 47 inter illa, *vitam quae faciant beatiorem*, etiam ponit, *Lis nunquam, toga rara, mens quieta.* 1 Inter litigantes nunquam judicem eum fuisse Manutius inde existimat. 2 Id est, deferri solitas a consulibus, praetoribus, et ab Imperatore in exercitu, v. Sigon. de ant. jur. prov. 2 2. 3 Neminem provincia voluit expellere, nemini succedere. 4 Oblati muneris. 5 Lucrum, commodum, quo res fam. augeri potest. 6 Quæ tum erat provincia praetoria. 7 Dignitatem, conditionem, gradum, v. omnino Sigon. l. c. 8 Ne ab equis ad asinos ex adagio, conf. Cic. ad Att. 1 14. 9 Legatum. 10 Consulebat existimationi et honori suo. 11 Obtinendae servandaeque ejus causa multa faciebat, intelligitur autem vita sine litibus et odio. 12 Ita Christiani ab omni specie mala abstinere jubentur 1 Thess. 5 22. 13 Institutum, vitae ratio, cautio et circumspectio. Ita Cic. pro Balb. c. 28. 14 Honesti, rectique studio fieri. 15 Exortum est. 16 Inter J. Caesarem et Pompejum, de quo Epit. Liv. 109 seqq. Flor. 4 2. ipse Caes. 3 lib. Vellej. 2 44 seqq. Lucan. Plut. Appian. Aur. Vict. c. 77 et Cicero passim.

aetatis vacatione 1, neque se quoquam movit ex urbe 2. Quae amicis suis opus fuerant ad Pompejum proficiscentibus 3, omnia ex sua re familiari dedit. Ipsum Pompejum conjunctum 4 non offendit. Nullum enim ab eo habebat ornamentum 5, ut ceteri, qui per eum 6 aut honores, aut divitias ceperant: quorum partim invitissimi castra sunt secuti 7, partim summa cum ejus offensione 8 domi remanserunt. Attici autem quies 9 tantopere Caesari fuit grata, ut victor, cum privatis 10 pecunias per epistolas imperaret 11, huic non solum molestus non fuerit 12, sed etiam sororis filium, et Q. Ciceronem ex Pompeji castris concesserit 13. Sic vetere instituto 14 vitae effugit nova pericula.

---

1 Sexagenarius excusationem ætatis babuit, ne se partibus misceret. *Est praecipuum jus senectutis* etc. Quintil. Decl. 306. conf. supra 13 3 1. Senibus immunitas concessa apud Jctos. 2 Non persecutus est in militiam, sed continuit se domi. 3 In Græciam, v. Cic. ad fam. 7 14. 4 Cognatione junctum. Sic apud Curt. 6 11 20, *conjuncti sontium*. i. e. propinqui. 5 Honores, opes, beneficia. Schopp. Verif. 3 8 cum Rittershusio mallet *auctoramentum*. Locum habet illud P. Syri: *Beneficium accipere, libertatem vendere est*, conf. Tac. A. 14 47 2. Ælian. V. H. 2 9. Horat. Epist. 1 8 86. 6 Illius ope beneficioque. 7 Apud eum militantes, in militiam euntes, ut Cicero, v. Epist. ad fam. 6 6. 8 Se pro hostibus habiturum dixerat, qui extra sua castra essent. Caesar vero pro amicis, qui in Pompeii castris non essent. 9 ἀδιαφορία, quod nullius partes sequeretur. Sic quietus qui est neutrarum partium, 15 4 1. Hinc *quiescere* apud Curt. 18 8 17. Liv. 23 21, *quiesceretis abstineretisque armis*. 10 Aliis domi se tenentibus. 11 Jure potestatis exigeret. 12 Nil pecuniarum ab eo efflagitans. 13 Captum bello reddiderit. 14 Ratione, consuetudine.

VIII. Secutum est 1 illud, occiso Caesare 2, cum resp. penes Brutos 3 videretur esse et Cassium, ac tota civitas se ad eum convertisse videretur 4: sic M. Bruto usus est 5, ut nullo ille adolescens 6 aequali familiarius quam hoc sene 7; neque solum eum principem consilii haberet 8, etiam in convictu 9. Excogitatum est 10 a quibusdam ut privatum 11 aerarium Caesaris interfectoribus 12 ab equitibus Rom. constitueretur. Id facile effici posse arbitrati sunt, si et principes illius ordinis 13 pecunias contulissent. Itaque appellatus est a C. Flavio Bruti familiari Atticus 14, ut ejus rei princeps 15 esse vellet. At ille, qui officia amicis praestanda sine factione 16 existimaret, semperque a talibus se consiliis removisset 17, respondit, si quid 18 Bru-

---

1 Evenit. 2 In curia tribus et viginti vulneribus, v. Flor. 4 2 93. Vell. 2 56 etc. 3 Id est in Brutorum M. et D. potestate. 4 Opinione omnium destinabatur L. Brutus, qui libertatem et statum reip. redderet. Cic. ad Att. 14 20 ita effert: *Resp. pendet a Bruto, ab ipso servabitur*. Phrasi Corneliana usus idem in Somn. Scip. c. 3. Sen. de clem. 1 4. 5 Familiarem eum habuit. 6 Quadraginta annorum, nam praeturam gerebat. Ita de 30 annos habente Svet. Aug. c. 20, v. Manutii Comm. ad Cic. fam. 2 1. 7 Scil. usus sit. 8 Intimus ipsi a consiliis erat Atticus. 9 Scil. haberet. 10 Singulare fuit inventum firmandae molitionis. 11 Privatim augendum. 12 Brutis et Cassio, qui Jul. Caesarem percusserant. 13 Primarii equites. 14 C. Flavius familiariter compellavit Atticum, cum eo collocatus est hac de re. 15 Primus auctor. 16 Sine conspiratione occulta, et sine societate cum factiosis. 17 Abhorruisset animo ab ejusmodi coitione ad tollendos e medio alios, perdendosque reperta. 18 Pro *si quare*. Uti ponitur hic cum quarto casu.

tus de suis facultatibus uti voluisset 1, usurum quantum eae paterentur; sed neque cum quoquam de ea re collocuturum, neque coiturum 2. Sic ille consensionis globus 3, hujus unius dissensione disjectus est. Neque multo post superior esse coepit Antonius 4, ita ut Brutus et Cassius, provinciarum 5, quae iis dicis causa 6 datae erant a consulibus, desperatis rebus 7, in exsilium proficiscerentur. Atticus, qui pecuniam simul cum ceteris conferre noluerat florenti illi parti 8, abjecto 9 Bruto, Italiaque cedenti, LLS. centum millia 10 muneri misit; eidem in Epiro 11, absens, trecenta 12 jussit dari. Neque eo magis potenti adulatus est Anto-

---

1 Si indigeret opibus Attici. 2 Ad societatem factiosi consilii accessurum. 3 Factio, conspirantium numerus, cohors, turba. Sic Vellej. 2 18 1, *globus conjurationis*. Sallust. Jug. c. 85, *globus nobilitatis*. Curt. 10 7 1, *armatorum globus*. 4 Antea Ciceronis opera hostis a senatu judicatus, sed jam receptus a M. Lepido, et tandem etiam Octavio reconciliatus; v. Flor. 4 4. Vellej. 2 64. Svet. Aug. pr. etc. 5 Scil. *præsides*, seu, quod sequitur *desperatis rebus*; uterque autem Brutus provincias jam obtinebat. Decius Galliam Cisalpinam, M. Brutus Macedoniam; Cassius Syriam, v. Flor. 4 7 4. Vell. 2 62. 6 Id est, perfunctorie, simulantes, non ex animo, ut cæde Cæsari illata honeste ex urbe discederent. Sic locutus et Cic. ad Att. 1 18. In Verr. 4 24; conf. Turneb. Adv. 11 20. Cum alias legeretur *necis causa*, primus immutavit Cujacius Observ. 5 33 et 10 37. 7 Cum diffusi essent provinciis sibi datis. 8 Potenti factioni. 9 Infelici. Sic *hostem abjicere* dixit Val. Max. 5 1 8. 10 Tot sestertia faciunt scutatorum tria millia, sive 2500 Philippicos. 11 Græciæ parte, quae hodie Albania. 12 Scil. millia sestertiorum.

nio 1, neque desperatos 2 reliquit.

IX. Secutum est bellum gestum apud Mutinam 3. In quo si tantum eum prudentem dicam, minus quam debeam, praedicem 4: cum ille potius divinus 5 fuerit; si divinatio 6 appellanda est perpetua naturalis bonitas 7, quae nullis casibus augetur 8, neque minuitur 9. Hostis Antonius 10 judicatus Italia cesserat: spes restituendi 11 nulla erat; non solum ejus inimici, qui tum erant potentissimi, et plurimi, sed etiam amici, adversariis ejus se dabant 12, et in eo laedendo se aliquam consecuturos sperabant commoditatem 13: familiares insequebantur 14, uxorem 15 Fulviam omnibus rebus spoliare cupiebant 16, liberos etiam exstinguere 17 parabant. Atticus, cum

---

1 Non transiit ad eum, quamquam nunc rerum summam teneret. 2 Ad incitas, redactos, de salute desperantes. 3 In Gallia Cisalpina, ubi Antonius obsedit Brutum liberatum per Consules Pansam et Hirtium; v. Liv. Epit. 119 Flor. 4 4. Vellej. 2 62. 4 Non satis laudem. 5 Humana sorte quodammodo superior. 6 Quae est praesensio et scientia rerum futurarum. Sed hoc loco idem est, quod divinitas seu divina natura. 7 Ingenii illa rectitudo et dexteritas, constantiaque judicii moderati cautique. 8 Id est agitatur et in discrimen deducitur. 9 Dimovetur à proposito animi. 10 Quem Cicero Philippicis orationibus illo tempore lacerare non destiterat. 11 Ab exilio in patriam. 12 Applicabant se illis, in eorum partes concedebant. Sic *dare se legionibus* ap. Tac. A. 1 31 1. et ap. Ter. *dare et tradere se cui*. 13 Emolumentum, lucrum, quaestum, alii *commendationem*. 14 Vexabant, aggrediebantur. 15 Nempe Antonii. 16 Sed illa impotentis animi mulier, tantis injuriis irritata, eodem anno caput Ciceronis conspuens atrocibus verbis mortuum, et linguam ex ore extractam acubus compunxit, Dio 47. 17 E medio tollere. Sic Ter. Hec. 5 1 25. et passim. Just. Tac. &c.

Ciceronis intima familiaritate uteretur, amicissimus esset Bruto, non modo nihil iis indulsit 1 ad Antonium violandum 2, sed e contrario familiares ejus ex urbe profugientes, quantum potuit, texit 3: quibus rebus indiguerunt, adjuvit. P. vero Volumnio 4 ea 5 tribuit, ut plura a parente proficisci 6 non potuerint. Ipsi autem Fulviae, cum litibus distineretur 7, magnisque terroribus 8 vexaretur 9, tanta diligentia officium suum praestitit, ut nullum illa stiterit vadimonium 10 sine Attico, sponsor omnium rerum fuerit 11. Quin etiam, cum illa fundum 12 secunda fortuna 13 emisset in diem 14, neque post calamitatem versuram facere 15 potuisset; ille se interposuit 16, pecuniamque sine foenore 17, sineque ulla sti-

---

1 Hoc sensu Tac. A. 1. 9 4. *Augustum*, ait, *multa Antonio, multa Lepido concessisse.* 2 Laedendum, injuria afficiendum. 3 Tutatus est, defendit. 4 Praefecto fabrum, v. Cic. ad fam. 7. Epist. ult. quae ad eum directa, cum not. Manutii. 5 Pro, *talia ac tanta*, v. Th. Linacr. l. 2. cujus exemplum tamen ex Virg. Æn. 1 *non ea vis animi*, rejectum a Scaligero de caus. lat. 6 c. ult. 6 Conferri in eum ex benevolentia et officiose. 7 Impediretur ac distraheretur. 8 Periculis ac inimicis in judicio et alibi objectis. 9 Grave hoc verbum est, nam qui fertur et raptatur, huc atque illuc distrahitur, is vexari proprie dicitur, ait Gell. 2 6. add. Macr. Saturn. 6 2. 10 Ut numquam datis vadibus comparuerit in judicio, v. 20 8 4. 11 Atticus ubique fidem suam interposuit. 12 Agrum, qui fundus dicitur, quod familiae sit fundamentum, vel quod plurima fundat. 13 Cum adhuc floreret. 14 Ut solveret certo tempore. 15 Pecuniam mutuo accipere, v. supra c. 2 4. 16 Ope sua intervenit. 17 Sine usura, ut solitus in adolescentia Athenis, c. 24.

pulatione 1 credidit 2, maximum existimans quaestum, memorem gratumque cognosci 3, simulque aperire, se non fortunae, sed hominibus solere esse amicum 4: quae cum faciebat, nemo eum temporis caussa facere 5 poterat existimare. Nemini enim in opinionem veniebat 6, Antonium rerum potiturum 7. Sed sensim is a nonnullis optimatibus reprehendebatur 8, quod parum odisse malos cives 9 videretur.

X. Ille autem sui judicii 10, potius quid se facere par 11 esset intuebatur, quam quid alii laudaturi forent. Conversa subito fortuna est 12. Ut 13 Antonius rediit in Italiam, nemo non 14 magno in periculo Atticum putarat, propter intimam familiaritatem Ciceronis

---

1 Solemni promissione, vinculo omnium obligationum adstringendarum, ut ait Brisson. lib. 6 form. 2 Mutuo dedit. 3 In maximo deputabat lucro, quod ostendere liceret, fortunam non immutasse animum suum erga Antonium. 4 Se amicitiam colere non fortunae et utilitatis gratia, sed amoris ergo et honestatis. *Ceteri libentius cum fortuna nostra, quam nobiscum loquuntur* etc. Tac. H. 1 15 7. *Quo se fortuna, eodem etiam favor hominum inclinat*, Just. 5 1 11. 5 Eum servire fortunae et temporibus, et exspectare ab Antonio remunerationem. 6 Nemo opinari eo tempore, aut credere poterat. 7 Scil. fastigio, id est dominatione principatus Romani oligarchica. 8 Ei clanculum vitio vertebatur a Cicerone, Bruto, aliisque Antonii inimicis. 9 Qualis esset Antonius. 10 Sci. homo αυτογνωμων in bonam partem; qui suo potissimum judicio sibi standum ea temporum perturbatione intelligeret. Sic Svet, lib. 15, *arbitrii sui, contentusque se uno*, possis etiam *quid sui judicii* combinare, ut sensus sit, eum magis attendisse, quid conscientiae suae sit, quam quid alii judicent. 11 Æquum et justum. 12 Rerum status commutatus est. 13 Pro *postquam*. 14 Id est, *quilibet*.

et Bruti 1. Itaque ad adventum imperatorum 2 de foro decesserat 3, timens proscriptionem 4: latebatque apud P. Volumnium, cui, ut ostendimus paullo ante 5, opem tulerat. Tanta varietas 6 iis temporibus fuit fortunae, ut modo hi, modo illi 7 in summo essent aut fastigio 8, aut periculo. Habebat secum Q. Gellium Canium, aequalem, simillimumque sui 9. Hoc quoque sit Attici bonitatis 10 exemplum, quod cum eo, quem puerum in ludo 11 cognoverat 12, adeo conjuncte 13 vixit, ut ad extremam aetatem amicitia eorum creverit 14. Antonius autem, etsi tanto odio ferebatur in Ciceronem, ut non solum ei, sed omnibus suis amicis esset inimicus, eosque

---

1 Id est *cum Cicerone et Bruto*. 2 Ubi advenerunt Imperatores Augustus, Lepidus, et Antonius, qui triumviri imperium Romanum inter se diviserant. 3 Publico abstinebat et luce fori; civilis actus lucem latendi causa declinabat, conf. 24 1. 4 Quam a Sulla inventam imitatus est Antonius, v. Liv. Epit. 120. Flor. 4 6 3 s. Vellej. 2 66. 3 Crudeli hoc flagitio civium optimorum bona hastae subjecta, capita libidini et suppliciis publice exposita ad promiscuas neces destinabantur, ut illis remotis securiori dominatu uterentur tyranni. 5 Nempe c. 9 4. 6 In permutandis rerum eventibus. 7 Tanquam calculi, ut eleganter Polyb. 5 p. 374. 8 Dignitate et honore. 9 Ætate et moribus sibi similem. 10 Bonitas hic vocatur morum facilitas το εδικον και ευομιλον, quos Porphyrogeniti caracteres Ulyssi tribuunt. 11 Proprie omnia exercitiis militaribus destinata loca Graeci *Gymnasia*, Latini *ludos* vocabant, quae nomina postea etiam ad literas et Philosophorum scholas translata. 12 Initium familiaritatis fuerat in schola; conf. c. 5 3. 13 Amice, familiariter. 14 *Amicitia incoepta a parvis cum aetate accrevit simul*, Ter. And. 3 3 8.

vellet proscribere 1; multis hortantibus tamen, Attici memor fuit officii 2, et ei, cum requisisset ubinam esset 3, sua manu scripsit ne timeret, statimque 4 ad se veniret: se eum, et Gellium Canium de proscriptorum 5 numero exemisse 6; ac, ne quod in periculum incideret 7, quod noctu fiebat 8, praesidium ei misit. Sic Atticus in summo timore 9 non solum sibi, sed etiam ei 10, quem carissimum habebat 11, praesidio fuit 12. Neque enim suae solum a quoquam auxilium petiit salutis, sed conjunctim 13: ut appareret, nullam sejunctam sibi ab eo velle fortunam 14. Quod si gubernator 15 praecipua laude fertur 16 qui navem ex hieme 17 marique scopuloso 18 servat 19; cur

---

1 Graviter invehitur in eum ob Ciceronem proscriptum Vell. 2 66 3 seqq. 2 Benevolentiae praestitae erga se et uxorem. 3 Cum adhibuisset industriam circa resciscendum statum, fortunamque ejus. 4 Id est, *et ut statim* etc. 5 Damnatorum. 6 In proscriptorum numerum non retulisse, uti loquitur noster c. 17 4. 7 Ne jugularetur in via, quemadmodum id aliis proscriptis accidisse ait Flor. 3 21 25 s. et C. Caesar in Sallust. B. Cat. c. 51. Idem factitatum in funestis nuptiis Parisiensibus, de quibus Thuanus l. 52. 8 Noctu accersebatur ad eum. 9 In periculo, in calamitate. Effectus ponitur pro causa. 10 Q. Gellio. 11 Inter carissimos ponebat. 12 Eum simul tutatus est. 13 Scil. rogavit Antonium, ut tum sibi, tum Canio parceret, se cum amico eamdem fortunam velle pati. 14 Se solum salvum manere nolle, sed velle, ut utrique idem eveniat. 15 Navis rector, seu moderator, v. supra 12 4 2. 16 Celebratur. 17 Id est, ex tempestate, ex mari turbato, v. Serv. ad illud Virg. Æn. 1 129. *Emissamque hiemem sensit Neptunus*. Similis allegoria apud Sen. Consol. ad Marc. c. 6. et Plin. Epist. 9 26. 18 Periculoso ob saxa et scopulos. 19 Conservat, eripit, in portum defert.

non singularis ejus existimetur prudentia, qui ex tot tamque gravibus procellis civilibus 1 ad incolumitatem pervenit 2?

XI. Quibus ex malis ut se emersit 3, nihil aliud egit 4 quam ut plurimis, quibus rebus posset, esset auxilio. Cum proscriptos praemiis 5 imperatorum vulgus conquireret 6, nemo in Epirum 7 venit, cui res ulla defuerit: nemini non 8 ibi perpetuo manendi potestas facta est 9. Quin etiam post praelium Philippense 10, interitumque C. Cassii et M. Bruti, L. Julium Mocillam praetorium 11, et filium ejus, Aulumque Torquatum, cetorósque pari fortuna perculsos 12, instituit tueri 13: atque ex Epiro his omnia Samothraciam 14 suppor-portari 15 jussit. Difficile enim est omnia persequi, et non necessaria 16. Illud unum

1 Supra fluctibus haec bella, hasque discordias comparat c. 6 f. 2 E periculo servatur illaesus. 3 Sic Ter. 3 3 30, *ex malis emergere.* et Eun. 3 5 7, *unde emergam*: quamquam ergo *ipse* pro *se* legi queat convenientius, tamen alia ejusdem generis exempla, v. apud Voss. de Analog. 3 4. C. Barth. Adv. 40 13. In eumdem modum Ruf. Fest. Avienus in descript. Orb. terr. *quae lux se rursus eo emergit pelago.* 4 Elegans periphsasis studii maximi. 5 Scil. propositis. Nam Triumviri magnam auri copiam illis promiserant, qui vel vivos, vel mortuos afferrent. 6 Per inquisitores et inquisitionem acerrimam: 7 Ubi praedia habebat Atticus. 8 Id est, cuilibet. 9 Facultas est data, licuit. 10 Sic dicitur quod apud urbem Philippos cum M. Bruto Cassioque commissum est, v. Vellej. 2 70 1. Flor. 4. 7. *Philippi* urbs Macedoniae in Traciae finibus. 11 Qui praeturam gesserat. 12 Qui eamdem calamitatem, et adversum eventum patiebantur. 13 Defendendos susceperit. 14 In insulam maris Ægaei Thraciae adjacentem, in quam proscripti se contulerant. 15 Necessaria transmitti et advehi. 16 Id est levia.

1 intelligi volumus, illius liberalitatem neque temporariam 2, neque callidam 3 fuisse. Id ex ipsis rebus ac temporibus judicari potest, quod non florentibus 4 se venditavit 5, sed afflictis semper succurrit 6; qui quidem Serviliam, Bruti matrem, non minus post mortem ejus 7, quam florentem 8 coluerit. Sic liberalitate utens, nullas inimicitias gessit 9, quod neque laedebat quemquam, neque si quam injuriam acceperat, non malebat oblivisci quam ulcisci 10. Idem immortali 11 memoria praecepta 12 retinebat beneficia: quae autem ipse tribuerat 13, tamdiu meminerat quoad ille gratus erat qui acceperat 14. Itaque hic fecit, ut vere dictum videatur: Sui cuique mores fingunt 15 fortunam. Neque tamen prius ille fortunam, quam se

---

1 Praecipuum. 2 Temporis et spei causa usurpatam, conf. 9 6. Sic *temporaria amicitia*, Sen. Ep. 1. *temporaria ingenia*, Curt. 4 5 11. v. Boecl. ad Vellej. c. 21 2. 3 Insidiatricem, captatricem. 4 Viventibus adhuc feliciter, stantibus suo fastigio, conf. Tac. A. 2 68 5. 5 Cum ostentatione et jactantia prompti animi operam neque obtulit, neque praestitit, neque ingessit. 6 Suppetias illis tulit, eos juvit. Sic *miseris succurrere*, Virg. Æn. 1 634. 7 Scil. filii Bruti. 8 Felicem; cum Brutus adhuc superstes esset. 9 Exercuit. 10 Talis oblivio injuriarum tribuit Epaminondae 15 7 1. conf. 18 6 2. 11 Diligenti, perpetua. 12 Ante accepta. Sic Curt. 9 6 2 etc. alii *percepta*. 13 Scil, beneficia, i. e. cum ipse aliis benefecisset. 14 Id est, quamdiu gratus depraedicabat, si quis foret ingratus, neque recordabatur, neque offendebatur. 15 In loco parallelo 21 19 1 est *conciliant*. Sumptum est proverbium ex Plaut Trinum. 2 2 34. *Sapiens ipse fingit fortunam sibi*. Quo et respexit Cic. Paradoxo 5. Pertinet huc illud Appii in Sallust. 1 de rep. ordin. *Fabrum esse suae quemque*

ipse finxit 1, qui cavit ne qua in re plecteretur 2.

XII. His igitur rebus effecit ut M. Vipsanius Agrippa 3, intima familiaritate cunjunctus adolescenti Caesari 4, cum propter suam gratiam, et Caesaris potentiam, nullius conditionis 5 non haberet potestatem 6, potissimum ejus diligeret affinitatem 7, praeoptaretque 8 equitis Romani filiam 9 generosarum nuptiis 10. Atque harum nuptiarum conciliator 11 fuit (non enim est celandum) M. Antonius triumvir reipubl. constituendae 12: cujus gratia 13 cum augere possessiones 14 posset suas, tantum abfuit a cupiditate pecuniae 15, ut nulla in re usus

---

fortunae, et Colum. 2 3, *Dementis est ipsum sibi malam facere fortunam*, conf. Erasmi Chil. 2 4 36. 1 Non tam sollicitus fuit de fortuna sua efformanda, quam de rectitudine officiorum vitae: artis vocabulum venuste ad vivendi habitum et mores transfertur. 2 Poenas daret erroris admissi; reprehenderetur ob neglectum officium. 3 Quem laudat Vellej. 2 79 1. et Tacitus passim. 4 Scil. Octaviano Augusto, cujus *magnus fuit adjutor ad gubernandam fortunam*, ut vocat Vellej. 2 127 1. Cujus et postea filiam Juliam duxit. Ibid. c. 96 1. 5 Matrimonii: ita dicimus, filiae conditionem quaerere, impetrare, Curt. 4 11 13. Just. 11 7 8. 6 Cum ejus matrimonium et affinitas ubique fuisset optata. 7 Eum eligeret socerum. 8 Optat hanc prae aliis generosis et prae nuptiis cum illis. 9 Atticam. Cic. ad Att. 6 5 Atticulam vocat; de affectu in eam Attici v. ibid 7 2. et 5 19. 10 Nobilium faeminarum conjugio. 11 Auctor, pararius, προξενητής. 12 Quae bello civili collapsa erat. Hoc specioso titulo et praetextu dominationis consilia tegebant Octavius, Antonius, Lepidus, conf. Liv. Epit. 120. Svet. Aug. c. 17. Flor. 4 6 3. 13 Favore tanti viri. 14 Agros, fundos, divitias. 15 Usque adeo avarus non fuit.

sit ea 1, nisi in deprecandis amicorum aut periculis, aut incommodis 2. Quod quidem sub ipsa proscriptione perillustre fuit 3. Nam cum L. Saufeii 4, equitis Romani, aequalis sui, qui complures annos, studio ductus 5 philosophiae 6, habitabat, habebatque in Italia pretiosas possessiones, triumviri 7 bona vendidissent, consuetudine ea qua tum res gerebantur 8; Attici labore, atque industria factum est, ut eodem nuntio Saufejus fieret certior, se patrimonium 9 amisisse, et recuperasse 10. Idem L. Julium Calidum 11, quem, post Lucretii Catullique 12 mortem, multo elegantissimum poetam nostram tulisse aetatem 13, vere videor posse contendere 14, neque minus virum bonum, optimisque artibus 15 eruditum, post proscriptionem 16 equitum, propter ma-

---

1 Gratia Antonii. 2 Ne amicos affligerent incommoda, i. e. adversa. 3 Clarissime apparuit ipsis proscriptionis temporibus. 4 Cujus saepe apud Cic. ad Att. mentio. 5 Motus, detentus, propter studia philosophica. 6 Lambinus de suo inserit *Athenis*. 7 Iidem, quos modo nominavi. 8 Hos dicit mores fuisse saeculi, ut hac veluti excusatione mitigetur tyrannis ac vis dominationis, ad quam multo clarius omnia referri poterant. 9 Possessiones a patre acceptas. 10 Recepisse. 11 Vossius de Poet. Lat. cum aliis *Calidium* vocat. Sed quoniam hoc nomen gentis est, cum gentilitio nomine Julii male jungitur. 12 Judicium Ciceronis ad Quint. 2 11. de Lucretia examinat; et Nepotis laudat Barth. adv. 7. Vixit hoc aevo et C. Calvus, cujus et Catulli in Jul. Caesarem mordaces versus citat Svet. Caes. c. 49. et 37. 13 Vixisse nostris temporibus. 14 Affirmare: formula est asseverationis cum modestia stabiliendae. 15 Rectissimis atque honestissimis studiis rationis et officii, quae Cic. vocat de invent. 1 1. 16 Vid. c. 10 2.

gnas ejus Africanas 1 possessiones, in proscriptorum numerum a P. Volumnio, praefecto fabrum Antonii 2, absentem relatum, expedivit 3. Quod in praesenti 4 utrum ei laboriosius 5, an gloriosius fuerit 6, difficile fuit judicare, quod in eorum periculis, non secus absentes quam praesentes amicos Attico esse curae 7, cognitum est.

XIII. Neque vero minus ille vir, bonus paterfamilias habitus est quam civis 8. Nam cum esset pecuniosus 9, nemo illo minus fuit emax 10, minus aedificator 11. Neque tamen non inprimis bene habitavit 12, omnibusque optimis rebus usus est 13. Nam domum habuit in colle Quirinali 14 Tamphila-

---

1 Quae habuit Poeta in Africa. 2 Qui ab Antonio fabris, quibus in bello opus, quique machinas faciant, ut curator operisque exactor praepositus fuit, v. Lips. Poliorcet. 3 6. Gell. 10 18. Just. 5 2 5 cum not. Bernegg. et Hardain. ad Plin. 26 6. 3 Proscriptorum numero eximendum curavit. 4 Tum temporis. 5 Difficilius factu, v. Savar. ad Sidon. Ep. 3 9. 6 An ipsi majorem attulerit gloriam. 7 Id est, Atticum pro salute omnium amicorum vigilasse. 8 Talis supra Iphicrates, 11 3 2. 9 Dives, locuples. 10 Emendi studio ductus: *Patremfamilias*, inquit Cato, *venducem, non emacem esse oportet.* Cic. In Paradox. *Non esse emacem, vectigal est.* 11 Id est, modicus fuit aedificationibus, ut de Tiberio Tac. A. 6 15 2. parcus in aedificando, ut de Trajano Plin. Paneg. c. 51, conf. Flor. 1 8 4. Columell. 1 4. De nimio aedificandi studio inter Romanos, v. Cic. off. 1 39 Sen. Epist. 86 90 100. Horat. od. 2 15 1 etc. 12 Commodam habitationem habuit. 13 In familiari scil. vita cultuque. 14 Ubi templum Quirini erat. Colles, unde Roma septicollis dicta, sunt VII. Palatinus, Capitolinus, Tarpejus, Aventinus, Exquilinus, Caelius, Viminalis, et Quirinalis. Cicero ad Att. 12 45 Quirinum Caesarem vocat, ob statuam ejus in Quirinali templo positam.

nam 1, ab avunculo 2 hereditate relictam; cujus amoenitas non aedificio 3, sed silva 4 constabat: ipsum enim tectum antiquitus constitutum 5, plus salis 6 quam sumtus habebat 7: in quo nihil commutavit, nisi si quid vetustate coactus est 8. Usus est familia 9, si utilitate 10 judicandum est, optima: si forma 11, vix mediocri. Namque in ea erant pueri literatissimi 12, anagnostae optimi 13, et plurimi librarii 14, ut ne pedissequus 15 quidem quisquam esset, qui non utrumque horum pulchre facere 16 posset. Pari modo artifices ceteri 17, quos cultus domesticus 18 desiderat, apprime boni 19. Neque tamen horum quem-

---

1 A Tamphilo quodam Romano sic appellatam. Sic Luculiani horti et villa fuerunt in ore, quum diu Lucullo mortuo dominium eorum transiisset. 2 Q. Caecilio, de quo supra c. 5 1. 3 Structura et forma. 4 Proxima. 5 Ædificatum more vetusto. *Tectum* pro tota domo synecdochide sumitur. 6 Id est, plus gratiae ob antiquitatis laudem. 7 Ædificator ejus extra modum sumptu et magnificentia non prodierat. 8 Ut sc. repararet, et ut sartum et tectum conservaret. 9 Accipitur pro economia et re familiari. 10 Secundum utilitatem. 11 Specie externa judicandum est. 12 Non tantum mediocriter docti, sed omni literarum et historiarum cognitione instructissimi; nam eruditi etiam mancipia erudita habere studebant. 13 Lectores, quorum officium erat, tam in seriis studiis, quam inter epulas librum aliquem praelegere, v. Pignor. de servis, et Meurs. auctar. Philog. c. 4. conf. Plin. Epist. 3 5. 14 Servi in describendis et curandis libris adhibiti, v. Pignor. l. c. 15 Infimus servorum. 16 Id est, prompte obire vel anagnostae vel librarii munera. 17 Quorum ad voluptatem et lucrum locata opera, ut gladiatores, agitatores, funambuli, palestritae, pictores, caelatores etc. v. Pignor. 18 Usus familiae. 19 Scil. erant.

quam, nisi domi natum 1, domique factum 2 habuit. Quod est signum non solum continentiae 3, sed etiam diligentiae 4. Nam et non intemperanter 5 concupiscere, quod a pluribus videas 6, continentis debet duci: et potius diligentia quam pretio parare 7, non mediocris est industriae 8. Elegans 9, non magnificus 10; splendidus 11, non sumptuosus 12; omni diligentia munditiam 13, non affluentiam 14 affectabat 15. Supellex modica, non multa 16; ut in neutram partem conspici 17 posset. Nec hoc praeteribo, quamquam nonnullis leve visum iri putem. Cum in primis lautus 18 esset eques Romanus, et non parum liberaliter 19 domum suam omnium ordinum homines 20 invitaret, scimus, non amplius quam terna

---

1 Indigenam, non peregrinum. 2 In patria educatum et institutum, non apud exteros: *facere* significat hic instruere, efformare in moribus. 3 Qua aversatus est perversos mores et luxum. 4 Quam domi impendit. 5 Vehementius. 6 Scil. fieri. 7 Potius manu acquirere, quam emere. 8 Pro eximia et singulari habetur industria. 9 Accurata hic fit oppositio inter cultum domesticum, vel cum modo, et necessario decore, vel cum inutili sumptu et nimio splendore dispensatum. *Elegans* est ornatus, politus, liberalis. 10 In rebus magnis conspicuus. 11 Clarus, nitidus, decorus, sed absque profusione. Ita vox a Vell. 2 105 3 accipitur. 13 Libenter faciens sumptus, prodigus. 13 Puritatem, lautitiam. 14 Copiam, abundantiam, luxum. Ita ex MSS. multi restituunt vulgare illud *non affluentem.* 15 Sectabatur. 16 Nimia, superflua. 17 Neque defectus, neque excessus nomine notari. Sic de domo sua Ovid. Trist. 2 113. *Et neque divitiis, nec paupertate notanda est; unde sit in neutrum conspiciendus eques.* 18 Elegans ac dives. 19 Id est, satis liberaliter. 20 Summos, infimos.

millia aeris 1, peraeque 2 in singulos menses, ex ephemeride 3 eum expensum sumtui ferre 4 solitum; atque hoc non auditum, sed cognitum praedicamus; saepe enim, propter familiaritatem, domesticis rebus interfuimus 5.

XIV. Nemo in convivio ejus aliud acroama 6 audivit quam anagnosten 7: quod nos quidem jucundissimum arbitramur. Neque unquam sine aliqua lectione 8 apud eum coenatum est 9: ut non minus animo quam ventre, convivae delectarentur 10. Namque eos vocabat

---

1 Si auctore Varrone aes pro assibus sumas, sunt triginta Scutati. Si omisso aere subaudiatur nummum, ut sint 90 Scutati, verisimilior summa est Manutio: alii non *tria*, sed *tricena* mallent, conf. Gronov. pec. vet. 3 9. et Lips. admirand. 4 9. 2 Vulgo vix nota particula, qua Cicero saepe utitur pro *aequaliter* vel *eodem modo*, ut vulgo loquuntur. 3 Ephemeris, latine diurnum seu diarium, libellus commentarius diurnus, in quem acceptum et expensum cujusque diei et alia acta referri possunt, conf. Cic. pro Quint. c. 16. Svet. Aug. 64 cum not. Casaub. Asc. Paedianus ad 3. Verr. etc 4 Referre in rationes eorum, quae erogaret, et expenderet: expensos sumptus in commentarium scribere. 5 Haec ideo addit auctor, *quia pluris est oculatus testis unus, quam auriti decem*. Plut. in Truc. 2 6 8. 6 Id quod in coena aures et animos delectat, ut symphoniaci, tibicines, histriones etc. Ita Cic. in Verr. 6 c. 22. pro Arch. c. 9. Svet. Aug. c. 74. et Vesp. c. 19. Plin. Epist. 6 31. adde 1 15. et 9 36. Macrob. Sat. 2 4. Muret. Var. Lect. 6 1 1. 7 Lectorem, v. paulo ante c. 13 3. 8 Alicujus libri vel auctoris. Hinc Juvenal. Sat. 2 2. *Nostra dabunt alios hodie convivia ludos: Conditor Iliados cantabitur* etc. 9 Loquitur de vespertino convivio, quia vesperi maxime convivabantur veteres. 10 Hinc Plutarchi quaestiones Symposiacae, conf. Meurs. Auctat. Phil. c. 4.

1, quorum mores a suis non abhorrerent 2. Cum tanta pecuniae facta esset accessio 3, nihil de quotidiano cultu mutavit 4, nihil de vitae consuetudine 5: tantaque usus est moderatione 6, ut neque in sestertio vicies 7, quod a patre acceperat, parum se splendide gesserit 8; neque in sertertio centies 9 affluentius 10 vixerit quam instituerat; parique fastigio steterit 11 in utraque fortuna 12. Nullos habuit hortos, nullam suburbanam aut maritimam sumptuosam villam 13, neque in Italia, praeter Ardeatinum, et Nomentanum 14, rusticum praedium: omnisque ejus pecuniae reditus constabat 15 in Epiroticis 16 et urbanis 17 possessionibus. Ex quo cognosci potest, eum, usum pecuniae non magnitudine, sed ratione metiri solitum 18.

---

1 Scil. ad convivium. *Vocare* proprium in hac re verbum, v. Jani Guilielmi Verisimilit. 1 18. Taubm. ad Plaut. Metr. 3 8 11. ac Stich. 1 3 29. 2 Quaerebat sui similes. 3 Ex haereditate avunculi c. 5 2. 4 Similia de Agesilao v. 17 7 3 s. 5 Instituto. 7 Sic Ter. Heaut. 2 3 42, *quotidianae vitae consuetudine*. Idem Adelph. 5 3 34 reponit Gryetus. 6 In omni cultu. Scil. *Centena millia continente*, quae summa dicitur facere 60000 Scutatos, sive 5000 Philippicos, vel ut Budaeus vult aureos, conf. c. 5 2. 8 Fuerit sordidus. 9 De eadem summa dictum etc. c. 5 2. 10 Copiosius, majori cum profusione. 11 Eumdem vitae modum servarit. 12 Non fractus adversa, non elatus secunda. 13 Quoniam istiusmodi rebus pecunia perit. Talem villam describit Plin. Epist. 2 17. et Sallust. Cat. 11 vocat *villas in urbium modum aedificatas*. 14 Ardea et Nomentum duo Latii oppida non procul ab urbe Roma. 15 Pro *consistebant*. 16 Quos in Epiro habebat. 17 Quas habebat in urbe. 18 *Fortuna numerum non jam facultatem umquam et copiam extendendam putavit, quum et in utendo rationem et in carendo patientiam*, ut

XV. Mendacium neque dicebat, neque pati poterat 1. Itaque ejus comitas non sine severitate erat, neque gravitas sine facilitate 2: ut difficile esset intellectu utrum eum amici magis vererentur 3, an amarent. Quidquid rogabatur, religiose 4 promittebat; quod non liberalis, sed levis 5 arbitrabatur, polliceri quod praestare non posset. Idem in nitendo 6 quod semel admisisset 7, tanta erat cura, ut non mandatam, sed suam rem videretur agere 8. Numquam suscepti negotii 9 eum pertaesum est. Suam enim existimationem in ea re agi 10 putabat, qua nihil habebat carius. Quo fiebat, ut omnia M. et Q. Ciceronum, Catonis 11, Hortensii, Auli Torquati 12, multorum praeterea equitum Romanorum negotia procuraret 13. Ex quo judicari poterat, non iner-

---

de se Cic. pro domo c. 18. 1 Conf. supra 15 1 1. et Gell. 11 11. 2 Idem morum temperamentum in Attico laudat Cic. de leg. 3 1. Ita facilitas cum severitate jungitur ap. Tac. Agr. 9 4. adde An. 2 72 3. et c. 50 1: Vellej. 2 116 3. 3 Revererentur, venerarentur, conf. c. 5 1. 4 Magna et certa fide. 5 Scil. esse. Levitas est promittentis aliquid non tam facilitate officii, quam temeritate linguae. Exemplum Philippi apud Just. 9 8 8. Persei apud Liv. 42 5. conf. Ter. And. 4 1 5 seqq. et Heau. 4 5 33. Lips. Pol. 2 14. 6 In annitendo, ut faceret; cum aliquid conaretur. 7 Agendum suscepisset: alii *annuisset*. 8 Procurare, suscepisse. 9 Cum coepisset rem mandatam efficere. 10 Verti, versari. 11 Alii *Marci Catonis*, nempe minoris illius, qui describitur ap. Vellej. 2 35 2. levissima mutatione Rutgersius, *Catonis*, *Marii* etc. Nam C. Marium filium inter intimos Attici fuisse constat c. 1 4. Ad quem Ciceronis Epistolae exstant lib. 6. 12 Alius est L. Torquatus, de quo c. 1 4. 13 Ut administraret, quae ipsi ac illis demandabantur.

tia, sed judicio, fugisse 1 reipublicae procurationem.

XVI. Humanitatis vero nullum afferre majus testimonium 2 possum, quam quod adolescens idem seni Sullae fuerit jucundissimus 3, senex adolescenti M. Bruto 4: cum aequalibus autem suis, Q. Hortensio, et M. Cicerone, sic vixerit 5, ut judicare difficile sit, cui aetati 6 fuerit aptissimus; quamquam eum praecipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quintus carior fuerit, aut familiarior 7. Ei rei sunt indicio 8, praeter eos libros in quibus de eo facit mentionem 9, qui in vulgus sunt editi 10, sexdecim volumina epistolarum 11, ab consulatu ejus 12 usque ad extremum tempus 13 ad Atticum missarum. Quae 14 qui legat, non multum desideret historiam contextam 15 eorum temporum 16. Sic enim

---

1 Eum certas ob causas abstinuisse honoribus, vide supra c. 6 2. 2 Argumentum, indicium. 3 In convictu scil. v. supra c. 4 1. 4 De quo paulo ante c. 8 2. 5 Conversatus sit. 6 Quibus hominibus omnis aetatis. 7 Cicero tamen ipse aliter non potuit, quam ut secundas illi a fratre in amando tribuerit. Ep. ad Att. 1 17. 8 Pro ejus rei sunt, praebent indicium. 9 Imprimis in tribus libris de Legibus, in quibus eum inducit colloquentem. 10 Publicati. Sic Tac. A. 15 63 4. 11 *Hae nomen Attici perire non sinunt, nihil illi profuisset gener Agrippa, et Tiberius progener, et Drusus Caesar pronepos. Inter tam magna nomina taceretur, nisi Cicero illum applicuisset*, Sen. Epist. 21. 12 Quamquam IX. priores Epist. lib. 1 ante consulatum scriptae fuerint. Ceterum notetur ab ante Cic. Sic Liv. 26 13. *ab cruciatu*. Id. 23 1 *ab caedentibus* (edit Gronov.) 13 Scil. vitae. 14 Volumina, quorum sane ingens hic exstat commendatio. 15 Historice conscriptam. 16 Propter res sparsim in Epistolis memoratas.

omnia de studiis 1 principum 2, vitiis ducum, ac mutationibus reipublicae perscripta sunt 3, ut nihil in iis non appareat 4: et facile existimari possit, prudentiam 5 quodammodo esse divinationem 6. Non enim Cicero ea solum, quae vivo se acciderunt, futura praedixit 7, sed etiam quae nunc usu veniunt 8, cecinit 9, ut vates.

XVII. De pietate 10 autem Attici quid plura commemorem? cum hoc ipsum vere gloriantem audierim in funere matris suae, quam extulit 11 annorum nonaginta, cum esset 12 septem et sexaginta, se numquam cum matre in gratiam rediisse 13, numquam cum sorore fuisse in simultate 14, quam prope aequalem habebat. Quod est signum, aut nullam unquam inter eos querimoniam 15 intercessisse 16, aut hunc ea fuisse in suos indulgentia 17, ut quos amare deberet, irasci eis nefas duceret 18. Neque id fecit natura 19 solum, (quamquam omnes ei

---

1 Voluntate, conatibus, inclinationibus. 2 Optimatum, aut ipsius Pompeji et Caesaris. 3 Sparsis ubique harum rerum narrationibus. 4 Ut ibi omnia inveniantur. 5 Veri scil. politici. 6 Quam et Attico tribuit noster c. 9 1. et Themistocli 2 1 4. 7 Ex observatis signis et causis naturalibus, ut de se ipso testatur ad Fam. 6 6. adde eumdem Phil. 2 9. et 15. Item 5 92. 8 Accidunt. 9 Vox propria de oraculis, vatibus, poetis. 10 Affectu in necessitudines. 11 Sepelivit, v. not. 3 3 2. 12 Ipse Atticus. 13 Per metonymiam consequentis pro antecedente significatur, eum cum matre vixisse sine controversia ulla. Ita exprimit antiqua inscriptio ap. Gruter. p. 765. 14 Non fuisse discordem. 15 Offensiunculam et contentionem. 16 Accidisse, intervenisse. 17 Eo affectu et facilitate: significanter iterum haec vox usurpatur ut supra c. 1 2. 18 Impium putaret. 19 Naturali ingenii propensione.

paremus 1) sed etiam doctrina. Nam et principum 2 philosophorum ita percepta habuit praecepta 3, ut iis ad vitam agendam, non ad ostentationem, uteretur 4.

XVIII. Moris etiam majorum summus 5 imitator fuit, antiquitatisque amator 6: quam adeo diligenter habuit cognitam 7, ut eam totam in eo volumine exposuerit, quo 8 magistratus ornavit 9. Nulla enim lex, neque pax, neque bellum, neque res illustris est populi Romani, quae non in eo 10 suo tempore 11 sit notata 12: et, quod difficillimum fuit, sic familiarum originem subtexuit 13, ut ex eo clarorum virorum propagines 14 possimus cognoscere. Fecit hoc idem separatim in aliis libris; ut M. Bruti 15 rogatu Juniam familiam a stirpe 16 ad hanc aetatem

---

1 Ingenio, quod natura dedit, ejusque ductui obsequimur, conf. Cic. de Sen. c. 2. et Senec. de vita beata c. 3. 2 Primariorum, praecipuorum. 3 Dogmata philosophica et de virtutibus. 4 Multus in hoc argumento Seneca Ep. 8 10 14 20 87 106. conf. Tac. A. 6 33 4. et 15 45 2. It. H. 4 5 3. Gell. 13 8. et 17 19. ubi Epictetus ait, *plerosque Philosophos* esse ἄνευ τ' πράττειν, μέχοι τ' λέγειν conf. et fragm. Nep. 5 1. 5 Diligentissimus. 6 Antiquarius, historiarum et rituum vetustorum cultor. 7 Scivit, tenuit. 8 Scil. edito. 9 Cohonestavit et honoravit elogiis. Sed quia *magistratus ornare* apud Liv. 42 1 est rebus necessariis instruere, nonnulli malunt *ordinavit*, i. e. digessit, disposuit, ordine pertractavit. 10 Scil. volumine. 11 Secundum temporis ordinem, quo singula acciderunt. 12 Annotata, perscripta. Annales intelligit, v. Voss. de Hist. Lat. 1 11. *Annorum septingentorum memoriam uno libro colligavit*, Cic. orat. c. 34. 13 Cum industria addidit. 14 Propago proprie est vitis surculus. Sed hic denotat ortum, stemma, genus, prosapiam, genealogiam. 15 Qui erat ex familia Junia. 16 Ab origine et initio, a communi stipite.

1 ordine 2 enumeraverit, notans qui, a quo ortus 3, quos honores 4, quibusque temporibus cepisset 5: pari modo, Marcelli Claudii 6, de Marcellorum 7: Scipionis Cornelii, et Fabii Maximi, de Corneliorum, et Fabiorum, et Æmiliorum quoque 8; quibus libris nihil potest esse dulcius 9 iis, qui aliquam cupiditatem 10 habent notitiae 11 clarorum virorum. Attigit quoque poeticen 12; credimus 13, ne ejus expers esset suavitatis 14. Namque versibus, qui honore, rerumque gestarum amplitudine ceteros Romani populi praestiterunt 15, exposuit: ita ut sub singulorum imaginibus 16 facta, magistratusque 17 eorum non amplius quaternis quinisque versibus 18 descripserit; quod vix credendum sit, tantas res tam breviter 19 potuisse declarari. Est etiam unus liber graece confectus, de Consulatu Ciceronis 20. Hactenus, Attico vivo, edita a nobis sunt.

---

1 Adeoque totam ejus genealogiam. 2 Juxta seriem. 3 Id est, cujusque genus. 4 Quisque ex ea familia cepisset. 5 Eosdem honores. 6 Scil. rogatu, quod repetendum ex antecedentibus. 7 Subaudi, *familia scripsit.* 8 Eadem Ellipsis. 9 Scil. cognitu. 10 Aliquod studium. 11 Cognitionis de rebus eorum. 12 Aliquid operae in illo studio posuit. 13 Pro, ut credimus, ut nos arbitramur. 14 Ne hoc studii suavissimo genere careret. 15 Id est viros maxime illustres, principes civitatis, uti mox vocat c. 19 2. 16 Hinc Plin. 35 2. *imaginum amore flagrasse quondam, testes sunt et Atticus ille. Ciceronis, edito de his volumine, et M. Varro* etc. 17 Honores et officia. 18 Epigrammatis. Ita vocantur carmina istiusmodi rotundiora. 19 Tam paucis versibus veluti in compendio. 20 Ipse Cic. ad Att. 2 1, *commentarium consolatus suit graece scriptum* vocat.

XIX. Nunc, quoniam fortuna nos superstites ei esse 1 voluit, reliqua 2 persequemur; et, quantum potuerimus, rerum exemplis 3 lectores docebimus, sicut supra significavimus: suos cuique mores plerumque conciliare 4 fortunam 5. Namque hic contentus ordine equestri 6, quo erat ortus, in affinitatem pervenit imperatoris Divi 7 Julii filii 8: cum jam ante familiaritatem ejus esset consecutus nulla alia re, quam elegantia vitae 9, qua ceteros ceperat 10 principes civitatis 11, dignitate pari 12, fortuna humiliore 13. Tanta enim prosperitas Caesarem 14 est consecuta 15, ut nihil ei non tribuerit fortuna, quod cuiquam ante detulerit 16, et conciliarit, quod civis Romanus quivit conse-

---

1 Me superesse et supervivere. 1 Quae ante et post mortem contigerunt. 3 In eo praecipua historiae Philosophia consistit, ut ostendantur officiorum fontes, commemoratione actuum ex officio profectorum, i. e. exemplorum moralium. 4 Fingere, efficere, v. supra c. 11 6. 5 Vel prosperam vel adversam. 6 Dignitate hujus ordinis. 7 Consecrati per ἀποθέωσιν. Quae causa fuerit hujus ritus, ostendit Plin. Paneg. c. 11. 8 Nempe Imp. Octaviani Caesaris Augusti, qui filius Julii adoptivus fuit. 9 Universi moris condecentia. Sic ob elegantiam vitae M. Servilium Tacitus A. 14 10 2. ob eleganter actam vitam Zenonem quemdam Liv. 35 31 commendant. 10 Sibi conciliaverat. 11 Pompejum, Ciceronem, Antonium. 12 Scil. existentes. 13 Inferiore, quam quae Augusti fuit. 14 Octavianum, malunt interpretes legere *eum*, ut ad Atticum referatur tota felicitatis descriptio. 15 Id est tantam Caesar prosperitatem adeptus est, ad eam postea fortunam profecit. Sic Ter. Phor. 5 12 4, *matrem mors consecuta est.* 16 Id est, ut omnia in ejus manus dederit.

qui 1. Nata est autem Attico neptis ex Agrippa, cui virginem filiam collocarat 2. Hanc 3 Caesar vix anniculam 4 Tiberio Claudio Neroni Drusilla 5 nato, privigno suo 6, despondit 7. Quae conjunctio 8 necessitudinem eorum sanxit 9, familiaritatem reddidit frequentiorem 10.

XX. Quamvis ante haec sponsalia 11, non solum cum ab urbe abesset 12, numquam ad suorum quemquam literas misit, quin Attico mitteret 13, quid ageret; imprimis quid legeret, quibusque in locis 14, et quamdiu

---

1 Ut ex cive Romano fecerit potentissimum Imperatorem. 2 Scil. *in matrimonium*; qua integra phrasi Cicero usus. De nuptiis Agrippae v. supra c. 2 1. 3 Neptem Attici, filiam M. Vipsanii Agrippae, quam Tac. A. 1 12 6 Vipsaniam, et Svet. Tib. c. 7 Agrippinam vocat. 5 Unius anni. Sic *anniculus*. L. 6 D. de his qui sunt sui vel alieni juris. L. 26 de pact. dot. *Anniculum Vinum*, Valla 1. 5. 5 Livii Drusilla, Claudii Neronis antea, post Augusti Caesaris uxore, de qua multa Tacitus, Svet. Aug. c. 62. Vellej. 2 75 3. 6 Quem et imperatorio nomine auxit, et successorem habuit. 7 Magna eo, vulgo etiam, licentia sponsaliorum, nullo aetatis respectu. Hinc immaturitas sponsarum ab Augusto lege coercita, v. Svet. 34 et Lips. ad 3. A. Tac. Ceterum apparet hic, non esse perpetuum discrimen inter *spondere* et *despondere*, quod tradit Donatus ad Ter. And. 1 1 75. 8 Affinitatis. 9 Confirmavit veluti lege et jure ac religione quadam amicitiam antea libere et fere sine ulla copula ac vinculo cultam. Plus est autem necessitudo, quam familiaritas. 10 Crebiorem convictum usumque. 11 Ante ipsam desponsationem, i. e. promissionem et repromissionem futurarum nuptiarum, *Ehstiffung*. 12 Peregre scil. profectus. 13 Scriberet, nunciaret. Sic Cic. ad fam. 11 8, *Polla misit, ut ad te darem* etc. Sic Graecorum επιστελλειν saepe idem est ac literas dare, per literam certiorem facere. 14 Scil. *moratur*.

esset moraturus 1: sed et cum esset in urbe, et propter suas infinitas 2 occupationes, minus saepe quam vellet, Attico 3 frueretur, nullus dies temere intercessit 4, quo non ad eum scriberet 5, quo non aliquid de antiquitate 6 ab eo requireret 7: non modo aliquam quaestionem poeticam ei proponeret 8, interdum jocans ejus verbosiores 9 eliceret epistolas 10. Ex quo accidit, cum aedes Jovis Feretrii 11, in Capitolio 12, ab Romulo constituta, vetustate atque incuria 13 detecta 14 prolaberetur, ut Attici admonitu 15, Caesar eam reficiendam curaret. Neque vero ab M. Antonio minus absens literis colebatur 16: adeo ut accurate ille ex ultimis terris 17, quid ageret, quid curae sibi

---

1 Scil. *iisdem in locis.* 2 Quamplurimas et maximas. 3 Attici praesentia et colloquiis. 4 Facile praeteriit. 5 Id est, singulis ferme diebus ad eum scripsit. 6 Si qua res dubia incidisset. Nam Augustus citius faciliusque probari existimabat, quae vetustatis exemplo probarentur, v. Svet. c. 89. 7 Interrogaret, eumque adeo consuleret. 8 Ut ad eam responderetur, v. Wower. de Polymath. c. 10 p. 73 s. 9 Prolixiores, in bonam partem. 10 Occasione suppeditata rescribendi. 11 De hoc cognomine Jovis, quod pacem ferat, vid. Aur. Vict. vir. ill. c. 2. Liv. 1 10. Flor. 10 cum not. Freinsh. 12 Templo in clivo Tarpejo; de quo post alios peculiari tractatu Just. Ryquius. 13 Per negligentiam. 14 Tecto admodum corrupto. Schottus invenit scriptum: *cum aedis Jovis Fer. in Cap. ab Rom. constitutae vet. atque incuria tecta prolaberentur.* 15 Admonitione interposita. 16 Commercium epistolarum fam. significatur. 17 Ex Ægypto et aliis orientis locis. Sic Sallust. Cat. c. 16 *Cn. Pompejus in extremis terris bellum gerebat.* Cic. Verr. ult. c. 57. *illa vox et imploratio, Civis ROMANUS SUM; saepe multis, in ultimis terris, opem inter barbaros et salutem tulit.* Alii, *exul tum his terris.*

haberet 1, certiorem faceret Atticum. Hoc quale sit, facilius existimabit is, qui judicare poterit quantae sit sapientiae, eorum retinere usum 2 benevolentiamque, inter quos maximarum rerum 3 non solum aemulatio, sed obtrectatio tanta intercedebat 4, quantam fuit incidere 5 necesse inter Caesarem 6 atque Antonium, cum se uterque principem non solum urbis Romanae, sed orbis terrarum esse cuperet 7.

XXI. Tali modo cum septem et septuaginta annos complesset 8, atque ad extremam senectutem 9 non minus dignitate, quam gratia fortunaque crevisset 10, (multas enim hereditates nulla alia re quam bonitate 11 est consecutus) tantaque prosperitate usus esset valetudinis 12 ut annos triginta medicina non indiguisset 13, nactus est morbum, quem initio et ipse et medici contemserunt 14. Nam putarunt esse tenesmon 15: qui remedia celeria facilia-

---

1 Quid diligenter curaret. 2 Familiaritatem. 3 Principatus et imperii. 4 Conf. supra c. 5 4. 5 Contingere, alii *intercedere*. 6 Augustum. 7 Cum adesset utrinque summi imperii affectatio. 8 Scil. vivendo. Cic. de Senect. c. 5, *Gorgias centum et septem complevit annos.* Fuit autem annus Attici Climactericus Hebdomaticus magnus, ducto septenario in undecim. Hujusmodi anni senibus semper periculosi aut fatales, v. Censorin. de die Natali c. 14 et Salmas. Comm. de annis climact. 9 Qua et Ciceroni annos 11 supervixit, natus A. U. c. 644 triennio ante M. Tullium. 10 Cum factus esset honoratior et fortunatior. 11 De qua et c. 10 3 etc. 12 Adeo constante et diuturna sanitate. 13 Non fuisset aegrotus. 14 Minus periculosum arbitrati sunt. 15 Tenesmus est morbi genus in difficili irritoque egerendi conatu, v. Plin. 28 14. Dysenteriae affine est vitium, et in hoc juxta Celsum 4 18, *frequens desi-*

que 1 proponebantur 2. In hoc cum tres menses sine ullis doloribus 3, praeterquam quos ex curatione 4 capiebat, consumsisset 5; subito tanta vis 6 morbi in unum intestinum prorupit 7, ut extremo tempore per lumbos fistula putris 8 eruperit. Atque hoc priusquam ei acciderct, postquam in dies 9 dolores accrescere 10, febresque accessisse sensit, Agrippam generum ad se arcessi 11 jussit, et cum eo L. Cornelium Balbum 12, Sextumque Peducaeum 13. Hos ut venisse vidit, in cubitum innixus 14: Quantam, inquit, curam diligentiamque in valetudine mea tuenda 15 hoc tempore adhibuerim, cum vos testes habeam 16, nihil opus est pluribus verbis commemorare. Quibus quoniam, ut spero, satisfeci 17, nihilque reliqui fe-

---

dendi cupiditas est. 1 Laxantia, resolventia, *quae pellunt obstantia*, ut Horat. loquitur Sat. 2 4. 2 Parata erant. 3 Molestiis gravioribus. 4 Scil. morbi. 5 Cum tamdiu aegrotasset. 6 Vehementia, impetus. 7 Materia vitiosa eo devoluta est. 8 Ulcus apertum et fluidum. Plerique malunt legi *puris*, quos etiam Locenius sequitur, et describit ex Hippocr. de fistulis, et Celso de remed. 5 18, *quod sit sinus altus, angustus, callosus, et purulentus, ex abscessibus plerumque conflatus*. 9 Scil. singulos, v. Linacr. de emend. struct. Lat. serm. l. 1 de adverb. 10 Augeri. 11 Quidam *accersiri* vel *arcessiri*. Sicut et Caes. B. G. 5 11 dixit: *ex continenti alios accersiri jussit*: et Hyginus fab. 88, *quam jubet accersiri*, quomodo Columella *lacessiri* dixit 9 8. et 15 quod frequentiore usu *lacessi* est. 12 Pro quo exstat oratio Ciceronis. 13 Qui et Attico et Ciceroni familiarissimus, v. ad Att. 1 4. et 5 13 10 1. 14 Erigens se atque attollens in lecto. 16 Curanda. 16 Cum ipsi sciatis. 17 i. e. quia feci, quae a me requirere poteratis, vestraque vota implevi.

ci 1 quod ad sanandum me pertineret 2, reliquum est 3, ut egomet mihi consulam 4. Id vos ignorare nolui 5: nam mihi stat 6, alere morbum desinere 7. Namque his diebus quidquid cibi sumpsi, ita produxi 8 vitam, ut auxerim dolores sine spe salutis 9. Quare a vobis peto primum, ut consilium 10 probetis meum: deinde ne frustra dehortando conemini 11.

XXII. Hac oratione habita, tanta constantia vocis atque vultus 12, ut non ex vita, sed ex domo in domum videretur migrare 13, cum quidem Agrippa eum, flens atque oscu-

---

1 Omne id expertus sum, omnia tentavi, nihil omisi; eleganter. 2 Quod me restitueret pristinae valetudini. 3 Nihil aliud superest, quam ut etc. 4 Ut de extremo veluti remedio cogitem. 5 Docere vos volui. 6 Scil. sententia, uti est apud Liv. 21 30. Ter. Eun. 2 1 18 i. e. proposui mihi, decretum firmiter mihi constitutumque est. Sic Cic. ad fam. 9, *modo stet nobis illud, una vivere*, conf. Virg. Æn. 2 750. 7 Id est, ut desinam, per ingestos cibos morbi vim augere, ut inedia vitam finiam. 8 Prorogavi. 9 Sine spe reconvalescendi. 10 Moriendi. Stoici imprimis olim istiusmodi mortem voluntariam (ευτοχειριαν) magni semper fecerunt, v. observat. meae Historico. Pol. ad Nep. Burchn. p. 57. Sed hunc vitae exitum cum lege divina et recta ratione pugnare docent Car. Hann. Fabrotus Exercit. 5. Elbert. Leoninus Emendat. 4 5 8. Casaub. ad Svet. 134. et alii. 11 Id est, ne dehortemini, ne laboretis aut connitemini impedire. 12 Quae indicium praeberet animi imperturbati. 13 Non multum discrepat illud Ciceronis in Cat. Maj. c. ult. *Ex vita ista discedo tanquam ex hospitio, non tanquam ex domo. Commorandi enim natura diversorium nobis non habitandi dedit.*

lans 1, oraret atque obsecraret, ne id quod 2 natura cogeret, ipse quoque sibi acceleraret 3: et quoniam tum quoque 4 posset temporibus 5 superesse, se sibi suisque reservaret 6; preces ejus taciturna sua obstinatione 7 compressit 8. Sic cum biduum cibo se abstinuisset 9, subito febris decessit 10, leviorque morbus esse coepit 11; tamen propositum nihilo secius peregit 12. Itaque die quinto 13 postquam id consilium inierat 14, pridie Kalend. Aprilis, Cn. Domitio; C. Sosio Coss 15, decessit. Elatus est 16, in lecticula 17, ut

---

1 Schoppius Verisim. 3 8. mavult obsecrans, quod oscula moribundo non competant. Sed et M. Popilius Oppium Gallum familiarem suum moriens ultimo complexit, et osculo dignatus ap. Val. Max. 4 8 9. De osculis moribundorum plura Kirchm. de fun. Rom. 1 5. 2 Ad quod. 3 Ne mortem celerius sibi conscisceret. Ipse Stoicus Seneca Ep. 30 *Plus*, inquit, *momenti apud me habent, qui ad mortem veniunt sine odio vitae, et admittunt illam, non attrahunt.* 4 Licet esset corpore aeger. 5 Aliquo vitae spatio. 6 Continuatione et prorogatione vitae. 7 Perseverantia in proposito tac turnitate ostensa. 8 Inhibuit, contempsit. Par obstinatio Corelli Rufi apud Plin. Epist. 1 12. 9 Vulgo magis dicitur *abstinere cibo*, v. Voss. de Constr. c. 22. 10 Desiit, ut apud Ter. Hec. 3. 6 5 55, *decedit ira.* 11 Vis morbi remisit. 12 Pertendit, ad finem usque continuavit, specie constantiae, quae imposuit gentilibus. Tractavit hanc quaestionem August. de C. D. 1 22. 13 In septimum diem quosdam hoc pacto vitam produxisse, Lucianus refert T. 2 p. 389. adde Hippocrat. de carnib. sect. 3. fine. 14 Postquam istud facere destinaverat. 15 Qui est annus U. C. 721. 16 Ad sepulturam deportatus. 17 Scil. funebri, λεχη Graecis. Ea nobiliores et ditiores, ceteri Sandapila efferebantur, v. Kirchman. l. c. 2. 9.

ipse praescripserat 1, sine ulla pompa funeris 2, comitantibus omnibus bonis, maxima vulgi frequentia 3. Sepultus est juxta viam Appiam 4, ad quintum lapidem 5, in monumento 6 Q. Caecilii, avunculi sui.

---

1 Ut sibi fieri praeceperat. Ita solebant Romani, v. Ibid. 1 4. 2 Absque splendido insignium apparatu cum ostentatione. 3 Comitatu funebri maximo. Ita vetus inscriptio apud Kirchm. 2 2, *Elatus est frequentia maxima* 4 De qua post alios prolixe auctor Romae Subterraneae 1 11. Nam et alii magni viri ibi sepulti. Kirchm. 2 22 in urbe sepeliri lege XII. tab. vetitum. 5 Id est. milliare. Nam apud Romanos milliaria lapidum intervallis cum signis et numeris suis notabantur. 6 Sepulcro gentilitio.

CORNELII NEPOTIS

FRAGMENTA 1

Quae reperiri potuerunt

ANDREÆ SCHOTTI 2

Studio collecta 3.

Chronicorum Lib. I.

I.

Vixit Homerus 4 ante Romam conditam annis circiter C. et LX. *A. Gellius Noct. Attic. XVII. c.* 21.

Roma condita 5 Olympiadis septimae anno secundo 6. *Solin. Polyhistoris cap.* 2.

---

1 Hoc est, particulae et reliquiae ex libris injuria temporum deperditis. 2 Vir ille doctissimus, Romae aliquandiu Oratoriam professus, in patria sua Antuerpiae magnam in C. Nepotem et alios bonos auctores impendit industriam. 3 Imo et interpolata subinde, ubi necesse fuit, vel de suo aliquid adjicere, vel ex iis, quae apud auctores citatos inveniuntur, aliquid supplere: ne quis genuina semper ipsius Nepotis verba retenta existimet. 4 Poeta Graecus Iliados et Odysseae carminibus celeberrimus. Gellius autem, noctium Atticarum scriptor, hujus primi fragmenti auctor est. 5 A Romulo et Remo uti notum est ex Livio, Floro, Aur. Victore, et aliis. 6 Per Olympiades, quarum singulae quatuor annos continent, Graeci tempora numerare coeperunt A. M. 3196. Solinus in Polyhistore alias quoque aliorum sententias de anno Romanae originis examinat: ipse acquiescit in VII. Olympiadis anno I.

Archilochus Tullo Hostilio 1 Romae regnante jam tum poematis 2 clarus et nobilis. 3. *A. Gellius l. XVII. c.* 21.

M. Manlius 4 Romae, qui Gallos in obsidione Capitolii obrepentes 5 per ardua 6 depulerat, convictus est consilium de regno occupando iniisse; damnatusque capitis, saxo Tarpejo, ut M. Varro ait, praeceps datus 7; ut Cornelius autem Nepos scriptum reliquit, verberando necatus est 8. *Gellius c.* 1.

Alexander Magnus Pellae ortus 9, M. Fabio Ambusto, Tito Quinctio Capitolino Coss. post Romam conditam anno trecentesimo octuagesimo quinto 10. *Solinus c.* 43. *Polyhistor.*

P. Terentius 11 Scipionis Africani et C. Laelii aequalis. *Donatus in vita Terentii.*

---

1 Tertio Romanorum Rege. 2 Pro *poematibus*, altera quoque forma in usu est. 3 Imo si Ciceroni credimus Tusc. 1 1 Poeta iste fuit, *regnante Romulo*. Clemens Alex. 1. Strom. Simonidi coaevum facit, aitque jam cognitum fuisse post Olympiadem XX. Eusebius in Chron. utriusque meminit ad Olymp. XXXIX. ann. 2. alii Olymp. XXIII. floruisse scribunt, v. Voss. de Poet. Gr. c. 3. 4 Diod. *Aulum*, Dion. Halic. Titum vocat. *Marcii* praenomen ei et L. tribuit 5 47 seqq. conf. de eodem Flor. 1 13. et 26. Aur. Vict. vir. ill. c. 24. et quos ibi citavimus. 5 Adscendentes. 6 Montis Tarpeji. 7 *Locus idem in uno homine et eximiae gloriae monumentum et poenae fuit*, Liv. 6 20. 8 Utrumque simul fieri potuit, ut verberando necaretur de saxo praecipitatus. 9 Pellaeum juvenem hinc vocat Juvenal. Sat. 10 16 8. 10 Delrius Grassetus, et alii secuti fastos Capitolinos ediderunt *nonagesimo nono*. Petavius Rat. Temp. P. l. 3 4 annum urbis 398, assignat. Galvisius 397. 11 Comicus notissimus.

II.

CORNELII NEPOTIS

Exemplorum Lib. II.

A virgine Vestale 1. *Sosipater Carisius lib. I. Gramm. ed. Putsch.*

Ex Lib. V.

Multis in senatu placuit, ut qui « captivorum Romanorum, ab Hannibale» redire nollent, datis custodibus 2 ad Hannibalem ducerentur 3: sed ea sententia numero plurium, quibus id non videretur, superata 4; ii tamen, qui ad Hannibalem non rediissent, usque adeo intestabiles 5 invisique fuerunt, ut taedium vitae ceperint, necemque sibi consciverint. *A. Gellius lib. VII. cap. 18.*

---

1 v. Voss. de Analog. 2 11. 2 Praesidio militari. 3 Nam ab Hannibale ea conditione Romam erant missi, ut nisi permutatio placeat senatui, ad se redirent. 4 Suffragiorum pluraritate victa. 5 *Intestabiles* Gallianae editiones habent, quod perinde est ac *detestabiles*, *execrandi*, *infames*. Ita Horat. 2 3 181. *is intestabilis et sacer esto.*

III.

CORNELII NEPOTIS

Illustrium Virorum Lib. II.

Subinde. *Sosipater Caris. lib.* II. *col.* 195.

Lib. XV.

Harum partum 1. *Caris. lib. I. col.* 14.

Lib. XV.

A fratre patruele rem necessitudinis, sed personam ostendat 2. *Caris. ib. col.* 13.

INCERTA QUO LIBRO

Virorum illustrium posita.

Carthago antea speciem habuit duplicis oppidi, quasi aliud 3 alterum amplecteretur 4, cujus interior pars Byrsa 5 dicebatur, exte-

---

1 Pro *partium*, quod hodie obtinet. Sic Ennius: *jamque fere quatuor partum.* Sic *mensum* pro *mensium* etc. v. Voss. de Analog. 2 14. Addit ex Plinio Carisius, *Consuetudinem fecisse partium.* 2 Conf. Voss. de Analog. 2 11. 3 Id est *unum*, sive *prius*, sive, si eleganter eamdem vocem repetere lubeat, *alterum* scil. *oppidum*. Etiam apud Caesarem, Plautum, et Apulejum invenitur *alius* pro altero. 4 Contineret, complecteretur. 5 Id est arx, ακροπολις Hebr. *Bosra* a *Basar*, quod est *munire*. Hinc Graecis per Metathesin *Byrsa*. Fabula de corio bibulo ex Virg. Æn. 1 371. Liv. 34 61. Just. 18 5 9 s. et Appiani Punici exploditur, v. Bocharti Canaan, 125.

rior Magalia 1. Hujus rei testis est C. Nepos in eo libro, qui Vita 2 Illustrium inscribitur. *Servius in* 1. *Æn. l.* 368.

Propius Grammatico accessi 3. *Diomedes l.* 1. *Gramm.*

Albinus, qui cum L. Lucullo consul fuit, res Romanas oratione graeca 4 scriptitavit 5. In ejus historiae principio 6 scriptum est ad hanc sententiam 7: Neminem succensere 8 sibi convenire, si quid in libris parum composite aut minus eleganter scriptum foret: nam sum, inquit, homo Romanus, natus in Latio. Graeca oratio a nobis alienissima est 9; ideoque veniam gratiamque malae existimationis 10, si quid esset erratum, postulavit 11. Ea cum legisset M. Cato: Nae tu 12, inquit, Aule, nimium nugator es, cum maluisti culpam deprecari, quam culpa vacare; nam petere veniam solemus aut

---

1 Sic et Virg. Æn. 1 425. et 4 256. Ad priorem locum Servius, *Magalia*, inquit, *αντιςοιχο est. Nam debuit dicere Magaria: quia Magar, non Magal, Paenorum lingua villam significat.* Plautus Paenul. prooem. v. 86 vero nomine usus est, conf. Bochart. l. c. et Rein. de lingua punica c. 8 5. Grammatici veteres hoc nomine quasvis casas Afrorum dictas docent. 2 Haec vox in sing. posita confirmare videtur scripturam veterum librorum in Praef. §. 38. et 15 4 6. 3 Ita et Cic. ad Att. 1 14, *proximus Pompejo sedebam.* Quanquam eodem monente Diomede dixit orat. in Pis. *proximus Pompejum sedebam.* 4 Id est, graece, sermone graeco. 5 Scripsit historiam Romanam. 6 Macrob. expressit *primo.* 7 Montem, conf. 4 1 3 10 54. 8 Irasci. 9 Non satis adsuetus sum Graeco sermoni; non satis in eo exercitatus. Macrob. posuit: *Et eloquium Graecum a nobis alienum est.* 10 Judicii severioris. 11 Deprecatus est malam existimationem. 12 Elegans haec est formula objurgandi.

cum imprudentes erravimus, aut cum compulsi peccavimus 1. Tibi 2, inquit, oro te, quis perpulit, ut id committeres, quod priusquam faceres, peteres ut ignosceretur 3. Scriptum hoc est in libro Cornelii Nepotis de illustribus viris 4. *A Gellius lib. X. cap 8. Noct. Atticar. et Macrob. praef. Saturn.*

IV.

CORNELII NEPOTIS

Lib. I. de Vita Ciceronis.

Cornelius Nepos et rerum memoriae non indiligens, et M. Ciceronis, ut qui maxime 5, amicus familiaris fuit; atque is tamen in primo librorum, quos de vita illius composuit, errasse videtur, cum eum scripsit tres et viginti annos natum, primam caussam judicii publici egisse, Sextumque Roscium parricidii reum defendisse 6. *A. Gellius lib. XV. Noct. Attic. cap. 28.*

Tullius, me praesente, iisdem pene ver-

---

1 Macrob. reddidit: *cum noxam imperio compellantis admisimus.* 2 Macrobio est *Te inquit* etc. potest tamen *Tibi* referri ad vocem *committere*. Alii Archaismum putant. 3 Sequentia verba omittit Macrobius; neque adeo commemorat, unde sua, quae nonnullibi immutata sunt, hauserit. 4 Et haud dubie in illa parte hujus libri, sive in eo libro, quem separatim de M. Catone factum rogatu Pomponii ait 24 3 5. 5 Id est, *maximus*, *summus*: est formula αυζητεκη. 6 Sed natus jam fuit anno XXVII. qua in re ap. Gell. l. c. Asc. Pedianus etiam Fenestellam animadvertit, quod XXVI. posuerit, conf. Fr. Fabricii Hist. Cic. ad An. 26 et 27.

bis, quibus edita est 1, eam pro Cornelio seditioso Tribuno defensionem peroravit. *D. Hieronymus Epist. LXXI. ad Pammachium. c. 4.*

V.

CORNELII NEPOTIS

Lib. Epistolarum ad Ciceronem.

Tantum abest, ut ego magistram essem putem vitae philosophiam 2, beataeque vitae perfectricem, ut nullis magis existimem opus esse magistris vivendi, quam plerisque, qui in ea disputando 3 versantur. Video enim magnam partem eorum 4, qui in schola de pudore et continentia praecipiant 5 argutissime 6, eosdem in omnium libidinum cupiditatibus vivere 7. *Lactantius III. 15. Div. Instit.*

1 Ergo non plane iisdem verbis edita est. Idem probat Plin. Epist. 1 20. *Ciceronem pro Cornelio quatriduo egisse: ut dubitare possimus, quae per plures dies, ut necesse erat, latius dixerit, postea recisa ac purgata in unum librum, grandem quidem, unum tamen, coarctasse.* Cicero in Hortensio suo, teste Lactantio 6 1 longam orationem vocat. Hodie ejus tantum fragmenta exstant, servata ab Asconio Pediano, cum ejus commentario, v. Cic. Orat. 15. 2 Qua nonnulli, ad ostentationem non ad vitam agendam utuntur, secus ac Atticus 25 17 3. Verus Philosophiae scopus est, vitae publicae et privatae, non ambitioni discere. Hinc Sen. Ep. 14. *Non in verbis, sed in rebus est; animum format et fabricat, vitam disponit, actionem regit.* 3 Alii, *in ea disputanda.* Quomodo Plautus Prol. Menaech. v. 50, *ad hanc rem vobis examussim disputem.* Et Cic. Tusc. 1 4, *et id aut sedens aut ambulans disputabam.* 4 Id est multos, plerosque. 5 Dogmata proponat. 6 Adhibitis subtilitatibus philosophicis. 7 *Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum,* Cato. *Non placent*

M. TULLII CICERONIS AD CORN. NEPOTEM.

Epistolarum Lib. II.

Itaque nostri, cum omnia quae dixissemus dicta essent, quae facete et breviter et acute locuti essemus, ea proprio nomine appellari dicteria 1 voluerunt. *Macrob. Saturn. lib.* 2. *c.* 1.

Ad eumdem ex lib. incerto.

Hoc restiterat 2 etiam ut a te fictis aggrederer 3 donis. *Priscian. Gramm. l.* 8.

* * *

Qui habet 4, ultro appetitur; qui est pauper, aspernatur 5. *Idem ibidem.*

Quid? Oratorem quem *Caesari* antepones 6 eorum, qui nihil aliud egerunt 7? Quis sententiis aut acutior, aut crebrior? Quis ver-

---

mihi illae literae, quae ad virtutem doctoribus nihil pro fuerunt, inquit Marius apud Sallust. B. Jug. c. 85. Hac de re plura v. apud Lactant. 1 Hanc. vocem Pontanus in not. ad Macrob. e MS. reponi voluit; cum alii haberent *dicta* eodem *jocorum* significatu. 2 Supererat. 3 Passive pro *tentaret*, v. Voss. Analog. 3 6. 4 Id est, dives, opulentus. Sic *εχωνη* et *ος εχος* Matth. 13 12 c. 25 29. Sensus est ditioribus non diu quaerendi sunt amici, sed sponte se offerunt. 5 Passive pro despicitur, contemnitur. 6 Quem eorum praeseferes? 7 Qui unice studio oratorio incubuerunt.

bis aut ornatior, aut elegantior 1? *Svet. in Caes. c.* 55.

* * *

Neque enim quidquam aliud est felicitas, nisi honestarum rerum prosperitas 2. Vel ut alio modo definiam: Felicitas est fortuna adjutrix consiliorum bonorum: quibus qui non utitur, felix esse nullo pacto potest. Ergo in perditis 3 impiisque consiliis, quibus Caesar usus erat, nulla potuit esse felicitas. Feliciorque meo judicio Camillus exsulans 4, quam temporibus iisdem Manlius, etiamsi (id quod cupierat) regnare potuisset 5. *Am. Marcell. lib.* 21. *cap.* 16.

Quidam veterum formidantes « ea, quae Scri- » ptoribus historiae suorum temporum solent » saepe fraudi esse atque invidiae » cognitiones actuum variorum stilis uberibus explicatas non edidere superstites 6. *Am. Marcell. l.* 26. *cap.* 1.

* * *

Infelices esse, qui omnia sibi licere existimarunt 7. *Am. Marcell. lib.* 26. *in fine.*

* * *

1 Hisce interrogantibus laudatur orationis dignitas et concinnatas. 2 Loquitur ex mente Stoicorum, quibus sola bona, quae honesta. 3 Extremis, noxiis. 4 *Princeps pace belloque, priusquam exulatum iret, clarior in exilio* etc. Liv. 7 1. 5 Conf. supra fragm. 2 4. 6 Haec, quantumvis interpolata a Schotto, subjicit Ammianus, cum judicasset, sibi usque ad confinia propioris memoriae progresso fuisse propositum, referre a notioribus pedem, ut pericula veritati saepe contigua et intempestivos censores declinaret. 7 Haec, Ammiano dicente, Ciceronis quidem sunt; sed ex epistolis ad Nepotem desumpta credit Schottus, solius praecedentis loci affinitate persuasus.

Idem ad Atticum de Nepote.

Nepotis epistolam exspecto. Cupidus ille meorum qui ea quibus maxime γαυριῶ legenda non putet? et ais μετ αμυμονα, tu vero αμυμων ille quidem αμβροτος 1. *Lib.* 16. *Ep.* 5.

Male narras de Nepotis filio; valde mehercule moveor, et moleste fero; nescieram omnino esse istum puerum. *Epist.* 14.

VI.

CORNELII NEPOTIS

FRAGMENTA

Incerta partim quo libro posita, partim quibus verbis concepta.

Nepos auctore certo comperisse se ait, C. Laelium quondam in Puteolano 2 Calend. Martiis

---

1 Sciopp ius in Paradoxis literariis Epist. 5 hunc de Nepote nostro locum ait unum trium millium instar esse posse, cui multam lucem afferens, *Attico*, inquit, *scripserat Nepos maximi se Ciceronis epistolas facere, vehementerque adeo cupere, ut earum epistolarum volumen edatur. Hujus rei Ciceronem Atticus certiorem faciens, ei gratulandum duxit, cum tanti a Nepote fieret, qui praesertim unus omnium elegantissime scriberet, et ab ipso Cicerone alter esset, velut ab Achille Ajax, qui Homero describi solet fortissimus,* τῶ ἀλλον δανῶν μετ ἀμυτοντα πηλειωνα, ex Graecis aliis post inculpabilem Achillem. *Respondet ergo Cicero, permirum sibi videri, suas a Nepote expeti, quem tam elegantis ac fastidiosi judicii esse comperisset, ut etiam illa, de quibus ipse maxime sibi placeret, aspernaretur. Ceterum non se, sed Atticum esse illum, qui cum Achille comparari debeat, omnique reprehensione vacet. Nepotem vere prorsus in Latino sermone divinum esse, eoque incomparabilem.* 2 Scil. praedio. Puteoli urbs Campaniae.

admonitum ab uxore, temporius ut discumberet 1, petiisse ab ea ne interpellaretur 2: serius tandem ingressum triclinium dixisse, non saepe in scribendo magis successisse sibi: deinde rogatum ut scripta illa proferret, pronuntiasse versus, qui sunt in εαυτοντιμορουμενω: *Satis pol proterve me Syri promissa hoc induxerunt etc. Donatus in vita Terentii.*

L. Otacilius Pilitus primus omnium libertinorum 3 scribere historiam orsus, non nisi ab honestissimo 4 quoque scribi solitam. « Cnei enim » Pompeji Magni, quem docuit, patrisque ejus » res gestas compluribus libris exposuit. » *Sveton. de clar. Rhetor. c.* 3.

Cornelius quoque Nepos in libello, quo 5 distinguit literatum ab erudito, *literatos* quidem vulgo appellari ait eos, qui aliquid diligenter, et acute, scienterque possint aut dicere, aut scribere: ceterum proprie sic appellandos poetarum interpretes, qui a Grae-

---

1 Ut maturius coenaret. *Temporius* est a tempore Comparativus, ac ita apud Columellam, Ovidium, et in glossis quoque veteribus reperitur. 2 Impediretur. 3 Casaubonus observat ad Svet. Aug. c. 25 non adeo stricte discrimen obtinuisse, ut *libertus* sit manumissus, *libertinus* ex liberto natus; cum posterior aetas etiam libertinos vocaverit, qui olim fuerint liberti, conf. Svet. Claud. c. 24. 4 Maxime ingenuo. 5 Schottus et Casaubonus emendandum putant, *libello quodam dist.* ne integrum librum de hac materia videatur composuisse, et talem libri titulum. Sed profecto Plutarchus eodem modo inscripsit suorum unum τους αντις διακρινιες τον κολακα τον φιλου. Ut taceamus similes aliorum inscriptiones.

cis Grammatici nominentur 1: eosdem literatos 2 vocitatos. *Sveton. de Illust. Grammat. c. 4.*

VII. Sed praeter Physicos, Homerumque, qui universum mari circumfusum esse dixerunt, Cornelius Nepos, ut recentior 3 auctoritate, sic certior, tradit; testem autem rei Q. Metellum Celerem adjicit, eumque ita retulisse commemorat: Cum Gallis proconsul praeesset, Indos quosdam a rege Suevorum 4 dono sibi datos: unde in eas terras devenissent requirendo 5, cognosse vi tempestatum ex Indicis aequoribus abreptos, emensosque quae intererant 6, tandem in Germaniae litora exiisse 7. *Pompon. Mela lib. III. cap. 5. de situ Orbis. Plin. lib. 2 et c. 67 Nat. Hist.*

Largitudo 8. *Chris. lib. I.*

Eudoxus quidam avorum nostrorum temporibus cum Latyrum regem Alexandriae profugeret 9, Arabico sinu egressus per hoc pe-

---

1 Faciunt ad locum hunc illustrandum, quae erudite congessere Wower. de Polymath. c. 4. et Voss. de art. gram. 1. 1 seqq. 2 Honoratius, *literarum doctores et professores: contemptius literiones*, v. Amm. Marcell. 17 22. 3 Proximi temporis. 4 Eodem modo Plinius *Suevorum* meminit: unde non est, quod cum Vossio ad Melam scribatur *Batorum*, quos ibi *Batavos* interpretatur. 5 Interrogando, quaerendo ex illis. 6 Interjacebant. Loquitur de regionibus longo terrarum spatio interjectis et separatis. 7 Non multum differt narratio Plinii, e quo, sicut alia quaedam indidem memorata hausit Martianus Capella lib. 6 Satyrici de rotund. terrae. 8 Haec vox ex verbis Carisii, *nusquam invenitur, nisi apud Nepotem.* 9 Sic. Curt. 10 2 20, *ne servi quidem uno grege profugiunt Dominos* i. e. a Dominis. Plinius, qui rem iisdem fere verbis refert, habet, *fugeret.*

lagus (Africum 1), ut Nepos affirmat, Gades usque pervectus 2 est. *Mela lib. III. cap. X. Plin. II. cap. 67. et Martianus Capella lib. VI.*

Ab loco Heneto Paphlagones in Italiam transvecti, mox Veneti sunt nominati 3. *Solinus c. 46. Polyhistor. et Plin. lib. VI.* 2.

Fauces Oceani 4 T. Livius, ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderunt, ubi minimum, VII. M. pass.; ubi vero plurimum, X M. *Plinius lib. III. prouemio.*

Melpum 5 opulentia praecipuum, quod ab Insubribus, et Bojis, et Senonibus deletum esse eo die, quo Camillus Vejos 6 ceperit, Nepos Cornelius tradidit. *Plinius lib. III. cap. 17.*

Ultra Aquilejam VI. M. pass. Formio amnis, ab Ravenna CLXXXIX. M. 7 pass. antiquus auctae Italiae terminus, nunc vero Histriae; quam cognominatam tradunt a flumine Histro in Hadriam effluente a Danubio amne, eidemque Histro ex adverso Padi fauces, contrario eorum percursu 8 mari interjecto dulcescente, plerique 9 dixere falso, et Nepos

---

1 Abest a textu Melae *Africum.* 2 *Perfectus* est apud Plinium, et ex editione Henr. Stephani apud Melam. 3 Apud Solinum est, *Paphlagonia insignis loco Heneto a quo (ut C. Nepos perhibet) Paphlagones* etc. Contra apud Plinium: *Quo loco Henetos adjicit Nepos, a quibus in Italia ortos cognomines eorum Venetos credi postulat.* 4 Quaestio est, quousque pateant inter Europam et Africam, a vico Melleria Hispaniae ad promontorium Africae album. 5 Oppidum Italiae transpadanae. 6 Tusciae urbem decenni obsidione domitam, v. Aur. Vict. c. 23. 7 Editio Dalechampii millenarii notam M. omittit. 8 Pro *percussione.* 9 Et in his Mela 2 3. extr. Strab. lib. 1 f. 39 appellat communem errorem veterum. *Nullus enim ex Danubio amnis in mare Adriaticum effunditur*, ut statim addit Plinius l. c.

Cornelius etiam Padi accola. *Plin. lib. III. cap.* 18.

VIII. Alpes in longitudine X. M. pass. patere 1 a supero mari ad inferum, Caelius tradit; Timagenes XXII M. pass. deductus; in latitudinem autem Cornelius Nepos centum M. T. Livius tria M. stadiorum: uterque diversis in locis. *Plin. lib. III. cap.* 19.

Inter duos Bosphoros, Thracium, et Cimmerium 2, directo cursu, ut auctor est Polybius, CI M. passuum intersunt. Circuitu vero totius Ponti vicies semel contena quinquaginta M., ut auctor est Varro, et fere veteres. Nepos Cornelius trecenta millia quinquaginta adjicit. *Plinius lib. IV. cap.* 12

Minus profecto mirentur portentosa Graeciae mendacia de hortis Hesperidum 3, et amne Lixo prodita, qui cogitent, nostros nuper paullo minus monstrifica quaedam de iisdem tradidisse: praevalidam hanc urbem, majoremque Carthagine magna: praeterea ex adverso ejus sitam, et prope immenso tractu ab Tingi 4: quaeque alia Cornelius Nepos avidissime credidit. *Plin. lib. V. cap.* 1.

Inter Pontum 5, et Caspium mare 6 CCCLXXV M. pass. non amplius interesse tradiderunt: Cornelius Nepos CL. millia. *Plin. lib. VI. cap* 11.

Polybius, in extrema Mauritania contra mon-

---

1 Extendi. 2 Quorum ille ad Byzantium, hic in introitu Moeotidos paludis. 3 In quibus Hesperides, Atlantis filiae, aurea mala custodiant, aut potius gregem ovium lanam purpuream ferentium. Hinc *mala Hesperidum*. Virg. Ecl. 6 61. 4 Oppido Mauritaniae. 5 Regionem Ponto Euxino vicinam. 6 Sive lacum Hyrcanum.

tem Atlantem 1 a terra stadia octo abesse prodidit Cernen 2: Nepos Cornelius ex adverso maxime Chartaginis a continente passuum mille: non ampliorem circuitu duobus millibus. *Plin. lib. IV. cap.* 31

Nepos Cornelius, qui Divi Augusti principatu obiit: Me, inquit, juvene violacea purpura 3 vigebat 4, cujus libra denariis 5 centum venibat: nec multo post rubra Tarentina. Huic successit dibapha 6 Tyria, quae in libras denariis mille non poterat emi. Hac Lentulus Spinther aedilis curulis primus in praetexta 7 usus improbatur: qua purpura quis non jam, inquit, triclinaria 8 facit? *Plin. IX.* 39. *et c.* 17.

Onychen 9 etiamnum in Arabiae montibus, nec usquam alibi 10 nasci putavere nostri veteres: Sudines 11 in Germania: potoriis vasis inde factis primum, dein pedibus lectorum sellisque. Cornelius Nepos tradit magno fuisse miraculo, cum P. Lentulus Spinther amphoras ex eo, et urceos magnitudine cadorum 12 ostendisset: post quinquennium deinde triginta

---

1 A quo vicinum mare vocatur Atlanticum. 2 Insula maris illius Æthiopici. 3 De variis purpurae generibus post Coelium, Baysium, aliosque, accurate Salmasius in notis ad Tertul. de pallio, et Oct. Ferrarius de re vestiaria, praecipue lib. 2. c. 7. 4 In pretio erat. 5 Scil. nummis, decem asses complectentibus. 6 Quae bis tincta esset, veluti magnifico impendio, v. Plin. l. c. 7 Veste, cui purpura praetexitur. 8 Subintellige vestimenta. *Triclinaria* Salmasius ait esse accubitalia, quibus accubita vel lecti triclinares sternuntur, in not. ad Tertull. p. 175. 9 Gemmae genus. 10 Edit. Dalech. *alicubi*, qua voce Plinius passim utitur, conf. Theod. Canter. not. ad lib. 1. Arnobii p. 8. 11 Scil. putavit nasci. Sudines vetus scriptor in re simili laudatur a Plinio lib. seq. 37 c. 2. 12 Cadus est vas vinarium, ein *halber Eymer*.

duorum pedum longitudine columnas vidisse se. *Plin.* 36 7.

IX.

Loca Graeca, quibus Plutarchus aliquid ex C. Nepote memorat, saltim latinis verbis expressa referimus.

Cornelius Nepos ait, neque senio, neque morbo alienata mente fuisse Lucullum, sed a Callisthene liberto venenis corruptum 1. *Plut. in Lucullo extr. et an seni gerenda resp.*

Cornelius Nepos, non Crassi, sed Bruti, ejus qui de Lusitanis triumphavit, filiam nuptum Cajo 2 datam refert. *Plut in Gracchis f.* 834.

Hannibal vero quum reliquos minimi faceret, Marcellum 3 cecidisse audito, ipse ad locum accurrit: cadaverique adsistens, diuque corporis robur et formam contemplatus, neque superbam ullam emisit vocem, neque vultu laetitiam (ut consentaneum erat eum qui tam molestum et gravem hostem interfecisset) prae se tulit: sed inopinatum viri exitum miratus, annulum ei abstulit, corpus digno habitu or-

---

1 Quae sequuntur apud Plut. pariter e Nepote desumta addi potuerant. *Dedisse vero Callisthenem illi venenum, ut impensius ab eo diligeretur, quod amatorium existimabat esse: at ita id solvisse, et alienasse mentem ejus, ut viventis etiam procuraret facultates frater.* Aur. Victor. de Vir. ill. c. 74. tantum refert, quod *cum alienata mente desipere coepisset, tutela ejus M. Lucullo fratri permissa sit.* 2 Graccho, de quo Aur. Vict. vir. ill. c. 65. Vellej. 2 9. 3 De quo supra 23 5. 3. Liv. 26 21 etc. Aur. Vict. c. 45. Val. Max. 4 1 ext. 6.

natum, vestibusque decentibus amictum cremavit 1, reliquias in urnam argenteam lectas, aurea superaddita corona, ad filium ejus misit. Sed quidam Numidae cum in ferentes ea incidissent, adimere vi conati sunt: illis reluctantibus ac vim vi repellentibus, ossa disjecta sunt 2. Hannibal hoc audito, ad eos qui aderant: Nihil, inquit, utique Diis invitis fieri potest: sumto de Numidis supplicio nullam praeterea de Marcelli reliquiis colligendis curam habuit; ut qui Dei alicujus numine Marcello hunc exitum vitae, et sepulturae privationem ita praeter omnium opinionem evenisse crederet. Haec Cornelius Nepos et Valerius 3 Maximus narrant. Livius 4, et Augustus Caesar perlatam ad filium Marcelli urnam, et honorifice sepultas ejus reliquias, perhibent. *Plut. in Marcell. f.* 315.

Hannibalem Marcellus, ut Polybius narrat, ne semel quidem vicit, sed invictus hic vir fuisse videtur usque ad Scipionem. Nos autem Livio et Caesari et Nepoti; et ex Graecis scriptoribus, regi Jubae credimus, aliquoties Han-

---

1 Ita Eumenes Craternum hostem amplo funere extulit, v. supra 18 4 4, et ibi notata. *Ne hostes quidem sepultura invident*, Tac. A. 1 22 3. Factum Hannibalis ipse Cicero laudat de Sen. c. 20. 2 Aur. Vict. l. c. breviter: *Ossa Romam remissa a praedonibus intercepta perierunt.* 3 Alii reponendum censent *Veturium*, quia quae Valerius Max. l. c. de Marcelli funere retulit, pauciora sunt, quam ut a Plutarcho hic laudata videri possent; nisi credamus, solum Epitomen librorum Valerii non ipsum opus, ut ab eo est editum, hodie superesse, in quam sententiam Vossius propendet de Hist. Lat. 1 24. 4 Vid. Liv. 27 28.

nibalem 1 a Marcello victum et in fugam versum esse. *Plin. ibid. f.* 317.

X. Cornelius Nepos, qui Divi Augusti principatu obiit, cum scriberet, turdos paullo ante coeptos saginari, addidit ciconias magis placere, quam grues, cum haec nunc ales inter primas expetatur, illam vero nemo velit tetigisse 2. *Plinius Lib. X. cap.* 23

Postea praecipuam auctoritatem fuisse 3 lupo et asellis 4, Corn. Nepos et Laberius poeta mimorum 5 tradidere. *Plin. lib. IX. cap.* 17.

Magnitudo loto arbori 6, quae pyro, quamquam Nepos Cornelius brevem tradat . . . . . Vinum quoque exprimitur illi simile musto, quod ultra denos dies negat durare idem Nepos 7. *Plin. lib. XIII. cap.* 17.

Scandula 8 contectam fuisse Romam ad Pyrri usque bellum annis CCCCLXX. Cornelius

---

1 Nota, non ipsum Hannibalem, sed τες ειυ Αννιβαλ *qui cum Hannibale fuerunt*, hoc est, duces ejus dici victos. Non igitur his adversantur, quae Nepos in vita Hannibalis c. 5. et 6. retulit, conf. Liv. 23 14 seqq. Flor. 2 6 29. Aur. Vict. c. 45 4. 2 Edit. Dalech. *attigisse*, i. e. nemo illam expetat. 3 In cibis scil. et piscibus. 4 Dixerat ante Plinius, *apud antiquos piscium nobilissimum habitum acipinserem.* 5 Inter mimorum scriptores praecipui nominis, de quo Macrob. Saturn. 2 7. Svet. Caes. c. 39. Senec. Controv. 2 18. Gell. 16 7. Crinit. de Poet. Lat. 2 21. 6 Quae arbor Africae familiaris *Celtis* quoque dicitur, fructumque fert instar fabae, adeo dulcem, ut gustantes peregrinos patriae oblivisci faciat. 7 Addenda etiam erant, quae Plinius statim subjicit: *baccasque contusas cum alica ad cibos, dolio condi.* 8 Id est, lignis asserculis, qui tegularum usum praebent.

Nepos auctor est. *Plinius lib. XVI. cap.* 10.

Cornelius Nepos tradit, ante Sullae victoriam duo tantum triclinia 1 Romae fuisse argentea. *Plin. lib.* 33 *cap.* 11.

Primus invenit lineas 2 colorare, testa ut ferunt trita, Cloephantus Corinthius; hunc, aut eodem nomine alium fuisse, quem tradit Cornelius Nepos secutum in Italiam Demaratum, Tarquinii Prisci Romani regis 3 patrem, fugientem a Corintho injurias Cypselli tyranni, mox docebimus. *Plinius lib. XXXV. cap* 3.

Primum Romae parietes crusta marmoris operuisse totius domus suae in Caelio monte Cornelius Nepos tradidit Mamurram, Formiis natum, equitem Romanum, praefectum fabrorum 4 C. Caesaris in Gallia . . . . . . Adjecit 5, eum primum totis aedibus nullam, nisi e marmore, columnam habuisse; omnes solidas e Carystio, aut Lunensi 6. *Plinius lib. XXXVI. cap.* 6.

XI. Ædes Martis est in circo Flaminio architectata 7 ab Hermodoro Salaminio. *Priscianus lib. VIII.*

---

1 Id est mensas. 2 Scil. vestes, vel ex lino contexta vela. 3 Qui rex fuit in ordine quintus. 4 Talis Antonii P. Volumnius, v. supra 25 12 4. 5 Plenius edit. Dalech. *adjecit enim Nepos.* Sed postremas duas voces Scaliger Castig. in Catulli p. 32 expungit, et glossema putat. Ceterum apud Plinium quaedam interjacent, quae Schottus omisit. 6 Scil. marmore. Carystus et Luna duae urbes marmore divites, illa in Euboea, haec in Hetruriae et Liguriae confinio. 7 Passive pro aedificata, condita.

Non amplius ter bibere Augustum solitum super coenam in castris apud Mutinam, Cornelius Nepos tradit. *Sveton in Aug. c. 77.*

In extrema Britanniae parte Memma, quam Cornelius etiam annalium scriptor 1 narrat metallis plurimis copiosam, herbis frequentem, et his feraciorem omnibus, quia pecora magis, quam homines alat. Labi vero per eum multa quam maxima relabique flumina gemmas margaritasque volventia. *Jordanus, sive Jornandes de reb. Gothic. cap. VIII.*

---

1 Non ex. Corn. Nepote, sed ex Corn. Tacito magnam huius narrationis partem haustam esse, vel illa fidem faciunt, quae Jornandes subjicit: *Silurum colorati vultus, torto plerique crine et nigro nascuntur. Calidoniam vero incolentibus, rutilae comae corpora magna* etc. Quae et alia pene totidem verbis leguntur in Agricola Taciti c. 11. de metallis, et margaritis, v. c. 12 8 s.

XII.

EPISTOLA

CORNELIAE MATRIS GRACCHORUM 1.

Dicis, pulchrum esse inimicos ulcisci 2; id neque majus, neque pulchrius cuiquam atque esse mihi videtur: sed si liceat republ. salva ea 3 persequi. Sed quatenus id fieri non potest, multo tempore, multisque partibus inimici nostri non peribunt, atque uti nunc sunt, erunt potius, quam respublica profligetur 4 atque pereat.

---

1 Fragmentum hoc foeminae, cui eloquentiam teste Cicerone et Fabio acceptam retulerunt olim, adjecit Schottus Cornelianis, quia repertum in veteri libro Abbatiae Fesulanae, eique ab Antonio Augustino Archiepiscopo Tarraconensi oblatum: post idem a Jacobo Bongarsio descriptum e Britannico exemplari e Germania dono missum. Sed ipse Schottus ait, se non disputare, legitimumne sit, aut a declamatore aliquo confirmatum. Non ita dubitat Jan. Rutgersius Var. lect. 5 10. et alii. 2 Punire, vindictam ab illis sumere; juxta illud Juvenalis Sat. 13 v. 180. *Est vindicta bonum vita jucundius ipsa.* 3 Pighius mavult eos, inimicos scil. 4 Damnum patiatur, pessumdetur.

Eadem alio loco.

Verbis conceptis dejerare ausim 1, praeterquam qui Tiberium Gracchum necarunt 2, neminem inimicum tantum molestiae, tantumque laboris, quantum te ob has res mihi tradidisse 3, quem oportebat omnium eorum, quos ante habui liberos 4, partis eorum tolerare, atque curare, ut quam minimum sollicitudinis in senecta haberem, utique quaecumque ageres, ea velles maxime mihi placere 6; atque uti nefas haberes rerum majorum adversum meam sententiam 7 quidquam facere; praesertim mihi, cui parva pars vitae superest 8. Ne id quidem tam breve spatium 9 potest opitulari 10, quin et mihi adverseris, et rempublicam profliges. Denique quae pausa 11 erit? et quando desinet familia nostra insanire? et quando modus ei rei haberi poterit? et quando desinemus et habentes, et praebentes 12, mo-

1. Elegans asseverandi formula: *dejerare* idem est, ac valde et sancte jurare. Sic Plaut. Men. 5 2 63. Ter. Eun. 2 3 36. et Hec. 5 2 5. 2 Loquitur de Scipione Nasica, et qui eumdem secuti sunt in opprimendo Graccho. v. Aurel. Vict. Vir. ill. c. 64 7. Florus 3 14. Vellej. 2 3. Val. Max. 3 2 17 etc. 3 Creasse, conscivisse. 4 Rutgersius omisit *liberos*, et pro *ante* edidit *antehac*. 5 Pro *partes*. Sic enim inflexere veteres. Significat autem eos, qui studeant reliquis liberis. 6 Ea nolles me offendere. 7 Me invita, me contrarium sentiente. 8 Diu superesse, diu vivere nequeo. 9 Scil. vitae. Rutgersius mallet haec quoque interrogative legi. 10 Impetrare, efficere. 11 Quis finis? 12 Alii *absentes et praesentes*.

lestiis desistere 1? et quando perpudescet miscenda atque perturbanda republica 2? Sed si omnino id fieri non potest, ubi ego mortua ero, petito Tribunatum: post me facito quod lubebit, cum ego non sentiam: ubi mortua ero 3, parentabis mihi, et invocabis Deum 4 parentem. In eo tempore 5 non pudet 6 te eorum Deum preces expetere 7, quos vivos atque praesentes, relictos atque desertos habueris 8? Ne ille sinat Jupiter 9, te ea perseverare 10, nec tibi tantam dementiam venire in animum; et, si perseveras, vereor ne in omnem vitam tantum laboris culpa tua recipias, uti in nullo tempore tute tibi placere 11 possis.

---

1 Rutgersius habet *desipere*. 2 Idem Rutg. scribendum ait *respublica*. Sed constructio eadem est, ut *pudet dictu* apud Tac. Agr. 32 3, et similia alia. 3 Pighius *ubi non ero*. 4 Contracte pro *Deorum*, quorum parens credebatur Jupiter. Rutgersius conjicit leg. *Deum parentem numen*. Salmasius in Exercit. Plinianis p. 412. seqq. legit: *et invocabis Deos Manes parentis*, vide ibi plura. 5 Id est *tunc*. *In* abundat, uti supra 1. 5 1. 6 Pro *non pudebit*. 7 Jos. Metcerus in not. ad Aristaen. Ep. 18 exponit *invocare*: atque huc advocat illud Plauti Truc. 1 5 1, *qui a patrona preces meas expetessunt*. Ubi v. not. Taubmanni. Buchnerus censebat *preces* poni pro rebus petitis, ut *vota* pro rebus, quas vovemus; quam explicationem et Plauti locus admittit. 8 Idest, reliqueris et deserueris. 9 Ille scil. Deum parens, de quo modo dixerat. Formula abominandi, deprecandi malum. 10 Id est perseveranter persequi. Rutgers. emendat: *te eo perseverare*. 11 Idem Rutg. ponit: *tuto tibi placare*; quomodo Horat. Ep. 1 18, *quid te tibi reddit amicum*.

INDEX

RERUM, VOCUM, ET PHRASIUM

Quarum etiam praemissa est uberior in Notis explicatio.

Prior numerus vitam, alter caput, Pr. Praefationem, Fr. Fragmenta denotant.

A

B

E

F

G

H

I

M

N

O

Q

R

S

T

V

FINIS.